BBF00093

ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

(บาลี - ไทย)

ภาค ๔

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI –THAI)

PART IV

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

ชำระสร้างกายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
โดย คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-78-1

ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

(บาลี - ไทย)

ภาค ๔

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

(PĀLI –THAI)

PART IV

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

เป็นที่ระลึกในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

สร้างถวายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
โดย คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ISBN 974-8288-78-1

พระบรมราโชวาท

ฉันขออนุโมทนา ขอให้ทำต่อไป อย่าหยุดเสีย ฉันสนับสนุนงานนี้ร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ให้ทำต่อไป เป็นการช่วยให้คนเข้าถึงธรรม

การแปลคำบาลีมาเป็นคำไทยนั้น ต้องระวังให้จงหนัก อย่าให้ขัดแย้งกันได้เป็นอันขาด เพราะถ้าขัดแย้งกันแล้ว จะทำให้เกิดความยุ่งยากแก่นักศึกษาต่อไปภายหน้า ที่ใดสงสัยว่าจะแปลให้เข้าใจไม่ได้แจ่มแจ้ง ก็ควรมีคำอธิบายกำกับไว้ด้วย

(พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแด่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช ญาโณทยมหาเถระ และคณะกรรมการของสมาคมศูนย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ในโอกาสเข้าเฝ้าน้อมเกล้าฯ ถวายพระคัมภีร์อัฏฐสาลินีแปลเป็นภาษาไทยฉบับแรก เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

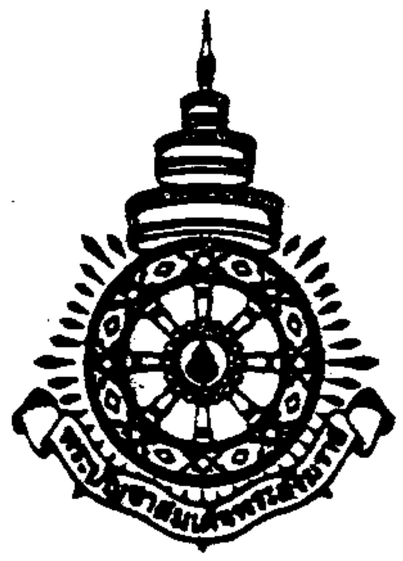

ที่ ๒/๒๕๒๗

เรื่อง การจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ฉบับภูมิพโลภิกขุ

อาศัยพระบัญชา ที่ ๑/๒๕๒๗ เรื่องการตรวจชำระพระไตรปิฎก ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ เนื่องในวโรกาสที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก จะเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบนักษัตร ใน พ.ศ. ๒๕๓๐ นั้น และโดยที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุเพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้จัดทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมและได้รับการอุดหนุนโดยงบประมาณแผ่นดินอยู่แล้ว

จึงให้มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ส่งเสริมงานการตรวจชำระพระไตรปิฎกโดยพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเอื้ออำนวยในการประสานประโยชน์ โดยจัดทำพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา โยชนา ปกรณ์วิเสส สัททาวิเสส ฉบับภูมิพโลภิกขุ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นพระมหาธรรมราชาธิราช ให้เป็นที่ปรากฏตามโบราณราชประเพณีสืบไปชั่วกาลนาน

สั่ง ณ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๒๗

(สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ)
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
องค์ประธานกรรมการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ
และองค์ราชูปถัมภิกา
โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย
ของมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

****

คณะกรรมการ

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	รองประธานกรรมการ
๒. คุณหญิงจวบ จิรโรจน์	รองประธานกรรมการ
๓. คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย	กรรมการ
๔. คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร	กรรมการ
๕. คุณหญิงวรรณี วิทยะสิรินันท์	กรรมการ
๖. คุณหญิงสมนึก เปรมวัฒนะ	กรรมการ
๗. คุณหญิงสุภัทรา ตันติพิพัฒน์พงศ์	กรรมการ
๘. ศาสตราจารย์ คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต	กรรมการ
๙. คุณหญิงนงเยาว์ จิตต์กุศล	กรรมการ
๑๐. คุณหญิงสุจิตรา (จิราธิวัฒน์) มงคลกิติ	กรรมการ
๑๑. นางสมจิตต์ สิทธิไชย	กรรมการ
๑๒. นางลำยอง หะรินสุต	กรรมการ
๑๓. นายชุมศักดิ์ เตชะเสน	กรรมการ
๑๔. นางสาววิไลลักษณ์ จารุดุล	กรรมการ
๑๕. นางสาวบุญรักษ์ นาครัตน์	กรรมการ

๑๖. นางประสพศรี ประเสริฐสม	กรรมการ
๑๗. นายปราโมทย์ สัชฌุกร	กรรมการ
๑๘. ดร.บุญนาค ศศะภูริ	กรรมการ
๑๙. ศาสตราจารย์ นายแพทย์ยงยุทธ วัชรดุลย์	กรรมการ
๒๐. นางพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์	กรรมการ
๒๑. พล.ร.ต.สุรจิต สงสกุล	กรรมการ
๒๒. นาวาเอกทองย้อย แสงสินชัย	กรรมการ
๒๓. นาวาเอกวินัย ตะเภาพงษ์	กรรมการ
๒๔. พันเอกณรงค์ ครองแถว	กรรมการ
๒๕. นายสุวรรณ์ จินต์ประชา	กรรมการ
๒๖. ดร.วิเศษ แสงกาญจนวนิช	กรรมการ
๒๗. นางสุนีย์ ครุจิต	กรรมการ
๒๘. นายชาครีย์ สิริสุนทรานนท์	กรรมการ
๒๙. นางบุญมา เตสยานนท์	กรรมการ
๓๐. นางสาวณัฐณิชา มานะวนิชย์	กรรมการ
๓๑. นายประสิทธิ์ พฤกษาจารสิริ	กรรมการ
๓๒. พลเอกอุดมชัย องคสิงห	กรรมการ
๓๓. นายวีระชัย ไชยวรรธนะ	กรรมการ
๓๔. นายพีระพันธุ์ สุนทรศารทูล	กรรมการ
๓๕. นางสุภาคินี เอกฉัตร	กรรมการ
๓๖. นายระพินทร์ จารุดุล	กรรมการและผู้จัดการ
๓๗. นางสาวพิมพิมล งั่นบุญศรี	กรรมการและผู้ช่วยผู้จัดการ
๓๘. นางประณัฐ เตชะเสน	กรรมการและเหรัญญิก
๓๙. นางสาวจงกลณี นาคสมบูรณ์	กรรมการและผู้ช่วยเหรัญญิก
๔๐. นางสาวกมลวรรณ กรรเกษม	กรรมการและเลขาธิการ

คณะผู้อำนวยการจัดสร้าง
พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
ฉบับภูมิพโลภิกขุ

๑. ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร	ประธานกรรมการ
๒. คุณหญิงจวบ จิรโรจน์	รองประธานกรรมการ
๓. นายระพินทร์ จารุดุล	กรรมการและผู้จัดการ
๔. นายภิญโญ ล่องสกุล	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

๑. คณะนักวิชาการ

๑. นายสุวรรณ์ จินต์ประชา ป.ธ.๙
๒. อุบาสิกาสมศรี จารุเพ็ง บ.ศ.๙
๓. นายทศพร ศรีคำ ป.ธ.๙
๔. นายบุญมา จิตจรัส ป.ธ.๘,พ.ม.,M.A.(B.H.U.)
๕. นายชำนาญ รักขาว ป.ธ.๘,พ.ม.
๖. นายทองดี พันโน ป.ธ.๘
๗. นายกวีพัฒฒ์ นวลศรี ป.ธ.๗,พ.ม.,พธ.บ.,ค.บ.(มรธ.)
๘. อุบาสิกาจันทร์ทิพย์ ศรีวงษ์ บ.ศ.๗
๙. อุบาสิกาจรรยา บัวสุวรรณ บ.ศ.๖
๑๐. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย ศศ.บ.(ศิลปากร)

๒. ฝ่ายเอกสาร-การพิมพ์

๑. นางชลอ วรรณจันทร์
๒. นางพิกุล บำรุงผล

๓. นางจิตตรา อมะรักษ์

๔. นางสาวจิรัญญา เว้นบาป

๕. นางสาวพวงเงิน อุชชิน

๓. ฝ่ายธุรการ-สารบรรณ

๑. นายสุนทร แก้วเพชร

๒. นางสุภา วรรณพงษ์

๔. ฝ่ายบัญชี-การเงิน

๑. นางถาวร ศรีปราสาท

๒. นางรัตยา สาคร

๕. ฝ่ายพัสดุ

๑. นางวีณา เพิ่มสุข

๒. นางสาวธรินทร์ญา อภัยเสวตร์

๖. ฝ่ายโรงพิมพ์

๑. นายเฉลิมชัย ทองมี

๒. นายสมชาย มะเค็ง

๓. นายจิรายุ สิงห์นวน

๔. นางสาวพัชรา สาคร

๕. นางสาวประภา กล่ำผ่องศรี

๖. นางบุศรา ขวัญดี

๗. นางรักชนก ศรีสุขสด

๘. อุบาสิกาชัฎสมร ทัดทอง

๙. อุบาสิกาพรม เกิดเกษม

๑๐. อุบาสิกาบุญเกื้อ ไพโรจน์

โครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น
ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย

ด้วยความสนับสนุนของคณะกรรมการมหาเถรสมาคม

และ

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : ๒๕๕๕

Third published : 2012

ISBN 974-8288-78-1

สงวนลิขสิทธิ์

ในการคัดลอก แปล และดัดแปลง
ไม่ว่าบางส่วนหรือทั้งหมด

All rights reserved

พิมพ์ที่โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ในบริเวณวัดสระเกศฯ กรุงเทพมหานคร

Printed in Thailand

At The Bhūmibalobhikkhu Foundation Press,

Wat Srakesa, Bangkok.

นิทานกถา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ได้ทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ให้ได้บรรลุมรรคผลนิพพานตลอด ๔๕ พระวัสสา คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงแสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว เรียกว่า **พระธรรมวินัย** ทรงตั้งไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์ เมื่อเสด็จดับขันธปรินิพพาน จัดเป็นพระสัทธรรมอย่างหนึ่งเรียกว่า **พระปริยัติสัทธรรม** ในบรรดาพระสัทธรรมทั้ง ๓ พระปริยัติสัทธรรมมีความสำคัญมาก เมื่อพระปริยัติสัทธรรมยังดำรงอยู่ตราบใด **พระปฏิบัติสัทธรรม** และ **พระ-ปฏิเวธสัทธรรม** ก็ยังคงดำรงอยู่ตราบนั้น เมื่อพระปริยัติสัทธรรมเสื่อมสูญแล้ว พระปฏิบัติสัทธรรมและพระปฏิเวธสัทธรรมก็ดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้น พระปริยัติ-สัทธรรม จึงเป็นมูลรากของพระศาสนา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันตสาวกทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระเป็นต้น ได้ยกเอาคำสั่งสอนอันเป็นพระพุทธวจนะขึ้นสู่การสังคายนาเป็นครั้งแรกด้วยภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลก โดยจัดเป็นหมวดหมู่เรียกว่า **พระไตรปิฎก** ได้แก่ **พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก** พระไตรปิฎกนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **ปาฬิ** หรือ **พระบาลี**

พุทธบริษัทผู้หวังความตั้งมั่นยั่งยืนแห่งพระสัทธรรม จำเป็นต้องศึกษาพระไตรปิฎก หรือพระบาลีนี้ ให้รู้ซึ้งทั้งบทพยัญชนะและอรรถ จึงจะปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามพระพุทธวจนะ ได้มีการศึกษาเล่าเรียนในด้านพระปริยัติสัทธรรมนี้สืบมาตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนมชีพอยู่ จัดเป็นธุระในพระศาสนาอย่างหนึ่งเรียกว่า **คันถธุระ** คู่กับ **วิปัสสนาธุระ** ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติ อันเป็นส่วนแห่งพระปฏิบัติสัทธรรม การศึกษานั้นย่อมมีครูบาอาจารย์สั่งสอน และบันทึกคำสอนตลอดทั้งมติวินิจฉัย โดยท่านผู้รู้พระพุทธาธิบายเรียกว่า พระอรรถกถาจารย์ ตามความหมายที่แท้จริงนั้น พระอรรถกถาจารย์ หมายถึง พระอรหันต์ผู้เป็นสังคีติกาจารย์ในครั้งแรก มีพระมหากัสสปเถระ พระอุบาลีเถระ และพระอานนทเถระ เป็นต้น เมื่อได้มีการสั่งสอนและการบันทึกคำสอนไว้ พระสงฆ์สาวกก็ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อ ๆ กันมา คัมภีร์ดังกล่าวนั้นเรียกว่า **อรรถกถา** มีการบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลี ภาษาเดียวกับ

ที่ใช้บันทึกพระไตรปิฎก เมื่อพระพุทธศาสนาได้เคลื่อนจากชมพูทวีปมาตั้งมั่นอยู่ในลังกาทวีปแล้ว ได้มีการสั่งสอนและบันทึกไว้ด้วยภาษาสิงหฬอันเป็นภาษาของชาวเกาะ สำนักที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับพระคัมภีร์อรรถกถาเหล่านี้ ได้แก่สำนักมหาวิหารในลังกาทวีป การที่จะทำความเข้าใจเรื่องราวในอรรถกถา พุทธบริษัทจำต้องศึกษาภาษาสิงหฬก่อน ซึ่งเป็นการยากลำบากแก่พุทธบริษัทผู้ใคร่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง คำอรรถาธิบายพระพุทธวจนะจึงไม่แพร่หลายกว้างขวางเท่าที่ควร อาศัยเหตุนี้ เมื่อพุทธศักราชล่วงได้เก้าร้อยปีเศษ พระเถระทั้งหลายมีพระพุทธโฆษะ พระพุทธทัตตะ และพระธัมมปาละเป็นต้น จึงได้แปลอรรถกถาภาษาสิงหฬเป็นภาษาบาลีอันเป็นตันติภาษา จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเป็นประโยชน์เกื้อกูลไปทั่วโลก

ต่อมา ได้มีการแต่งคัมภีร์อธิบายความในอรรถกถา เพื่อให้เข้าใจพระ-พุทธวจนะชัดเจนยิ่งขึ้นเรียกว่า **ฎีกา** มีทั้งคัมภีร์ฎีกาเดิมเรียกว่า **มูลฎีกา** และคัมภีร์อธิบายฎีกาเดิม ซึ่งต่อมาเรียกว่า **อนุฎีกา** แล้วยังมีคัมภีร์แก้ไขข้อความที่เป็นเงื่อนแง่ข้อขอดที่ชวนสงสัยให้หายสงสัยเรียกว่า **คัณฐีบท** อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคู่มือเป็นหนังสือประกอบในการแปลคัมภีร์ต่าง ๆ บอกสัมพันธ์ความ บอกความหมายของศัพท์แสดงไวยากรณ์แยกแยะให้เข้าใจเชิงศัพท์อีกชั้นหนึ่งเรียกว่า **อัตถโยชนา** คัมภีร์เหล่านี้ ล้วนเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทผู้ศึกษาพระคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง และทั้งเป็นคู่มือในการแปลให้ถูกต้องอีกด้วย พระคัมภีร์ดังกล่าวเหล่านี้แต่งรับกันเป็นสายตรงบ้าง เป็นปกรณ์วิเสส แต่งเป็นเรื่องเฉพาะ เช่นพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค หรือพระคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะเป็นต้นบ้าง ซึ่งจัดอยู่ในชั้นอรรถกถา แล้วมีคัมภีร์อธิบายต่อมาเรียกว่า **ฎีกา** เช่น **มหาฎีกาชื่อปรมัตถมัญชุสา** อธิบายพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค และ**คัมภีร์ชื่ออภิธัมมัตถวิภาวินี** อธิบายคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะเป็นต้น

ภาษาบาลี เป็นตันติภาษา คือภาษาที่มีแบบแผน เป็นมูลภาษา คือภาษาที่เป็นต้นเดิม เป็นภาษาที่รองรับพระพุทธวจนะซึ่งเรียกว่า **พระบาลี** และเป็นภาษาที่ใช้อธิบายพระพุทธวจนะอื่น ๆ อีกด้วย นักปราชญ์ได้แต่งไวยากรณ์ของภาษาบาลีไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ศึกษารู้ความหมายของคำนั้น ๆ ได้ถูกต้องถ่องแท้ ถ้าขาด

ความเข้าใจหลักภาษาอันเป็นนิรุตติศาสตร์เสียแล้ว ย่อมจะเกิดความเข้าใจผิด ลุ่มหลงในอักขระและบทต่าง ๆ ได้ ดังนั้น พุทธบริษัทผู้ใคร่ศึกษาจำต้องศึกษาให้รู้ไวยากรณ์ของภาษาบาลีอย่างแจ้งชัด จึงจะเข้าใจพระพุทธวจนะได้ถูกต้อง คัมภีร์ไวยากรณ์เหล่านี้เรียกว่า **สัททาวิเสส** บ้าง **สัททศาสตร์** บ้าง **นิรุตติศาสตร์** บ้าง

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายมาสู่ประเทศไทย ก็ได้แพร่มาพร้อมกับพระคัมภีร์ต่าง ๆ มีพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส และสัททาวิเสสเหล่านี้เป็นต้น และได้จารไว้ด้วยอักษรขอมในใบลาน ผู้ศึกษาภาษาบาลีจึงต้องเรียนอักษรขอมก่อน แล้วจึงศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ทำความเข้าใจพระพุทธวจนะทรงจำไว้ และเทศนาสั่งสอนต่อ ๆ กันมา ทุกยุคทุกสมัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์นี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงมีพระราช-ปรารภอาราธนาพระสงฆ์เถรานุเถระ รับภารธุระปริวรรตอักษรขอมที่บันทึกพระไตรปิฎกภาษาบาลีออกเป็นอักษรไทยแล้ว ตีพิมพ์พระไตรปิฎกอักษรไทยนี้เผยแผ่ไปในวัดวาอารามต่าง ๆ ตลอดทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นการเฉลิมพระเกียรติยศพระราชกฤษฎาภินิหาร ที่ทรงเป็นธรรมิกราชาธิราชในโลก ต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ก็ได้ทรงอุปถัมภ์สร้างพระคัมภีร์อรรถกถาจากอักษรขอมภาษาบาลีมาเป็นอักษรไทยภาษาบาลีนี้ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ต่างทรงมีพระศรัทธาประสาทะ โดยเสด็จพระราชกุศล จัดพิมพ์สร้างไว้ในพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ปรากฏในโลก เป็นคุณูปการะแก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง กาลต่อมาการทำพระคัมภีร์อักษรขอมเป็นอักษรไทยได้หยุดชะงักไปชั่วระยะหนึ่งประมาณ ๕๐ ปีเศษ ทำให้คัมภีร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมีอยู่ในอักษรขอมต้องชะงักไปไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

ด้วยเหตุนี้ **มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ** ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชฉายาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน โดยได้รับพระบรมราชานุญาตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้ทำโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทยเสนอคณะสงฆ์ผ่านกรมการศาสนา ได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๖ เมื่อวันที่

๕ มิถุนายน ๒๕๑๖ และได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาล โดยให้เงินอุดหนุนเป็นรายปีผ่านกรมการศาสนา ให้ดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อให้พระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีได้รับการชำระให้ถูกต้องเสียชั้นหนึ่งก่อน แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทยตามขั้นตอนแห่งการปฏิบัติงาน

การปริวรรตอักษรขอมเป็นอักษรไทยก็ดี การชำระพระคัมภีร์ภาษาบาลีให้ถูกต้องก็ดี จำเป็นต้องสอบทานกับคัมภีร์อื่นและฉบับต่างประเทศเท่าที่จะหาได้ ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญในภาษาบาลีเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน และจำต้องฝึกฝนบัณฑิตให้สืบต่องาน เพื่อถ่ายทอดความรู้การทำงานให้ต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดสาย งานพระคัมภีร์จึงจะสมบูรณ์และถูกต้อง เมื่อต้นฉบับภาษาบาลีถูกต้อง การแปลสู่ภาษาไทยก็จะถูกต้องตามไปด้วย

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ นอกจากได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการให้เงินงบประมาณแผ่นดินอุดหนุนโครงการแล้ว ยังได้รับปัจจัยบริจาคจากเจ้านายและผู้มีจิตศรัทธาสร้างพระคัมภีร์เป็นรายยกเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและอุทิศให้แก่ปัจเจกบุคคล ดังได้ประกาศพระนามและนามในทุกหน้าพระคัมภีร์ เพื่อให้ท่านผู้พบเห็นได้อนุโมทนากุศลนั้น ๆ ด้วย

สำหรับ **พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๔** นี้ สร้างถวายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดย **คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์**

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ ขออนุโมทนากุศลไว้ ณ ที่นี้ ขออำนาจแห่งมหากุศลอันบังเกิดจากบริจาคทรัพย์สร้างพระคัมภีร์นี้ ได้โปรดบันดาลให้ท่านผู้เป็นเจ้าภาพสร้างพระคัมภีร์ ประสพความสุขความเจริญรุ่งเรืองตลอดไป.

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ
เพื่อการค้นคว้าและเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนา

คำปฏิญญา

ในการจัดสร้างพระคัมภีร์ ตามโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่น ชำระและแปลพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษาไทย นั้น มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้มีจุดประสงค์ที่จะสร้างพระคัมภีร์พระพุทธศาสนา ภาษาบาลี คือ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัณฐี อัตถโยชนา ปกรณ์วิเสส และสัททาวิเสส ที่ยังไม่เคยมีปรากฏในอักษรไทย ให้มีเป็นฉบับอักษรไทยขึ้น และชำระสอบทานพระคัมภีร์ภาษาบาลีที่มีในอักษรไทยแล้ว แต่ยังคลาดเคลื่อนให้ถูกต้องบริสุทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อเผยแผ่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนในโลก ขั้นตอนในการทำงานนี้ เบื้องต้นต้องชำระอักขระและบทพยัญชนะในคัมภีร์นั้น ๆ ให้เป็นที่ถูกต้องตามพระคัมภีร์ดั้งเดิมก่อน แล้วจึงแปลสู่ภาษาไทย และภาษาอื่นในภายหลัง ในเบื้องต้นนี้การตีพิมพ์พระคัมภีร์ต่าง ๆ มูลนิธิฯ จะจัดทำเป็นขั้นตอน ๔ ประการ คือ

๑. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีที่ได้ชำระถูกต้องแล้วเป็นอันดับแรก เพราะเป็นงานที่ทำสำเร็จก่อน และเพราะพระคัมภีร์ภาษาบาลีเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งต่างได้ถือเป็นตำราในการศึกษาและอ้างอิง การศึกษาภาษาบาลี พระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทถือเป็นหลักในการศึกษาพระศาสนา พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้แพร่หลายไปในส่วนต่าง ๆ ของโลก พร้อมกับพระคัมภีร์ภาษาบาลี ภาษาบาลีเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระ-สัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ครั้งพุทธกาลเป็นต้นมา

๒. พิมพ์พระคัมภีร์ภาษาบาลีตามต้นฉบับเดิม พร้อมด้วยคำแปลลงในหน้าเดียวกันโดยแยกเป็น ๒ พากย์ซ้ายขวาเป็น ๒ ภาษา คือบาลี-ไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่พระสงฆ์เมื่อนำไปแสดงพระธรรมเทศนาที่จะอ้างอิงภาษาบาลีพร้อมกับคำแปล และจะเป็นประโยชนแก่ผู้สนใจ

ศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะในกรณีเมื่อไม่เข้าใจคำแปล ก็จะนำพากย์ภาษาบาลีไปสอบถามท่านผู้รู้ให้อธิบายได้ทันที

๓. พิมพ์พระคัมภีร์ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

๔. พิมพ์พระคัมภีร์ที่ได้เรียบเรียงเป็นภาษาไทยอย่างง่าย สำหรับชาวบ้านทั่วไป เพื่อให้คนไทยได้เข้าใจพระธรรมถูกต้อง ทั้งนี้ เป็นพระราชประสงค์ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่จะให้คน "เข้าถึงธรรม"

มูลนิธิฯ จะทำพระคัมภีร์ใดในลักษณะใด ย่อมขึ้นอยู่กับกาลเทศะ และความเหมาะสมในการที่จะเผยแผ่พระคัมภีร์นั้น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การพิมพ์พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๔ นี้ เป็นการพิมพ์ฉบับชำระทั้งภาษาบาลี และคำแปลเป็นภาษาไทยลงคู่ในหน้าเดียวกันตามคำปฏิญญาข้อที่ ๒ ข้างต้น เพื่อเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ขออานิสงส์แห่งการสร้างพระคัมภีร์ที่ได้ตีพิมพ์ไปแล้วนี้ จงเป็นพลวปัจจัยให้สรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าได้พบเห็นแต่ความเจริญ ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีทุกข์ เป็นสุข ได้ดื่มรสพระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั่วกันเทอญ

(นายระพินทร์ จารุดุล)
กรรมการผู้จัดการมูลนิธิภูมิพโลภิกขุ

แนะนำ
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา

การแนะนำพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา เป็นเรื่องที่ผู้เรียนบาลีส่วนใหญ่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่ถึงอย่างนั้น ถ้าขาดการแนะนำพระคัมภีร์นี้ ก็จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย เพราะเหตุว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นวรรณกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่พระโบราณาจารย์ได้จัดพระคัมภีร์นี้ไว้สอบความรู้พระปริยัติธรรม ในภูมิเบื้องต้นของผู้ที่ศึกษาภาษาบาลี และผู้ที่เป็นพระภิกษุสามเณรสอบความรู้ธัมมปทัฏฐกถา จนได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ตรวจข้อสอบ ซึ่งมีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้จัดการสอบ เมื่อสอบได้ก็จะมีพระราชพิธียกย่องผู้ที่มีความรู้ในธัมมปทัฏฐกถานี้ให้มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาขึ้น เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากที่จะทำความเข้าใจในความหมายของคำ และความเข้าใจในความหมายของการศึกษาพระธรรมบทหรือธัมมปทัฏฐกถานี้

ความรู้เรื่องคำว่า “ธรรมบท”

ก่อนอื่นจะต้องทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า “ธรรมบท” เสียก่อน ธรรมบทนี้เป็นคำที่มาจากพระบาลีว่า ธมฺมปท ซึ่งแปลทับศัพท์ว่า ธรรมบท โดยความหมาย หมายถึงชื่อพระพุทธวจนะ คือคำที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาไว้ จัดเป็นหนึ่งใน ๙ แห่งนวังคสัตถุศาสน์ เรียกว่า คาถา คือเป็นคำร้อยกรองหรือที่เรียกว่า ฉันทลักษณ์ พระสังคีติกาจารย์รวบรวมไว้ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่มที่ ๒๕ จัดเป็นวรรค ๆ คือเป็นพวกที่อยู่ในคำสอนลักษณะเดียวกัน เรียกชื่อต่าง ๆ ว่า

๑. ยมกวรรค	เป็นเรื่องพระธรรมคำสอนที่เป็นคู่กัน เช่นเรื่องดี เรื่องชั่ว
๒. อัปปมาทวรรค	เป็นเรื่องความไม่ประมาท
๓. จิตตวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจิต
๔. ปุปผวรรค	เป็นเรื่องธรรมะอุปมาด้วยดอกไม้
๕. พาลวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับคนพาล
๖. ปัณฑิตวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบัณฑิต
๗. อรหันตวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับพระอรหันต์
๘. สหัสสวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับจำนวน ๑,๐๐๐ หรือหนึ่งในร้อยในพัน
๙. ปาปวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับบาป คือหมายถึงคนกับความชั่ว
๑๐. ทัณฑวรรค	เป็นเรื่องเกี่ยวกับอาชญา คือเป็นเรื่องของผลสะท้อนของการลงโทษ
๑๑. ชราวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความแก่ คือสิ่งที่คร่ำคร่าทรุดโทรม
๑๒. อัตตวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับตัวตนของเรา
๑๓. โลกวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติทางโลก
๑๔. พุทธวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าซึ่งหาได้ยาก
๑๕. สุขวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความสุข
๑๖. ปิยวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโศกที่ไม่มีแก่ผู้หลุดพ้นแล้ว
๑๗. โกธวรรค	เป็นเรื่องธรรมะเกี่ยวกับความโกรธ ซึ่งทำความเสียหาย
๑๘. มลวรรค	เป็นเรื่องเกี่ยวกับมลทินทางใจ

๑๙. ธัมมัฏฐวรรค เป็นเรื่องของผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรมของนักปราชญ์
๒๐. มัคควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับมรรคผลและทางเข้าสู่ความดี
๒๑. ปกิณณกวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับเบ็ดเตล็ด
๒๒. นิรยวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับนรกที่คนทำความชั่วไปเสวยในภูมินั้น
๒๓. นาควรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับช้าง
๒๔. ตัณหาวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับตัณหาและโทษแห่งตัณหา
๒๕. ภิกขุวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับทางดำเนินของภิกษุ
๒๖. พราหมณวรรค เป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้มีคุณธรรมควรได้ชื่อว่าเป็นพราหมณ์

รวม ๒๖ วรรค เป็นคาถาในวรรคต่าง ๆ ทั้งหมด ๔๒๓ พระคาถา พระคาถาดังกล่าวนี้เป็นคำร้อยกรอง ซึ่งตั้งขึ้นเป็นเรื่องด้วยกัน ๓๐๒ เรื่อง มีเรื่องพระจักขุบาลเป็นต้น เรื่องเทวหิตพราหมณ์เป็นเรื่องสุดท้าย มีชื่อต่าง ๆ ตามวรรคนั้น ๆ เพื่อให้จำได้ง่าย เป็นพุทธภาษิต รวมเรียกว่า “พระธรรมบท”

แต่นักเรียนหรือคนส่วนมากเรียกธัมมปทัฏฐกถาว่า เป็นพระธรรมบทก็มี เช่น เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วก็ไปเรียนพระธรรมบท ซึ่งหมายถึง ธัมมปทัฏฐกถานั่นเอง เหมือนอย่างที่พูดว่า เรื่องชาดก ซึ่งไปตีความหมายเอาอรรถกถาชาดกโดยมาก ฉะนั้น

ความรู้เกี่ยวกับธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้แก่ อรรถกถาธรรมบท แยกเป็นคำได้สองคำ คือ ธัมมปท ที่แปลว่าพระธรรมบทนั่นเอง และคำว่าอรรถกถาอีกคำหนึ่ง ซึ่งหมายถึง

คำอธิบายพระธรรมบท ผู้ที่จะเข้าใจพระธรรมบทได้ดี จำเป็นต้องเรียนธัมมปทัฏฐกถา เพราะฉะนั้น ในครั้งโบราณสมัยเรียนมูลกัจจายน์ เมื่อเรียนจบแล้วก็ขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ในสมัยปัจจุบันเมื่อเรียนบาลีไวยากรณ์พร้อมทั้งอุภัยพากย์ปริวรรต ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงรจนาไว้ จบแล้วก็ขึ้นเรียนพระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาต่อไป ซึ่งเป็นคำอธิบายพระธรรมบทให้แจ่มแจ้ง ถ้าขาดการเรียนธัมมปทัฏฐกถาแล้วจะเข้าใจพระธรรมบทได้ยาก

ด้วยเหตุดังนี้ พระเถรานุเถระแต่โบราณ จึงได้จัดธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ศึกษากันต่อ ๆ มาเป็นแบบฉบับ

ประวัติความเป็นมาของธัมมปทัฏฐกถา

เดิมธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้เขียนจารึกไว้เป็นภาษาสิงหล ในลังกาทวีป หรือที่เรียกว่า **ตามพปัณณิทวีป** แปลว่า เกาะของคนผู้มีฝ่ามือแดง ผู้ที่จะเข้าใจพระธรรมบทได้ดีจำต้องไปเรียนภาษาสิงหลให้เข้าใจก่อน แล้วจึงเรียนธัมมปทัฏฐกถาให้เข้าใจได้ในภายหลัง ด้วยเหตุนี้ เมื่อครั้งพระพุทธโฆษาจารย์ ชาวพุทธคยาในประเทศอินเดียตอนเหนือ ได้ไปศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปที่สำนักมหาวิหาร เมื่อประมาณพุทธศักราช ๙๖๕ ปี ในรัชกาลของพระเจ้ามหานาม ผู้เป็นใหญ่ในลังกาทวีป ได้แปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลีขึ้น ธัมมปทัฏฐกถานี้อยู่ในภาษาสิงหลเป็นภาษาของชาวเกาะซึ่งมีคนรู้น้อย ไม่สำเร็จประโยชน์ทั่วไป ดังนั้น พระเถระรูปหนึ่งชื่อว่า พระกุมารกัสสปะ ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับพระอริยสาวกในครั้งพระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ ได้เห็นความสำคัญว่า คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นภาษาสิงหลไม่สำเร็จประโยชน์แก่คนทั่วไป จึงได้อาราธนา

พระพุทธโฆษาจารย์ให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษามคธ ซึ่งเรียกว่า ตันติภาษา แปลว่า ภาษาที่มีแบบแผน มีไวยากรณ์ดี พระพุทธโฆษาจารย์จึงได้แปลธัมมปทัฏฐกถาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี ตัดเนื้อความที่เยิ่นเย้อออกไป รักษาเนื้อความที่กะทัดรัดไว้ มีคันถารัมภกถา คือคำเริ่มพระคัมภีร์ หรือเรียกว่าปณามคาถา คือ คำไหว้ครูไว้เป็นเบื้องต้น แล้วมีคำพรรณนาความ หรืออธิบายความตามวรรค คือ หมายถึงว่า แต่ละเรื่องในวรรคนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระคาถาขึ้นเกี่ยวกับเรื่องใด ที่เรียกว่า วัตถุนิทาน ได้ปรารภใครให้เป็นเหตุแล้ว ก็เล่าปรารภเหตุที่เกิดขึ้นไปตามลำดับเรื่อง จนกระทั่งสรุปความได้ว่า เมื่อได้สมเหตุสมผลแล้วจึงได้ตรัสพระคาถาดังกล่าวขึ้น เสร็จแล้วได้อธิบายความในพระคาถาให้เป็นที่เข้าใจ เรียกว่า แก้อรรถ คือขยายความพระคาถาให้พิสดารขึ้น ลงท้ายสรุปว่าเทศนาในครั้งนั้นมีผู้ได้รับประโยชน์ได้ตรัสรู้มรรคผลมีจำนวนมาก และมีนิคมนกถาคือคำลงท้ายเป็นที่สุด

เรื่องต่าง ๆ ที่นำมาเล่าในธัมมปทัฏฐกถานี้ ยกคำของพระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุบ้าง กับพระราชาบ้าง ยกเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์เทียบเคียงเป็นเรื่องสนทนาระหว่างกันและกัน มีคำเปรียบเทียบ มีคำอุปมา มีคำที่มีโวหารลึกซึ้งเป็นนิทาน และบางเรื่องยังมีนิทานในอรรถกถาชาดกประกอบ เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจแตกฉานในธรรมะของพระพุทธเจ้า ทั้งราชาศัพท์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นว่าคำกล่าวนี้เป็นคำที่มีหลักฐาน อันมีมาแต่โบราณ ซึ่งท่านกล่าวไว้ว่า เดิมท่านพระมหินทเถระหัวหน้าพระธรรมทูต ได้นำมาเผยแผ่ให้พระเถระชาวสิงหลได้สืบต่อบันทึกไว้ พระพุทธโฆษาจารย์ได้แปลภาษาสิงหลเป็นภาษามคธอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นประโยชน์สืบมาจนทุกวันนี้

ส่วนประวัติท่านผู้แปลจากภาษาสิงหลมาเป็นภาษามคธ หรือเรียกว่าท่านผู้รจนา คือ ท่านพระพุทธโฆษาจารย์ ได้เขียนประวัติไว้แล้วในพระคัมภีร์วิสุทธิมรรค ซึ่งผู้ประสงค์อาจจะค้นดูได้

ธัมมปทัฏฐกถาในประเทศไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งมั่น มีกุลบุตรเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา การบวชนั้นย่อมมีความหมายถึงการเล่าเรียนพระพุทธศาสนาเป็นหลักด้วย การเล่าเรียนพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักนั้น มี ๒ ประเภท คือเรียนลัด โดยที่ผู้เรียนมุ่งมั่นที่จะศึกษาให้เข้าใจการปฏิบัติธรรม ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เพราะต้องเล่าเรียนในทางปฏิบัติ คือทำวัตร สวดมนต์ และเรียนกรรมฐานคือสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเรียกว่าเป็นการเรียนทางปฏิบัติ รวมเรียกว่าวิปัสสนาธุระ แต่มีพระภิกษุสามเณรบางพวกต้องการจะศึกษาภาษาพระศาสนาที่ได้สั่งสอนกันมา ก็เรียนภาษามคธ คือภาษาบาลีเป็นหลัก ซึ่งเรียกว่า คันถธุระ คือการเรียนพระคัมภีร์

การเรียนภาษาบาลีนั้น ในเบื้องต้นเรียนมูลกัจจายน์ คือหลักคำสอนที่เป็นไวยากรณ์ตามแบบโบราณ และใช้อักษรขอมในการเขียนและการอ่าน เมื่อเรียนมูลกัจจายน์จบแล้ว จึงขึ้นพระคัมภีร์คือเรียนธัมมปทัฏฐกถาสืบต่อไป คัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้จารึกเป็นอักษรขอมมีจำนวนหลายผูก จัดเป็นบั้น ที่เรียกว่าตอน คือบั้นต้นและบั้นปลาย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะทรงอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรที่รู้พระธรรมวินัยได้แตกฉาน เพื่อจะได้ยกย่องบูชาให้เป็นบุคคลที่น่านับถือในหมู่ชน จึงได้จัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม โดยการให้แปลธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นภาษาไทย มีสมเด็จพระสังฆราชและพระเถรานุเถระผู้ใหญ่เป็นผู้รับสนองพระราชประสงค์ตามพระราชศรัทธา จัดให้มีการสอบขึ้นตามที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงสยาม ทรงมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อมีการรบทัพจับศึก ก็เพื่อจะป้องกันภัยพิบัติอันเกิดจากอริราชศัตรูมาเบียดเบียนพระพุทธศาสนา สมณพราหมณาจารย์ และพสกนิกรที่อาศัยพระบรมโพธิสมภารเป็นหลัก เพราะฉะนั้นในยามสงบศึกเมื่อจะมีการบำรุงพระพุทธศาสนา จึงจัดให้มีการสอบความรู้พระปริยัติธรรม คัดเลือกพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้

พระปริยัติธรรมแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ก็มีการตั้งการสอบขึ้นโดยมีกรรมการผู้ทำการสอบมีแม่กองผู้สอบพร้อมทั้งคณะจัดการสอบ ได้ยินว่าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการสอบพระปริยัติธรรมที่วัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์บ้าง ที่วัดสุทัศนเทพวรารามบ้าง พระภิกษุสามเณรที่สอบท่ามกลางคณะสงฆ์ ซึ่งมีพระเถระผู้ใหญ่เป็นประธาน พระเจ้าแผ่นดินเสด็จไปฟังการสอบโดยนักเรียนผู้สอบแปลด้วยปาก ต่อหน้าคณะกรรมการ การสอบนี้จึงเรียกว่า **การสอบบาลีสนามหลวง** มีคณะกรรมการทักท้วง ต้องแก้ไขให้ถูกใจ ถูกมติของคณะกรรมการเมื่อสอบผ่านไปได้ พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยกย่องว่าเป็น**บาเรียน** ซึ่งในชั้นแรกแปลว่าผู้สอบภาษาบาลีได้ พระที่เป็นพระบาเรียนนี้ มีสมณศักดิ์เป็น พระมหา ได้รับพระราชทานพัดยศ พระบาเรียนในการสอบเบื้องต้น ประโยค ๑-๒ ใช้ ธัมมปทัฏฐกถานี้เป็นหลักสูตร ต่อเมื่อสูงขึ้นไปถึงประโยค ๓ จึงจะเรียกว่าเป็น พระมหา นี้เป็นคติมาแต่โบราณ ซึ่งในครั้งนั้นไม่มีนักธรรม ผู้จะเรียนรู้ธรรมะจะต้องเรียนจากภาษาบาลีเท่านั้น จึงจะสามารถเข้าใจธรรมะในพระพุทธศาสนาได้

ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทยแล้ว ได้มีการพิมพ์อรรถกถาเป็นอักษรไทยขึ้นด้วย

และการตั้งเปรียญได้ถือเป็นราชประเพณีมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ กำหนดทรงตั้งในวันก่อนวันวิสาขบูชา ๑ วัน เมื่อได้รับการตั้งสมณศักดิ์แล้ว จึงจะเรียกว่า**เป็นพระมหาได้**

วิธีเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ในชั้นเดิมอาจารย์เป็นผู้บอก นักเรียนเป็นผู้แปลตามอาจารย์บอก ทรงจำไว้ตามแบบแผนของอาจารย์ ผู้สนใจการเรียนธัมมปทัฏฐกถาต้องไปหาอาจารย์ผู้ทรง

ความรู้จากวัดต่าง ๆ ในสมัยก่อนผู้ที่รู้ธัมมปทัฏฐกถาลาสิกขาออกไป พระเจ้าแผ่นดินได้มีรับสั่งให้พวกมีความรู้เหล่านี้ไปเป็นอาจารย์สอนพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ชั้นมูลกัจจายน์ จนกระทั่งแปลธัมมปทัฏฐกถาและคัมภีร์สูง ๆ ขึ้นไป อาจารย์เหล่านั้นพระเจ้าแผ่นดินพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นขุน หลวง พระ พระยา ตามสมควรแก่ฐานะ สอนในพระราชวัง ต่อมาเจ้านายที่ทรงมีทรัพย์ทรงจ้างให้ไปสอนในตำหนักในวังของตนก็มี การทั้งนี้เป็นด้วยความปรารถนาที่จะบำรุงการศึกษาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมทางคันถธุระ เมื่อมีการสอบพระปริยัติธรรมในปีใดปีหนึ่ง อาจารย์ผู้สอนส่งนักเรียนเข้าสอบ ถือกันว่าอาจารย์ผู้สอนนั้นเป็นเจ้าสำนักเรียน

เมื่อครั้งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นใหญ่ในคณะสงฆ์ ได้ทรงเปลี่ยนแปลงการศึกษาจากการแปลปาก เป็นการแปลเขียน โปรดให้เรียนบาลีไวยากรณ์ที่ทรงรจนาขึ้นใหม่ แทนมูลกัจจายน์ และการสอบให้มีการเขียนข้อสอบตั้งกรรมการตรวจ ตั้งกองบาลีสนามหลวงขึ้น ผู้ที่จะสอบเปรียญนั้น เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงรจนาหนังสือนวโกวาทและหนังสือพุทธประวัติ ทรงเห็นว่าการที่พระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ต้องเรียนภาษาบาลีเป็นรากฐานก่อน จะเป็นการช้าเกินไป จึงให้เรียนธรรมะเป็นภาษาไทย และได้มีการสอบวัดความรู้สามเณรผู้รู้ธรรมขึ้น เพื่อให้ได้รับการยกเว้นการเกณฑ์ทหารในครั้งรัชกาลที่ ๖ ต่อมาในสมัยของพระองค์ท่านได้มีการตั้งการศึกษานักธรรมขึ้น จึงได้มีการสอบนักธรรม เป็นนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ไปแล้ว ได้ตั้งนักธรรมชั้นเอกขึ้น ทางคณะสงฆ์ได้กำหนดให้ผู้ที่จะมีความรู้เป็นมหานั้น จะต้องได้นักธรรมประกอบด้วย คือ ได้นักธรรมชั้นตรี จึงจะสอบประโยค ๓ ได้ ได้นักธรรมชั้นโท จึงจะสอบประโยค ๔-๖ ได้ ได้นักธรรมชั้นเอก จึงจะสอบประโยค ๗-๙ ได้ ถ้าสอบนักธรรมชั้นตรีไม่ได้ สอบประโยค ๓ ได้ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นโทไม่ได้ สอบประโยค ๔ ได้ ปรับเป็นตก สอบนักธรรมชั้นเอกไม่ได้ สอบประโยค ๗ ได้ ปรับเป็นตก เพราะฉะนั้น ผู้ที่สอบพระปริยัติธรรมได้

จึงเรียกว่า เปรียญธรรม ซึ่งย่อเป็นคำว่า ป.ธ. คือ เปรียญกับนักธรรมนั่นเอง ส่วนเปรียญรุ่นเก่า ๆ ที่ไม่ได้นักธรรมเพราะไม่มีการสอบในครั้งนั้น เรียกว่า ป.บ. เปรียญบาลี หรือ บ.บ. บาเรียนบาลีก็มี ในปัจจุบันนี้ทางคณะสงฆ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ส่งเสริมให้อุบาสิกานุ่งขาวห่มขาว ที่เรียกว่าบวชเป็นชี ได้ศึกษานักธรรมและบาลี พวกแม่ชีเหล่านี้ สอบเปรียญธรรมได้ ก็ถือว่าเป็นผู้มีการศึกษาได้รับการยกย่องจากสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เรียกว่า บ.ศ. ย่อมาจากคำว่า บาลีศึกษา มีตั้งแต่ชั้น บ.ศ.๑-๒ (บาลีศึกษา ๑-๒) จนถึง บ.ศ.๙ (บาลีศึกษา ๙) ซึ่งทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมกว้างขวางออกไป

การเรียนธัมมปทัฏฐกถา

ธัมมปทัฏฐกถานี้มีการเรียนการสอนที่เป็นแบบอย่างอันครูอาจารย์ได้นำสืบ ๆ กันมา เมื่อมีการพิมพ์ธัมมปทัฏฐกถาเป็นอักษรไทยภาษาบาลี ได้แบ่งเป็น ๘ ภาคด้วยกัน ภาค ๑-๔ จัดเป็นบั้นต้น ภาค ๕-๘ จัดเป็นบั้นปลาย

ในปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงให้มีการเรียนการสอนและการสอบตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ๖ และได้จัดหลักสูตรไว้ดังนี้

ประโยค ๑-๒ และเปรียญตรีปีที่ ๑-๒ หมวดบาลีศึกษาวิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑-๔

ประโยค ป.ธ.๓ วิชาแปลมคธเป็นไทยโดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

วิชาสัมพันธ์ไทย หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘

ประโยค ป.ธ.๔ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๑

ประโยค ป.ธ.๕ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๒-๔

ประโยค ป.ธ.๖ วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕-๘ แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคเป็นความไทยโดยสันทัด หรือดัดแปลงสำนวน และท้องเรื่องหรือตัดตอนที่ต่าง ๆ มาเรียงติดต่อกัน เป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ไทยเห็นความสำคัญของธัมมปทัฏฐกถานี้ จึงใช้เรียน ใช้สอน ใช้สอบ ผู้ที่ศึกษาภาษาบาลีตั้งแต่ชั้นต้นจนถึงชั้นประโยค ๖

ประโยคมีชื่อที่ใช้มาแต่โบราณ

สำหรับการศึกษาของนักเรียนและครูบาอาจารย์แต่เก่าก่อน ย่อมถือว่าธัมมปทัฏฐกถานี้ เป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นพิเศษ มีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาได้ทำธงขึ้นและธงลงในประโยคที่จะเรียน แต่ในปัจจุบันนี้ยกเลิกธงนั้น ๆ เสียแล้ว และเรียกประโยคต่าง ๆ ที่น่าสนใจในธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาคนั้น มีชื่อต่าง ๆ เป็นจำนวนมากถึง ๑๐๐ ประโยค ที่โบราณเรียกชื่อดังต่อไปนี้

ภาค ๑ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคไหว้ครู

๒. ประโยคอิตถีสัทโท/หลงเสียงนาง

๓. ประโยคกงเกวียน - กำเกวียน

๔. ประโยคอิตินาคพาธ
๕. ประโยคกาโกโลกนัย - โลกมืด
๖. ประโยคยักขิณีสงน้ำ
๗. ประโยคยกวัตร
๘. ประโยคช้างลงท่า
๙. ประโยคช้างร้องไห้
๑๐. ประโยคปูอาสนะ
๑๑. ประโยคเทวทัตต์เล็ก
๑๒. ประโยคพุทธดำเนิน
๑๓. ประโยคนันทะกระสัน
๑๔. ประโยคเทวทัตต์ตัดงา
๑๕. ประโยคไก่ปรบปีก - โคโป

ภาค ๒ มี ๑๑ ประโยค คือ

๑. ประโยคช้างออกศึก
๒. ประโยคเผาปราสาท
๓. ประโยคอัปปมาท
๔. ประโยคโจรขุดอุโมงค์
๕. ประโยคปัญญาปราสาท
๖. ประโยคม้าวิ่งเร็ว
๗. ประโยควัตตบท/วัตตบท ๗
๘. ประโยคกึกิณ - กิงกิณิก
๙. ประโยคมังกรดั้นเมฆ
๑๐. ประโยคครอบจักรวาฬ
๑๑. ประโยคนครนอก - นครใน

ภาค ๓ มี ๑๓ ประโยค คือ

๑. ประโยคหิงห้อยชมสวน

๒. ประโยคมุนีเดินดง

๓. ประโยคจำปาทอง - ประทุมทอง

๔. ประโยคเศรษฐีสอนบุตร

๕. ประโยคกัลยาณธรรม

๖. ประโยคแก้วมงกุฎ

๗. ประโยคอัตตวินิบาต

๘. ประโยคประทุมทอง - ดอกประทุม

๙. ประโยคลิงพาล

๑๐. ประโยคอานันทเศรษฐี

๑๑. ประโยคสัชชุขีรัง

๑๒. ประโยคสัมภาระ

๑๓. ประโยคองคต

ภาค ๔ มี ๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคลากินน้ำหาง

๒. ประโยคสันนิจจัย

๓. ประโยคเสาเขื่อน

๔. ประโยคป่าไม้สะแก - ป่าไม้ตะเคียน - ป่าไม้พะยอม

๕. ประโยคเศรษฐีขายถ่าน

ภาค ๕ มี ๗ ประโยค คือ

๑. ประโยคผีเสื้อน้ำ - เทวธรรม

๒. ประโยคม้าหลบแส้

๓. ประโยคสนิมบาตร

๔. ประโยคไตรวัฏฏะ - ไตรวัตร
๕. ประโยคกายนคร
๖. ประโยคหักซี่โครง
๗. ประโยคเศรษฐีขายเรือน

ภาค ๖ มี ๖ ประโยค คือ

๑. ประโยคกุมภกรรณทดน้ำ
๒. ประโยคราชสีห์กระทืบถ้ำ
๓. ประโยคพุทธวิสัย/พระพุทธเจ้าเปิดโลก
๔. ประโยคโอวาทปาติโมกข์
๕. ประโยคสรณคมน์
๖. ประโยคอยู่ร่วม

ภาค ๗ มี ๒๘ ประโยค คือ

๑. ประโยคยถานที
๒. ประโยคกากสูร
๓. ประโยคพระครูแขวง
๔. ประโยควินิจฉัย
๕. ประโยคพรานตกเบ็ด
๖. ประโยคพระครูเมือง
๗. ประโยคอัฏฐังคิกมรรค
๘. ประโยคเสือซ่อนเล็บ
๙. ประโยคกาวิดน้ำ
๑๐. ประโยคประทุมทอง
๑๑. ประโยคสองนาง
๑๒. ประโยคห่าลงเมือง

๑๓. ประโยคบารมีสามสิบ

๑๔. ประโยคเสือเล็ก

๑๕. ประโยคเสือโคร่ง

๑๖. ประโยคป่าช้าเก้า

๑๗. ประโยคดาวคะนอง

๑๘. ประโยคภูเขาหิมพานต์

๑๙. ประโยคโลหปราสาท

๒๐. ประโยคหัวดื้อ

๒๑. ประโยคปัจจันตนคร - ประตูเมือง

๒๒. ประโยคสองลัทธิ

๒๓. ประโยคช้าง - ช้างออกศึก

๒๔. ประโยคพราหมณ์เฒ่า

๒๕. ประโยคผีสิง

๒๖. ประโยคช้างติดหล่ม

๒๗. ประโยคช้างเผือก

๒๘. ประโยคสุวรรณบรรพต - ภูเขาทอง

ภาค ๘ มี ๑๕ ประโยค คือ

๑. ประโยคตัณหานุสัยน้อย

๒. ประโยคตัณหานุสัยใหญ่

๓. ประโยคเรือนจำ

๔. ประโยคแมงมุมชักใย

๕. ประโยคจันทโครบ

๖. ประโยคอักขรสันนิบาต

๗. ประโยคโจปนกาย - ผีเสื้อน้ำ

๘. ประโยคกุรุธรรม

๙. ประโยคเต่าเหาะ
๑๐. ประโยคราหูอมจันทร์
๑๑. ประโยคเมตตาวิหารี
๑๒. ประโยคพราหมณ์ตีพราหมณ์
๑๓. ประโยคฤาษีกินเหี้ย
๑๔. ประโยคมารยาหญิง
๑๕. ประโยคพราหมณ์ดีดกะโหลก

ประโยคต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีเคล็ดลับที่จะต้องศึกษาเรียนรู้วิธีแปลเงื่อนไขกลเม็ดต่าง ๆ ให้ดี ผู้เขียนได้นำมาจากรายชื่อที่พระครูวิจิตรการโกศล (พระมหาสงัด ญาณพโล ป.ธ.๖) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ฉบับพิมพ์ที่บริษัทสหธรรมิก ปี ๒๕๓๘ ซึ่งนายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙ ได้ส่งมาให้เพื่อให้การแนะนำสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

การแปลเป็นภาษาไทยฉบับภูมิพโลภิกขุ

มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ได้เห็นความสำคัญของพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้พิมพ์หนังสือพระธรรมบท อัญเชิญมาจากพระบาลีพระไตรปิฎก เล่ม ๒๕ และธัมมปทัฏฐกถาทั้ง ๘ ภาค ได้ตั้งเป็นพระบาลีคอลัมน์หนึ่ง และคำแปลอีกคอลัมน์หนึ่งในหน้าเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยควบคู่กันไป ในเรื่องการทำเป็นสองคอลัมน์นี้ผู้แนะนำใคร่จะทำความเข้าใจกับท่านผู้สงสัย หากจะมีต่อไปในภายหน้าว่า การตั้งเป็นสองคอลัมน์เป็นความดำริชั้นต้นของ นายมณีพันธุ์ จารุดุล อดีตผู้อำนวยการโครงการปริวรรตอักษรขอมและอักษรโบราณท้องถิ่นฯ และมีกรรมการอื่นเห็นชอบร่วมด้วย ซึ่งอาจจะ

มีทั้งข้อเสียและข้อดีตามแต่จะคิด ข้อเสียนั้นอาจจะเห็นว่าเป็นการทำให้เปลืองหน้ากระดาษที่ทำ และทำให้ราคาแพงขึ้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นการทำงานให้ยากกว่าปกติเป็น ๒-๓ เท่า ส่วนข้อดีนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการอนุรักษ์พระบาลี ซึ่งเป็นภาษาเดิมและคำแปลให้ควบคู่กันไป ทำให้ผู้อ่านสามารถเทียบเคียงระหว่างภาษาทั้งสองเป็นการประกันความตกหล่นของการแปลได้ และถ้าแปลไม่ถูกต้องก็มีพระบาลีเป็นหลักฐานไว้ อนึ่ง เป็นการอนุรักษ์พระคัมภีร์บาลีที่เป็นภาษาเดิมไว้ ซึ่งได้ปรากฏมีพระคัมภีร์บางฉบับที่ภาษาบาลีเดิมได้หายไป หาไม่ได้ เหลือแต่คำแปล เช่น พระคัมภีร์วิมุตติมรรค อันเป็นพระคัมภีร์ที่มีชื่อเสียง ซึ่งทางนักปราชญ์ชาวจีนได้แปลเป็นภาษาจีนไว้ ต่อมาฝรั่งได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และเมื่อแปลเป็นภาษาอังกฤษขึ้น นักปราชญ์ชาวไทยซึ่งสำเร็จจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ร่วมกันแปลเป็นภาษาไทยขึ้น เป็นประโยชน์แก่ชาวไทยจนทุกวันนี้ นอกจากนี้ทางคณะสงฆ์เขมรได้แปลพระไตรปิฎกภาษาบาลี พิมพ์ภาษาบาลีหน้าหนึ่ง คำแปลเป็นภาษาเขมรอีกหน้าหนึ่ง เมื่อเกิดจลาจลวุ่นวายในประเทศเขมร หาต้นฉบับพระไตรปิฎกสองภาษานี้ไม่ได้ รัฐบาลไทยโดยกรมการศาสนา ได้ขอให้มูลนิธิภูมิพโลภิกขุถ่ายสำเนาส่งไปให้เป็นธรรมบรรณาการที่ประเทศเขมร ซึ่งนับว่าเป็นการอนุรักษ์ทั้งภาษาบาลีและภาษาเขมร การทำความเข้าใจครั้งนี้หวังว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สงสัย และจะทำความเข้าใจไว้ ณ ที่นี้แต่เพียงแห่งเดียว

มีรายชื่อนักวิชาการผู้แปลพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา ดังนี้

๑. พระมหาบุญพา ฐิตปุญฺโญ	ป.ธ.๙, พ.ม.
๒. นายอรชุน ซาเส็น	ป.ธ.๙, พธ.บ.
๓. นายผดุง แปงการิยา	ป.ธ.๙, พธ.บ.
๔. นายภิญโญ ล่องสกุล	ป.ธ.๘, พ.ม., พธ.บ. M.A.

ผู้ตรวจสำนวนแปล

๑. พระมหาเฉลียว เปสโร ป.ธ.๙

๒. นายอาทิตย์ เบิกบานดี ป.ธ.๙

๓. นายทศพร ศรีคำ กลมเกลียว ป.ธ.๙

ในการพิมพ์พระธัมมปทัฏฐกถานี้ ได้ยกพระบาลีพระธรรมบทไว้ข้างต้น และอรรถกถาอธิบายพระธรรมบทแต่ละเรื่องเพื่อให้นักศึกษาได้ทราบได้เห็นพร้อมกัน แต่ในการทำสารบาญเรื่อง ได้จัดเรียงไว้เฉพาะเรื่องในพระธัมมปทัฏฐกถาเท่านั้น

การแปลนี้ได้สำเร็จทั้ง ๘ ภาค จึงหวังใจว่าพระธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา ที่มูลนิธิภูมิพโลภิกขุได้อัญเชิญมาลงพิมพ์ทั้งพระบาลีและคำแปลนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาค้นคว้าตามสมควรต่อไป

สำหรับ พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา บาลี-ไทย ภาค ๔ นี้ สร้างถวายสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โดย **คุณกิ่งกาญจน์ อารักษ์พุทธนันท์**

ขออานิสงส์แห่งพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และอาจารย์ผู้สืบต่อพระพุทธศาสนา ที่ได้มีความหวังดีสร้างสมบารมีมาให้เป็นปัจจัยได้มีการแปลการพิมพ์ครั้งนี้ จงสำเร็จเป็นหิตานุหิตประโยชน์ เกิดเป็นความสุข ความสำราญใจแก่สรรพสัตว์โดยทั่วไปทุกท่าน เทอญ.

ภิญโญ ล่องสกุล

(นายภิญโญ ล่องสกุล)

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

คณะนักวิชาการผู้จัดทำ
พระคัมภีร์ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี-ไทย
ภาค ๔
ฉบับภูมิพโลภิกขุ

---

๑. นายสิริ เพ็ชรไชย	ป.ธ.๙	ประธานกรรมการตรวจชำระ
๒. พระมหาเฉลียว เปสโร	ป.ธ.๙	แปลและตรวจสำนวนแปล
๓. นายอาทิตย์ เบิกบานดี	ป.ธ.๙	ตรวจสำนวนแปล
๔. นายชำนาญ วงศ์ศรี	ป.ธ.๘	พิสูจน์อักษรต้นร่าง
๕. อุบาสิกาจรรยา บัวสุวรรณ	บ.ศ.๖	พิสูจน์อักษรต้นร่าง
๖. นางสาวนันทนา เพ็ชรไทย	ศศ.บ.(โบราณคดี)	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๗. พระมหาอภัย อุปปติสโส	ป.ธ.๗	พิสูจน์อักษรต้นแบบ
๘. นางศิริรัตน์ ด้วงสน	บ.ศ.๘	ตรวจความเรียบร้อย และควบคุมการแก้ไขต้นแบบ
๙. นางชลอ วรรณจันทร์		จัดทำรูปเล่ม และดำเนินการจัดพิมพ์
๑๐. นายเฉลิมชัย ทองมี		ผู้ช่วยผู้ดำเนินการจัดพิมพ์

พระคัมภีร์
ธรรมบทและธัมมปทัฏฐกถา
บาลี - ไทย
ภาค ๔

DHAMMAPADA and DHAMMAPADAṬṬHAKATHĀ

Pāli - Thai

Part IV

ฉบับภูมิพโลภิกขุ

พุทธศักราช ๒๕๕๕

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ

ที่ใช้อ้างอิงในพระคัมภีร์ฉบับภูมิพโลภิกขุ

****

คำย่อ	คำเต็ม	
วิ. มหาวิภงฺค.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺค
วิ. ภิกฺขุนี.	วินยปิฎก	ภิกฺขุนีวิภงฺค
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวคฺค
วิ. จุ	วินยปิฎก	จุลฺลวคฺค
วิ. ป.	วินยปิฎก	ปริวาร
ที. สี.	ทีฆนิกาย	สีลกฺขนฺธวคฺค
ที. มหา.	ทีฆนิกาย	มหาวคฺค
ที. ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวคฺค
ม. มู.	มชฺฌิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
ม. ม.	มชฺฌิมนิกาย	มชฺฌิมปณฺณาสก
ม. อุ.	มชฺฌิมนิกาย	อุปริปณฺณาสก
สํ. ส.	สํยุตฺตนิกาย	สคาถวคฺค
สํ. นิ.	สํยุตฺตนิกาย	นิทานวคฺค
สํ. ขนฺธ.	สํยุตฺตนิกาย	ขนฺธวารวคฺค
สํ. สฬา.	สํยุตฺตนิกาย	สฬายตนวคฺค
สํ. มหา.	สํยุตฺตนิกาย	มหาวารวคฺค
องฺ. เอกก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกกนิปาต
องฺ. ทุก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทุกนิปาต
องฺ. ติก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ติกนิปาต
องฺ. จตุกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกฺกนิปาต
องฺ. ปญฺจก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ปญฺจกนิปาต
องฺ. ฉกฺก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ฉกฺกนิปาต
องฺ. สตฺตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตฺตกนิปาต
องฺ. อฏฺฐก.	องฺคุตฺตรนิกาย	อฏฺฐกนิปาต
องฺ. นวก.	องฺคุตฺตรนิกาย	นวกนิปาต

คำย่อ	คำเต็ม	
องฺ. ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทสกนิปาต
องฺ. เอกาทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
ขุ. ขุ.	ขุทฺทกนิกาย	ขุทฺทกปาฐ
ขุ. ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปทคาถา
ขุ. อุ.	ขุทฺทกนิกาย	อุทาน
ขุ. อิติ.	ขุทฺทกนิกาย	อิติวุตฺตก
ขุ. สุ.	ขุทฺทกนิกาย	สุตฺตนิปาต
ขุ. วิ.	ขุทฺทกนิกาย	วิมานวตฺถุ
ขุ. เปต.	ขุทฺทกนิกาย	เปตวตฺถุ
ขุ. เถร.	ขุทฺทกนิกาย	เถรคาถา
ขุ. เถรี.	ขุทฺทกนิกาย	เถรีคาถา
ขุ. ชา.	ขุทฺทกนิกาย	ชาตก
ขุ. มหา.	ขุทฺทกนิกาย	มหานิทฺเทส
ขุ. จูฬ.	ขุทฺทกนิกาย	จูฬนิทฺเทส
ขุ. ป.	ขุทฺทกนิกาย	ปฏิสมฺภิทามคฺค
ขุ. อ.	ขุทฺทกนิกาย	อปทาน
ขุ. พุทฺธ.	ขุทฺทกนิกาย	พุทฺธวํส
ขุ. จริยา.	ขุทฺทกนิกาย	จริยาปิฎก
อภิ. สํ.	อภิธมฺมปิฎก	ธมฺมสงฺคณี
อภิ. วิ.	อภิธมฺมปิฎก	วิภงฺค
อภิ. ธา.	อภิธมฺมปิฎก	ธาตุกถา
อภิ. ปุ.	อภิธมฺมปิฎก	ปุคฺคลปญฺญตฺติ
อภิ. ก.	อภิธมฺมปิฎก	กถาวตฺถุ
อภิ. ย.	อภิธมฺมปิฎก	ยมก
อภิ. ป.	อภิธมฺมปิฎก	ปฏฺฐาน

วิธีใช้ เช่น วิ. มหาวิภงฺค. ๑/๔๑๓. หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก ฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑ หน้า ๔๑๓.

อักษรย่อพระคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับต่าง ๆ

คำย่อ	คำเต็ม	
สี.	สีหฬโปตฺถก	(ฉบับสิงหฬ)
ม.	มรมฺมโปตฺถก	(ฉบับพม่าเดิม)
ฉ.	ฉฏฺฐสงฺคีติโปตฺถก	(ฉบับสังคายนาครั้งที่ ๖)
รา.	รามญฺญโปตฺถก	(ฉบับมอญ)
โป.	โปราณโปตฺถก	(ฉบับใบลานเก่า)
อิ.	อิงฺคลิสโปตฺถก	(ฉบับอังกฤษ เดิมใช้ย่อว่า ยุ.)
ก.	กตฺถจิโปตฺถก	(คัมภีร์บางฉบับ)

TRANSLITERATION OF THE THAI ALPHABET

As used in this pāli text

of

THE BHŪMIBALOBHIKKHU FOUNDATION

VOWELS- 8

ะ a า ā ิ i ี ī ุ u ู ū เ e โ o

CONSONANTS - 33

ก ka	ข kha	ค ga	ฆ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ญ ña
ฏ ṭa	ฐ ṭha	ฑ ḍa	ฒ ḍha	ณ ṇa
ต ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma
ย ya	ร ra	ล la	ว va	
ส sa	ห ha	ฬ ḷa	◌ं ṃ	

FIGURES

๑ 1 ๒ 2 ๓ 3 ๔ 4 ๕ 5 ๖ 6 ๗ 7 ๘ 8 ๙ 9 ๐ 0

COMBINATION

ก ka	กา kā	กิ ki	กี kī
กุ ku	กู kū	เก ke	โก ko

สารบาญ
พระคัมภีร์ธัมมปทัฏฐกถา
บาลี-ไทย
ภาค ๔

เรื่อง	หน้า
๖. พรรณนาบัณฑิตวรรค	
๑. เรื่องพระราธเถระ	๒
๒. เรื่องพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ	๑๒
๓. เรื่องพระฉันนเถระ	๑๗
๔. เรื่องพระมหากัปปินเถระ	๒๑
๕. เรื่องบัณฑิตสามเณร	๕๐
๖. เรื่องพระลกุณฑกภัททิยเถระ	๘๗
๗. เรื่องมารดาของนางกาณา	๙๑
๘. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป	๑๐๐
๙. เรื่องพระธรรมิกเถระ	๑๐๗
๑๐. เรื่องการฟังธรรม	๑๑๒
๑๑. เรื่องอาคันตุกภิกษุ	๑๑๖
๗. พรรณนาอรหันตวรรค	
๑. เรื่องหมอชีวก	๑๒๑
๒. เรื่องพระมหากัสสปเถระ	๑๒๗
๓. เรื่องพระเพฬัฏฐสีสเถระ	๑๓๕

เรื่อง	หน้า
๔. เรื่องพระอนุรุทธเถระ	๑๔๑
๕. เรื่องพระมหากัจจายนเถระ	๑๔๗
๖. เรื่องพระสารีบุตรเถระ	๑๕๒
๗. เรื่องโกสัมพีวาสีติสสเถระ	๑๖๐
๘. เรื่องพระสารีบุตรเถระ	๑๖๙
๙. เรื่องพระขทิรวนิยเรวตเถระ	๑๗๔
๑๐. เรื่องหญิงคนใดคนหนึ่ง	๑๙๕

๘. พรรณนาสหัสสวรรค

๑. เรื่องบุรุษผู้ฆ่าโจรมีเคราแดง	๒๐๐
๒. เรื่องพระทารุจีริยเถระ	๒๑๒
๓. เรื่องพระกุณฑลเกสีเถรี	๒๒๖
๔. เรื่องอนัตถปุจฉกพราหมณ์	๒๔๓
๕. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นลุงของพระสารีบุตรเถระ	๒๔๙
๖. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นหลานของพระสารีบุตรเถระ	๒๕๔
๗. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นสหายของพระสารีบุตรเถระ	๒๕๘
๘. เรื่องอายุวัฒนกุมาร	๒๖๒
๙. เรื่องสังกิจจสามเณร	๒๗๑
๑๐. เรื่องพระขานุโกณฑัญญเถระ	๒๙๔
๑๑. เรื่องพระสัปปทาสเถระ	๒๙๙
๑๒. เรื่องนางปฏาจารา	๓๐๘
๑๓. เรื่องนางกิสาโคตมี	๓๒๔
๑๔. เรื่องนางพหุปุตติกาเถรี	๓๓๔

พระบาลีสุตตันตปิฎก
ขุททกนิกาย ธรรมบท

---

๖. ปณฺฑิตวคฺค

๑. ราชตฺเถรวตฺถุ

๗๖. นิธีนำว ปวตฺตารำ
ยำ ปสฺเส วชฺชทสฺสินำ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ,
ตาทิสำ ปณฺฑิตำ ภเช,
ตาทิสำ ภชมานสฺส
เสยฺโย โหติ น ปาปิโย.

๖. บัณฑิตวรรค

๑. เรื่องพระราชเถระ

๗๖. บุคคลพึงเห็นบัณฑิตใด ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้มีปกติกล่าวข่ม ผู้มีปกติแสดงโทษ ให้เป็นเพียงดังบุคคลผู้บอกขุมทรัพย์ บุคคลพึงคบบัณฑิตเช่นนั้น เมื่อบุคคลคบบัณฑิตเช่นนั้น มีแต่คุณที่ประเสริฐ ไม่มีโทษที่ลามก.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระธัมมปทัฏฐกถา

---

๖. ปณฺฑิตวคฺควณฺณนา

๑. ราธตฺเถรวตฺถุ

นิธีนวं ปวตฺตารนฺติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อายสฺมนฺตํ ราธํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร คิหิกาเล สาวตฺถิยํ ทุคฺคตพฺราหฺมโณ อโหสิ. โส "ภิกฺขูนํ สนฺติเก ชีวิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา อปหริตํ กโรนฺโต ปริเวณํ สมฺมชฺชนฺโต มุขโธวนาทีนิ ททนฺโต วิหาเร วสิ. ภิกฺขูปิ นํ สงฺคณฺหึสุ, ปพฺพาเชตุํ ปน น อิจฺฉนฺติ. โส ปพฺพชฺชํ อลภมาโน กิโส อโหสิ.

อเถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต ตํ พฺราหฺมณํ ทิสฺวา "กินฺนุ โข"ติ อุปธาเรนฺโต "อรหา

๖. พรรณนาบัณฑิตวรรค

๑. เรื่องพระราธเถระ

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภท่านราธะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ให้เป็นเพียงดังบุคคลผู้บอกขุมทรัพย์** เป็นต้น

ดังได้สดับมา พระราธะนั้น ในเวลาเป็นคฤหัสถ์ เป็นพราหมณ์ยากจนในกรุงสาวัตถี. เขาคิดว่า "เราจักเลี้ยงชีวิตอยู่ในสำนักของภิกษุทั้งหลาย" แล้วไปยังวิหาร ถางหญ้า ปัดกวาดบริเวณ ถวายน้ำล้างหน้าเป็นต้น พักอยู่ในวิหาร. แม้พวกภิกษุก็สงเคราะห์เขา แต่ไม่อยากให้เขาบวช. เขาเมื่อไม่ได้บวช จึงเป็นคนผอม.

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง พระศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลก ในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นพราหมณ์นั้น ทรงใคร่ครวญ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภวิสฺสตี"ติ ญตฺวา สายณฺหสมเย วิหารจาริกํ จรนฺโต วิย พฺราหฺมณสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา "พฺราหฺมณ กึ กโรนฺโต วิจรสี"ติ อาห.

อยู่ว่า "จักมีเหตุอะไรหนอแล" ทรงทราบว่า "พราหมณ์ ผู้นี้จักเป็นพระอรหันต์" ทรงทำทีเหมือนเสด็จเที่ยวจาริกไปยังวิหาร ในเวลาเย็น เสด็จไปสำนักของพราหมณ์ ตรัสถามว่า "เธอเที่ยวทำอะไรอยู่เล่า พราหมณ์ ?".

"ภิกฺขูนํ วตฺตปฏิวตฺตํ กโรมิ ภนฺเต"ติ อาห. "ลภสิ เตสํ สนฺติกา สงฺคหนฺ"ติ. "อาม ภนฺเต, อาหารมตฺตํ ลภามิ, น มํ ปพฺพาเชนฺตี"ติ.

เขากราบทูลว่า "ข้าพระองค์กระทำวัตรปฏิบัติต่อภิกษุทั้งหลาย พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เธอได้รับการสงเคราะห์จากสำนักของภิกษุเหล่านั้นไหม ?". เขากราบทูลว่า "ได้พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้เพียงอาหารแต่ภิกษุทั้งหลาย ไม่ยอมให้ข้าพระองค์บวช".

สตฺถา เอตสฺมึ นิทาเน ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิตฺวา "ภิกฺขเว อตฺถิ โกจิ อิมสฺส พฺราหฺมณสฺส อธิการํ สรนฺโต"ติ ปุจฺฉิ. สาริปุตฺตตฺเถโร "อหํ ภนฺเต สรามิ, อยํ เม ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตสฺส อตฺตโน อภิหฏฺ กฏจฺฉุภิกฺขํ ทาเปสิ, อิมมสฺสาหํ อธิการํ สรามี"ติ อาห. โส สตฺถารา "กึ

พระศาสดารับสั่งให้ภิกษุสงฆ์ประชุมกันในเพราะเรื่องนี้ ตรัสถามข้อความนั้นตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย มีใคร ๆ ระลึกถึงคุณความดีของพราหมณ์คนนี้บ้างไหม ?". พระสารีบุตรเถระกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ระลึกถึงอยู่พระเจ้าข้า, พราหมณ์ผู้นี้ สั่งให้คนถวายภิกษาทัพพีหนึ่งที่เขานำมาเพื่อตนแก่ข้าพระองค์ผู้เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาตใน

ปน เต สาริปุตฺต เอวํ กตูปการํ ทุกฺขโต โมเจตุ น วฏฺฏตี"ติ วุตฺเต "สาธุ ภนฺเต, ปพฺพาเชสฺสามิ นนฺ"ติ ตํ พฺราหฺมณํ ปพฺพาเชสิ. ตสฺส ภตฺตคฺเค อาสนปริยนฺเต อาสนํ ปาปุณาติ, ยาคุภตฺตาทีหิปิ กิลมติ, เถโร ตํ อาทาย จาริกํ ปกฺกามิ. อภิกฺขณํ นํ "อิทนฺเต กตฺตพฺพํ, อิทนฺเต น กตฺตพฺพนฺ"ติ โอวทิ อนุสาสิ. โส สุพฺพโจ อโหสิ ปทกฺขิณคฺคาหี, ตสฺมา ยถานุสิฏฺฐิ ปฏิปชฺชมาโน กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณิ.

กรุงราชคฤห์ ข้าพระองค์ระลึกถึงคุณความดีนี้ของพราหมณ์นั้น". พระสารีบุตรเถระนั้น เมื่อพระศาสดาตรัสว่า "สารีบุตร ก็เธอปลดเปลื้องพราหมณ์ ผู้กระทำอุปการะอย่างนี้ จากทุกข์ ไม่ควรหรือ" กราบทูลว่า "ดีแล้ว พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ จักให้เขาบวช" ให้พราหมณ์นั้นบวชแล้ว. อาสนะในที่สุดแห่งอาสนะในโรงฉัน ย่อมถึงแก่ท่าน, ท่านลำบากด้วยวัตถุแม้มีข้าวยาคูและภัตรเป็นต้น, พระเถระพาท่านหลีกไปสู่ที่จาริก. พระเถระกล่าวสอน พร่ำสอนท่านอยู่เป็นประจำว่า "เธอพึงทำสิ่งนี ไม่พึงทำสิ่งนี้". พระราธะนั้น เป็นคนว่าง่าย มีความเคารพ (มีปกติรับโอวาทเบื้องขวา), เพราะฉะนั้น ท่านจึงปฏิบัติตามที่พระเถระพร่ำสอน ๒–๓ วันเท่านั้น ก็บรรลุอรหัต.

เถโร ตํ อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสีทิ. อถ นํ สตฺถา ปฏิสนฺถารํ กตฺวา อาห "สุพฺพโจ นุ โข เต สาริปุตฺต อนฺเตวาสิโก"ติ. "อาม

พระเถระพาท่านไปยังสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่ง. ลำดับต่อมา พระศาสดาทรงทำปฏิสันถารท่าน ตรัสถามว่า "สารีบุตร อันเตวาสิกของเธอ ว่าง่ายไหมหนอ?". ท่าน

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภนฺเต, อติวิย สุพฺพโจ, กิสฺมิญฺจิ โทเส วุจฺจมาเนปิ น กุทฺธปุพฺโพ"ติ. "สาริปุตฺต เอวรูเป ลภมาโน กิตฺตเก คณฺเหยฺยาสี"ติ. "ภนฺเต พหุเกปิ คณฺเหยฺยาเมวา"ติ.

กราบทูลว่า "ง่าย พระเจ้าข้า, ท่านว่าง่ายเหลือเกิน เมื่อข้าพระองค์แม้กล่าวโทษอะไร ๆ ก็ไม่เคยโกรธ". พระศาสดาตรัสถามว่า "สารีบุตร เธอเมื่อได้สัทธิวิหาริกเห็นปานนี้ พึงรับได้ประมาณกี่รูป?". พระสารีบุตรกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ พึงรับได้แม้เป็นจำนวนมากทีเดียว พระเจ้าข้า".

อเถกทิวสํ ธมฺมสภายํ ภิกฺขู กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "สาริปุตฺตตฺเถโร กิร กตญฺญู กตเวที, กฏจฺฉุภิกฺขามตฺตํ อปการํ สริตวา ทฬิทฺทพฺราหฺมณํ ปพฺพาเชสิ, ราธตฺเถโรปิ โอวาทกฺขโมโอวาทกเมว ลภี"ติ. สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา "น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ สาริปุตฺโต กตญฺญู กตเวทีเยวา"ติ วตฺวา ตมตฺถํ ปกาเสตุํ

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง พวกภิกษุสนทนากันในธรรมสภาว่า "ได้ยินว่า พระสารีบุตรเถระเป็นคนกตัญญูกตเวที นึกถึงอปการะเพียงข้าวภิกษาทัพพีหนึ่ง ให้พราหมณ์เข็ญใจบวชแล้ว, ถึงพระราธเถระ ก็อดทนต่อคำกล่าวสอน ได้อาจารย์ผู้เหมาะสมที่กล่าวสอนทีเดียว". พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้นตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย มิใช่บัดนี้เท่านั้น แม้ในกาลก่อน พระสารีบุตรก็เป็นคนกตัญญูกตเวทีเหมือนกัน" เพื่อประกาศความนั้น ตรัสอลีนจิตตชาดก ในทุกนิบาตนี้ ให้พิสดารว่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

“อลีนจิตฺตํ นิสฺสาย
ปหฏฺฐา มหตี จมู
โกสลํ เสนาสนฺตุฏฺฐิ
ชีวคฺคาหํ อคาหยิ,
เอวํ นิสฺสยสมฺปนฺโน
ภิกฺขุ อารทฺธวีริโย
ภาวยํ กุสลํ ธมฺมํ,
โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
ปาปุเณ อนุปุพฺเพน
สพฺพสโยชนกฺขยนฺ”ติ

“เสนาหมู่ใหญ่อาศัยอลีนจิตตกุมาร ร่าเริงแล้ว ยังช้างตัวเป็นมงคลให้จับพระเจ้าโกศลทั้งเป็น ผู้ไม่ปรารถนาด้วยราชสมบัติ ภิกษุผู้สมบูรณ์ด้วยนิสัยอย่างนี้ ปรารภความเพียร เจริญกุศลธรรม เพื่อบรรลุธรรม เป็นแดนเกษมจากโยคะ พึงบรรลุความสิ้นไปแห่งสังโยชน์ทั้งปวง โดยลำดับ”.

อิมํ ทุกนิปาเต อลีนจิตฺตชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ.

ตทา กิร วฑฺฒกีหิ ปาทสฺส อโรคกรณภาเวน กตํ อตฺตโน อุปการํ ญตฺวา สพฺพเสตสฺส หตฺถิโปตกสฺส ทายโก เอกจาริโก หตฺถี สาริปุตฺตตฺเถโร อโหสิ. เอวํ เถรํ อารพฺภ ชาตกํ กเถตฺวา ราธตฺเถรํ อารพฺภ “ภิกฺขเว ภิกฺขุนา นาม ราเธน วิย สุวเจน ภวิตพฺพํ, โทสํ ทสฺเสตฺวา โอวทิยมาเนนปิ น กุชฺฌิตพฺพํ, โอวาททายโกปิ นิธึ อาจิกฺขนโก

ได้ยินว่า ช้างตัวเที่ยวไปตัวเดียว รู้อุปการะที่นายช่างไม้กระทำแก่ตน โดยทำให้เท้าหายโรคให้ลูกช้างตัวมีสีขาวทั้งตัว ในกาลนั้น ได้เป็นพระสารีบุตรเถระ. พระศาสดา ครั้นตรัสชาดกปรารภพระเถระอย่างนี้แล้ว ทรงปรารภพระราธเถระ ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาภิกษุพึงเป็นผู้ว่าง่ายเหมือนพระราธะ แม้อาจารย์ชี้โทษกล่าวสอนอยู่ ก็ไม่ควรโกรธ ถึงอาจารย์ผู้ให้โอวาท ก็ควรเห็นเหมือนผู้บอกขุมทรัพย์ ฉะนั้น”

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิย ทฏฺฐพฺโพ”ติ วตฺวา อนุสนฺธึ เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถานี้ว่า
คาถมาห

๗๖. “นิธีนำว ปวตฺตารํ
ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ
นิคฺคยฺหวาทึ เมธาวึ,
ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช,
ตาทิสํ ภชมานสฺส
เสยฺโย โหติ น ปาปิโย”ติ.

๗๖. “บุคคลพึงเห็นบัณฑิตใด ผู้เป็นนักปราชญ์ ผู้มีปกติกล่าวข่ม ผู้มีปกติแสดงโทษให้เป็นเพียงดังบุคคลผู้บอกขุมทรัพย์ บุคคลพึงคบบัณฑิตเช่นนั้น เมื่อบุคคลคบบัณฑิตเช่นนั้น มีแต่คุณที่ประเสริฐ ไม่มีโทษที่ลามก”.

ตตฺถ **นิธีนนฺ**ติ ตตฺถ ตตฺถ นิทหิตฺวา ฐปิตานํ หิรญฺญสุวณฺณาทิ-ปูรานํ นิธิกุมฺภีนํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ขุมทรัพย์** ความว่า หม้อขุมทรัพย์เต็มด้วยเงินและทองเป็นต้น ที่เขาฝังเข้าไว้ในที่นั้น ๆ.

ปวตฺตารนฺติ กิจฺฉชีวิเก ทุคฺคตมนุสฺเส อนุกมฺปํ กตฺวา “เอหิ, สุเขน เต ชีวิตุปายํ ทสฺเสสฺสามี”ติ นิธิฏฺฐานํ เนตฺวา หตฺถึ ปสาเรตฺวา “อิมํ คเหตฺวา สุขํ ชีวา”ติ อาจิกฺขนฺตาโร วิย. **วชฺชทสฺสินนฺ**ติ เทฺว วชฺชทสฺสิโน “อิมินา นำ อสารุปฺเปน วา ขลิเตน วา สมฺมเชฺช นิคฺคณฺหิสฺสามี”ติ รนฺธคเวสโก จ, อญฺญาตํ วินิจฉัยว่า ภิกษุผู้มีปกติแสดงโทษ มี

คำว่า **บุคคลผู้บอก** ความว่า ให้เป็นราวกะว่าบุคคลผู้กระทำความอนุเคราะห์มนุษย์ผู้ขัดสน หาเลี้ยงชีวิตด้วยความฝืดเคือง (พูดว่า) “จงมา เราจักให้อุบายสำหรับเลี้ยงชีวิตแก่เจ้าโดยสบาย” ดังนี้ แล้วนำไปยังสถานที่ฝังทรัพย์ ชี้มือบอกว่า “เจ้าจงรับเอาทรัพย์นี้เลี้ยงชีวิตตามสบายเถิด”. คำว่า **ผู้มีปกติแสดงโทษ** มี

ญาปนตฺถาย ญาตํ อนุคฺคณฺหนตฺถาย สีลาทีนมสฺส วุฑฺฒิกามตาย ตํ ตํ วชฺชํ โอโลกเนน อุลฺลุมฺปนวเสน สภาวสณฺฐิโต จ. อยมิธาธิปฺเปโต.

๒ จำพวก คือภิกษุผู้แสวงหาช่อง ด้วยคิดว่า “เราจักข่มภิกษุรูปนั้น ด้วยมารยาทไม่สมควร หรือด้วยความพลั้งพลาดนี้ ในท่ามกลางสงฆ์” ๑, ภิกษุผู้ดำรงอยู่แล้วตามสภาพ ด้วยสามารถการอุ้มชู ด้วยการแลดูโทษนั้น ๆ เพื่อต้องการให้ผู้อื่นรู้สิ่งที่ตนยังไม่รู้ เพื่อต้องการตามถือเอาสิ่งที่รู้แล้ว เพราะตนใคร่ความเจริญแห่งคุณมีศีลเป็นต้นแก่บุคคลนั้น ๑. ภิกษุจำพวกหลังนี้พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์เอาแล้วในคำว่า วชชทสสินฺ นี้.

ยถา หิ ทุคฺคตมนุสฺโส “อิมํ คณฺหาหี”ติ ตชฺเชตฺวาปิ โปเถตฺวาปิ นิธึ ทสฺสิโต โกปึ น กโรติ, ปมุทิโต ว โหติ,

เหมือนอย่างว่า มนุษย์เข็ญใจ ถูกคุกคามบ้าง โบยบ้าง แสดงขุมทรัพย์ว่า “เจ้าจงรับเอาขุมทรัพย์นี้” ก็ไม่ทำความโกรธ มีแต่บันเทิงอย่างเดียว ฉันใด,

เอวเมว เอวรูเป ปุคฺคเล อสารุปฺปวา ขลิตํ วา ทิสฺวา อาจิกฺขนฺเต, โกโป น กาตพฺโพ, ตุฏฺเฐเนว ภวิตพฺพํ, “ภนฺเต มหนฺตํ โว กมฺมํ กตํ มยฺหํ อาจริยุปชฺฌายฏฺฐาเน ฐตฺวา โอวทนฺเตหิ, ปุนปิ มํ โอวเทยฺยาถา”ติ ปวาเรตพฺพเมว.

เมื่อบุคคลเห็นปานนั้น เห็นมารยาทไม่สมควรก็ดี ความพลั้งพลาดก็ดี บอกอยู่ คนผู้ถูกบอกไม่ควรทำความโกรธ พึงยินดีอย่างเดียวเท่านั้น พึงปวารณาทีเดียวว่า “ท่านขอรับ ท่านตั้งอยู่ในฐานะเป็นอาจารย์เป็นอุปัชฌาย์ของผม เมื่อกล่าวสอน ชื่อว่า ทำกรรมใหญ่แล้ว

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิคฺคยฺหวาทินฺติ เอกจฺโจ หิ ท่านพึงกล่าวสอนกระผมแม้อีก ฉันนั้นสทฺธิวิหาริกาทีนํ อสารุปฺปํ วา นั่นเทียว". คำว่า **ผู้มีปกติกล่าวข่ม** ขลิตํ วา ทิสฺวา "อยํ เม ความว่า ก็อาจารย์บางรูป เห็นมารยาทมุโขทกทานาทีหิ สกฺกจฺจํ อุปฏฺฐหติ, ไม่สมควรก็ดี ความพลั้งพลาดก็ดี ของสเจ ตํ วกฺขามิ, น มํ อุปฏฺฐหิสฺสติ, สัทธิวิหาริกเป็นต้น ไม่อาจกล่าวเพราะเอวํ เม ปริหานิ ภวิสฺสตี"ติ กลัวว่า "ภิกษุรูปนี้ บำรุงเราโดยเคารพวตฺตุํ อวิสหนฺโต น นิคฺคยฺหวาที ด้วยกิจมีการถวายน้ำล้างหน้าเป็นต้นนาม โหติ, โส อิมสฺมึ สาสเน ถ้าเราจักว่ากล่าวเธอไซร้ เธอก็จักไม่กจวรํ อากิรติ. โย ปน ตถารูปํ บำรุงเรา เมื่อเป็นเช่นนั้น ความเสื่อมวชฺชํ ทิสฺวา วชฺชานุรูปํ ตชฺเชนฺโต จักมีแก่เรา" ไม่ชื่อว่ามีปกติกล่าวข่ม, ปณาเมนฺโต ทณฺฑกมฺมํ กโรนฺโต อาจารย์รูปนั้น ย่อมเกลี่ยหยากเยื่อวิหารา นีหรนฺโต สิกฺขาเปติ, อยํ ลงในศาสนานี้. ส่วนอาจารย์ใด เห็นนิคฺคยฺหวาที นาม, เสยฺยถาปิ โทษเห็นปานนั้น คุกคาม ประณาม สมฺมาสมฺพุทฺโธ. ทำทัณฑกรรม นำออกอยู่จากวิหารตามสมควรแก่โทษ ให้ศึกษาอยู่, อาจารย์นี้ชื่อว่า ผู้มีปกติกล่าวข่ม เปรียบเหมือนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น.

วุตฺตํ เหตํ "นิคฺคยฺห นิคฺคยฺหาหํ สมจริงดังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคอานนฺท วกฺขามิ, ปคฺคยฺห ปคฺคยฺหาหํ ตรัสว่า "อานนท์ เราจักกล่าวข่ม ๆ อานนฺท วกฺขามิ, โย สาโร, โส อานนท์ เราจักกล่าวยกย่อง ๆ ภิกษุใดจสฺสตี"ติ. เป็นผู้หนักแน่น, ภิกษุนั้น จักดำรงอยู่ได้".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เมธาวินฺติ ธมฺโมชปญฺญาย สมนฺนาคตํ. **ตาทิสนฺติ** เอวรูปึ ปณฺฑิตํ ภเชยฺย ปยิรุปาเสยฺย, ตาทิสํ หิ อาจริยํ ภชมานสฺส อนฺเตวาสิกสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย, วุฑฺฒิเยว โหติ น ปริหานีติ.

คำว่า **ผู้เป็นนักปราชญ์** ได้แก่ ผู้ประกอบด้วยปัญญาอันมีโอชะเกิดจากธรรม. คำว่า **เช่นนั้น** ได้แก่ พึงคบ คือ พึงเข้าไปนั่งใกล้บัณฑิตเห็นปานนั้น, จริงอยู่ เมื่ออันเตวาสิก คบอาจารย์เช่นนั้น มีแต่คุณอันประเสริฐ ไม่มีโทษที่ลามก, คือมีแต่ความเจริญถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีความเสื่อม.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้นแล.

ราธตฺเถรวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องพระราธเถระที่ ๑ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ

๗๗. โอวเทยฺยานุสาเสยฺย
อสพฺภา จ นิวารเย
สตำ หิ โส ปิโย โหติ
อสตำ โหติ อปฺปิโย.

๒. เรื่องพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ

๗๗. บุคคลพึงกล่าวสอน พึงตามสอน อนึ่ง พึงห้ามจากธรรมของอสัตบุรุษ ก็เขาเป็นที่รักของเหล่าสัตบุรุษ ไม่เป็นที่รักของเหล่าอสัตบุรุษ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๒. อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ

โอวเทยฺยานุสาเสยฺยาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อสฺสชิปุนพฺพสุเก อารพฺภ กเถสิ. เทสนา ปน กิฏาคิริสฺมึ สมุฏฺฐิตา.

เต กิร กิญฺจาปิ อคฺคสาวกานํ สทฺธิวิหาริกา, อลชฺชิโน ปน อเหสุ ปาปภิกฺขู. เต ปาปเกหิ อตฺตโน ปริวาเรหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ กิฏาคิริสฺมึ วิหรนฺตา "มาลาวจฺฉโรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปี"ติ อาทิกํ นานปฺปการกํ อนาจารํ กโรนฺตา กุลทูสกกมฺมํ กตฺวา ตโต อุปฺปนฺเนหิ ปจฺจเยหิ ชีวิตํ กปฺเปนฺตา ตํ อาวาสํ เปสลานํ ภิกฺขูนํ อนาวาสํ อกํสุ. สตฺถา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา เตสํ ปพฺพาชนียกมฺมกรณตฺถาย สปริวาเร เทฺว อคฺคสาวเก อามนฺเตตฺวา "คจฺฉถ สาริปุตฺตา,

๒. เรื่องพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **พึงกล่าวสอนพึงตามสอน** ดังนี้เป็นต้น. ก็เทศนาตั้งขึ้นแล้วในกิฏาคีรีนคร.

ได้ฟังมาว่า ภิกษุทั้ง ๒ รูปนั้น เป็นสัทธิวิหาริกของพระอัครสาวกแม้ก็จริง ถึงอย่างนั้น ท่านทั้ง ๒ รูป ไม่มีความละอาย เป็นภิกษุชั่ว. ท่านทั้ง ๒ รูป อยู่ในกิฏาคีรีนครกับด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ผู้เป็นบริวารของตนผู้ชั่วช้า ทำอนาจารนานัปการมีว่า "ปลูกไม้ดอกต้นเล็ก ๆ เองบ้าง ให้คนอื่นปลูกบ้าง" ดังนี้เป็นต้น กระทำกุลทูสกกรรม (กรรมของภิกษุผู้ประทุษร้ายตระกูล) เลี้ยงชีวิตด้วยปัจจัยซึ่งเกิดจากกรรมนั้น ได้กระทำอาวาสนั้นไม่ให้เป็นที่สำหรับอยู่ของภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก. พระศาสดาทรงสดับข่าวนั้น ตรัสเรียก

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตสุ เย ตุมฺหากำ วจนำ น กโรนฺติ, เตสำ ปพฺพาชนียกมฺมำ กโรถ, เย ปน กโรนฺติ, เต โอวทถ อนุสาสถ, โอวทนฺโต หิ อนุสาสนฺโต อปณฺฑิตานำเยว อปฺปิโย โหติ, ปณฺฑิตานำ ปน ปิโย โหติ มนาโป"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

อัครสาวกทั้ง ๒ พร้อมทั้งบริวารมา เพื่อทรงประสงค์จะกระทำปัพพาชนียกรรมแก่ภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า "จงพากันไปเถิด สารีบุตรและโมคคัลลานะ, บรรดาภิกษุเหล่านั้น เธอจงกระทำปัพพาชนียกรรมแก่เหล่าภิกษุผู้ไม่เชื่อฟังคำของพวกเธอ จงกล่าวสอนพร่ำสอนเหล่าภิกษุผู้เชื่อฟัง(คำของเธอ) เพราะว่าบุคคลเมื่อกล่าวสอนตามสอนไม่เป็นที่รักของเหล่าชนผู้ไม่เป็นบัณฑิตเท่านั้น แต่เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของเหล่าชนผู้เป็นบัณฑิต" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๗๗. "โอวเทยฺยานุสาเสยฺย
อสพฺภา จ นิวารเย
สตำ หิ โส ปิโย โหติ
อสตำ โหติ อปฺปิโย"ติ.

๗๗. "บุคคลพึงกล่าวสอน พึงตามสอน อนึ่ง พึงห้ามจากธรรมของอสัตบุรุษ ก็เขาเป็นที่รักของเหล่าสัตบุรุษ ไม่เป็นที่รักของเหล่าอสัตบุรุษ".

ตตฺถ **โอวเทยฺยาติ** อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ, วทนฺโต โอวทติ นาม. อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ, "อยโสปิ เต สิยา"ติ อาทิวเสน อนาคตำ วชฺชำ ทสฺเสนฺโต อนุสาสติ นาม, สมฺมุขา

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พึงกล่าวสอน** ความว่า เมื่อเรื่องเกิดขึ้นว่ากล่าวอยู่ ชื่อว่า กล่าวสอน, เมื่อเรื่องยังไม่เกิดขึ้น แสดงโทษที่ยังไม่มาถึงด้วยสามารถมีว่า "แม้ความเสื่อมยศ

วทนฺโตปิ โอวทติ นาม, ปรมฺมุขา พึงมีแก่ท่าน" ดังนี้เป็นต้น ชื่อว่า ทูตํ วา สาสนํ วา เปเสนฺโต ตามสอน, แม้เมื่อกล่าวต่อหน้า ชื่อว่า อนุสาสติ นาม, สกึ วทนฺโตปิ กล่าวสอน, ส่งทูตไปก็ดี ข่าวไปก็ดี โอวทติ นาม, อนุกมฺปํ อุปาทาย ลับหลัง ชื่อว่า ตามสอน, แม้กล่าว ปุนปฺปุนํ วทนฺโต อนุสาสติ นาม, ครั้งเดียว ชื่อว่า กล่าวสอน อาศัยความ โอวทนฺโตเอว วา อนุสาสติ นามาติ อนุเคราะห์ ว่ากล่าวอยู่บ่อย ๆ ชื่อว่า เอวํ โอวเทยฺย อนุสาเสยฺย. ตามสอน, อีกอย่างหนึ่ง กล่าวสอนอยู่ นั่นเทียว ชื่อว่า ตามสอน พึงกล่าวสอน พึงตามสอน ดังพรรณนามาอย่างนี้.

อสพฺภาติ อกุสลธมฺมา นิวาเรยฺย คำว่า **จากธรรมของอสัตบุรุษ** ความว่า กุสลธมฺเม ทานสีลาทิเภเท วา พึงห้ามจากอกุศลธรรม คือพึงให้ตั้งอยู่ ติวิธสุจริตกมฺเม วา ปติฏฺฐาเปยฺยาติ ในกุศลธรรมอันต่างด้วยธรรมมีทานและ อตฺโถ. **สตนฺติ** โส เอวรูโป ศีลเป็นต้น หรือในสุจริตกรรม ๓ อย่าง. ปุคฺคโล สุจริตานุวตฺตโก พุทฺธาทีนํ คำว่า **ของเหล่าสัตบุรุษ** ความว่า สปฺปุริสานํ ปิโย โหติ มนาโป จ, บุคคลนั้น คือเห็นปานนั้น ประพฤติไป เย ปน อทิฏฺฐธมฺมา วิทิตฺวาปรโลกา ตามสุจริต ย่อมเป็นที่รัก และเป็นที่พอใจ อามิสจกฺขุกา ชีวิตตฺถาย ปพฺพชิตา, ของเหล่าสัตบุรุษมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น, เตสํ อสตํ โส โอวาทโก อนุสาสโก ส่วนชนเหล่าใด ไม่เห็นธรรม ข้าม "น ตฺวํ อมฺหากํ อุปชฺฌาโย, น ปรโลกได้แล้ว เห็นแก่อามิสสินจ้าง บวช ตฺวํ อมฺหากํ อาจริโย, กสฺมา เพื่อต้องการเลี้ยงชีพ, เขาผู้กล่าวสอน อเมฺห โอวทสิ, กสฺมา อเมฺห ผู้ตามสอน ไม่เป็นที่รักไม่เป็นที่ชอบใจ อนุสาสสี"ติ เอวํ มุขสตฺตีหิ ของชนเหล่านั้น ผู้ชื่อว่า อสัตบุรุษ วิชฺฌนฺตานํ อปฺปิโย โหติ อมนาโปติ. ผู้ที่มแทงอยู่ด้วยหอก คือปากอย่างนี้ว่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ท่านไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ ไม่ได้เป็นอาจารย์ของผม ทำไม ? ท่านจึงกล่าวสอนผม พร่ำสอนผม".

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผล มีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

สาริปุตฺตโมคฺคลฺลานาปิ ตตฺถ คนฺตฺวา เต ภิกฺขู โอวทิสุ อนุสาสึสุ. เตสุ เอกจฺเจ โอวาทำ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา สมฺมา วตฺตึสุ, เอกจฺเจ วิพฺภมึสุ, เอกจฺเจ ปพฺพาชนียกมฺมำ ปาปุณึสูติ.

ฝ่ายพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานไปที่กิฏาคีรีนั้น กล่าวสอนพร่ำสอนภิกษุเหล่านั้น. บรรดาภิกษุเหล่านั้น บางพวกรับโอวาท ประพฤติชอบ บางพวกพากันสึก บางพวกถึงปัพพาชนียกรรม.

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุ ทุติยำ.

เรื่องพระอัสสชิและพระปุนัพพสุกะที่ ๒ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. ฉนฺนตฺเถรวตฺถุ

๗๘. น ภเช ปาปเก มิตฺเต,
น ภเช ปุริสาธเม,
ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ,
ภเชถ ปุริสุตฺตเม.

๓. เรื่องพระฉันนเถระ

๗๘. บุคคลไม่พึงคบมิตรชั่ว ไม่พึงคบคนเลวทราม พึงคบมิตรที่ดี พึงคบคนสูงสุด.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. ฉนฺนตฺเถรวตฺถุ

น ภเช ปาปเก มิตฺเตติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ฉนฺนตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิรายสฺมา “อหํ อมฺหากํ อยฺยปุตฺเตน สทฺธึ มหาภินิกฺขมนํ นิกฺขมนฺโต ตทา อญฺญํ เอกมฺปิ น ปสฺสามิ, อิทานิ ปน ‘อหํ สาริปุตฺโต นาม, อหํ โมคฺคลฺลาโน นาม, มยํ อคฺคสาวกมฺหา’ติ วตฺวา อิเม วิจรนฺตี”ติ เทฺว อคฺคสาวเก อกฺโกสติ. สตฺถา ภิกฺขูนํ สนฺติกา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา ฉนฺนตฺเถรํ ปกฺโกสาเปตฺวา โอวทิ.

โส ตำขณญฺเญว ตุณฺหี หุตฺวา ปุน คนฺตฺวา เถเร อกฺโกสติเยว. เอวํ ยาวตติยํ อกฺโกสนฺตํ ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา สตฺถา โอวทิตฺวา “ฉนฺน เทฺว อคฺคสาวกา นาม ตุยฺหํ กลฺยาณมิตฺตา อุตฺตมปุริสา, เอวรูเป กลฺยาณมิตฺเต เสวสฺสุ

๓. เรื่องพระฉันนเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระฉันนเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลไม่พึงคบมิตรชั่ว** ดังนี้เป็นต้น.

เล่ากันมาว่า ท่านฉันนเถระนั้น ด่าพระอัครสาวกทั้ง ๒ รูปว่า “เราเมื่อตามเสด็จออกมหาภิเนษกรมน์ พร้อมกับพระลูกเจ้าของเรา ยังไม่เห็นคนอื่นแม้สักคน ในกาลนั้น แต่ว่าบัดนี้ ท่านทั้งสองนี้ เที่ยวพูดว่า ‘เราชื่อสารีบุตร เราชื่อโมคคัลลาน์ พวกเราเป็นอัครสาวก”. พระศาสดา ทรงสดับข่าวนั้นจากสำนักของภิกษุทั้งหลาย รับสั่งให้เรียกพระฉันนเถระมา ตรัสสอนแล้ว.

ท่านนิ่งอยู่ชั่วขณะเท่านั้นแล้วก็ไปด่าพระเถระทั้งหลายอีกเหมือนเดิม. พระศาสดารับสั่งให้เรียกเธอผู้กำลังด่าอยู่ถึง ๓ ครั้ง ด้วยอาการอย่างนี้ ทรงโอวาท แล้ว ตรัสว่า “ฉันนะ ธรรมดาพระอัครสาวกทั้ง ๒ เป็นกัลยาณมิตร เป็นบุรุษสูงสุดของเธอ เธอจงเสพ จงคบ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภชสฺสู"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

กัลยาณมิตรเห็นปานนั้น" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิ แสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๗๘. "น ภเช ปาปเก มิตฺเต,
น ภเช ปุริสาธเม,
ภเชถ มิตฺเต กลฺยาเณ,
ภเชถ ปุริสุตฺตเม"ติ.

๗๘. "บุคคลไม่พึงคบมิตรชั่ว ไม่พึงคบคนเลวทราม พึงคบมิตรที่ดี พึงคบคนสูงสุด".

ตสฺสตฺโถ กายทุจฺจริตาทิอกุสลกมฺมาภิรตา ปาปมิตฺตา นาม, สนฺธิจฺเฉทนาทิเก วา เอกวีสติ อเนสนาปเภเท วา อฏฺฐาเน นิโยชกา ปุริสาธมา นาม. อุโภปิ เอเต ปาปมิตฺตา เจว ปุริสาธมา จ, เต น ภเชยฺย น ปยิรุปาเสยฺย, วิปริตา ปน กลฺยาณมิตฺตา เจว สปฺปุริสา จ, เต ภเชถ ปยิรุปาเสถาติ.

ความแห่งคาถานั้นว่า บุคคลยินดีในอกุศลกรรมมีกายทุจริตเป็นต้น ชื่อว่ามิตรชั่ว, บุคคลผู้ชักชวนในฐานะไม่สมควร มีการตัดที่ต่อเป็นต้นก็ดี ต่างโดยการแสวงหาไม่สมควร ๒๑ อย่างก็ดี ชื่อว่าคนเลวทราม. คนแม้ทั้ง ๒ พวกนั้น เป็นทั้งมิตรชั่ว เป็นทั้งคนเลวทราม, บุคคลไม่พึงคบไม่พึงเข้าไปนั่งใกล้ คนทั้ง ๒ จำพวกนั้น, แต่บุคคลผู้แตกต่างออกไป(จากคน ๒ จำพวก) เป็นทั้งกัลยาณมิตร เป็นทั้งคนชั้นสูง, บุคคลพึงคบพึงเข้าไปนั่งใกล้ท่านทั้ง ๒ นั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฉนฺนตฺเถโร ปน โอวาทำ สุตฺวาปิ ปุริมนเยเนว ปุน ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ. ปุนปิ สตฺถุ ภิกฺขู อาโรเจสุ.

ก็พระฉันนเถระแม้ได้ฟังพระโอวาทแล้ว ก็ยังด่าข่มขู่ภิกษุทั้งหลายอยู่อีกโดยนัยก่อนนั่นแล. พวกภิกษุกราบทูลแด่พระศาสดาแม้อีก.

สตฺถา "ภิกฺขเว มยิ ธรนฺเตเยว, ฉนฺนำ สิกฺขาเปตุ๋ น สกฺขิสฺสถ, มยิ ปน ปรินิพฺพุเต, สกฺขิสฺสถา"ติ วตฺวา ปรินิพฺพานกาเล อายสฺมตา อานนฺเทน "ภนฺเต กถำ ฉนฺนตฺเถเร อเมฺหหิ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺ"ติ วุตฺเต "อานนฺท ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺโฑ ทาตพฺโพ"ติ อาณาเปสิ. โส สตฺถริ ปรินิพฺพุเต อานนฺทตฺเถเรน อาโรปิตำ พฺรหฺมทณฺฑำ สุตฺวา ทุกฺขี ทุมฺมโน ติกฺขตฺตุ๋ มุจฺฉิโต ปติตฺวา "มา มำ ภนฺเต นาสยิตฺถา"ติ ยาจิตฺวา สมฺมา วตฺตำ ปูเรนฺโต นจิรสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตำ ปาปุณีติ.

พระศาสดา ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่นั่นเทียว พวกเธอจักไม่อาจให้พระฉันนะสำเหนียกได้ แต่เมื่อเราปรินิพพานไปแล้ว พวกเธอจึงจักอาจ" ในคราวใกล้ปรินิพพาน เมื่อท่านพระอานนท์ทูลถามว่า "ข้าพระองค์พึงปฏิบัติในพระฉันนเถระอย่างไรพระเจ้าข้า ?" ตรัสสั่งว่า "อานนท์ พวกเธอพึงลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ". พระฉันนะนั้น เมื่อพระศาสดาเสด็จปรินิพพานแล้ว ได้ฟังพรหมทัณฑ์ที่พระอานนท์เถระยกขึ้นแล้วก็มีทุกข์ เสียใจ ล้มสลบไปถึง ๓ ครั้ง อ้อนวอนว่า "ท่านอย่ายังผมให้ฉิบหายเลยขอรับ" บำเพ็ญวัตรโดยชอบ ต่อกาลไม่นานนัก ก็บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

ฉนฺนตฺเถรวตฺถุ ตติยำ.

เรื่องพระฉันนเถระที่ ๓ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. มหากปฺปินตฺเถรวตฺถุ

๗๙. ธมฺมปีติ สุขํ เสติ
วิปฺปสนฺเนน เจตสา
อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม
สทา รมติ ปณฺฑิโต.

๔. เรื่องพระมหากัปปินเถระ

๗๙. บุคคลผู้เอิบอิ่มในธรรม มีใจผ่องใส
แล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข บัณฑิตย่อม
ยินดีในธรรม อันพระอริยเจ้า
ประกาศแล้วทุกเมื่อ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. มหากปฺปินตฺเถรวตฺถุ

ธมฺมปีติ สุขํ เสตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต มหากปฺปินตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา อตีเต กิร อายสฺมา มหากปฺปิโน ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส ปาทมูเล กตาภินีหาโร สสาเร สสรนฺโต พาราณสิโต อวิทูเร เอกสฺมึ เปสการคาเม เชฏฺฐก-เปสการโก หุตฺวา นิพฺพตฺติ. ตทา สหสฺสมตฺตา ปจฺเจกพุทฺธา อฏฺฐมาเส หิมวนฺเต วสิตฺวา วสฺสิเก จตฺตาโร มาเส ชนปเท วสนฺติ. เต เอกทา พาราณสิยา อวิทูเร โอตริตฺวา "เสนาสนกรณตฺถาย หตฺถกมฺมํ ยาจถา"ติ รญฺโญ สนฺติกํ อฏฺฐ ปจฺเจกพุทฺเธ ปหิณึสุ.

ตทา ปน รญฺโญ วปฺปมงฺคลกาโล โหติ.

๔. เรื่องพระมหากัปปินเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระมหากัปปินเถระ แสดงพระธรรมเทศนานี้ว่า **บุคคลผู้เอิบอิ่มในธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข** เป็นต้น.

ในข้อนั้น มีอนุบุพพีกถาดังต่อไปนี้ ได้ยินว่า ในอดีตกาล ท่านมหากัปปินะทำความปรารถนาไว้อย่างแรงกล้าแทบบาทมูลของพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าปทุมุตตระ ท่องเที่ยวอยู่ในสงสาร เกิดเป็นหัวหน้าช่างหูก ในบ้านของนาย-ช่างหูกแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากกรุงพาราณสี. ในกาลนั้น พระปัจเจกพุทธะประมาณพันองค์ อยู่ในหิมวันตประเทศถึง ๘ เดือน อยู่ในชนบท ๔ เดือนฤดูฝน. คราวหนึ่ง พระปัจเจกพุทธะเหล่านั้น อยู่ไม่ไกลเมืองพาราณสี ส่งพระปัจเจกพุทธะ ๘ องค์ ไปยังพระราชสำนัก ด้วยบอกว่า "พวกท่านจงทูลขอหัตถกรรมเพื่อประโยชน์แก่การสร้าง เสนาสนะ".

ก็เวลานั้น เป็นเวลาวัปปมงคล(มงคลแรกนาขวัญ) ของพระราชา.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส "ปจฺเจกพุทฺธา กิราคตา"ติ สุตฺวา นิกฺขมิตฺวา อาคตการณํ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา "อชฺช ภนฺเต โอกาโส นตฺถิ, เสฺว อมฺหากํ วปฺปมงฺคลํ, ตติยทิวเส กริสฺสามี"ติ วตฺวา ปจฺเจกพุทฺเธ อนิมนฺติตฺวา ว ปาวิสิ. ปจฺเจกพุทฺธา "อญฺญํ คามํ ปวิสิสฺสามา"ติ ปกฺกมึสุ.

พระองค์ทรงสดับว่า "ข่าวว่าพระปัจเจก-พุทธะมา" จึงเสด็จออกไปแล้ว ตรัสถามถึงเหตุที่มา ทรงสดับเรื่องนั้นแล้วตรัสว่า "วันนี้ไม่มีโอกาสครับท่าน พรุ่งนี้พวกข้าพเจ้าจักมีงานมงคลแรกนาขวัญในวันที่ ๓ ข้าพเจ้าจึงจักกระทำ" ไม่ได้ทรงนิมนต์พระปัจเจกพุทธะทั้งหลายไว้ เสด็จเข้าไปแล้ว. พระปัจเจกพุทธะทั้ง-หลายพูดว่า "พวกเราจักเข้าไปบ้านอื่น" แล้วก็พากันหลีกไป.

ตสฺมึ ขเณ เชฏฺฐกเปสการสฺส ภริยา เกนจิเทว กรณีเยน พาราณสึ คจฺฉนฺตี เต ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา "กึ ภนฺเต อเวลาย อยฺยา อาคตา"ติ ปุจฺฉิตฺวา อาทิโต ปฏฺฐาย ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา สทฺธา ปญฺญาสมฺปนฺนา อิตฺถี "เสฺว ภนฺเต อมฺหากํ ภิกฺขํ คณฺหถา"ติ นิมนฺเตสิ. "พหุกา มยํ ภคินี"ติ. "กิตฺตกา ภนฺเต"ติ. "สหสฺสมตฺตา ภคินี"ติ. "ภนฺเต อิมสฺมึ คาเม สหสฺสมตฺตา วสิมฺหา, เอเกโก เอเกกสฺส ภิกฺขํ ทสฺสติ, ภิกฺขํ อธิวาเสถ, อหเมว ทสฺสามี"ติ วตฺวา ปจฺเจกพุทฺเธ อนิมนฺติตฺวา ว ปาวิสิ. ปจฺเจกพุทฺธา "อญฺญํ คามํ ปวิสิสฺสามา"ติ ปกฺกมึสุ.

ขณะนั้น ภรรยาของหัวหน้าช่างหูก ไปเมืองพาราณสี ด้วยกรณียกิจบางอย่างเท่านั้น เหลือบเห็นพระปัจเจกพุทธะเหล่านั้น ไหว้แล้ว ถามว่า "ท่านคะ ทำไมพระคุณเจ้ามาในเวลาไม่สมควร?" สดับเรื่องราวนั้นตั้งแต่ต้น เป็นหญิงมีศรัทธา สมบูรณ์ด้วยปัญญา นิมนต์ว่า "ท่านคะ พรุ่งนี้ ขอพระคุณท่านโปรดรับภิกษาของพวกดิฉันเถิด". พระ-ปัจเจกพุทธะ กล่าวว่า "น้องหญิง พวกอาตมา มีจำนวนมาก". หญิงนั้นถามว่า "พระคุณท่านมีประมาณกี่รูป เจ้าข้า?". พระปัจเจกพุทธะ กล่าวว่า

ตุมฺหากำ วสนฏฺฐานำปิ การาเปสฺสามี”ติ อาห. ปจฺเจกพุทฺธา อธิวาสยึสุ.

“น้องหญิง มีประมาณพันรูป”. เธอกล่าวว่า “ท่านคะ พวกดิฉันมีประมาณพันคน อยู่ในบ้านนี้ แต่ละคนจักถวายภิกษาแก่พระคุณเจ้ารูปละคน, ขอพระคุณเจ้าโปรดรับภิกษาเถิด ดิฉันเท่านั้นจักให้สร้างแม้ที่อยู่สำหรับพระคุณท่านทั้งหลาย”. พระปัจเจกพุทธะทั้งหลายรับ(นิมนต์)แล้ว.

สา คามำ ปวิสิตฺวา อุกฺโฆสิตฺวา “อหำ สหสฺสมตฺเต ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา นิมนฺเตสึ, อยฺยานำ นิสีทนฏฺฐานำ สำวิทหถ, ยาคุภตฺตาทีนิ สมฺปาเทถา”ติ คามมชฺเฌ มณฺฑปำ การาเปตฺวา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา ปุนทิวเส ปจฺเจกพุทฺเธ นิสีทาเปตฺวา ปณีเตน โภชเนน ปริวิสิตฺวา ภตฺตกิจฺจาวสาเน ตสฺมึ คาเม สพฺพา อิตฺถิโย อาทาย ตาหิ สทฺธึ ปจฺเจกพุทฺเธ วนฺทิตฺวา เตมาสำ วสนตฺถาย ปฏิญฺญำ คเหตฺวา ปุน คาเม อุกฺโฆสเสสิ “อมฺมตาตา เอเกกกุลโต เอเกโก ปุริโส วาสีอาทีนิ คเหตฺวา อรญฺญำ ปวิสิตฺวา

นางเข้าไปบ้าน ป่าวประกาศว่า “ฉันเห็นพระปัจเจกพุทธะประมาณพันรูปนิมนต์ไว้แล้ว ขอพวกท่านจงจัดที่นั่งสำหรับพระผู้เป็นเจ้าเข้าไว้ จงจัดอาหารมีข้าวยาคูและภัตรเป็นต้นเข้าไว้ให้พร้อม” แล้วให้สร้างปะรำพิธีตรงกลางบ้าน ปูอาสนะไว้ ในวันรุ่งขึ้นนิมนต์พระ-ปัจเจกพุทธะให้นั่ง อังคาสด้วยโภชนะอันประณีต ในเวลาเสร็จภัตกิจ พาหญิงทั้งหมดในบ้านนั้นไป ไหว้พระปัจเจก-พุทธะพร้อมด้วยหญิงเหล่านั้น รับปฏิญญาเพื่อประโยชน์แก่การอยู่ตลอดไตรมาส ป่าวประกาศชาวบ้านอีกว่า “แม่และพ่อทั้งหลาย คนแต่ละคนจากตระกูลแต่ละตระกูล จงถือเครื่องมือมีมีด

ทพฺพสมฺภาเร อาหริตฺวา อยฺยานํ วสนฏฺฐานํ กโรตู"ติ.

เป็นต้น เข้าไปป่า ขนเอาทัพสัมภาระมา สร้างที่อยู่สำหรับพระผู้เป็นเจ้าเถิด".

คามวาสิโน ตสฺสา วจเน ฐตฺวา เอเกโก เอเกกํ กตฺวา สทฺธึ รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเนหิ ปณฺณสาลา-สหสฺสํ กาเรตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาย วสฺสูคเต ปจฺเจกพุทฺเธ "อหํ สกฺกจฺจํ อุปฏฺฐหิสฺสามิ, อหํ สกฺกจฺจํ อุปฏฺฐหิสฺสามี"ติ อุปฏฺฐหึสุ. วสฺสํ วุฏฺฐกาเล "อตฺตโน อตฺตโน สาลาย วสฺสํ วุฏฺฐานํ ปจฺเจกพุทฺธานํ จีวรสาฏเก สชฺเชถา"ติ สมาทเปตฺวา เอเกกสฺส สหสฺสมูลํ จีวรฺ ทาเปสิ. ปจฺเจกพุทฺธา วุฏฺฐวสฺสา อนุโมทนํ กตฺวา ปกฺกมึสุ.

พวกชาวบ้านเชื่อคำของนาง แต่ละคนต่างคนต่างก็สร้างที่อยู่กันคนละที่ ให้สร้างบรรณศาลาพันหลังพร้อมด้วยที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน บำรุงพระปัจเจกพุทธะผู้เข้าจำพรรษา ในบรรณศาลาของตน ๆ ด้วยหวังว่า "เราจักอุปัฏฐาก โดยเคารพ เราจักอุปัฏฐาก โดยเคารพ". ในเวลาอยู่จำพรรษา นางชักชวนว่า "ขอท่านทั้งหลายจงจัดแจงผ้าสำหรับทำจีวรเพื่อพระปัจเจกพุทธะทั้งหลายผู้อยู่จำพรรษาในศาลาของตน ๆ" แล้วสั่งให้ถวายจีวรมีราคาพันหนึ่งแก่พระปัจเจก-พุทธะรูปละผืน. พระปัจเจกพุทธะทั้งหลายออกพรรษาแล้ว กระทำอนุโมทนาแล้วก็พากันหลีกไป.

---

๑ สี. ยุ. ตีจีวรํ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

คามวาสิโนปิ เอตฺตกำ ปุญฺญำ กตฺวา ตโต จุตา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา คณเทวปุตฺตา นาม อเหสุ. เต ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาเล พาราณสิยำ กุฏุมฺพิกเคเหสุ นิพฺพตฺตึสุ. เชฏฺฐกเปสกาโร เชฏฺฐกกุฏุมฺพิกสฺส ปุตฺโต อโหสิ. ภริยาปิสฺส เชฏฺฐกกุฏุมฺพิกสฺเสว ธีตา อโหสิ. ตา สพฺพาปิ วยปฺปตฺตา ปรกุลำ คจฺฉนฺติโย เตสำเยว เคหานิ อคมำสุ.

แม้พวกชาวบ้าน ทำบุญมีประมาณเท่านี้ จุติจากอัตภาพนั้น แล้วบังเกิดในภพดาวดึงส์ได้มีชื่อว่า คณเทพบุตร. เทพบุตรเหล่านั้น เสวยทิพยสมบัติในภพดาวดึงส์นั้น ในกาลแห่งพระสัมมาสัม-พุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ บังเกิดในเรือนกุฏุมพี ในเมืองพาราณสี. หัวหน้าช่างหูกได้เป็นบุตรของหัวหน้ากุฏุมพี. แม้ภรรยาของเขา ได้เป็นธิดาหัวหน้ากุฏุมพีเหมือนกัน. หญิงเหล่านั้นแม้ทุกคน เจริญวัยแล้ว เมื่อไปสู่ตระกูลอื่น ก็ไปสู่เรือนของ ชนเหล่านั้นนั่นแล.

อเถกทิวสำ วิหาเร ธมฺมสฺสวนำ สมฺมุฏฺฐำ. "สตฺถา ธมฺมำ เทเสตี"ติ สุตฺวา สพฺเพปิ เต กุฏุมฺพิกา "ธมฺมำ สุณิสฺสามา"ติ ภริยาย สทฺธึ วิหารำ อคมำสุ. เตสำ วิหารมชฺเฌ ปวิฏฺฐกฺขเณ วสฺสำ อุฏฺฐหิ. เยสำ กุลุปกา วา ญาตี วา สามเณราทโย อตฺถิ, เต เตสำ ปริเวณานิ ปวิสึสุ. เต ปน ตถารูปานำ นตฺถิตาย กตฺถจิ ปวิสิตุำ อวิสหนฺตา วิหารมชฺเฌเยว อฏฺฐำสุ.

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง เขาโฆษณาการฟังธรรมในวิหาร, กุฏุมพีเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ฟังว่า "พระศาสดาจะทรงแสดงธรรม" ได้ไปสู่วิหารพร้อมกับภรรยาด้วยหวังว่า "จักฟังธรรม". ในขณะคนเหล่านั้นเข้าไปท่ามกลางวัด ฝนก็ตั้งเค้าขึ้น. บรรพชิตทั้งหลายมีสามเณรเป็นต้นผู้เป็นกุลุปกะก็ดี ผู้เป็นญาติก็ดี ของชนเหล่าใดมีอยู่ คนเหล่านั้นก็เข้าไปยังบริเวณของบรรพชิตเหล่านั้น. แต่กุฏุมพีเหล่านั้นไม่อาจเข้า

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไป ณ ที่ไหน ๆ เพราะไม่มีกุลุปกะหรือญาติเห็นปานนั้น ได้ยืนอยู่ท่ามกลางวัดนั่นเอง.

อถ เน เชฏฺฐกุฏุมฺพิโก อาห “ปสฺสถ อมฺหากำ วิปฺปการำ, กุลปุตฺเตหิ นาม เอตฺตเกน ลชฺชิตุำ ยุตฺตนฺ”ติ. “อยฺย กึ กโรมา”ติ. “มยำ วิสฺสาสิกฏฺฐานสฺส อภาเวน อิมำ วิปฺปการำ ปตฺตา, สพฺเพ ธนำ สำหริตฺวา ปริเวณำ กโรมา”ติ. “สาธุ อยฺยา”ติ. เชฏฺฐโก สหสฺสำ อทาสิ, เสสา ปญฺจ ปญฺจ สตานิ, อิตฺถิโย .อฑฺฒเตยฺยสตานิ. เต ตำ ธนำ สำหริตฺวา สหสฺสกูฏาคารปริวารำ สตฺถุ วสนตฺถาย มหาปริเวณำ นาม อารภึสุ.

ลำดับนั้น หัวหน้ากุฏุมพีกล่าวกับกุฏุมพีผู้เป็นบริวารเหล่านั้นว่า “ท่านทั้งหลายจงดูอาการแปลกประหลาด ของเราทั้งหลาย ธรรมดากุลบุตรทั้งหลายละอายด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ เหมาะสมแล้ว”. พวกกุฏุมพีผู้เป็นบริวาร กล่าวว่า “พวกกระผมจะทำอย่างไรดี ขอรับเจ้านาย”. หัวหน้ากุฏุมพี กล่าวว่า “พวกเราถึงอาการอันแปลกประหลาดนี้ เพราะไม่มีสถานที่แห่งคนผู้สนิทสนมกัน พวกเราทั้งหมด รวบรวมทรัพย์ได้พอแล้ว สร้างบริเวณกันเถอะ”. พวกบริวารกล่าวว่า “ดีแล้วครับ เจ้านาย”. หัวหน้าได้ให้ทรัพย์พันหนึ่ง, คนที่เหลือได้ให้คนละ ๕๐๐, ผู้หญิงได้ให้คนละ ๒๕๐. คนเหล่านั้น รวบรวมทรัพย์นั้นได้พอแล้ว เริ่มสร้างบริเวณใหญ่มีเรือนยอดพันหลังแวดล้อม เพื่อประโยชน์ประทับอยู่ของพระศาสดา.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

นวกมฺมสฺส มหนฺตตาย ธเน อปฺปโหนฺเต, ปุพฺเพ ทินฺนธนโต ปุน อุปฑฺฒุปฑฺฒํ อทำสุ. นิฏฺฐิเต ปริเวเณ วิหารมหำ กโรนฺตา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺตาหำ มหาทานำ ทตฺวา วีสติยา ภิกฺขุสหสฺสานำ จีวรานิ สชฺชยึสุ.

เมื่อทรัพย์ไม่เพียงพอ เพราะงานก่อสร้าง(นวกรรม)ใหญ่โต ออกอีกคนละครึ่ง จากทรัพย์ที่ให้ครั้งก่อน. เมื่อบริเวณเสร็จแล้ว ชนเหล่านั้นเมื่อกระทำการฉลองวิหาร ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ตลอดสัปดาห์ จัดแจง(ถวาย)จีวรเพื่อภิกษุ ๒ หมื่นรูป.

เชฏฺฐกุฏุมฺพิกสฺส ปน ภริยา สพฺเพหิ สมภาคิกำ อกตฺวา อตฺตโน ปญฺญาย จิตา "อติเรกตรำ กตฺวา สตฺถารำ ปูเชสฺสามี"ติ อโนชปุปฺผวณฺเณน สหสฺสมูเลน สาฏเกน สทฺธึ อโนชปุปฺผจงฺโกฏกำ คเหตฺวา อนุโมทนกาเล สตฺถารำ อโนชปุปฺเผหิ ปูเชตฺวา ตำ สาฏกำ สตฺถุ ปาทมูเล ฐเปตฺวา "ภนฺเต นิพฺพตฺต-นิพฺพตฺตฏฺฐาเน อโนชปุปฺผวณฺณเมว เม สรีรำ โหตุ, อโนชาเตฺวว จ เม นามำ โหตู"ติ ปตฺถนำ ฐเปสิ. สตฺถา "เอวำ โหตู"ติ อนุโมทนำ อกาสิ.

ส่วนภรรยาของกุฏุมพีผู้เป็นหัวหน้าไม่ทำให้มีส่วนเสมอกับชนทั้งหมด ดำรงอยู่ด้วยปัญญาของตน คิดว่า "เราจักบูชาพระศาสดา ทำให้ยิ่งกว่า" (กว่าคนอื่น) จึงถือเอาผอบดอกอังกาบพร้อมด้วยผ้าสาฏก มีมูลค่าพันหนึ่ง มีสีดังดอกอังกาบ ในเวลาอนุโมทนาบูชาพระศาสดาด้วยดอกอังกาบ วางผ้าสาฏกนั้นไว้แทบบาทมูลของพระศาสดา ตั้งความปรารถนาว่า "ขอสรีระของหม่อมฉันจงมีสีเพียงดังดอกอังกาบนั่นแล ในที่หม่อมฉันเกิดแล้ว ๆ และหม่อมฉันเองจงมีชื่อว่า อโนชา เท่านั้น พระเจ้าข้า". พระศาสดา ได้ทรงกระทำอนุโมทนาว่า "ขอความปรารถนา จงสำเร็จอย่างนั้น".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุโขทัย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต สพฺเพปิ ยาวตายุกำ ฐตฺวา ตโต จุตา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา อิมสฺมึ พุทฺธุปฺปาเท เทวโลกา จวิตฺวา, เชฏฺฐกุฏุมฺพิโก กุกฺกุฏวตี-นคเร ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต มหากปฺปินราชา นาม อโหสิ.

ชนเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ดำรงอยู่จนตลอดอายุ จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว ไปบังเกิดในเทวโลก ในพุทธุปบาทนี้ จุติแล้วจากเทวโลก, หัวหน้ากุฏุมพีบังเกิดในราชตระกูลในกุกกุฏวดีนคร เจริญวัยแล้ว ได้เป็นพระราชาทรงพระนามว่ามหากัปปินะ.

เสสา อมจฺจกุเล นิพฺพตฺตึสุ. เชฏฺฐกุฏุมฺพิกสฺส ภริยา มทฺทรฏฺเฐ สาคลนคเร ราชกุเล นิพฺพตฺติ. อโนชปุปฺผวณฺณเมวสฺสา สรีรำ อโหสิ. อโนชาเตฺววสฺสา นามำ กรึสุ. สา วยปฺปตฺตา กปฺปินรญฺโญ เคหำ คนฺตฺวา อโนชา เทวี นาม อโหสิ, เสสิตฺถิโยปิ อมจฺจกุเลสุ นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺตา เตสำเยว อมจฺจปุตฺตานำ เคหานิ อคมำสุ. เต สพฺเพปิ รญฺโญ สมฺปตฺติสทิสำ สมฺปตฺตึ อนุภวึสุ.

คนที่เหลือ บังเกิดในตระกูลอำมาตย์. ภรรยาของหัวหน้ากุฏุมพี เกิดในราช-ตระกูล ในสาคลนคร ในมัททรัฐ. พระสรีระของพระนาง มีสีเพียงดอกอังกาบนั่นเทียว. พระญาติขนานพระนามให้พระนางว่า อโนชา นั่นแล. พระนางเจริญวัยแล้ว ก็ไปพระราชวังของพระเจ้ากัปปินะ ได้เป็นพระเทวีทรงพระนามว่าอโนชา, แม้หญิงที่เหลือบังเกิดในตระกูลอำมาตย์ เจริญวัยแล้วได้ไปบ้านของบุตรอำมาตย์เหล่านั้นนั่น-เอง. คนเหล่านั้นแม้ทุกคน เสวยสมบัติเช่นกับสมบัติของพระราชา.

ยทา ราชา สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิโต หตฺถึ อภิรุหิตฺวา วิจรติ, ตทา เตปิ ตเถว วิจรนฺติ. ตสฺมึ อสฺเสน

ในเวลาพระราชาทรงประดับด้วยเครื่องอลังการทั้งปวง ทรงช้างเสด็จเที่ยวไป แม้คนเหล่านั้นก็เที่ยวไปเหมือนกัน. เมื่อ

วา รเถน วา วิจรนฺเต, เตปิ พระราชานั้น เสด็จเที่ยวไปด้วยม้าก็ดี ตเถว วิจรนฺติ. เอวํ เต เอกโต ด้วยรถก็ดี คนแม้เหล่านั้นก็เที่ยวไป หุตฺวา กตานํ ปุญฺญานํ อานุภาเวน เหมือนกัน. คนเหล่านั้น เสวยสมบัติ เอกโต ว สมฺปตฺตึ อนุภวึสุ. ร่วมกัน ด้วยอานุภาพแห่งบุญที่กระทำ

รญฺโญ ปน "พโล พลวาหโน ร่วมกันด้วยประการอย่างนี้. ก็พระ-
ปุปฺโผ จ ปุปฺผวาหโน สุปนฺโน[๑]"ติ ราชามีม้า ๕ ตัว คือ "ม้าชื่อว่าพละ
ปญฺจ อสฺสา โหนฺติ. ราชา เตสุ ม้าชื่อว่าพลวาหนะ ม้าชื่อว่าปุปผะ
สุปนฺนํ สยํ อาโรหติ, อิตเร ม้าชื่อว่าปุปผวาหนะ และม้าชื่อว่า
จตฺตาโร อสฺสาโรหานํ สาสนา- สุปันนะ". บรรดาม้าเหล่านั้น พระราชา
หรณตฺถาย อทาสิ. ทรงม้าชื่อว่าสุปันนะด้วยพระองค์เอง, ได้พระราชทานม้า ๔ ตัว นอกนี้ แก่คนขี่ม้าเพื่อประโยชน์นำข่าวมา.

ราชา เต ปาโตว โภเชตฺวา พระราชาให้ม้ารับใช้เหล่านั้น บริโภค
"คจฺฉถ, เทฺว วา ตีณิ วา โยชนานิ แต่เช้าตรู่ ทรงส่งไปด้วยพระดำรัสว่า
อาหิณฺฑิตฺวา พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส "ท่านทั้งหลายจงไป เที่ยวไป ๒ หรือ ๓
วา สงฺฆสฺส วา อุปฺปนฺนภาวํ โยชน์แล้ว ทราบว่าพระพุทธ พระธรรม
ญตฺวา มยฺหํ สุขสาสนํ อาหรถา"ติ หรือพระสงฆ์อุบัติขึ้นแล้ว จงนำข่าว
เปเสสิ. เต จตูหิ ทฺวาเรหิ สุขสบายมา(บอก) แก่เรา". คน
นิกฺขมิตฺวา เทฺว ตีณิ โยชนานิ เหล่านั้นออกไปโดยทางประตูสี่ด้าน
อาหิณฺฑิตฺวา สาสนํ อลภิตฺวา เที่ยวไป ๒–๓ โยชน์ ไม่ได้ข่าวก็พากัน
ปจฺจาคจฺฉนฺติ. กลับมา.

---

[๑] ฉ. สุปตฺโต.

อเถกทิวสๆ ราชา สุปนฺนๆ นาม อสฺสมารุยฺห อมจฺจสหสฺสปริวุโต อุยฺยานๆ คจฺฉนฺโต กิลนฺตรูเป ปญฺจสตมตฺเต วาณิชเก นครๆ ปวิสนฺเต ทิสฺวา "อิเม อทฺธานกิลนฺตา, อทฺธา อิเมสๆ สนฺติกา เอกๆ ภทฺทกสาสนๆ สุณิสฺสามี"ติ เต ปกฺโกสาเปตฺวา "กุโต อาคจฺฉถา"ติ ปุจฺฉิ. "อตฺถิ เทว อิโต วีสติโยชนสตมตฺถเก สาวตฺถี นาม นครๆ, ตโต อาคจฺฉามา"ติ. "อตฺถิ ปน โว ปเทเส กิญฺจิ สาสนๆ อุปฺปนฺนนฺ"ติ. "เทว อญฺญๆ กิญฺจิ นตฺถิ, สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปน อุปฺปนฺโน"ติ.

ภายหลังวันหนึ่ง พระราชาทรงม้าชื่อสุปันนะอันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อมแล้วเสด็จไปสู่อุทยาน ทอดพระเนตรเห็นพวกพ่อค้าประมาณ ๕๐๐ คน มีร่างกายอ่อนเพลีย เข้าไปยังพระนคร ทรงดำริแล้วว่า "พวกพ่อค้าเหล่านี้ ลำบากในการเดินทาง เราจักได้ข่าวดีอย่างหนึ่งจากสำนักของคนเหล่านี้แน่นอน" รับสั่งให้เรียกพ่อค้าเหล่านั้นมา ตรัสถามว่า "พวกเธอมาจากเมืองไหน?". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์มาจากนครชื่อว่าสาวัตถี ซึ่งมีอยู่ไกลถึง ๑๒๐ โยชน์ แต่พระนครนี้ พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "ก็ข่าวอะไร ๆ ในประเทศของท่าน ซึ่งเกิดขึ้นแล้วมีอยู่บ้างไหม ?". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "ข่าวอะไร ๆ อย่างอื่น ไม่มีพระเจ้าข้า, ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว".

ราชา ตาวเทว ปญฺจวณฺณาย ปีติยา ผุฏฺฐสรีโร กิญฺจิ สลฺลกฺเขตฺวๆ อสกฺโกนฺโต มุหุตฺตๆ วีตินาเมตฺวา "ตาตา กึ วเทถา"ติ ปุจฺฉิ. "พุทฺโธ เทว อุปฺปนฺโน"ติ.

พระราชา ทรงมีพระสรีระอันปีติมีวรรณะ ๕ อย่างถูกต้องแล้ว ขณะนั้นนั่นเอง ไม่ทรงอาจกำหนดอะไร ๆ ได้ ทรงยับยั้งอยู่ชั่วครู่แล้ว ตรัสถามว่า "พวกเธอพูดอะไรกัน พ่อ?". พวกพ่อค้ากราบทูล

ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุติยัมปิ ตติยัมปิ ตเถว วีตินาเมตฺวา จตุตฺถวาเร "กึ วเทถ ตาตา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "พุทฺโธ เทว อุปฺปนฺโน"ติ วุตฺเต "ตาตา สตสหสฺสํ โว ทมฺมี"ติ วตฺวา "อปรมฺปิ กิญฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. "อตฺถิ เทว, ธมฺโม อุปฺปนฺโน"ติ.

ทุติยัมปิ ตติยัมปิ ตเถว วีตินาเมตฺวา ว่า "พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว จตุตฺถวาเร "กึ วเทถ ตาตา"ติ พระเจ้าข้า". พระราชา ทรงยับยั้งอยู่ ปุจฺฉิตฺวา "พุทฺโธ เทว อุปฺปนฺโน"ติ เหมือนอย่างนั้น แม้ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ วุตฺเต "ตาตา สตสหสฺสํ โว ในวาระที่ ๔ ตรัสถามว่า "พวกเจ้า ทมฺมี"ติ วตฺวา "อปรมฺปิ กิญฺจิ พูดอะไรกันเล่า ? พ่อ" เมื่อพวกพ่อค้า สาสนํ อตฺถิ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. กราบทูลว่า "พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้น "อตฺถิ เทว, ธมฺโม อุปฺปนฺโน"ติ. แล้ว พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "พ่อทั้งหลาย เราจะให้ทรัพย์แสนหนึ่งแก่พวกท่าน" แล้วตรัสถามว่า "ข่าวอะไร ๆ แม้อื่น มีอีกไหม ? พ่อ". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "มีอยู่ พระเจ้าข้า, พระธรรมอุบัติขึ้น แล้ว".

ราชา ตุมฺหิ สุตฺวา ปุริมนเยเนว ตโย วาเร วีตินาเมตฺวา จตุตฺถวาเร "ธมฺโม"ติ ปเท วุตฺเต "อิธาปิ โว สตสหสฺสํ ทมฺมี"ติ วตฺวา "อปรมฺปิ กิญฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. "อตฺถิ เทว, สงฺฆรตนํ อุปฺปนฺนนฺ"ติ. ราชา ตุมฺหิ สุตฺวา ตเถว ตโย วาเร วีตินาเมตฺวา จตุตฺถวาเร "สงฺโฆ"ติ ปเท วุตฺเต "อิธาปิ โว สตสหสฺสํ ทมฺมี"ติ วตฺวา "อปรมฺปิ กิญฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาตา"ติ ปุจฺฉิ. "อตฺถิ เทว, อมจฺจสหสฺสํ โอโลเกตฺวา "ตาตา กึ กริสฺสถา"ติ ปุจฺฉิ.

พระราชาทรงสดับคำแม้นั้น ทรงยับยั้งอยู่ถึง ๓ วาระ โดยนัยก่อนเหมือนกัน ในวาระที่ ๔ เมื่อพวกพ่อค้า กล่าวบทว่า "ธมฺโม" ก็ตรัสว่า "แม้ในเพราะบทนี้ เราจะให้ทรัพย์แสนหนึ่งแก่พวกท่าน" แล้วตรัสถามว่า "ข่าวแม้อื่นมีอีกไหม ? พ่อ". พวกพ่อค้า กราบทูลว่า "มี พระเจ้าข้า, สังฆรัตนะ อุบัติขึ้นแล้ว". พระราชาทรงสดับคำแม้นั้นทรงยับยั้งอยู่ถึง ๓ วาระเหมือนครั้งก่อนนั่นเทียว ในวาระที่ ๔ เมื่อพวกพ่อค้ากล่าวบทว่า "สงฺโฆ" ก็ตรัสว่า "แม้ในเพราะบทนี้

เราจะให้ทรัพย์แสนหนึ่งแก่พวกท่าน”
ทรงแลดูอำมาตย์พันหนึ่งแล้วตรัสถามว่า
“พวกท่านจักกระทำอย่างไรเล่า ? พ่อ”.

“เทว ตุเมฺห กึ กริสฺสถา”ติ อาหสุ. “อหำ ตาตา ‘พุทฺโธ อุปฺปนฺโน, ธมฺโม อุปฺปนฺโน สงฺโฆ อุปฺปนฺโน’ติ สุตฺวา น ปุน นิวตฺติสฺสามิ, สตฺถารำ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามี”ติ. “มยมฺปิ เทว ตุเมฺหหิ สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามา”ติ.

พวกอำมาตย์ กราบทูลว่า “พระองค์จักกระทำอย่างไร พระเจ้าข้า”. พระราชา ตรัสว่า “พ่อทั้งหลาย เราฟังว่า ‘พระพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นแล้ว พระธรรมอุบัติขึ้นแล้ว พระสงฆ์อุบัติแล้ว’ จักไม่กลับอีก ไปแล้วอุทิศพระศาสดาจักบวชในสำนักของพระองค์”. พวกอำมาตย์ กราบทูลว่า “แม้พวกข้าพระองค์ จักบวชพร้อมกับพระองค์พระเจ้าข้า”.

ราชา สุวณฺณปฏฺเฏ อกฺขรานิ ลิขาเปตฺวา วาณิชเก อาห “อโนชา นาม เทวี ตุมฺหากำ ตีณิ สตสหสฺสานิ ทสฺสติ, เอวญฺจ ปน วเทยฺยาถ ‘รญฺญา กิร เต อิสฺสริยำ วิสฺสฏฺฐำ, ยถาสุขำ สมฺปตฺตึ ภุญฺชาหี’ติ สเจ ปน โว ‘ราชา กุหิน’ติ ปุจฺฉิสฺสติ, ‘สตฺถารำ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิสฺสามี’ติ วตฺวา คโต’ติ อาโรเจยฺยาถา”ติ. อมจฺจาปิ อตฺตโน

พระราชา รับสั่งให้ราชเลขา จารึกอักษรลงในแผ่นทอง ตรัสกับพวกพ่อค้าว่า “พระเทวีทรงพระนามว่า อโนชา จักประทานทรัพย์ ๓ แสน แก่พวกท่านก็แล พวกท่านพึงกราบทูลอย่างนี้ว่า ‘ข่าวว่า พระราชา ทรงมอบความเป็นใหญ่แด่พระองค์ ขอพระองค์จงเสวยสมบัติตามสบายพระทัยเถิด’ ก็ถ้าว่าพระเทวีจักตรัสถามพวกเธอว่า ‘พระราชาเสด็จไปไหน’ พวกเธอ พึง-

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตโน ภริยานํ ตเถว สาสนานิ ปหิณีสุ. ราชา วาณิชเก อุยฺโยเชตฺวา อมจฺจสหสฺสปริวุโต นิกฺขมิ.

กราบทูลว่า 'พระราชา ตรัสว่า เรา จักบวชอุทิศพระศาสดา' แล้วก็เสด็จไป แล้ว". แม้พวกอำมาตย์ ก็ส่งข่าวไปถึงภรรยาของตน ๆ เหมือนอย่างนั้นเหมือนกัน. พระราชา ทรงส่งพวกพ่อค้าไปอันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เสด็จออกไป ในขณะนั้นนั่นเอง.

สตฺถาปิ ตทิวสํ ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต มหากปฺปินราชานํ สปริวารํ ทิสฺวา "อยํ มหากปฺปิโน วาณิชกานํ สนฺติกา ติณฺณํ รตนานํ อุปฺปนฺนภาวํ สุตฺวา เตสํ วจนํ ตีหิ สตสหสฺเสหิ ปูเชตฺวา รชฺชํ ปหาย อมจฺจสหสฺสปริวุโต มํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตุกาโม เสฺว นิกฺขมิสฺสติ โส สปริวาโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิสฺสติ, ปจฺจุคฺคมนมสฺส กริสฺสามี"ติ ปุนทิวเส จกฺกวตฺติ วิย ขุทฺทกกามโภชกํ ปจฺจุคฺคจฺฉนฺโต สยเมว ปตฺตจีวรํ คเหตฺวา วีสติโยชนสตมคฺคํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา จนฺทภาคาย นทิยา ตีเร นิโคฺรธ- รุกฺขมูเล ฉพฺพณฺณรสิโย วิสฺสชฺเชนฺโต

ในวันนั้น แม้พระศาสดาทรงตรวจดูสัตวโลก ในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นพระเจ้ามหากัปปินะพร้อมทั้งบริวาร ทรงดำริว่า "พระราชา ทรงพระนามว่ากัปปินะนี้ สดับว่ารัตนะ ๓ อุบัติขึ้นแล้วจากสำนักของพวกพ่อค้า ทรงบูชาคำของพวกพ่อค้าเหล่านั้นด้วยทรัพย์ ๓ แสน ละราชสมบัติ อันอำมาตย์พันหนึ่งแวดล้อมแล้ว ทรงพระประสงค์จะบวชเจาะจงเรา จักเสด็จออกไปในวันพรุ่งนี้ พระองค์พร้อมด้วยข้าทาส-บริพาร จักบรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา เราจักทำการต้อนรับพระองค์" ในวันรุ่งขึ้น ทรงถือบาตรและจีวร ด้วยพระองค์เองเท่านั้น เสด็จไปต้อนรับตลอดหนทาง ๑๒๐ โยชน์

นิสีทิ.

เหมือนพระเจ้าจักรพรรดิ เสด็จไปต้อนรับกำนัน ฉะนั้น ประทับนั่งเปล่งพระรัศมี มีสี ๖ สี ที่โคนต้นนิโครธใกล้ฝั่งแม่น้ำจันทภาคา.

ราชาปิ อาคจฺฉนฺโต เอกำ นทึ ปตฺวา "กา นาเมสา"ติ ปุจฺฉิ. "อปรจฺฉา นาม เทวา"ติ. "กิมสฺสา ปริมาณำ ตาตา"ติ. "คมฺภีรโต คาวุตำ, ปุถุลโต เทฺว คาวุตานิ เทวา"ติ.

แม้พระราชาเสด็จมาอยู่ เสด็จถึงแม่น้ำสายหนึ่ง ตรัสถามว่า "แม่น้ำนี้ชื่ออะไร ?". พวกอำมาตย์กราบทูลว่า "ชื่ออปรัจฉา พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "แม่น้ำนี้มีปริมาณเท่าไรเล่า พ่อ ?". พวกอำมาตย์กราบทูลว่า "วัดโดยส่วนลึก ได้คาวุตหนึ่ง วัดโดยส่วนกว้าง ได้ ๒ คาวุต พระเจ้าข้า".

"อตฺถิ ปเนตฺถ นาวา วา อุลุมฺโป วา"ติ. "นตฺถิ เทวา"ติ. "นาวาทีนิ โอโลเกนฺตานำ อมฺหากำ ชาติ ชรำ อุปเนติ, ชรา มรณำ, อหำ นิพฺเพมติโก หุตฺวา ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโต, เตสำ อานุภาเวน อิทำ อุทกำ วิย มา อโหสี"ติ ติณฺณำ รตนานำ คุณำ อาวชฺเชตฺวา "อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมา-สมฺพุทฺโธ"ติ พุทฺธานุสฺสตึ อนุสฺสรนฺโต สปริวาโร อสฺสสหสฺเสน อุทกปิฏฺเฐ

พระราชา ตรัสถามว่า "ก็มีเรือหรือแพในแถวนี้ บ้างไหม?". พวกอำมาตย์กราบทูลว่า "ไม่มีพระเจ้าข้า". พระราชาตรัสว่า "เมื่อพวกเรามัวแสวงหายานมีเรือเป็นต้น ชาตินำไปสู่ชรา ชรานำไปสู่มรณะ เราหมดความสงสัยออกบวช เจาะจงพระรัตนตรัย ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยเหล่านี้ น้ำนี้ขออย่าได้เป็นเหมือนน้ำเลย" ทรงระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ทรงระลึกถึงพุทธานุสติว่า "แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มี-

ปกฺขนฺทิ. สินฺธวา ปิฏฺฐิปาสาเณ วิย ปกฺขนฺทีสุ. ขุรานำ อคฺคาเนว เตมีสุ.

พระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ" พร้อมทั้งข้าทาส-บริพาร เสด็จไปบนพื้นน้ำ ด้วยม้าพันตัว. เหล่าม้าสินธพวิ่งไป เหมือนวิ่งไปบนลานหิน ฉะนั้น. ปลายกีบเท่านั้นเปียกน้ำ.

โส ตำ โอตริตฺวา ตำ อติกฺกมิตฺวา ปุรโต คจฺฉนฺโต อปรมฺปิ นทึ ทิสฺวา "อยำ กินฺนามา"ติ ปุจฺฉิ. "นีลวาหา นาม เทวา"ติ. "กิมสฺสา ปริมาณนฺ"ติ. "คมฺภีรโตปิ ปุถุลโตปิ อฑฺฒโยชนำ เทวา"ติ. เสสำ ปุริมสทิสเมว. ตำ ปน นทึ ทิสฺวา "สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม"ติ ธมฺมานุสฺสตึ อนุสฺสรนฺโต ปกฺขนฺทิ. ตมฺปิ นทึ อติกฺกมิตฺวา อปรำ นทึ ทิสฺวา "อยำ กินฺนามา"ติ ปุจฺฉิ. "จนฺทภาคา นาม เทวา"ติ. "กิมสฺสา ปริมาณนฺ"ติ. "คมฺภีรโตปิ ปุถุลโตปิ โยชนำ เทวา"ติ. เสสำ ปุริมสทิสเมว. ตำ ปน นทึ ทิสฺวา "สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม"ติ ธมฺมานุสฺสตึ อนุสฺสรนฺโต ปกฺขนฺทิ. สมฺมานุสฺสตึ อนุสฺสรนฺโต ปกฺขนฺทิ. พระราชา ทรงข้ามแม่น้ำนั้นแล้ว เสด็จไปข้างหน้า ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำอีกสายหนึ่ง ตรัสถามว่า "แม่น้ำนี้ชื่ออะไร?". พวกอำมาตย์ กราบทูลว่า "ชื่อนีลวาหา พระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "แม่น้ำนั้น มีปริมาณเท่าไร?". พวกอำมาตย์ กราบทูลว่า "วัดทั้งโดยส่วนลึกทั้งโดยส่วนกว้าง ได้กึ่งโยชน์ พระเจ้าข้า". คำที่เหลือเช่นกับคำก่อนเหมือนกัน. ก็พระราชาทอด-พระเนตรเห็นแม่น้ำนั้น ทรงระลึกถึงธรรมานุสติว่า "พระธรรมอันพระผู้มีพระภาค ตรัสไว้ดีแล้ว" แล้วก็เสด็จไป. พระราชา ทรงข้ามแม่น้ำแม้นั้น ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำอีกสายหนึ่ง ตรัสถามว่า "แม่น้ำนี้ ชื่ออะไร?". พวกอำมาตย์ กราบทูลว่า "ชื่อ

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

ตำ ปน นที อติกฺกมิตฺวา คจฺฉนฺโต จันทภาคา พระเจ้าข้า". พระราชา
สตฺถุ สรีรโต นิกฺขนฺตา ตรัสถามว่า "แม่น้ำนี้ มีปริมาณ
ฉพฺพณฺณรำสิโย อทฺทส. นิโครธรุกฺขสฺส เท่าไร ?". พวกอำมาตย์กราบทูลว่า
สาขาวิฏปปลาสานิ โสวณฺณมยานิ "วัดทั้งโดยส่วนลึก ทั้งโดยส่วนกว้างได้
วิย อเหสุ. โยชน์หนึ่ง พระเจ้าข้า". คำที่เหลือ
เช่นกับคำก่อนเหมือนกัน. ก็พระราชา
ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำนี้ ทรงระลึกถึง
สังฆานุสติว่า "พระสงฆ์สาวกของ
พระผู้มีพระภาค ปฏิบัติดีแล้ว" เสด็จ
ไปแล้ว. ก็เมื่อเสด็จข้ามแม่น้ำนั้นไปอยู่
ได้ทอดพระเนตรเห็นฉัพพรรณรังสี(รัศมี
มีสี ๖ สี) พุ่งออกจากพระสรีระของ
พระศาสดา. กิ่งค่าคบและใบของต้น
นิโครธได้เป็นราวกะว่าสำเร็จด้วยทอง.

ราชา จินฺเตสิ "อยำ โอภาโส เนว พระราชา ทรงดำริว่า "แสงสว่างนี้
จนฺทสฺส, น สุริยสฺส, น เทวมาร- ไม่ใช่แสงสว่างพระจันทร์ พระอาทิตย์
พฺรหฺมนาคสุปณฺณาทีนำ อญฺญตรสฺส, เทวดา มาร พรหม นาคและครุฑเป็นต้น
อทฺธา สตฺถารำ อุทฺทิสฺส อาคจฺฉนฺโต คนใดคนหนึ่ง, พระมหาโคตมพุทธเจ้า
มหาโคตมพุทฺเธน ทิฏฺโจ ภวิสฺสามี"ติ. จักทอดพระเนตรเห็นเราผู้กำลังเดินมา
เจาะจงพระศาสดาแน่นอน".

โส ตาวเทว อสฺสปิฏฺฐิโต โอตริตฺวา พระองค์เสด็จลงจากหลังม้าขณะนั้นนั่นเอง
โอนตสรีโร รำสีนำ อนุสาเรน สตฺถารำ น้อมพระสรีระเข้าไปเฝ้าพระศาสดา
อุปสงฺกมิตฺวา มโนสิลารเส นิมฺมุชฺชนฺโต ตามแนวแห่งพระรัศมี เข้าไปภายใน

วิย พุทฺธรํสีนํ อนฺโต ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ สทฺธึ อมจฺจสหสฺเสน.

แห่งพระรัศมี ดุจดำลงไปในมโนศิลารส ถวายบังคมพระศาสดา ประทับนั่ง ณ ที่สุดข้างหนึ่งพร้อมกับด้วยอำมาตย์ ๑,๐๐๐ คน.

สตฺถา ตสฺส อนุปุพฺพึกถํ กเถสิ. เทสนาวสาเน ราชา สปริวาโร โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. อถ สพฺเพว อุฏฺฐหิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ. สตฺถา "อาคมิสฺสติ นุ โข อิเมสํ กุลปุตฺตานํ อิทฺธิมยปตฺตจีวรนฺ"ติ อุปธาเรนฺโต "อิเม กุลปุตฺตา ปจฺเจกพุทฺธสหสฺสสฺส จีวรสหสฺสํ อทำสุ, กสฺสปพุทฺธกาเล วีสติยา ภิกฺขุสหสฺสานํ วีสติจีวร-สหสฺสานิ อทำสุ, อนจฺฉริยํ อิเมสํ อิทฺธิมยปตฺตจีวราคมนนฺ"ติ ญตฺวา ทกฺขิณหตฺถํ ปสาเรตฺวา "เอถ ภิกฺขโว, จรถ พฺรหฺมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยายา"ติ อาห.

พระศาสดา ตรัสอนุบุพพีกถาแก่ท้าวเธอ. ในเวลาจบเทศนา พระราชาพร้อมด้วยข้าทาสบริพารตั้งอยู่แล้วในโสดาปัตติผล. ต่อมาทุกคนลุกขึ้นพร้อมกัน ทูลขอบรรพชา. พระศาสดาทรงใคร่ครวญอยู่ว่า "บาตรและจีวรสำเร็จด้วยฤทธิ์จักมาถึงแก่กุลบุตรเหล่านี้ไหมหนอ ?" ทรงทราบว่า "กุลบุตรเหล่านี้ได้ถวายจีวร ๑,๐๐๐ ผืน แก่พระปัจเจกพุทธะ ๑,๐๐๐ รูป ในกาลแห่งพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ได้ถวายจีวร ๒ หมื่นผืน แก่ภิกษุ ๒ หมื่นรูป, การมาแห่งบาตรและจีวรสำเร็จด้วยฤทธิ์ของกุลบุตรเหล่านี้ ไม่น่าอัศจรรย์" ทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวา ตรัสว่า "ท่านทั้งหลาย จงเป็นภิกษุมาเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ตาวเทว อฏฺฐปริกฺขารธรา วสฺสสติกตฺเถรา วิย หุตฺวา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา ปจฺโจโรหิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา นิสีทึสุ.

ภิกษุเหล่านั้น เป็นเหมือนพระเถระมีพรรษาร้อยหนึ่ง ทรงบริขาร ๘ ขณะนั้นนั่นเอง เหาะขึ้นไปสู่เวหาสกลับลงมาถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่ง.

เตปิ วาณิชกา ราชกุลํ คนฺตฺวา รญฺญา ปหิตสาสนํ อาโรจาเปตฺวา เทวิยา "อาคจฺฉนฺตู"ติ วุตฺเต ปวิสิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐํสุ. อถ เน เทวี ปุจฺฉิ "ตาตา กึการณา อาคตตฺถา"ติ. "มยํ รญฺญา ตุมฺหากํ สนฺติกํ ปหิตา, ตีณิ กิร โน สตสหสฺสานิ เทถา"ติ. "ตาตา กึ อติพหุं ภณถ, กึ ตุเมฺหหิ รญฺโญ กตํ, กิสฺมิญฺจิ โว ราชา ปสนฺโน เอตฺตกं ธนํ ทาเปตี"ติ. "เทวิ น อญฺญं กิญฺจิ กตํ, รญฺโญ ปน เอกํ สาสนํ อาโรจยิมฺหา"ติ. "สกฺกา ปน ตาตา มยฺหมฺปิ อาโรเจตุนฺ"ติ. "สกฺกา เทวี"ติ. "เตนหิ ตาตา วเทถา"ติ.

พวกพ่อค้าแม้เหล่านั้น ไปราชตระกูล ให้บอกแจ้งข่าวที่พระราชาทรงส่งไป เมื่อพระเทวีรับสั่งว่า "จงเข้ามา" ก็เข้าไปถวายบังคมแล้ว ได้ยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง. ลำดับนั้น พระเทวีตรัสถามพวกพ่อค้าเหล่านั้นว่า "เพราะเหตุอะไร? พวกท่านจึงพากันมาเล่า พ่อทั้งหลาย". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์ถูกพระราชาส่งไปยังสำนักของพระองค์, ทราบมาว่า ขอพระองค์ จงประทานทรัพย์ ๓ แสนแก่พวกข้าพระองค์". พระเทวีตรัสว่า "พวกท่านพูดมากเกินไปพ่อ, พวกท่านกระทำอะไรให้แด่พระราชา พระราชาทรงเลื่อมใสพวกท่าน ในเพราะเรื่องอะไร จึงรับสั่งให้พระราชทานทรัพย์มีประมาณถึงขนาดนี้". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์ไม่ได้ทำอะไร ๆ อย่างอื่น พระเจ้าข้า แต่พวกข้าพระองค์กราบทูลบอกข่าวอย่างหนึ่ง

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แด่พระราชา". พระเทวีตรัสว่า "พ่อทั้งหลาย ก็พวกท่านสามารถบอกแก่เราได้บ้างไหม ?". พวกพ่อค้ากราบทูลว่า "สามารถ พระเจ้าข้า". พระเทวีตรัสว่า "ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงพูดมาเถอะพ่อ".

"เทวิ พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน"ติ. พวกพ่อค้า กราบทูลว่า "พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ในโลก พระเจ้าข้า".

สาปิ ตำ สุตฺวา ปุริมนเยเนว ปีติยา ผุฏฺฐสรีรา ติกฺขตฺตุ กิญฺจิ อสลฺลกฺเขตฺวา จตุตฺถวาเร "พุทฺโธ"ติ ปทำ สุตฺวา "ตาตา อิมสฺมึ ปเท รญฺญา กึ ทินฺนนฺ"ติ. "สตสหสฺสำ เทวี"ติ. "ตาตา อนนุจฺฉวิกำ รญฺญา กตำ เอวรูปำ สาสนำ สุตฺวา ตุมฺหากำ สตสหสฺสำ ททมาเนน, อหำ โว มม ทุคฺคตปณฺณากาเร ตีณิ สตสหสฺสานิ ทมฺมิ, อปรำ ตุเมฺหหิ รญฺโญ กึ อาโรจิตนฺ"ติ. "อิทญฺจิทญฺจา"ติ อปรานิปิ เทฺว สาสนานิ อาโรเจสุำ. เทวี ปุริมนเยเนว ปีติยา ผุฏฺฐสรีรา ติกฺขตฺตุำ กิญฺจิ อสลฺลกฺเขตฺวา จตุตฺเถ วาเร ตเถว สุตฺวา ตีณิ ตีณิ

พระเทวีแม้นั้น ทรงสดับคำนั้นแล้ว มีพระสรีระอันปีติถูกต้องแล้ว โดยนัยก่อนนั่นเทียว ทรงกำหนดอะไร ๆ ไม่ได้ถึง ๓ ครั้ง ในครั้งที่ ๔ ทรงสดับบทว่า "พุทฺโธ" แล้วตรัสว่า "พ่อทั้งหลาย พระราชา ทรงประทานอะไรในเพราะบทนี้". พวกพ่อค้า กราบทูลว่า "ทรงประทานทรัพย์แสนหนึ่ง พระเจ้าข้า". พระเทวี ตรัสว่า "พ่อทั้งหลาย พระราชา ทรงสดับข่าวเห็นปานนี้ พระราชทานทรัพย์แสนหนึ่งแก่พวกท่าน ทรงกระทำสิ่งไม่เหมาะสม, เราจะให้ทรัพย์ ๓ แสน ในเพราะเครื่องบรรณาการเข็ญใจของเรา แก่พวกท่าน, พวกท่าน กราบทูลบอกข่าวอะไรอื่นอีก แด่พระราชา". พวกพ่อค้า

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตสหสฺสานิ ทาเปสิ. เอวํ เต สพฺพานิปิ ทฺวาทสสตสหสฺสานิ ลภึสุ.

บอกข่าว ๒ อย่างแม้อื่นอีก คือ “ข่าวนี้ด้วย นี้ด้วย”. พระเทวี มีพระสรีระอันปีติถูกต้องแล้ว โดยนัยก่อนนั่นแล ทรงกำหนดอะไร ๆ ไม่ได้ถึง ๓ ครั้ง ในครั้งที่ ๔ ทรงสดับเหมือนอย่างนั้น รับสั่งให้พระราชทานครั้งละ ๓ แสน. พ่อค้าเหล่านั้น ได้ทรัพย์แม้ทั้งหมด ๑ ล้าน ๒ แสน ด้วยประการฉะนี้.

อถ เน เทวี ปุจฺฉิ “ราชา กหํ ตาตา”ติ. “เทวิ ‘สตฺถารํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิสฺสามี’ติ คโต”ติ. “มยฺหํ เตน กึ สาสนํ ทินฺนนฺ”ติ. “สพฺพํ กิร เตน ตุมฺหากํ อิสฺสริยํ วิสฺสฏฺฐํ, ตุเมฺห กิร ยถารุจิยา สมฺปตฺตึ อนุภวถา”ติ. “อมจฺจา ปน กหํ ตาตา”ติ. “เตปิ ‘รญฺญา สทฺธึเยว ปพฺพชิสฺสามา’ติ คตา เทวี”ติ. สา เตสํ ภริยาโย ปกฺโกสาเปตฺวา “อมฺมา ตุมฺหากํ สามิกา ‘รญฺญา สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามา’ติ คตา, ตุเมฺห กึ กริสฺสถา”ติ. “กึ ปน เตหิ อมฺหากํ สาสนํ ปหิตํ เทวี”ติ. “เตหิ

ลำดับต่อมา พระเทวี ตรัสถามพวกพ่อค้าเหล่านั้นว่า “พระราชาเสด็จไปไหน? พ่อทั้งหลาย”. พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “พระราชา ตรัสว่า ‘เราจักบวชเจาะจงพระศาสดา’ แล้วก็เสด็จไป พระเจ้าข้า”. พระเทวี ตรัสถามว่า “พระองค์ ทรงประทานข่าวอะไรแก่ข้าพเจ้า ?”. พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “นัยว่า พระองค์สละความเป็นใหญ่ทั้งหมด แด่พระองค์, ได้ยินว่า พระองค์จงเสวยสมบัติ ตามพระประสงค์”. พระเทวีตรัสถามว่า “ก็พวกอำมาตย์ไปไหนกันหมด?”. พวกพ่อค้ากราบทูลว่า “พวกอำมาตย์แม้เหล่านั้น พูดว่า ‘เราจักบวชกับด้วยพระราชานั่นเทียว’แล้ว

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

กิร อตฺตโน สมฺปตฺติ ตุมฺหากํ ก็ไป พระเจ้าข้า". พระเทวีนั้น รับสั่ง
วิสฺสฏฺฐา, ตุเมฺห กิร ตํ ยถารุจิยา ให้เรียกภรรยาทั้งหลายของอำมาตย์
ปริภุญฺชถา"ติ. "ตุเมฺห ปน เทวิ เหล่านั้นมา ตรัสว่า "แม่ทั้งหลาย
กึ กริสฺสถา"ติ. พวกสามีของพวกเธอพูดว่า 'เรา
จักบวชพร้อมกับพระราชา' แล้วก็ไป
พวกเธอจักกระทำอย่างไร ?". หญิง
ทั้งหลาย ทูลถามว่า "พวกเขาส่งข่าว
อะไรมาให้แก่พวกหม่อมฉัน พระเจ้าข้า".
พระเทวีตรัสว่า "ข่าวว่า พวกเขา
สละสมบัติของตนแก่พวกเธอ ได้ยินว่า
พวกเธอจงใช้สอย สมบัตินั้นตามชอบใจ".
หญิงทั้งหลาย กราบทูลว่า "ก็พระองค์
จักทรงทำอย่างไร ? พระเจ้าข้า".

"อมฺมา โส ตาว ราชา สาสนํ พระเทวีตรัสว่า "แม่ทั้งหลาย ครั้งแรก
สุตฺวา มคฺเค จิตโกว ตีหิ สตสหสฺเสหิ พระราชานั้น ทรงสดับข่าวแล้ว
ตีณิ รตนานิ ปูเชตฺวา เขฬปิณฺฑํ ประทับยืนอยู่ ในหนทางเทียว ทรงบูชา
วิย สมฺปตฺตึ ปหาย 'ปพฺพชิสฺสามี'ติ พระรัตนตรัยด้วยทรัพย์ ๓ แสน ทรง สละ
นิกฺขนฺโต, มยา ปน ติณฺณํ สมบัติดุจก้อนน้ำลาย ตรัสว่า 'เรา
รตนานํ สาสนํ สุตฺวา ตีณิ จักบวช' แล้วเสด็จออกไป, ส่วนเราได้
รตนานิ นวหิ สตสหสฺเสหิ ปูชิตานิ, ฟังข่าวพระรัตนตรัย เอาทรัพย์ ๙ แสน
น โข ปเนสา สมฺปตฺติ นาม บูชาพระรัตนตรัย, ก็แล ชื่อว่าสมบัตินั้น
รญฺโญเยว ทุกฺขา, มยฺหมฺปิ ทุกฺขาเยว, มิใช่นำทุกข์มาให้แก่พระราชาเท่านั้น
โก รญฺญา ฉฑฺฑิตํ เขฬปิณฺฑํ นำทุกข์มาให้แม้แก่เราด้วย, ใครจัก

ชณฺณุเกหิ ปติฏฺฐหิตฺวา มุเขน คณฺหิสฺสติ, น มยฺหํ สมฺปตฺติยา อตฺโถ, อหัปิ สตฺถารํ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ปพฺพชิสฺสามี”ติ. “เทวิ มยัปิ ตุเมฺหหิเยว สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามา”ติ. “สเจ สกฺโกถ, สาธุ อมฺมา”ติ. “สกฺโกม เทวี”ติ. “เตนหิ เอถา”ติ รถสหสฺสํ โยชาเปตฺวา รถํ อารุยฺห ตาหิ สทฺธึ นิกฺขมิตฺวา อนฺตรามคฺเค ปรมนทึ ทิสฺวา, ยถา รญฺญา ปุฏฺฐํ, ตเถว ปุจฺฉิตฺวา สพฺพํ ปวตฺตึ สุตฺวา “รญฺโญ คมนมคฺคํ โอโลเกถา”ติ วตฺวา

ชณฺณุเกหิ ปติฏฺฐหิตฺวา มุเขน คณฺหิสฺสติ, น มยฺหํ สมฺปตฺติยา อตฺโถ, อหัปิ สตฺถารํ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ปพฺพชิสฺสามี”ติ. “เทวิ มยัปิ ตุเมฺหหิเยว สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามา”ติ. “สเจ สกฺโกถ, สาธุ อมฺมา”ติ. “สกฺโกม เทวี”ติ. “เตนหิ เอถา”ติ รถสหสฺสํ โยชาเปตฺวา รถํ อารุยฺห ตาหิ สทฺธึ นิกฺขมิตฺวา อนฺตรามคฺเค ปรมนทึ ทิสฺวา, ยถา รญฺญา ปุฏฺฐํ, ตเถว ปุจฺฉิตฺวา สพฺพํ ปวตฺตึ สุตฺวา “รญฺโญ คมนมคฺคํ โอโลเกถา”ติ วตฺวา

ดุกเข่า อ้าปากรับเอาก้อนน้ำลายที่พระราชา ทรงบ้วนทิ้งแล้ว, เราไม่มีความต้องการด้วยสมบัติ, แม้เราจักไปบวชเจาะจงพระศาสดา”. หญิงทั้งหลายกราบทูลว่า “แม้พวกหม่อมฉัน จักบวชพร้อมกับพระองค์เหมือนกัน พระเจ้าข้า”. พระเทวี ตรัสว่า “ถ้าว่า พวกเธออาจไซร้ก็ดีแล้ว แม่”. หญิงทั้งหลายกราบทูลว่า “พวกหม่อมฉัน อาจพระเจ้าข้า”. พระเทวี ตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอทั้งหลาย จงมา” แล้วให้เทียมรถพันคัน ทรงรถแล้วเสด็จออกไปพร้อมกับหญิงเหล่านั้น ทอดพระเนตรเห็นแม่น้ำสายที่หนึ่ง ในระหว่างทางตรัสถามเหมือนอย่างพระราชาตรัสถามแล้วเหมือนกัน ทรงสดับเรื่องทั้งหมดตรัสว่า “พวกเธอจงคอยตรวจดูหนทางพระราชาเสด็จไป”

“สินฺธวานํ ปทวลญฺชํ น ปสฺสาม เทวี”ติ วุตฺเต “ราชา ‘ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโตสฺมี’ติ สจฺจกิริยํ กตฺวา คโต ภวิสฺสติ, อหัปิ ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺตา, เตสํ

“สินฺธวานํ ปทวลญฺชํ น ปสฺสาม เทวี”ติ วุตฺเต “ราชา ‘ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโตสฺมี’ติ สจฺจกิริยํ กตฺวา คโต ภวิสฺสติ, อหัปิ ตีณิ รตนานิ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺตา, เตสํ

เมื่อหญิงทั้งหลาย กราบทูลว่า “หม่อมฉันไม่เห็นรอยเท้าของเหล่าม้าสินธพ พระเจ้าข้า” ทรงดำริว่า “พระราชา จักทรงกระทำสัจกิริยาว่า ‘เราออกบวชเจาะจงพระรัตนตรัย’ แล้วเสด็จไป, ถึงเรา

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อานุภาเวน อิทำ อุทกำ วิย มา อโหสี”ติ ติณฺณำ รตนานำ คุณำ อนุสฺสริตฺวา รถสหสฺสำ เปเสสิ. อุทกำ ปิฏฺฐิปาสาณสทิสำ อโหสิ, จกฺกานำ อกฺขคฺคเนมิวฏฺฏิโย เนว เตมีสุ. เอเตเนว อุปาเยน อิตราปิ เทฺว นทิโย อุตฺตริ.

ก็ออกบวชเจาะจงพระรัตนตรัย ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยเหล่านั้น ขอน้ำนี้อย่าได้เป็นเหมือนน้ำเลย” ทรงระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ทรงส่งรถไปพันคัน. น้ำได้เป็นเหมือนกับแผ่นหิน ปลายเพลาและเกลียวกงของล้อไม่เปียกน้ำเลย. พระเทวีเสด็จข้ามแม่น้ำ ๒ สายแม้นอกนี้ไปด้วยอุบายนั้นนั่นเอง.

สตฺถา ตสฺสา อาคมนภาวำ ญตฺวา, ยถา อตฺตโน สนฺติเก นิสินฺนา ภิกฺขู น ปญฺญายนฺติ, เอวำ อกาสิ. สาปิ คจฺฉนฺตี คจฺฉนฺตี สตฺถุ สรีรโต นิกฺขนฺตรสฺมิโย ทิสฺวา ตเถว จินฺเตตฺวา สตฺถารำ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺเต ฐิตา ปุจฺฉิ “ภนฺเต มหากปฺปิโน ตุเมฺห อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโต, อาคเตตฺถ มญฺเญ, กหำ โส, อมฺหากำปิ นำ เทเสถา”ติ.

พระศาสดา ทรงทราบว่าพระเทวีนั้นเสด็จมา ได้ทรงกระทำโดยประการที่ภิกษุทั้งหลายผู้นั่งอยู่แล้วในสำนักของพระองค์ไม่ปรากฏ. พระเทวีแม้นั้นกำลังเสด็จไป ๆ เหลือบเห็นพระรัศมีพุ่งออกจากพระสรีระของพระศาสดา ทรงดำริเหมือนอย่างนั้นเหมือนกัน เสด็จเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมประทับยืนอยู่แล้ว ณ ที่สุดข้างหนึ่ง ทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้ามหากัปปินะ เสด็จออกผนวชอุทิศพระองค์ท้าวเธอ คงจะเสด็จมาในที่นี้ พระองค์ประทับอยู่ ณ ที่ไหน ? ขอพระองค์จงแสดงท้าวเธอ แม้แก่หม่อมฉัน”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"นิสีทถ ตาว, อิเธว ตำ ปสฺสิสฺสถา"ติ. ตา สพฺพาปิ หฏฺฐจิตฺตา "อิเธว กิร นิสินฺนา สามิเก ปสฺสิสฺสามา"ติ นิสีทึสุ.

พระศาสดา ตรัสว่า "ขอพวกเธอจงนั่งลงก่อน จักเห็นพระราชานั้น ในที่นี้นั่นเอง". หญิงเหล่านั้นแม้ทั้งหมด มีจิตร่าเริงแล้ว คิดว่า "ได้ยินว่า พวกเรานั่งในที่นี้นั่นเอง จักเห็นสามี" แล้วจึงนั่งลง.

สตฺถา ตาสำ อนุปุพฺพึกถำ กเถสิ. อโนชา เทวี เทสนาวสาเน สปริวารา โสตาปตฺติผลำ ปาปุณิ. มหากปฺปินตฺเถโร ตาสำ วฑฺฒิตำ ธมฺมเทสนำ สุณนฺโต สปริวาโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตำ ปาปุณิ. ตสฺมึ ขเณ สตฺถา ตาสำ เต ภิกฺขู ทสฺเสสิ. ตาสำ กิร อาคตกฺขเณเยว อตฺตโน สามิเก กาสาวธเร มุณฺฑสิเร ทิสฺวา จิตฺตำ เอกคฺคำ น ภเวยฺย, เตน มคฺคผลานิ ปตฺตุำ น สกฺกุเณยฺยุำ, ตสฺมา อจลสทฺธาย ปติฏฺฐิตกาเล ตาสำ เต ภิกฺขู อรหตฺตำ ปตฺเต ทสฺเสสิ.

พระศาสดา ตรัสอนุบุพพีกถาแก่หญิงเหล่านั้น. พระเทวี ทรงพระนามว่าอโนชา พร้อมทั้งข้าทาสบริพาร บรรลุโสดาปัตติผล ในเวลาจบเทศนา. พระมหากัปปินเถระ ฟังธรรมเทศนาที่พระศาสดาทรงขยายความแก่หญิงเหล่านั้น พร้อมทั้งบริวารบรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. ขณะนั้น พระศาสดาทรงแสดงภิกษุเหล่านั้น แก่หญิงเหล่านั้น. นัยว่าในขณะหญิงเหล่านั้นมานั่นเทียว จิตไม่เป็นเอกัคตา(ไม่มีอารมณ์เป็นหนึ่ง) เพราะเห็นสามีของตนนุ่งผ้ากาสาวะมีศีรษะโล้น, เพราะเหตุนั้นหญิงเหล่านั้น ไม่อาจบรรลุมรรคและผลได้, เพราะเหตุนั้น ในเวลาหญิงเหล่านั้นตั้งอยู่ในศรัทธาไม่หวั่นไหว พระศาสดา ทรงแสดงภิกษุเหล่านั้นผู้บรรลุอรหัตผล แก่พวกเธอ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตาปิ เต ทิสฺวา ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต ตุมฺหากํ ตาว ปพฺพชิตกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตนฺ"ติ วตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ จิตา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ.

หญิงแม้เหล่านั้น เห็นภิกษุเหล่านั้นแล้ว ไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญ กิจแห่งบรรพชิตของท่านถึงที่สุดก่อน" แล้วถวายบังคมพระศาสดา ยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง ทูลขอบรรพชา.

"เอวํ กิร วุตฺเต, สตฺถา อุปฺปลวณฺณาย อาคมนํ จินฺเตสี"ติ เอกจฺเจ วทนฺติ. สตฺถา ปน ตา อุปาสิกาโย อาห "สาวตฺถึ คนฺตฺวา ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ปพฺพาเชถา"ติ. ตา อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมานา อนฺตรามคฺเค มหาชเนน อภิหฏสกฺการสมฺมานา ปทสาว วีสติโยชนสติกํ มคฺคํ คนฺตฺวา ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณึสุ.

อาจารย์พวกหนึ่ง กล่าวว่า "ได้ยินว่า เมื่อหญิงเหล่านั้นกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระศาสดา ทรงคิดถึงการมาของพระเถรีชื่อว่า อุบลวรรณา". ก็พระศาสดาตรัสกับอุบาสิกาเหล่านั้นว่า "พวกเธอจงไปเมืองสาวัตถี บรรพชาในสำนักภิกษุณีเถิด". หญิงเหล่านั้น เที่ยวจาริกไปโดยลำดับ ในระหว่างทาง มีสักการะและสัมมานะอันมหาชนนำมาแล้วเดินทางไปไกลถึง ๑๒๐ โยชน์ บวชในสำนักภิกษุณีบรรลุอรหัตผลแล้ว.

สตฺถา ภิกฺขุสหสฺสํ อาทาย อากาเสเนว เชตวนํ อคมาสิ. ตตฺร สุทํ อายสฺมา มหากปฺปิโน รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานาทีสุ "อโห สุขํ, อโห สุขนฺ"ติ อุทานํ อุทาเนนฺโต วิจรติ. ภิกฺขู ภควโต อาโรเจสุ

พระศาสดา ทรงพาเอาภิกษุ ๑ พันรูป ไปยังพระเชตวัน ทางอากาศนั่นเทียว. ได้ยินว่า บรรดาภิกษุเหล่านั้น ท่านมหากัปปินะ เที่ยวเปล่งอุทานว่า "สุขจริงหนอ, สุขจริงหนอ" ในที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันเป็นต้น.

ผู้วิราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“ภนฺเต มหากปฺปิโน ‘อโห สุขํ, อโห สุขน’ติ อุทานํ อุทาเนนฺโต วิจรติ, อตฺตโน รชฺชสุขํ อารพฺภ กเถติ มญฺเญ”ติ. สตฺถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ กปฺปิน กามสุขํ รชฺชสุขํ อารพฺภ อุทานํ อุทาเนสี”ติ. “ภควา เม ภนฺเต ตํ อารพฺภ อุทานภาวํ วา อนุทานภาวํ วา ชานาตี”ติ.

พวกภิกษุ กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคว่า “พระมหากัปปินะ เที่ยวเปล่งอุทานว่า ‘สุขจริงหนอ สุขจริงหนอ’ ท่านคงจะกล่าวปรารภสุขในราชสมบัติของตนกระมัง พระเจ้าข้า”. พระศาสดารับสั่งให้เรียกท่านมา ตรัสถามว่า “กัปปินะ ข่าวว่า เธอเปล่งอุทานปรารภสุขในกามสุขในราชสมบัติ จริงไหม ?”. พระมหากัปปินะ กราบทูลว่า “พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคย่อมทรงทราบการเปล่งอุทานหรือการไม่เปล่งอุทานปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัตินั้นของข้าพระองค์”.

สตฺถา “น ภิกฺขเว มม ปุตฺโต กามสุขํ รชฺชสุขํ อารพฺภ อุทานํ อุทาเนสิ,ปุตฺตสฺส ปน เม ธมฺมปีติ นาม อุปฺปชฺชติ, โส อมตมหา-ปรินิพฺพานํ อารพฺภ เอวํ อุทานํ อุทาเนสี”ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุตรของเราไม่ได้เปล่งอุทานปรารภสุขในกาม สุขในราชสมบัติ แต่ว่า ชื่อว่าความเอิบอิ่มในธรรม ย่อมเกิดขึ้นแก่บุตรของเรา, บุตรของเรานั้น ปรารภอมตมหาปรินิพพาน จึงเปล่งอุทานอย่างนี้” เมื่อจะทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๗๙. “ธมฺมปีติ สุขํ เสติ
วิปฺปสนฺเนน เจตสา

๗๙. “บุคคลผู้เอิบอิ่มในธรรม มีใจผ่องใสแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข บัณฑิต

อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิโต"ติ.

ย่อมยินดีในธรรม อันพระอริยเจ้าประกาศแล้วทุกเมื่อ".

ตตฺถ **ธมฺมปีตีติ** ธมฺมปายโก ธมฺมํ ปิวนฺโตติ อตฺโถ. ธมฺโม จ นาเมส น สกฺกา ภาชเนน ยาคุอาทีนิ วิย ปาตุํ, นวิธํ ปน โลกุตฺตรธมฺมํ นามกาเยน ผุสนฺโต อารมฺมณโต สจฺฉิกโรนฺโต ปริญฺญาภิสมยาทีหิ ทุกฺขาทีนิ อริยสจฺจานิ ปฏิวิชฺฌนฺโต ธมฺมํ ปิวติ นาม. **สุขํ เสตีติ** เทสนา-สีสมตฺตเมตํ, จตูหิปิ อิริยาปเถหิ สุขํ วิหรตีติ อตฺโถ. **วิปฺปสนฺเนนาติ** อนาวิเลน นิรุปกิเลเสน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้อิ่มในธรรม** ความว่า ผู้เอิบอิ่มในธรรม คือผู้ดื่มธรรม. ก็ชื่อว่า ธรรมนั่น ใคร ๆ ไม่อาจดื่มได้ เหมือนข้าวต้มเป็นต้น ไม่อาจดื่มได้ด้วยภาชนะ ฉะนั้น แต่บุคคลถูกต้องโลกุตรธรรม ๙ อย่าง ด้วยนามกาย กระทำให้แจ้งโดยความเป็นอารมณ์ แทงตลอดอริยสัจมีทุกข์เป็นต้นด้วยกิจ มีการตรัสรู้ด้วยการกำหนดรู้เป็นต้น ชื่อว่า ย่อมดื่มธรรม. คำว่า **ย่อมอยู่เป็นสุข** นั่นเป็นเพียงหัวข้อเทศนา. อธิบายว่า อยู่เป็นสุข ด้วยอิริยาบถแม้ ๔. คำว่า **ผ่องใสแล้ว** ได้แก่ ไม่มัวหมอง คือ ไม่มีอุปกิเลส.

อริยปฺปเวทิเตติ พุทฺธาทีหิ อริเยหิ ปเวทิเต สติปฏฺฐานาทิเภเท โพธิปกฺขิย-ธมฺเม. **สทา รมตีติ** เอวรูปา ธมฺมปีติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา วิหรนฺโต ปณฺฑิจฺเจน สมนฺนาคโต สทา รมติ อภิรมตีติ.

คำว่า **อันพระอริยเจ้าประกาศแล้ว** คือในโพธิปักขิยธรรม อันต่างด้วยธรรมมีสติปัฏฐานเป็นต้น อันพระอริยเจ้าทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ประกาศไว้แล้ว. คำว่า **ย่อมยินดีทุกเมื่อ** ความว่า บุคคลผู้เอิบอิ่มในธรรมเห็นปานนี้ มีใจผ่องใสแล้ว อยู่ประกอบด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ความเป็นบัณฑิต ย่อมยินดี คืออภิรมย์ทุกเมื่อแล.

เทสนาวสาเน พหู โสตา- ปนฺนาทโย อเหสุนฺติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากได้เป็นพระอริยบุคคลมีโสดาบันเป็นต้น.

มหากปฺปินตฺเถรวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องพระมหากัปปินเถระที่ ๔ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ปณฺฑิตสามเณรวตฺถุ

๘๐. อุทกํ หิ นยนฺติ เนตฺติกา
อสการา นมยนฺติ เตชนํ
ทารุ นมยนฺติ ตจฺฉกา
อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตา.

๕. เรื่องบัณฑิตสามเณร

๘๐. ก็คนไขน้ำ ย่อมไขน้ำ ช่างศร
ดัดลูกศร ช่างถาก ถากไม้
บัณฑิต ย่อมฝึกตน.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ปณฺฑิตสามเณรวตฺถุ

อุทกำ หิ นยนฺติ เนตฺติกาติ อิมำ ธมฺมเทสนำ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปณฺฑิตสามเณรำ อารพฺภ กเถสิ.

อตีเต กิร กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺโธ วีสติขีณาสวสหสฺสปริวาโร พาราณสึ อคมาสิ. มนุสฺสา อตฺตโน อตฺตโน พลำ สลฺลกฺเขตฺวา อฏฺฐปิ ทสปิ เอกโต หุตฺวา อาคนฺตุกทานานิ อทำสุ.

อเถกทิวสำ สตฺถา ภตฺตกิจฺจาวสาเน เอวำ อนุโมทนำ อกาสิ "อุปาสกา อิเธกจฺโจ 'อตฺตโน สนฺตกเมว ทาตุำ วฏฺฏติ, กึ ปเรน สมาทปิเตนาปี'ติ อตฺตนา ว ทานำ เทติ ปรำ น สมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตฏฺฐาเน โภคสมฺปทำ ลภติ โน ปริวารสมฺปทำ, เอกจฺโจ ปรำ สมาทเปติ อตฺตนาปิ น เทติ, โส นิพฺพตฺตฏฺฐาเน ปริวารสมฺปทำ ลภติ โน โภคสมฺปทำ,

๕. เรื่องบัณฑิตสามเณร

อุทกำ หิ นยนฺติ เนตฺติกาติ พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภบัณฑิตสามเณร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็คนไขน้ำ ย่อมไขน้ำ** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา ในอดีตกาล พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามว่า กัสสปะ มีพระขีณาสพ ๒ หมื่น เป็นบริวาร ได้เสด็จไปเมืองพาราณสี. คนทั้งหลายกำหนดกำลังของตน ๆ ๘ คนบ้าง ๑๐ คนบ้าง ได้ถวายอาคันตุกทานรวมกัน.

ภายหลังวันหนึ่ง ในเวลาเสร็จภัตกิจ พระศาสดาได้ทรงกระทำอนุโมทนาอย่างนี้ว่า "อุบาสกและอุบาสิกาทั้งหลาย คนบางคนในโลกนี้ คิดว่า 'เราควรให้ของตนเท่านั้น คนอื่นเราจะต้องชักชวนไปทำไม' จึงถวายทานด้วยตัวเอง ไม่ชักชวนคนอื่น, เขาได้โภคสมบัติไม่ได้บริวารสมบัติ ในที่ตนเกิด, คนบางคน ชักชวนคนอื่น ไม่ถวายแม้ด้วยตัวเอง, เขาได้บริวารสมบัติ ไม่ได้โภค-

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกจฺโจ อตฺตนาปิ น เทติ ปรมฺปิ น สมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตฏฺฐาเน โภคสมฺปทำ ปริวารสมฺปทำ, วิฆาสาโท หุตฺวา ชีวติ, เอกจฺโจ อตฺตนา จ เทติ ปรญฺจ สมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตฏฺฐาเน โภคสมฺปทมฺปิ ลภติ ปริวารสมฺปทมฺปี"ติ.

สมบัติในที่ตนเกิด, คนบางคนถึงตัวเอง ก็ไม่ถวาย ถึงคนอื่นก็ไม่ชักชวน, เขาไม่ได้โภคสมบัติไม่ได้บริวารสมบัติ ในที่ตนเกิด, เป็นคนกินเดนเลี้ยงชีพ, คนบางคนตัวเองก็ให้และคนอื่นก็ชักชวน เขาได้โภคสมบัติทั้งบริวารสมบัติในที่ตนเกิด".

ตำ สุตฺวา สมีเป ฐิโต เอโก ปณฺฑิตปุริโส จินฺเตสิ "อหนฺทานิ ตถา กริสฺสามิ, ยถา เม เทฺว สมฺปตฺติโย ภวิสฺสนฺตี"ติ. โส สตฺถารำ วนฺทิตฺวา อาห "ภนฺเต เสฺว มยฺหำ ภิกฺขำ คณฺหถา"ติ. "กิตฺตเกหิ ภิกฺขูหิ อตฺโถ"ติ. "กิตฺตโก ปน โว ภนฺเต ปริวาโร"ติ. "วีสติ ภิกฺขุสหสฺสานี"ติ. "ภนฺเต สพฺเพหิ สทฺธึ เสฺว มยฺหำ ภิกฺขำ คณฺหถา"ติ. สตฺถา อธิวาเสสิ. โส คามำ ปวิสิตฺวา "อมฺมตาตา เสฺว มยา พุทฺธปฺปมุโข ภิกฺขุสโฆ นิมนฺติโต, ตุเมฺห ยตฺตกานำ ภิกฺขูนำ สกฺโกถ, ตตฺตกานำ เทถา"ติ อาโรเจตฺวา

คนผู้ฉลาดคนหนึ่ง ยืนอยู่ในที่ใกล้ฟังอนุโมทนานั้นแล้ว คิดว่า "บัดนี้เราจักกระทำโดยประการที่สมบัติทั้งสองจักมีแก่เรา". เขาถวายบังคมพระศาสดาแล้ว กราบทูลว่า "ขอพระองค์จงรับภิกษาของข้าพระองค์ในวันพรุ่งนี้ พระเจ้าข้า". พระศาสดา ตรัสถามว่า "ต้องการภิกษุกี่รูป ?". เขาทูลถามว่า "ก็บริวารของพระองค์มีเท่าไร พระเจ้าข้า?". พระศาสดา ตรัสว่า "มีภิกษุ ๒ หมื่นรูป". เขากราบทูลว่า "ขอพระองค์พร้อมกับด้วยภิกษุทั้งหมด จงทรงรับภิกษาของข้าพระองค์ ในวันพรุ่งนี้ พระเจ้าข้า". พระศาสดา ทรงรับแล้ว. เขาเข้าไปบ้านเที่ยวบอกว่า "แม่และ

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจรนฺโต, อตฺตโน พลํ สลฺลกฺเขตฺวา "มยํ ทสนฺนํ ทสฺสาม, มยํ วีสติยา, มยํ สตสฺส, มยํ ปญฺจนฺนํ สตานนฺ"ติ วุตฺเต สพฺเพสํ วจนํ อาทิโต ปฏฺฐาย ปณฺเณ อาโรเปสิ.

พ่อทั้งหลาย พรุ่งนี้เรานิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขไว้ พวกท่านจงถวายแก่ภิกษุประมาณเท่าที่สามารถ" เมื่อชนทั้งหลาย กำหนดกำลังของตน กล่าวว่า "พวกเรา จักถวายแก่ภิกษุ ๑๐ รูป พวกเราจักถวาย ๒๐ รูป พวกเราจักถวาย ๑๐๐ รูป พวกเราจักถวาย ๕๐๐ รูป" จึงจดคำของคนทุกคน ลงในบัญชีตั้งแต่ต้น.

เตน จ สมเยน ตสฺมึ นคเร อติทุคฺคตภาเวเนว "มหาทุคฺคโต"ติ ปญฺญาโต เอโก ปุริโส อตฺถิ.

ก็โดยสมัยนั้น มีชายอยู่คนหนึ่งปรากฏชื่อว่า "มหาทุคคตะ" ในพระนครนั้น เพราะเป็นคนยากจนเหลือเกิน.

โส ตำปิ สมฺมุขาคตำ ทิสฺวา "สมฺม มหาทุคฺคต มยา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ นิมนฺติโต, เสฺว นครวาสิโน ทานำ ทสฺสนฺติ, ตฺวำ กตี ภิกฺขู โภเชสฺสสี"ติ. "สมฺม มยฺหำ กึ ภิกฺขูหิ, ภิกฺขูหิ นาม สธนานำ อตฺโถ, มยฺหำ ปน เสฺว ยาคุอตฺถาย ตณฺฑุลนาฬิมตฺตำปิ นตฺถิ, อหำ ภตึ กตฺวา ชีวามิ, กึ เม ภิกฺขูหี"ติ.

คนผู้เป็นบัณฑิตนั้น เห็นนายทุคคตะแม้นั้นเดินมาตรงหน้า กล่าวว่า "มหา-ทุคคตะ เพื่อนรัก เรานิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ไว้, วันพรุ่งนี้ ชาวพระนครจักถวายทาน, ท่านจักเลี้ยงภิกษุได้สักกี่รูป". นายมหาทุคคตะ กล่าวว่า "เพื่อน ผมจะต้องการภิกษุไปทำไม ? ความต้องการด้วยภิกษุ เป็นเรื่องของคนมีเงิน, ส่วนตัวผมไม่มีแม้เพียงข้าวสาร

สมาทปเกน นาม พฺยตฺเตน ภวิตพฺพํ, ตสฺมา โส เตน "นตฺถี"ติ วุตฺเตปิ ตุณฺหีภูโต อหุตฺวา เอวมาห "สมฺม มหาทุคฺคต อิมสฺมึ นคเร สุโภชนํ ภุญฺชิตฺวา สุขุมวตฺถนิวตฺถา นานาภรณปฏิมณฺฑิตา สิริสยเน สยมานา พหู ชนา สมฺปตฺตึ อนุภวนฺติ, ตฺวํ ปน ทิวสํ ภตึ กตฺวา กุจฺฉิปูรมตฺตมฺปิ น ลภสิ, เอวํ สนฺเตปิ 'อหํ ปุพฺเพปิ กิญฺจิ อกตตฺตา กิญฺจิ น ลภามี'ติ น ชานาสี"ติ. "ชานามิ สามี"ติ. "อถ กสฺมา อิทานิ ปุญฺญํ น กโรสิ, ตฺวํ ยุวา พลสมฺปนฺโน, กึ ตยา ภตึ กตฺวาปิ ยถาพลํ ทานํ ทาตุํ น วฏฺฏตี"ติ.

ทะนานหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่ข้าวต้ม ในวันพรุ่งนี้, ผมทำงานรับจ้างเลี้ยงชีวิต, ผมจะต้องการภิกษุไปทำไม ?".

ธรรมดาคนชักชวน ต้องเป็นคนฉลาด, เพราะฉะนั้น คนผู้เป็นบัณฑิตนั้น เมื่อนายมหาทุคคตะนั้น แม้พูดว่า "ไม่มี" ก็ไม่นิ่งเฉย กล่าวอย่างนี้ว่า "มหาทุคคตะ เพื่อนรัก คนเป็นอันมากในพระนครนี้ กินอาหารอย่างดี นุ่งผ้าเนื้อละเอียด แต่งตัวด้วยเครื่องประดับต่าง ๆ นอนบนที่นอนสวยงาม เสวยสมบัติ, ส่วนเจ้าทำงานรับจ้างทั้งวันก็ไม่ได้แม้วัตถุเพียงเต็มท้อง, แม้เมื่อเป็นเช่นนี้ เจ้ายังไม่รู้ว่า 'เราไม่ได้อะไร ๆ เพราะไม่ได้ทำบุญอะไร ๆ ไว้ แม้ในชาติก่อน". มหาทุคคตะกล่าวว่า "ผมรู้ครับเจ้านาย". ชายผู้เป็นบัณฑิตกล่าวว่า "เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำไมเจ้าจึงไม่ทำบุญในชาตินี้เข้าไว้, เจ้ายังหนุ่มแน่น มีกำลังสมบูรณ์ เจ้าแม้ทำการรับจ้างถวายทานตามกำลัง ไม่ควรหรือ ?".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

โส ตสฺมึ กเถนฺเต สำเวคปฺปตฺโต หุตฺวา "มยฺหำปิ เอกำ ภิกฺขุ ปณฺเณ อาโรเปหิ, กิญฺจิเทว ภตึ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุ ทสฺสามี"ติ อาห. อิตโร "กึ เอเกน ภิกฺขุนา ปณฺเณ อาโรปิเตนา"ติ น อาโรเปสิ. มหาทุคฺคโตปิ เคหำ คนฺตฺวา ภริยำ อาห "ภทฺเท นครวาสิโน เสฺว สำฆภตฺตำ กริสฺสนฺติ, อหำปิ สมาทปเกน 'เอกสฺส ภิกฺขุ เทหี'ติ วุตฺโต, มยำ เสฺว เอกสฺส ภิกฺขุ ทสฺสามา"ติ. อถสฺส ภริยา "มยำ ทลิทฺทา, กสฺมา ตยา ปฏิสุตนฺ"ติ อวตฺวา ว "สามิ ภทฺทกำ เต กตำ, มยำ ปุพฺเพปิ กิญฺจิ อทตฺวา อิทานิ ทุคฺคตา ชาตา, มยำ อุโภปิ ภตึ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุ ทสฺสามา"ติ วตฺวา อุโภปิ เคหา นิกฺขมิตฺวา ภติฏฺฐานำ อคมำสุ.

นายมหาทุคคตะนั้น เมื่อคนผู้เป็นบัณฑิตนั้น กล่าวอยู่ ก็ถึงความสังเวช กล่าวว่า "ท่านจงจดภิกษุรูปหนึ่งลงในบัญชีแม้แก่ผม ผมทำงานรับจ้างบางอย่างเท่านั้น จักถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง". คนผู้เป็นบัณฑิตนอกนี้ ไม่จดลงแล้ว ด้วยคิดว่า "ทำไม ภิกษุแค่รูปเดียว จะต้องจดลงในบัญชีด้วย". ฝ่ายนายมหาทุคคตะไปเรือน พูดกับภรรยาว่า "หล่อน ชาวพระนคร จัดสังฆภัตร ในวันพรุ่งนี้, ถึงเราถูกคนชักชวนกล่าวว่า 'เจ้าจงถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง, วันพรุ่งนี้ พวกเราจักถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง". ครั้งนั้น ภรรยาของเขา ไม่กล่าวเลยว่า "พวกเรามันจนท่านรับปากเขาทำไม?" กล่าวว่า "ท่านทำกรรมดีแล้ว นาย, พวกเราไม่ให้อะไร ๆ แม้ในชาติก่อน ชาตินี้จึงเกิดเป็นคนยากจน, เราแม้ทั้ง ๒ คน ทำงานรับจ้างแล้ว จักถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง" แม้ทั้ง ๒ คน ออกจากเรือนได้ไปสู่ที่ทำงานรับจ้าง.

มหาเสฏฺฐี มหาทุคฺคตำ ทิสฺวา "กึ สมฺม มหาทุคฺคต ภตึ มหาเศรษฐี เห็นนายมหาทุคคตะแล้ว ถามว่า "มหาทุคคตะ เพื่อนรัก

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กริสฺสสี”ติ ปุจฺฉิ. “อาม อยฺยา”ติ. “กึ กริสฺสสี”ติ. “ยํ ตุเมฺห การาเปถ ตำ กริสฺสามี”ติ.

เจ้าจักทำงานรับจ้างหรือ?”. มหาทุคคตะ ตอบว่า “ครับผม เจ้านาย”. มหาเศรษฐี ถามว่า “เธอจักทำอะไร ?”. มหาทุคคตะ กล่าวว่า “ผมจักกระทำสิ่งที่ท่านใช้ให้ผมทำ”.

“เตนหิ มยํ เสฺว เทฺว ตีณิ ภิกฺขุสตานิ โภเชสฺสาม, เอหิ ทารูนิ ผาเลหี”ติ วาสีผรสุ์ นีหริตฺวา ทาเปสิ. มหาทุคฺคโต คาหฺหำ กจฺฉ์ พนฺธิตฺวา มหาอุสฺสาหปฺปตฺโต วาสึ ปหาย ผรสุ์ คณฺหนฺโต ผรสุ์ หิตฺวา วาสึ คณฺหนฺโต ทารูนิ ผาเลติ. อถ นำ เสฏฺฐี อาห “สมฺม ตฺวำ อชฺช อติวิย อุสฺสาหปฺปตฺโต กมฺมำ กโรสิ, กึ นุ โข การณนฺ”ติ. “สามิ เอกำ ภิกฺขุ์ โภเชสฺสามี”ติ.

มหาเศรษฐี กล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น พวกเราจักเลี้ยงพระสัก ๒–๓ ร้อยรูป ในวันพรุ่งนี้ เจ้าจงมา จงผ่าฟืนเถิด” แล้วสั่งให้คนหยิบมีดและขวานมาให้. มหาทุคคตะ ถกเขมรอย่างแน่น ถึงความอุตสาหะมาก ทิ้งมีด ฉวยเอาขวาน ทิ้งขวาน ฉวยเอามีดผ่าฟืน. ครั้งนั้น เศรษฐีกล่าวกับเขาว่า “เพื่อน วันนี้ เจ้าถึงความอุตสาหะเหลือเกิน กระทำการงาน จักมีเหตุอะไรหนอแล ?”. มหาทุคคตะ กล่าวว่า “ผมจักเลี้ยงพระสักรูปหนึ่งครับ เจ้านาย”.

ตำ สุตฺวา เสฏฺฐี ปสนฺนมานโส จินฺเตสิ “อโห อิมินา ทุกฺกรำ กตำ, ‘อหำ ทุคฺคโต’ติ ตุณฺหีภาวำ อนาปชฺชิตฺวา ‘ภตึ กตฺวา เอกำ ภิกฺขุ์ โภเชสฺสามี’ติ วทตี”ติ. เสฏฺฐิภริยา ตสฺส ภริยำ ทิสฺวา

เศรษฐี ฟังคำนั้นแล้ว มีใจเลื่อมใส คิดว่า “แหมน่าศรัทธาจริง ๆ มหาทุคคตะนี้ ทำสิ่งที่ทำได้ยาก เขาไม่ถึงความนิ่งเฉย ด้วยคิดว่า ‘เราเป็นคนยากจน’ กลับพูดว่า ‘ผมทำงานรับจ้าง จักเลี้ยงพระสักรูปหนึ่ง”. ภรรยาของเศรษฐี เห็น

"อมฺม กึ กมฺมํ กริสฺสสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ยํ ตุเมฺห การาเปถ, ตํ กโรมี"ติ วุตฺเต อุทุกฺขลสาลํ ปเวเสตฺวา สุปฺปมุสลาทีนิ ทาเปสิ. สา นจฺจนฺตี วิย ตุฏฺฐปหฏฺฐา วีหึ โกฏฺเฏติ เจว โอผุนาติ จ. อถ นํ เสฏฺฐิภริยา ปุจฺฉิ "อมฺม ตฺวํ อติวิย ตุฏฺฐปหฏฺฐา กมฺมํ กโรสิ, กินฺนุ โข การณนฺ"ติ.

ภรรยาของนายทุคคตะนั้น ถามว่า "เธอจักทำงานอะไรเล่า? แม่" เมื่อนางตอบว่า "ฉันจะทำงานที่ท่านสั่งให้ทำ" แล้วให้นางเข้าไปยังโรงกระเดื่องสั่งให้ ๆ เครื่องมือมีกระด้งและสากเป็นต้น. นางยินดีร่าเริง ตำข้าวไป และก็ฝัดไปเหมือนฟ้อนรำอยู่. ลำดับนั้น ภรรยาของเศรษฐี ถามเธอว่า "แม่ เจ้ายินดีร่าเริงเหลือเกิน กระทำการงาน จักมีเหตุอะไรหนอแล ?".

"อยฺเย อิมํ ภตึ กตฺวา มยฺปิ เอกํ ภิกฺขุ โภเชสฺสามา"ติ. ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิภริยาปิ ตสฺสา "อโห อยํ ทุกฺกรการิกา"ติ ปสีทิ. เสฏฺฐี มหาทุคฺคตสฺส ทารูนํ ผาลิตกาเล "อยนฺเต ภตี"ติ สาลีนํ จตสฺโส นาฬิโย ทาเปตฺวา "อยนฺเต ตุฏฺฐิทาโย"ติ อปราปิ จตสฺโส นาฬิโย ทาเปสิ.

นางกล่าวว่า "แม้พวกฉัน ทำงานรับจ้างนี้ จักเลี้ยงพระสักรูปหนึ่งจ้าคุณนาย". ฝ่ายภรรยาของเศรษฐี ฟังคำนั้นแล้ว เลื่อมใสนางว่า "น่าศรัทธาจริง ๆ หญิงนี้ทำสิ่งที่ทำได้ยาก". ในเวลาที่นายมหาทุคคตะผ่าฟืนเสร็จแล้ว เศรษฐีสั่งให้ข้าวสาลี ๔ ทะนาน ด้วยพูดว่า "นี้เป็นค่าจ้าง สำหรับท่าน" สั่งให้อีก ๔ ทะนานแม้อื่นอีก ด้วยพูดว่า "ส่วนนี้ เป็นส่วนที่ให้เพิ่มขึ้นอีกเพราะความยินดีต่อเธอ".

โส เคหํ คนฺตฺวา ภริยํ อาห "มยา ภตึ กตฺวา สาลิ

เขาไปบ้าน บอกกับภรรยาว่า "ฉันทำงานรับจ้างได้ข้าวสาลีแล้ว, นี้

ลทฺธา, อยํ นิวาโป ภวิสฺสติ, ตยา ลทฺธาย ภติยา ทธิเตลกฏฺฐกภณฺฑานิ คณฺหาหี"ติ. เสฏฺฐิภริยา ปน ตสฺสา เอกํ สปฺปิกรณฺฑกญฺเจว ทธิภาชนญฺจ กฏฺฐกภณฺฑญฺจ สุทฺธสาลิตณฺฑุลนาฬิญฺจ ทาเปสิ. อิติ อุภินฺนมฺปิ ปญฺจ ตณฺฑุลนาฬิโย อเหสุ. เต "เทยฺยธมฺโม โน ลทฺโธ"ติ ตุฏฺฐปหฏฺฐา ปาโตว อุฏฺฐหึสุ. ภริยา มหาทุคฺคตํ อาห "คจฺฉ สามิ, ปณฺณํ ปริเยสิตฺวา อาหรา"ติ. โส อนฺตราปเณ ปณฺณํ อทิสฺวา นทีตีรํ คนฺตฺวา "อยฺยานํ โภชนํ ทาตุํ ลภิสฺสามี"ติ ปหฏฺฐมานโส คายนฺโต ปณฺณํ อุจฺจินาติ.

จักเป็นกับ, เธอจงถือเอานมส้มน้ำมันและเครื่องเทศ ด้วยค่าจ้างที่เจ้าได้แล้ว". ส่วนภรรยาของเศรษฐี สั่งให้เนยใสขวดหนึ่ง นมส้มหนึ่งกระปุก เครื่องเทศและข้าวสารแห่งข้าวสาลีบริสุทธิ์(ข้าวเป็นตัว) ทะนานหนึ่งแก่นาง. แม้คนทั้งสองได้มีข้าวสารถึง ๕ ทะนาน ด้วยประการ ฉะนี้. คนทั้ง ๒ นั้น ยินดีร่าเริงว่า "พวกเราได้ไทยธรรมแล้ว" จึงพากันลุกขึ้นแต่เช้าตรู่. ภรรยากล่าวกับมหาทุคคตะว่า "นาย ท่านจงไปแสวงหาผักได้แล้ว จงกลับมา". เขาไม่เห็นผักในระหว่างร้านตลาดไปยังฝั่งแม่น้ำร่าเริงใจว่า "เราจักได้เพื่อถวายโภชนะแก่พระผู้เป็นเจ้า" เก็บผักไปพลางร้องเพลงไปพลาง.

มหาชาลํ ขิปิตฺวา ฐิโต เกวฏฺโฏ "มหาทุคฺคตสฺส สทฺเทน ภวิตพฺพนฺ"ติ ตํ ปกฺโกสิตฺวา ปุจฺฉิ "อติวิย ตุฏฺฐจิตฺโต คายสิ, กินฺนุ โข การณนฺ"ติ. "ปณฺณํ อุจฺจินามิ สมฺมา"ติ. "กึ กริสฺสสี"ติ. "เอกํ ภิกฺขุํ โภเชสฺสามี"ติ. "อโห สุหิโต

ชาวประมง ยืนทอดแหใหญ่อยู่ รู้ว่า "เป็นเสียงของมหาทุคคตะ" จึงร้องเรียกเขา ถามว่า "เจ้ามีจิตยินดีเหลือเกินร้องเพลง จักมีเหตุอะไรหนอ". มหาทุคคตะ กล่าวว่า "เราเก็บผักเพื่อน". ชาวประมง ถามว่า "เจ้าจักทำอะไร ?". มหาทุคคตะ ตอบว่า "ผมจักเลี้ยงภิกษุ

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขุ, โย ตว ปณฺณํ ขาทิสฺสตี"ติ. "กึ กโรมิ สมฺม, อตฺตนา เอหี"ติ. "กึ กโรมิ สมฺมา"ติ. "อิเม มจฺเฉ คเหตฺวา ปาทคฺฆนกานิ อฑฺฒคฺฆนกานิ กหาปณคฺฆนกานิ จ อุทฺทานานิ กโรหี"ติ. โส ตถา อกาสิ.

สักรูปหนึ่ง". ชาวประมง กล่าวว่า "น่าชื่นใจ ภิกษุผู้ฉันผักของท่าน คงจะทำอย่างไรดีเล่า ? เพื่อน ผมจะให้ภิกษุฉันผักตามที่ตนได้". ชาวประมง กล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้นมานี่". มหาทุคคตะ ถามว่า "จะทำอย่างไรเพื่อน". ชาวประมง กล่าวว่า "เจ้าถือเอาปลาเหล่านี้แล้ว จงร้อยให้เป็นพวง มีราคาบาทหนึ่งบ้าง กึ่งบาทบ้าง กหาปณะหนึ่งบ้าง". เขาได้ทำตามคำบอกนั้น.

พทฺธพทฺธมจฺเฉ นครวาสิโน นิมนฺติตภิกฺขูนํ อตฺถาย หรึสุ. ตสฺส มจฺฉุทฺทานานิ กโรนฺตสฺเสว, ภิกฺขาจารเวลา สมฺปาปุณิ. โส เวลํ สลฺลกฺเขตฺวา "คมิสฺสามิ สมฺม, ภิกฺขูนํ อาคมนเวลา"ติ. "อตฺถิ ปน กิญฺจิ มจฺฉุทฺทานนฺ"ติ. "นตฺถิ สมฺม, สพฺพานิ ขีณานี"ติ. "เตนหิ มยา อตฺตโน อตฺถาย วาลิกาย นิกฺขณิตฺวา จตฺตาโร โรหิตมจฺฉา ฐปิตา, สเจ ภิกฺขุ โภเชตุกาโม, อิเม คเหตฺวา คจฺฉา"ติ เต ตสฺส อทาสิ.

ชาวพระนคร ซื้อปลาที่นายมหาทุคคตะร้อย ๆ ไปเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุที่ตนนิมนต์ไว้. เมื่อเขากำลังร้อยปลาอยู่นั่นเอง เวลาภิกขาจาร ถึงเข้าแล้ว. เขากำหนดเวลาแล้ว กล่าวว่า "ผมจักต้องไปละเพื่อน ได้เวลาภิกษุมา". ชาวประมง ถามว่า "ยังมีปลาบางพวงอยู่บ้างไหม ?". มหาทุคคตะ กล่าวว่า "ไม่มี เพื่อน พวงปลาหมดไปแล้วทุกพวง". ชาวประมง กล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น ข้าพเจ้าหมกปลาตะเพียนเข้าไว้ในทราย ๔ ตัว เพื่อประโยชน์ตัวเอง,

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ถ้าเจ้าปรารถนาจะเลี้ยงภิกษุไซร้, จงถือเอาปลาตะเพียนเหล่านี้แล้วไปเถิด” ได้ให้ปลาตะเพียนเหล่านั้นแก่เขา.

ตำ ทิวสำ ปน สตฺถา ปจฺจูสกาเล โลกำ โวโลเกนฺโต มหาทุคฺคตำ อตฺตโน ญาณชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐำ ทิสฺวา “กินฺนุ โข ภวิสฺสตี”ติ อาวชฺเชนฺโต “มหาทุคฺคโต ‘เอกำ ภิกฺขุำ โภเชสฺสามี’ติ ภริยาย สทฺธึ หิยฺโย ภตึ อกาสิ, กตรนฺนุ โข ภิกฺขุำ ลภิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา “มนุสฺสา ปณฺเณ อาโรปิตสญฺญาย ภิกฺขู คเหตฺวา อตฺตโน เคเหสุ นิสีทาเปสฺสนฺติ, มหาทุคฺคโต มำ อเปตฺวา อญฺญำ ภิกฺขุำ น ลภิสฺสตี”ติ อุปธาเรสิ.

ก็ในวันนั้น พระศาสดา ทรงตรวจดูสัตวโลก ในเวลาใกล้รุ่ง เห็นมหาทุคคตะเข้าไปในภายในข่ายคือพระญาณของพระองค์ ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า “จักมีเหตุอะไรหนอ” ทรงดำริว่า “มหาทุคคตะ ได้ทำงานรับจ้างในวันวานกับภรรยา ด้วยคิดว่า ‘จักเลี้ยงพระสักรูปหนึ่ง’ เขาจักได้ภิกษุรูปไหนหนอแล” ทรงใคร่ครวญว่า “คนทั้งหลาย พาเอาภิกษุไปตามรายการที่จดไว้ในบัญชีแล้วจักนิมนต์ให้นั่งในบ้านของตน, มหาทุคคตะยกเว้นเราเสีย จักไม่ได้ภิกษุรูปอื่น”.

พุทฺธา กิร ทุคฺคเตสุ อนุกมฺปำ กโรนฺติ. ตสฺมา สตฺถา ปาโตว สรีรกิจฺจำ กตฺวา “มหาทุคฺคตำ สงฺคณฺหิสฺสามี”ติ คนฺธกุฏึ ปวิสิตฺวา นิสีทิ. มหาทุคฺคเตปิ มจฺเฉ คเหตฺวา เคหำ ปวิสนฺเต, สกฺกสฺส ปณฺฑุกมฺพล-สิลาสนำ อุณฺหากาโร ทสฺเสสิ. โส

ได้ยินว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงกระทำอนุเคราะห์ ในพวกคนยาก. เพราะฉะนั้น พระศาสดา ทรงกระทำสรีรกิจแต่เช้าตรู่ ทรงดำริว่า “เราจักสงเคราะห์มหาทุคคตะ” แล้วเสด็จเข้าไปยังพระคันธกุฏี ประทับนั่งแล้ว. แม้เมื่อมหาทุคคตะถือเอาปลาเข้าไปบ้าน,

"กินฺนุ โข การณนฺ"ติ โอโลเกนฺโต "หิยฺโย มหาทุคฺคโต 'เอกสฺส ภิกฺขุโน ภิกฺขํ ทสฺสามี'ติ อตฺตโน ภริยาย สทฺธึ ภตึ อกาสิ, กตรํ นุ โข ภิกฺขุํ ลภิสฺสตี"ติ จินฺเตตฺวา "นตฺเถตสฺส อญฺโญ ภิกฺขุ, สตฺถา ปน 'มหาทุคฺคตสฺส สงฺคหํ กริสฺสามี'ติ คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน, มหาทุคฺคโต อตฺตโน อุปกปฺปนกํ ยาคุภตฺตํ ปณฺณสูเปยฺยปิ ทเทยฺย, ยนฺนูนาหํ มหาทุคฺคตสฺส เคหํ คนฺตฺวา ภตฺตการกมฺมํ กเรยฺยนฺ"ติ อญฺญาตกเวเสน ตสฺส เคหสมีปํ คนฺตฺวา "อตฺถิ นุ โข กสฺสจิ กิญฺจิ ภติยา กตฺตพฺพนฺ"ติ ปุจฺฉิ.

บัณฑุกัมพลสิลาอาสน์ของท้าวสักกะแสดงอาการร้อน. ท้าวเธอทรงตรวจดูอยู่ว่า "จักมีเหตุอะไรหนอแล" ทรงดำริว่า "เมื่อวันวาน มหาทุคคตะคิดว่า 'จักถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง' ได้กระทำงานรับจ้างกับภรรยาของตน เขาจักได้ภิกษุรูปไหนหนอแล" ทรงทราบว่า "ไม่มีภิกษุรูปอื่นสำหรับเขา แต่พระศาสดาประทับนั่งในพระคันธกุฎี ด้วยทรงดำริว่า 'จักทำการสงเคราะห์มหาทุคคตะ' มหาทุคคตะ พึงถวายข้าวยาคูและภัตรแม้มีผักเป็นกับ อันสำเร็จแก่ตน(ตามที่ตัวเองบริโภค), ถ้ากระไร เราไปเรือนของมหาทุคคตะ พึงกระทำหน้าที่เป็นพ่อครัวเสียเอง" แล้วทรงปลอมเพศไม่ให้ใครรู้จัก เสด็จไปใกล้เรือนของเขา ตรัสถามว่า "งานจ้างอะไร ๆ ที่จะพึงกระทำของใคร ๆ มีบ้างไหมหนอ ?".

มหาทุคฺคโต ตํ ทิสฺวา อาห "สมฺม กึ กมฺมํ กริสฺสสี"ติ. "อหํ สามิ สพฺพสิปฺปิโก, มยฺหํ อชานนสิปฺปนาม นตฺถิ, ยาคุภตฺตาทีนิปิ สมฺปาเทตุํ ชานามี"ติ. "สมฺม มยฺหํ

มหาทุคคตะ เห็นชายปลอมเพศนั้นแล้ว ถามว่า "จักทำงานอะไร เพื่อน ?". ชายปลอมเพศกล่าวว่า "นาย เรารู้วิชาเกี่ยวกับศิลปะทั้งหมด(รู้วิชาการทุกอย่าง) ชื่อว่า วิชาศิลปะ (วิชาการ) ที่ข้าพเจ้า

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตว กมฺเมน อตฺถิกา, ตุยฺหํ ปน ทาตพฺพํ ภตึ น ปสฺสามา"ติ. "กึ ปน เต กตฺตพฺพนฺ"ติ. "เอกสฺส ภิกฺขุสฺส ภิกฺขํ ทาตุกาโมมฺหิ, ตสฺส ยาคุภตฺตสංวิธานํ อิจฺฉามี"ติ.

ไม่รู้ ไม่มี, เรารู้วิธีปรุงอาหารแม้มีข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้น พร้อมมูล". มหาทุคคตะกล่าวว่า "เพื่อน เราต้องการงานของท่าน, แต่เราไม่เห็นค่าจ้างที่จะพึงให้แก่ท่าน". ชายปลอมเพศถามว่า "ก็การงานอะไร ที่ท่านต้องการทำ ?". มหาทุคคตะตอบว่า "เราอยากจะถวายภิกษาแก่ภิกษุสักรูปหนึ่ง, เราปรารถนาการจัดแจงข้าวยาคูและภัตรสำหรับภิกษุนั้น".

"สเจ ภิกฺขุสฺส ภิกฺขํ ทสฺสสิ, น เม ภติยา อตฺโถ, กึ มม ปุญฺญํ ทาตุ๋ น วฏฺฏตี"ติ. "เอวं สนฺเต สาธุ สมฺม, ปวิสา"ติ. โส ตสฺส เคหํ ปวิสิตฺวา ตณฺฑุลาทีนิ อาหราเปตฺวา "ตฺวं คจฺฉ, อตฺตโน ปตฺตภิกฺขุ๋ อาเนหี"ติ ตं อุยฺโยเชสิ. ทานเวยฺยาวฏิโกปิ ปณฺเณ อาโรปิต-นิยาเมเนว เตสं เตสं เคหานิ ภิกฺขู ปหิณิ.

ชายปลอมเพศ กล่าวว่า "ถ้าว่าท่านจักถวายภิกษาแก่ภิกษุไซร้ เราไม่ต้องการค่าจ้าง ท่านให้บุญแก่ข้าพเจ้าไม่ควรหรือ". มหาทุคคตะ กล่าวว่า "เมื่อต้องการอย่างนั้น ก็ดีละเพื่อน จงเข้าไปเถิด". ชายปลอมเพศนั้น เข้าไปเรือนของมหาทุคคตะนั้น ให้นำข้าวสารเป็นต้นมา แล้วส่งเขาไปว่า "ท่านไปเถิด จงนำภิกษุที่ถึงแก่ตนมา". แม้คนผู้จัดแจงทาน ก็ส่งภิกษุไปยังเรือนของชนเหล่านั้น ๆ ตามรายชื่อที่จดไว้ในบัญชีเท่านั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาทุคฺคโต ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา "มยฺหํ ปตฺตภิกฺขุ เทหี"ติ อาห. โส ตสฺมึ ขเณ สตึ ลภิตฺวา "อหํ ตว ภิกฺขุ ปมฺมุฏฺโฐ"ติ อาห. มหาทุคฺคโต ติขิณาย สตฺติยา กุจฺฉิยํ ปหฏาย วิย "สมฺม กสฺมา มํ นาเสสิ, อหัปิ ตยา หิยฺโย สมาทปิโต ภริยาย สทฺธึ ทิวสภตึ กตฺวา อชฺช ปาโตว ปณฺณตฺถาย นทีตีเร อาหิณฺฑิตฺวา อาคโต, เทหิ เม เอกํ ภิกฺขุนฺ"ติ พาหา ปคฺคยฺห ปริเทวิ.

มหาทุคคตะ ไปสำนักของเขา กล่าวว่า "ท่านจงให้ภิกษุที่ถึงแก่ผมเถิด". คนผู้จัดแจงทานนั้น ได้สติในขณะนั้น กล่าวว่า "ผมลืมภิกษุสำหรับท่านเสียแล้ว". มหาทุคคตะเป็นเหมือนถูกแทงด้วยหอกอันคมเข้าที่ท้อง กอดแขนคร่ำครวญว่า "ทำไมท่านจึงทำผมให้ฉิบหายเสียเล่า เพื่อน, ถึงเราก็ถูกท่านชักชวนเมื่อวันวาน ทำงานรับจ้างตลอดทั้งวันกับด้วยภรรยา วันนี้เที่ยวไปริมฝั่งแม่น้ำเพื่อต้องการผัก แต่เช้าตรู่ มาแล้ว, ท่านจงให้ภิกษุรูปหนึ่งแก่ผมเถิด".

มนุสฺสา สนฺนิปติตฺวา "กิเมตํ มหาทุคฺคตา"ติ ปุจฺฉึสุ. โส ตมตฺถํ อาโรเจสิ.

พวกประชาชน ประชุมกัน ถามว่า "มหาทุคคตะ นั่นอะไรกัน ?". เขาบอกแจ้งความนั้นแล้ว.

เต เวยฺยาวฏิกํ ปุจฺฉึสุ "สจฺจํ กิร สมฺม ตยา เอส 'ภตึ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุสฺส ภิกฺขํ เทหี'ติ สมาทปิโต"ติ. "อาม อยฺยา"ติ. "ภาริยํ เต กมฺมํ กตํ, โย เอตฺตเก ภิกฺขู สวิทหนฺโต เอตสฺส เอกํ ภิกฺขุ นาทาสี"ติ. โส เตสํ วจเนน มงฺกุภูโต ตํ อาห "สมฺม มหาทุคฺคต

คนเหล่านั้น ถามคนผู้จัดแจงว่า "เพื่อนได้ยินว่า ท่านชักชวนมหาทุคคตะนี้ว่า 'ท่าน จงทำงานรับจ้างถวายภิกษาแก่ภิกษุรูปหนึ่ง' จริงไหม ?". คนผู้จัดแจงทาน ตอบว่า "จริงครับนาย". คนเหล่านั้น กล่าวว่า "ท่านจัดภิกษุมีประมาณเท่านี้ ไม่ได้ให้ภิกษุรูปหนึ่งแก่มหาทุคคตะนั้น ทำกรรมหนักแล้ว".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มา มं นาสยิ, อหं ตว สหายสฺส ปตฺโต"ติ. มนุสฺสา อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตภิกฺขู นยึสุ. อตฺตโน เคเห นิสินฺนภิกฺขุ นีหริตฺวา เทนฺโต นาม นตฺถิ, สตฺถา ปน มุขโธวิตฺวา คนฺธกุฏิยเมว นิสินฺโน, ราชยุวราชเสนาปติอาทโย สตฺถุ คนฺธกุฏิโต นิกฺขมนกาเล โอโลเกนฺตา นิสินฺนา "สตฺถุ ปตฺตं คเหตฺวา คมิสฺสามา"ติ.

เขาเก้อเขินด้วยคำของคนเหล่านั้น จึงกล่าวกับมหาทุคคตะว่า "มหาทุคคตะผู้สหาย ท่านอย่ายังผมให้ฉิบหายเลย ผมได้รับความลำบากมาก เพราะเหตุแห่งท่าน". พวกประชาชนพาภิกษุที่ถึงแก่ตน ๆ ไป ตามรายชื่อที่จดไว้แม้ในบัญชีเท่านั้น. คนชื่อว่าพาเอาภิกษุผู้นั่งแล้วในเรือนของตน ออกไปให้ ย่อมไม่มี, ส่วนพระศาสดา ทรงสรงพระพักตร์ประทับนั่งในพระคันธกุฏีนั่นเอง, พระราชาพระยุพราชและเสนาบดีเป็นต้นนั่งแลดูพระศาสดาเสด็จออกจากพระคันธกุฏี ด้วยคิดว่า "พวกเราจักรับเอาบาตรของพระศาสดาแล้วไป".

มนุสฺสา อาหंสุ "พุทฺธา นาม ทุคฺคเต อนุกมฺปนฺติ, ตฺวं วิหารं คนฺตฺวา 'ทุคฺคโตมฺหิ ภนฺเต, มม สงฺคหं กโรถา'ติ สตฺถารं วท, สเจ เต ปุญฺญं อตฺถิ, อทฺธา ลจฺฉสี"ติ.

พวกมนุษย์ กล่าวว่า "ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงอนุเคราะห์คนเข็ญใจ ท่านจงไปสู่วิหาร กราบทูลพระศาสดาว่า 'ข้าพระองค์เป็นคนยากจน พระเจ้าข้า ขอพระองค์ จงทรงกระทำการสงเคราะห์แก่ข้าพระองค์เถิด' ถ้าว่า ท่านมีบุญไซร้ ท่านจักได้แน่นอน".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

โส วิหารํ อคมาสิ. อถ นं อญฺเญสุ ทิวเสสุ วิหาเร วิฆาสาท-ภาเวน ทิฏฺฐตฺตา ราชยุวราชาทโย "มหาทุคฺคต น ตาว ภตฺตกาโล, กสฺมา อาคจฺฉสี"ติ อาหํสุ. โส "ชานามิ สามิ 'น ตาว ภตฺตกาโล'ติ สตฺถารํ ปน วนฺทิตุं คจฺฉามี"ติ วทนฺโต คนฺธกุฏิยา ทฺวารอุมฺมาเร สีสं ฐเปตฺวา ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต อิมสฺมึ นคเร มยา ทุคฺคตตโร นตฺถิ, อวสฺสโย เม โหถ, กโรถ เม สงฺคหนฺ"ติ อาห.

เขาได้ไปยังวิหาร. ลำดับนั้น พระราชาและพระยุพราชเป็นต้น ตรัสกับเขาว่า "มหาทุคคตะ ไม่ใช่เวลาภัตรก่อน เพราะเหตุอะไร เจ้าจึงมา ?". เพราะเคยเห็นเขาโดยเป็นคนกินเดนในวิหาร ในวันเหล่าอื่น. มหาทุคคตะนั้นกราบทูลว่า "ข้าพระองค์ทราบว่า 'ไม่ใช่เวลาภัตรก่อน พระเจ้าข้า' แต่ข้าพระองค์ไปเพื่อถวายบังคมพระศาสดา" แล้วกัมศีรษะลงที่ธรณีประตูแห่งพระคันธกุฎี ถวายบังคมด้วยเบญจางคประดิษฐ์ กราบทูลว่า "คนที่ยากจนกว่าข้าพระองค์ในพระนครนี้ ไม่มีพระเจ้าข้า ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งแก่ข้าพระองค์ จงทรงกระทำการสงเคราะห์แก่ข้าพระองค์เถิด".

สตฺถา คนฺธกุฏิทฺวารं วิวริตฺวา ปตฺตํ นีหริตฺวา ตสฺส หตฺเถ ฐเปสิ. โส จกฺกวตฺติสิริปฺปตฺโต วิย อโหสิ. ราชยุวราชาทโย อญฺญมญฺญสฺส มุขํ โอโลกยึสุ. สตฺถารา ทินฺนปตฺตํ หิ โกจิ อิสฺสริยวเสน คเหตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ. เอวं ปน

พระศาสดา ทรงเปิดประตูพระคันธกุฎี ทรงนำบาตรออกวางไว้ในมือของมหาทุคคตะนั้น. เขาได้เป็นประดุจบรรลุสิริแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ. พระราชาและพระยุพราชเป็นต้น ต่างก็มองดูหน้ากันและกัน. จริงอยู่ใคร ๆ ชื่อว่าสามารถรับเอาบาตร ที่พระศาสดาทรงประทาน

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วทีสุ "สมฺม มหาทุคฺคต สตฺถุ แล้ว ด้วยอำนาจความเป็นใหญ่ ย่อม
ปตฺตํ อมฺหากํ เทหิ, เอตฺตกนฺนาม ไม่มี. แต่คนเหล่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า
สหสฺสํ วา สตสหสฺสํ วา เต "มหาทุคคตะ ผู้สหาย เจ้าจงให้บาตรของ
ธนํ ทสฺสาม, ตฺวํ ทุคฺคโต, ธนํ พระศาสดาแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักให้
คณฺห, กินฺเต ปตฺเตนา"ติ. ทรัพย์แก่เจ้าพันหนึ่ง หรือแสนหนึ่ง
ชื่อมีประมาณเท่านี้, เจ้าเป็นคนยากจน
จงรับเอาทรัพย์ไปเถิด เจ้าจะต้องการ
อะไรด้วยบาตรเล่า".

มหาทุคฺคโต "น กสฺสจิ ทสฺสามิ, มหาทุคคตะกล่าวว่า "ข้าพเจ้าจักไม่ให้
น เม ธเนน อตฺโถ, สตฺถารํเยว แก่ใคร ๆ ข้าพเจ้าไม่ต้องการด้วยทรัพย์
โภเชสฺสามี"ติ อาห. อวเสสา ตํ ข้าพเจ้าจักกราบทูลเฉพาะพระศาสดา
ยาจิตฺวา ปตฺตํ อลภิตฺวา นิวตฺตีสุ. เท่านั้นให้เสวย". คนที่เหลืออ้อนวอน
ราชา ปน "มหาทุคฺคโต ธเนน เขาแล้วก็ไม่ได้บาตร จึงพากันกลับ.
ปโลภิยมาโนปิ สตฺถุ ปตฺตํ น ฝ่ายพระราชาทรงดำริว่า "มหาทุคคตะ
เทติ, สตฺถารา จ สยํ ทินฺนํ แม้ถูกประเล้าประโลมด้วยทรัพย์ ก็ไม่
โกจิ คเหตุํ น สกฺโกติ, อิมสฺส ให้บาตรของพระศาสดา, ก็ใคร ๆ ไม่
เทยฺยธมฺโม นาม กิตฺตโก ภวิสฺสติ, อาจรับเอาบาตรที่พระศาสดาทรง
อิมินา เทยฺยธมฺมสฺส ทินฺนกาเล ประทานด้วยพระองค์เอง ชื่อว่าไทยธรรม
สตฺถารํ อาทาย เคหํ เนตฺวา ของมหาทุคคตะนี้ จักมีประมาณเท่าไร,
มยฺหํ สมฺปาทิกํ อาหารํ ทสฺสามี"ติ ในเวลามหาทุคคตะนี้ถวายไทยธรรมเสร็จ
จินฺเตตฺวา สตฺถารา สทฺธึเยว อคมาสิ. เราพาพระศาสดานำไปสู่เรือน จักถวาย
สกฺโกปิ เทวราชา ยาคุภตฺตปณฺณาทีนิ อาหารที่เขาจัดไว้เพื่อเรา" แล้วได้
สมฺปาเทตฺวา สตฺถุ นิสีทนารหํ เสด็จไปพร้อมกับพระศาสดานั่นเทียว.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา นิสีทิ. ฝ่ายท้าวสักกะเทวราช จัดข้าวต้ม ข้าวสวยและผักเป็นต้นไว้พร้อม ปูอาสนะเหมาะแก่การประทับ ของพระศาสดา ประทับนั่งแล้ว.

มหาทุคฺคโต สตฺถารํ เนตฺวา "ปวิสถ ภนฺเต"ติ อาห. วสนเคหญฺจสฺส นีจํ โหติ, อโนนเตน ปวิสิตุ๋ น สกฺกา, พุทฺธา จ นาม เคหํ ปวิสนฺตา น โอนมิตฺวา ปวิสนฺติ, เคหํ หิ ปวิสนกาเล มหาปถวี เหฏฺฐา วา โอคจฺฉติ, เคหํ อุทฺธํ วา อุคฺคจฺฉติ. อิทํ เตสํ สุทินฺนสฺส ทานสฺส ผลํ.

มหาทุคคตะ นำพระศาสดาไป กราบทูลว่า "ขอพระองค์จงเสด็จเข้าไป พระเจ้าข้า". ก็เรือนที่อยู่ของเขาต่ำ, ใคร ๆ ไม่ก้มหัวลง ไม่อาจเข้าไปได้, ก็ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เมื่อเสด็จเข้าไปสู่เรือน ไม่ต้องทรงก้ม-พระเศียรก็เสด็จเข้าไปได้, เพราะในเวลาเสด็จเข้าไปสู่เรือน แผ่นดินใหญ่ก็ยุบลงไป หรือเรือนสูงขึ้น. นี้เป็นผลทานที่พระพุทธเจ้าเหล่านั้น ถวายไว้ดีแล้ว.

ปุน นิกฺขมิตฺวา คตกาเล สพฺพํ ปากติกเมว โหติ. ตสฺมา สตฺถา จิตโกว เคหํ ปวิสิตฺวา สกฺเกน ปญฺญตฺตาสเน นิสีทิ. สตฺถริ นิสินฺเน ราชา อาห "สมฺม มหาทุคฺคต ตยา อมฺหากํ ยาจนฺตานปิ สตฺถุ ปตฺโต น ทินฺโน, ปสฺสาม ตาว, กีทิโส เต สตฺถุ สกฺกาโร กโต"ติ.

ในเวลาพระศาสดาเสด็จออกไปอีก ทุกสิ่งทุกอย่างกลับเป็นปกติอีกเช่นเคย. เพราะฉะนั้น พระศาสดาประทับยืนอยู่เทียว เสด็จเข้าไปสู่เรือนประทับนั่งบนอาสนะที่ท้าวสักกะปูไว้แล้ว. เมื่อพระศาสดาประทับนั่งแล้ว พระราชาตรัสว่า "เพื่อน มหาทุคคตะ ท่านไม่ให้บาตรของพระศาสดาแก่เรา แม้อ้อนวอนขออยู่, เรา

จักคอยดูก่อน, สักการะที่ท่านจัดแจงไว้ถวายพระศาสดา เป็นเช่นไร".

อถ สกฺโก ยาคุภาชน์าทีนิ[๑] วิวริตฺวา ทสฺเสสิ. เตสํ วาสคนฺโธ สกลนครํ ฉาเทตฺวา อฏฺฐาสิ. ราชา ยาคุอาทีนิ โอโลเกตฺวา ภควนฺตํ อาห "ภนฺเต อหํ 'มหาทุคฺคตสฺส เทยฺยธมฺโม กิตฺตโก ภวิสฺสติ, อิมินา เทยฺยธมฺเม ทินฺเน, สตฺถารํ เคหํ เนตฺวา อตฺตโน สมฺปาทิตํ อาหารํ ทสฺสามี'ติ จินฺเตตฺวา อาคโต, มยา เอวรูโป อาหาโร น ทิฏฺฐปุพฺโพ, มยิ อิธ จิเต มหาทุคฺคโต อติกิลเมยฺย, คจฺฉามหนฺ"ติ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ. สกฺโกปิ สตฺถารํ ยาคุอาทีนิ ทตฺวา สกฺกจฺจํ ปริวิสิ. สตฺถาปิ กตภตฺตกิจฺโจ อนุโมทนํ กตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

ฝ่ายท้าวสักกะเปิดข้าวต้มและของเคี้ยวออกโชว์. กลิ่นเครื่องอบของอาหารเหล่านั้น ได้หอมตลบไปทั่วพระนคร. พระราชาทอดพระเนตรดูข้าวต้มเป็นต้น กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า "พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์คิดว่า 'ไทยธรรมของมหาทุคคตะ จักเป็นเช่นไร เมื่อมหาทุคคตะนี้ ถวายไทยธรรมเสร็จแล้ว ข้าพระองค์จักนำพระศาสดาไปบ้าน ถวายอาหารที่เขาจัดไว้สำหรับตน' แล้วก็มา ข้าพระองค์ไม่เคยเห็นอาหารเห็นปานนี้, เมื่อข้าพระองค์อยู่ในที่นี้ มหาทุคคตะพึงลำบาก ข้าพระองค์จะไป" ถวายบังคมพระศาสดาแล้วเสด็จหลีกไป. ฝ่ายท้าวสักกะ ถวายข้าวต้มเป็นต้นแด่พระศาสดา อังคาสโดยความเคารพ. ฝ่ายพระศาสดา ทรงทำภัตกิจเสร็จแล้ว ทรงกระทำอนุโมทนาเสด็จ ลุกจากอาสนะ เสด็จหลีกไป.

---

[๑] ฉ. ยาคุขชฺชกาทีนิ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกฺโก มหาทุคฺคตสฺส สญฺญํ อทาสิ. โส ปตฺตํ คเหตฺวา สตฺถารํ อนุคญฺฉิ. สกฺโก นิวตฺติตฺวา มหาทคฺคตสส เคหทฺวาเร ฐิโต อากาสํ โอโลเกสิ. อากาสโต สตฺตรตนวสฺสํ วสฺสิตฺวา ตสฺส เคเห สพฺพภาชนานิ ปูเรตฺวา สกลํ เคหํ ปูเรสิ. ตสฺส เคเห โอกาโส นาโหสิ. ตสฺส ภริยา ทารเก หตฺเถสุ คเหตฺวา นีหริตฺวา พหิ อฏฺฐาสิ. โส สตฺถารํ อนุคนฺตฺวา นิวตฺโต ทารเก พหิ ทิสฺวา "กึ อิทนฺ"ติ ปุจฺฉิ. "สามิ สกลํ เคหํ สตฺตหิ รตเนหิ ปริปุณฺณํ ปวิสิตุ โอกาโส นตฺถี"ติ. โส "อชฺเชว เม ทาเนน วิปาโก ทินฺโน"ติ จินฺเตตฺวา รญฺโญ สนฺติกํ คนฺตฺวา ราชานํ วนฺทิตฺวา "กสฺมา อาคโตสี"ติ วุตฺเต อาห "เทว เม เคหํ สตฺตหิ รตเนหิ ปุณฺณํ, ตํ ธนํ คณฺหถา"ติ.

ท้าวสักกะได้ให้สัญญาแก่มหาทุคคตะ. เขารับบาตรเสด็จตามพระศาสดา. ท้าวสักกะเสด็จกลับประทับยืนที่ประตูเรือนของมหาทุคคตะ ทรงแลดูอากาศ. ฝนแก้ว ๗ ประการตกจากอากาศ เต็มภาชนะทั้งหมดในเรือนของมหาทุคคตะนั้น ยังเต็มไปทั่วทั้งเรือน. ในเรือนของเขาไม่มีที่ว่าง. ภรรยาของเขา จับมือเด็ก จูงออกไป ได้ยืนอยู่ภายนอก. เขาตามเสด็จพระศาสดาแล้วกลับ เห็นเด็กอยู่ภายนอก จึงถามว่า "นี่อะไร". ภรรยากล่าวว่า "นายเรือนทั้งสิ้นเต็มด้วยรัตนะ ๗ ประการ ช่องที่จะเข้าไปไม่มี". มหาทุคคตะนั้นคิดว่า "ทานของเราให้ผลในวันนี้ทีเดียว" แล้วไปราชสำนัก ถวายบังคมพระราชา เมื่อพระราชาตรัสถามว่า "เธอมาทำไม ?" ก็กราบทูลว่า "เรือนของข้าพระองค์เต็มไปด้วยแก้ว ๗ ประการพระเจ้าข้า, ขอพระองค์จงทรงรับเอาทรัพย์นั้นไปเถิด".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ราชา "อโห พุทฺธานํ ทินฺนทานํ อชฺเชว มตฺถกํ ปตฺตนฺ"ติ จินฺเตตฺวา ตํ อาห "กึ เต ลทฺธุ วฏฺฏตี"ติ.

พระราชาทรงดำริว่า "น่าอัศจรรย์จริง ๆ ทานที่มหาทุคคตะถวายแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ถึงที่สุดในวันนี้นั่นเอง" ตรัสกับเขาว่า "เธอได้อะไร จึงจะสมควร".

"ธนาหรณตฺถาย สกฏสหสฺสํ เทถา"ติ. ราชา สกฏสหสฺสํ เปเสตฺวา ธนํ อาหราเปตฺวา ราชงฺคเณ โอกิราเปสิ. ตาลปฺปมาโณ ราสิ อโหสิ. ราชา นาคเร สนฺนิปาเตตฺวา "อิมสฺมึ นคเร อตฺถิ กสฺสจิ เอตฺตกํ ธนน"ติ ปจฺฉิ. "นตฺถิ เทวา"ติ. "เอวํ ธนสฺส กึ กาตุํ วฏฺฏตี"ติ. "เสฏฺฐิฏฺฐานํ เทวา"ติ. ราชา ตสฺส มหาสกฺการํ กตฺวา เสฏฺฐิฏฺฐานํ ทาเปสิ.

มหาทุคคตะกราบทูลว่า "ขอพระองค์จงทรงประทานเกวียนพันเล่ม เพื่อประโยชน์แก่การนำทรัพย์มา". พระราชา ทรงส่งเกวียนไปพันเล่มให้ขนเอาทรัพย์มา ให้กองไว้ที่พระลานหลวง. กอง(ทรัพย์)ได้สูงประมาณเท่าต้นตาล. พระราชารับสั่งให้ชาวเมืองประชุมกัน ตรัสถามว่า "ทรัพย์มีประมาณเท่านี้ของใคร ๆ ในพระนครนี้ มีอยู่บ้างไหม ?". ชาวเมืองกราบทูลว่า "ไม่มีพระเจ้าข้า". พระราชาตรัสถามว่า "จะทำอย่างไรดีแก่คนมีทรัพย์ถึงขนาดนี้จึงจะสมควร". ชาวเมืองกราบทูลว่า "ควรพระราชทาน ตำแหน่งเศรษฐี พระเจ้าข้า". พระราชาทรงกระทำสักการะมากมายแก่เขา แล้วรับสั่งให้พระราชทานตำแหน่งเศรษฐี.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถสฺส ปุพฺเพ เอกสฺส เสฏฺฐิโน เคหฏฺฐานํ อาจิกฺขิตฺวา "เอตฺถ ชาตคจฺเฉ หาเรตฺวา เคหํ อุปฏฺฐเปตฺวา วสาหี"ติ อาห. ตสฺส ตํ ฐานํ โสเธตฺวา สมํ กตฺวา ภูมิยา ขณมานาย, อญฺญมญฺญํ อาหจฺจ นิธิกุมฺภิโย อุฏฺฐหึสุ.

ต่อมา พระราชาตรัสบอกที่เรือนของเศรษฐีคนหนึ่งในกาลก่อนแก่เขา ตรัสว่า "เธอจงให้ถางกอไม้ที่เกิดในที่นี้ปลูกเรือนอยู่เถิด". เมื่อเขาถางที่นั้น ขุดดิน ทำให้เรียบ, หม้อขุมทรัพย์ผุดขึ้นเบียด-เสียดกัน.

รญฺโญ อาโรจิเต, "ตว ปุญฺเญเนว ตา นิพฺพตฺตา, ตฺวเมว คณฺหาหี"ติ อาห. โส เคหํ กาเรตฺวา สตฺตาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ อทาสิ. ตโต ปรํปิ ยาวตายุกํ ติฏฺฐนฺโต ปุญฺญานิ กริตฺวา อายุหปริโยสาเน เทวโลเก นิพฺพตฺโต.

เมื่อเขากราบทูลแด่พระราชา, พระราชาตรัสว่า "หม้อขุมทรัพย์เหล่านั้น เกิดขึ้นด้วยบุญของเธอเท่านั้น, เธอเท่านั้นจงถือเอา". มหาทุคคตะนั้น ให้ช่างปลูกบ้านแล้ว ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ตลอดสัปดาห์. แม้เบื้องหน้าแต่การถวายมหาทานนั้น เขาดำรงอยู่ กระทำบุญจนตลอดอายุ ในเวลาสิ้นอายุ ก็ไปบังเกิดในเทวโลก.

เอกํ พุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสมฺปตฺตึ อนุภวิตฺวา อิมสฺมึ พุทฺธุปฺปาเท ตโต จุโต สาวตฺถิยํ สาริปุตฺตตฺเถรสฺส อุปฏฺฐากกุเล เชฏฺฐธีตุ กุจฺฉิยํ ปฏิสนฺธึ คณฺหิ. อถสฺสา มาตาปิตโร คพฺภสฺส ปติฏฺฐิตภาวํ ญตฺวา

เขาเสวยทิพยสมบัติสิ้นพุทธันดรหนึ่ง ในพุทธุปบาทนี้ จุติจากอัตภาพนั้นแล้ว ถือเอาปฏิสนธิในท้องของธิดาคนหัวปีในตระกูลอุปัฏฐากของพระสารีบุตรเถระในเมืองสาวัตถี. ลำดับนั้น มารดาบิดาของเธอรู้ว่าเธอตั้งครรภ์ ได้ให้เครื่อง

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คพฺภปริหารํ อทาสุ. ตสฺสาปเรน สมเยน เอวรูโป โทหโฬ อุปฺปชฺชิ "อโห วตาหํ ธมฺมเสนาปตี อาทึ กตฺวา ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ โรหิตมจฺฉรเสน ทานํ ทตฺวา กาสายานิ นิวาเสตฺวา อาสนปริยนฺเต นิสินฺนา เตสํ ภิกฺขูนํ อุจฺฉิฏฺฐภตฺตํ ภุญฺเชยฺยนฺ"ติ. สา มาตาปิตูนํ อาจิกฺขิตฺวา ตถา อกาสิ. โทหโฬ ปฏิปสฺสมฺภิ.

บำรุงครรภ์. โดยสมัยต่อมา ความแพ้ท้องเห็นปานนี้ เกิดขึ้นแก่นางว่า "แปลกจริง เราพึงถวายทานแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ตั้งต้นแต่พระธรรมเสนาบดี ด้วยรสปลาตะเพียน นุ่งผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด นั่งที่สุดอาสนะ กินภัตรที่เป็นเดนของภิกษุเหล่านั้น". นางบอกแก่มารดาบิดา แล้วก็ได้กระทำตามนั้น. ความแพ้ท้องระงับแล้ว.

อถสฺสา ตโต ปเรสุปิ สตฺตสุ มงฺคเลสุ โรหิตมจฺฉรเสเนว ธมฺมเสนาปติตฺเถรปฺปมุขานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ โภเชสุํ. สพฺพํ ติสฺสกุมารสฺส วตฺถุมฺหิ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ. อิมสฺส ปน มหาทุคฺคตกาเล ทินฺนสฺส โรหิตมจฺฉรสทานสฺเสว นิสฺสนฺโท. นามคหณทิวเส ปนสฺส "ภนฺเต ทาสสฺส โว สิกฺขาปทานิ เทถา"ติ มาตรา วุตฺเต เถโร อาห "กินฺนาโม อยํ ทารโก"ติ. "ภนฺเต อิมสฺส กุจฺฉิยํ ปฏิสนฺธิคหณกาลโต ปฏฺฐาย อิมสฺมึ เคเห ขพฺภา

ลำดับต่อมา ในงานมงคล ๗ ครั้ง แม้อื่นจากนั้น มารดาบิดาของนางเลี้ยงภิกษุ ๕๐๐ รูป มีพระธรรมเสนาบดีเถระเป็นประมุข ด้วยรสปลาตะเพียนนั่นแล. เรื่องทั้งหมด พึงทราบโดยนัยที่กล่าวแล้วในเรื่องติสสกุมารนั่นแล. นี้เป็นผลแห่งการถวายรสปลาตะเพียน ที่ถวายแล้วในเวลาที่เด็กนี้เป็นมหาทุคคตะ. ก็ในวันตั้งชื่อ เมื่อมารดาของเด็กนั้น กล่าวว่า "ขอพระคุณท่าน จงให้สิกขาบทแก่ทาสของพระคุณท่านเถิด เจ้าข้า" พระเถระถามว่า "เด็กคนนี้ ชื่ออะไร ?". นางกล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ตั้งแต่กาล

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอหมฺคาปิ ปณฺฑิตา ชาตา, ตสฺมา เม ปุตฺตสฺส "ปณฺฑิตทารโกเตฺวว นามํ ภวิสฺสตี"ติ. เถโร สิกฺขาปทานิ อทาสิ.

ที่เด็กนี้ถือปฏิสนธิในท้อง คนเงอะงะ แม้ไบ้เพราะน้ำลาย ในเรือนนี้ ก็กลายเป็นบัณฑิต, เพราะฉะนั้น ลูกของดิฉันจักมีชื่อว่า "หนูน้อยชื่อบัณฑิต" นั่นแล. พระเถระได้ให้สิกขาบทแล้ว.

ชาตทิวสโต ปฏฺฐาเยว ปนสฺส "นาหํ มม ปุตฺตสฺส อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามี"ติ มาตุ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิ. โส สตฺตวสฺสิกกาเล มาตรํ อาห "อหํ เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามี"ติ. สา "สาธุ ตาต, อหํ 'ตว อชฺฌาสยํ น ภินฺทิสฺสามีอิจฺเจวํ มนฺ อุปฺปาเทสิน"ติ วตฺวา เถรํ นิมนฺเตตฺวา โภเชตฺวา "ภนฺเต ทาโส โว ปพฺพชิตุกาโม, อหํ อิมํ สายณฺหสมเย วิหารํ เนสฺสามี"ติ เถรํ อุยฺโยเชตฺวา ญาตเก สนฺนิปาเตตฺวา "มม ปุตฺตสฺส คิหิกาเล กตฺตพฺพํ สกฺการํ อชฺเชว กริสฺสามา"ติ มหนฺตํ สกฺการํ กาเรตฺวา ตํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา "อิมํ ภนฺเต ปพฺพาเชถา"ติ เถรสฺส อทาสิ.

ก็ตั้งแต่วันที่เขาเกิดนั่นแล มารดาของเขาเกิดความคิดขึ้นว่า "เราจักไม่ทำลายอัธยาศัยของบุตรของเรา". ในเวลาเขามีอายุได้ ๗ ขวบ เขากล่าวกับมารดาว่า "ผมจักบวชในสำนักของพระเถระ". นางกล่าวว่า "ดีแล้ว พ่อหนู แม่ได้ทำใจไว้แล้วว่า 'จักไม่ทำลายอัธยาศัยของลูก" แล้วก็นิมนต์พระเถระให้ฉันแล้วกล่าวว่า "ทาสของพระคุณท่าน อยากจะบวชเจ้าข้า ดิฉันจักนำเด็กนี้ไปวิหารในเวลาเย็น" ส่งพระเถระไปแล้ว สั่งให้ญาติประชุมกัน กล่าวว่า "ในเวลาบุตรของฉันเป็นคฤหัสถ์ พวกเราจักทำสักการะ ที่จะพึงกระทำในวันนี้นั่นเทียว" แล้วให้กระทำสักการะใหญ่โต พาเอาเด็กนั้นไปยังวิหาร ได้มอบให้แก่พระเถระว่า "ขอพระคุณท่าน จงให้เด็กนี้บวชเถิดเจ้าข้า".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

เถโร ปพฺพชฺชาย ทุกฺกรภาวํ อาจิกฺขิตฺวา “กริสฺสามหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ โอวาทนฺ”ติ วุตฺเต “เตนหิ เอหี”ติ เกเส เตเมตฺวา ตจปญฺจก-กมฺมฏฺฐานํ อาจิกฺขิตฺวา ปพฺพาเชสิ. มาตาปิตโรปิสฺส สตฺตาหํ วิหาเรเยว วสนฺตา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส โรหิตมจฺฉรเสเนว ทานํ ทตฺวา สตฺตเม ทิวเส สายํ เคหํ อคมํสุ. เถโร อฏฺฐเม ทิวเส อนฺโตคามํ คจฺฉนฺโต ตํ อาทาย ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ น อคมาสิ. “กึการณา”ติ. “น ตาวสฺส จีวรปตฺตคฺคหณานิ วา อิริยาปโถ วา ปาสาทิโก โหตี”ติ. อปิจ วิหาเร เถรสฺส กตฺตพฺพวตฺตํ อตฺถิ, เถโรปิ จ ภิกฺขุสงฺเฆ อนฺโตคามํ ปวิฏฺเฐ สกลวิหารํ วิจรนฺโต อสมฺมชฺชนฏฺฐานํ สมฺมชฺชิตฺวา ตุจฺฉภาชเนสุ ปานียปริโภชนียานิ อุปฏฺฐเปตฺวา ทุนฺนิกฺขิตฺตานิ มญฺจปีฐานิ ปฏิสาเมตฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสติ, อปิจ “ติตฺถิยา ตุจฺฉวิหารํ ปวิสิตฺวา ‘ปสฺสถ

พระเถระบอกว่าการบรรพชาทำได้ยาก เมื่อเด็กกล่าวว่า “ผมจักทำตามโอวาทของพระคุณท่าน ครับผม” จึงกล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอจงมา” แล้วชุบผมให้เปียก บอกตจปัญจกกัมมัฏฐานให้บวชแล้ว. ถึงมารดาบิดาของสามเณรนั้น อยู่ในวิหารนั่นเอง ตลอดสัปดาห์ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประธานด้วยรสปลาตะเพียนนั่นเอง ในวันที่ ๗ ในเวลาเย็นได้ไปเรือน. ในวันที่ ๘ พระเถระเมื่อเข้าไปภายในบ้านพาเอาสามเณรนั้นไป ไม่ได้ไปกับภิกษุสงฆ์. ถามว่า “เพราะเหตุอะไร?”. แก้ว่า “เพราะว่าการห่มจีวรและการอุ้มบาตรก็ดี อิริยาบถก็ดี ของสามเณรนั้น ยังไม่น่าเลื่อมใสก่อน”. อีกอย่างหนึ่ง วัตรที่จะพึงทำของพระเถระในวิหารมีอยู่, อนึ่ง แม้พระเถระเมื่อภิกษุสงฆ์เข้าไปภายในบ้านแล้ว เที่ยวไปทั่ววิหารปัดกวาดที่ยังไม่ได้ปัดกวาด เข้าไปตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ ไว้ในภาชนะเปล่าเก็บเตียงและตั่งเป็นต้นที่ยังเก็บไว้ไม่ค่อยจะเรียบร้อย เข้าไปบ้านภายหลัง, อีก-

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมณสฺส โคตมสฺส สาวกานํ นิสินฺนฏฺฐานานี'ติ วตฺตุ๋ มา ลภีสู"ติ สกลวิหารํ ปฏิชคฺคิตฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสติ. ตสฺมา ตํ ทิวสมฺปิ สามเณเรเนว ปตฺตจีวรํ คาหาเปตฺวา ทิวาตรํ คามํ ปาวิสิ.

อย่างหนึ่ง พระเถระคิดว่า "พวกเดียรถีย์เข้าไปสู่วิหารว่างเปล่า อย่าได้เพื่อจะกล่าวว่า 'ท่านทั้งหลาย จงดูที่นั่งของสาวกของสมณโคดม" จึงจัดแจงวิหารทั้งสิ้น แล้วเข้าไปบ้านภายหลัง. เพราะฉะนั้น แม้ในวันนั้น พระเถระสั่งให้สามเณรนั่นเองถือเอาบาตรและจีวรเข้าไปบ้านสายหน่อย.

สามเณโร อุปชฺฌาเยน สทฺธึ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มาติกํ ทิสฺวา "ภนฺเต อิทํ กึ นามา"ติ ปจฺฉิ. "มาติกา นาม สามเณรา"ติ. "อิมาย กึ กโรนฺตี"ติ. "อิโต จิโต จ อุทกํ หริตฺวา อตฺตโน สสฺสกมฺมํ กโรนฺตี"ติ. "กึ ปน ภนฺเต อุทกสฺส จิตฺตํ อตฺถี"ติ. "นตฺถาวุโส"ติ. "เอวรูปี อจิตฺตกา อตฺตโน อิจฺฉิติจฺฉิตฏฺฐานํ หรนฺติ ภนฺเต"ติ. "อาม อาวุโส"ติ. โส จินฺเตสิ "เอวรูปญฺเจปิ อตฺตโน อิจฺฉิติฏฺฐิตฏฺฐานํ หริตฺวา กมฺมํ กโรนฺติ, กสฺมา สจิตฺตกาปิ จิตฺตํ อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมํ

สามเณรไปกับอุปัชฌาย์ เห็นเหมืองในระหว่างทาง เรียนถามว่า "นี้ชื่ออะไร ครับผม ?". พระเถระบอกว่า "ชื่อว่าเหมือง สามเณร". สามเณรเรียนถามว่า "คนทั้งหลายทำอะไรด้วยเหมืองนี้". พระเถระกล่าวว่า "พวกเขาไขน้ำจากที่นี้ ๆ ปลูกข้าวกล้าของตน". สามเณรถามว่า "ก็น้ำมีจิตไหม ? ครับผม". พระเถระกล่าวว่า "ไม่มีหรอกเธอ". สามเณรถามว่า "คนทั้งหลาย ไขน้ำที่ไม่มีจิตเห็นปานนี้ ไปสู่ที่ตนปรารถนา ๆ ได้หรือครับผม ?". พระเถระกล่าวว่า "ได้ซิ เธอ". สามเณรนั้นคิดว่า "แม้ถ้าว่า คนทั้งหลายไขน้ำเห็นปานนี้ ไปยังที่ตัวเอง

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กาตุ๎ น สกฺขิสฺสนฺตี”ติ.

ปรารถนา ๆ ทำการงานได้ไซร้, เพราะเหตุไร คนแม้มีจิตจักไม่อาจทำจิตให้อยู่ในอำนาจของตน บำเพ็ญสมณธรรมได้เล่า ?”.

โส ปุรโต คจฺฉนฺโต อุสุกาเร สรทณฺฑกำ อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อกฺขิโกฏิยา โอโลเกตฺวา อุชุ๎ กโรนฺเต ทิสฺวา “อิเม เก นาม ภนฺเต”ติ ปุจฺฉิ. “อุสุการา นามาวุโส”ติ. “กึ ปเนเต กโรนฺตี”ติ. “อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา สรทณฺฑกำ อุชุ๎ กโรนฺตี”ติ. “สจิตฺตโก ภนฺเต เอโส”ติ. “อจิตฺตโก อาวุโส”ติ.

เธอเดินต่อไปข้างหน้า เห็นช่างศรเอาลูกศรลนเข้าที่ไฟให้ร้อน ใช้สายตาเล็งดูดัดให้ตรง จึงถามว่า “คนเหล่านี้ ชื่อว่าพวกอะไร ครับผม ?”. พระเถระกล่าวว่า “ชื่อว่าช่างศร เธอ”. สามเณรถามว่า “ก็ช่างศรเหล่านั้น ทำอะไร ?”. พระเถระกล่าวว่า “พวกเขาเอาลูกศรลนที่ไฟให้ร้อนแล้วดัดลูกศรให้ตรง”. สามเณรถามว่า “ลูกศรนั้น มีจิตไหมครับผม ?”. พระเถระกล่าวว่า “ไม่มีจิตหรอกเธอ”.

โส จินฺเตสิ “สเจ อจิตฺตกำ คเหตฺวา อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อุชุ๎ กโรนฺติ, กสฺมา สจิตฺตกา อตฺตโน จิตฺตำ วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมำ กาตุ๎ น สกฺขิสฺสนฺตี”ติ. อถ ปุรโต คนฺตฺวา อรเนมินาภิอาทีนิ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา “ภนฺเต อิเม เก นามา”ติ ปุจฺฉิ. “ตจฺฉกา นามาวุโส”ติ. “กึ

สามเณรนั้นคิดว่า “ถ้าว่า พวกช่างศรถือเอาลูกศรที่ไม่มีจิตลนที่ไฟให้ร้อนแล้วดัดให้ตรงไซร้, เพราะเหตุอะไร คนมีจิตจักไม่อาจเพื่อทำจิตของตนให้อยู่ในอำนาจบำเพ็ญสมณธรรมได้เล่า ?”. ลำดับนั้น เธอเดินต่อไปข้างหน้า เห็นคนทั้งหลายถากอุปกรณ์เครื่องใช้มีกำกงและดุมเป็นต้น ถามว่า “คนเหล่านี้ ชื่อว่าพวกอะไร

ปน เต กโรนฺตี”ติ. “ทารูนิ ดรับผม ?”. พระเถระกล่าวว่า “ชื่อว่า
คเหตฺวา ยานกาทีนำ จกฺกานิ ช่างถาก เธอ”. สามเณรถามว่า “ก็
กโรนฺติ อาวุโส”ติ. “เอตานิ ปน พวกช่างถากเหล่านั้นทำอะไร ?”. พระ-
สจิตฺตกานิ ภนฺเต”ติ. “อจิตฺตกานิ เถระกล่าวว่า “พวกเขาถือเอาไม้กระทำ
อาวุโส”ติ. ล้อแห่งยานน้อยเป็นต้น เธอ”. สามเณร
ถามว่า “ก็ไม้เหล่านั้น มีจิตไหม
ครับผม ?”. พระเถระกล่าวว่า “ไม่มี
จิตหรอก เธอ”.

อถสฺส เอตทโหสิ “สเจ อจิตฺตกานิ ครั้งนั้น เธอได้มีความคิดนี้ว่า “ถ้าว่า
กฏฺฐกลิงฺครานิ คเหตฺวา จกฺกาทีนิ คนทั้งหลายถือเอาท่อนไม้ที่ไม่มีจิต ทำล้อ
กโรนฺติ, สจิตฺตกา กสฺมา อตฺตโน เป็นต้นได้ไซร้, เพราะเหตุอะไร คนมีจิต
จิตฺตำ วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมำ จักไม่อาจเพื่อทำจิตของตนให้อยู่ในอำนาจ
กาตุ ำ น สกฺขิสฺสนฺตี”ติ. โส อิมานิ บำเพ็ญสมณธรรมได้เล่า ?”. สามเณร
การณานิ ทิสฺวา “ภนฺเต สเจ นั้นเห็นเหตุเหล่านี้แล้วกล่าวว่า “ท่าน
ตุมฺหากำ ปตฺตจีวรำ ตุเมฺห ขอรับ ถ้าพระเดชพระคุณท่าน พึง
คณฺเหยฺยาถ, อหำ นิวตฺเตยฺยนฺ”ติ. ถือเอาบาตรและจีวรของพระเดชพระคุณ
เถโร “อยำ อธุนา ปพฺพชิโต ได้เองไซร้, เกล้ากระผมขออนุญาต
ทหรสามเณโร มำ อนุพนฺธมาโน ลากลับ”. พระเถระไม่ทำจิตให้เกิดเทียว
เอวำ วทตี”ติ จิตฺตำ อนุปฺปาเทตฺวาว ว่า “สามเณรน้อยนี้ ยังบวชใหม่อยู่
“อาหร สามเณรา”ติ วตฺวา อตฺตโน ติดตามเรา ยังพูดได้ถึงขนาดนี้”
ปตฺตจีวรำ อคฺคเหสิ. กลับกล่าวว่า “จงนำมาเถอะ สามเณร”
แล้วได้ถือเอาบาตรและจีวรของตน.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

สามเณโรปิ อุปชฺฌายํ วนฺทิตฺวา นิวตฺเตนฺโต “ภนฺเต มยฺหํ อาหารํ อาหรนฺตา โรหิตมจฺฉรเสเนว อาหเรยฺยาถา”ติ อาห. “กหํ ลภิสฺสามิ อาวุโส”ติ. “ภนฺเต อตฺตโน ปุญฺเญน อลภนฺตา มม ปุญฺเญน ลภิสฺสถา”ติ อาห. เถโร “ทหรสามเณรสฺส พหิ นิสินฺนกสฺส ปริปนฺโถปิ ภเวยฺยา”ติ กุญฺจิกํ ทตฺวา “มยฺหํ วสนคพฺภสฺส ทฺวารํ วิวริตฺวา อนฺโต ปวิสิตฺวา นิสีเทยฺยาสี”ติ อาห. โส ตถา กตฺวา อตฺตโน กรชกาเย ญาณํ โอตาเรตฺวา อตฺตภาวํ สมฺมสนฺโต นิสีทิ.

แม้สามเณร ไหว้อุปัชฌาย์ เมื่อจะกลับ กล่าวว่า “ท่านครับ ท่านเมื่อนำอาหารมาสำหรับผม พึงนำมาด้วยรสปลาตะเพียนนั่นแล”. พระเถระถามว่า “เราจักได้ที่ไหนเล่าเธอ?”. สามเณรเรียนว่า “ท่านขอรับ ท่านเมื่อไม่ได้ด้วยบุญของตน จักได้ด้วยบุญของผม”. พระเถระ ปริวิตกว่า “แม้อันตรายพึงมีแก่สามเณรน้อย ผู้นั่งอยู่ข้างนอก” จึงได้ให้ลูกกุญแจ แล้วกล่าวว่า “เธอเปิดประตูห้องที่อยู่ของฉัน พึงเข้าไปนั่งข้างในเถิด”. สามเณรนั้นได้ทำตามคำสั่งนั้น นั่งหยั่งญาณลงในกรัชกาย ของตน(กายเกิดจากน้ำและธุลี)พิจารณาอัตภาพ.

อถสฺส คุณเตเชน สกฺกสฺส อาสนํ อุณฺหากาโรทสฺเสสิ. โส “กินฺนุ โข การณนฺ”ติ อุปธาเรนฺโต “ปณฺฑิต-สามเณโร อุปชฺฌายสฺส ปตฺตจีวรํ ทตฺวา ‘สมณธมฺมํ กริสฺสามี’ติ นิวตฺโต, มยาปิ ตตฺถ คนฺตุ วฏฺฏตี”ติ จินฺเตตฺวา จตฺตาโร มหาราเช อามนฺเตตฺวา “วิหารสฺส

ครั้งนั้น อาสนะของท้าวสักกะ แสดงอาการร้อนด้วยเดชแห่งคุณของสามเณรนั้น. ท้าวเธอทรงใคร่ครวญว่า “จักมีเหตุอะไรหนอแล” ทรงดำริว่า “บัณฑิตสามเณรให้บาตรและจีวร แก่อุปัชฌาย์แล้วคิดว่า ‘จักทำสมณธรรม’ กลับแล้ว, แม้เราควรไปในที่นั้น” แล้วตรัสเรียกท้าวมหาราชทั้ง ๔ มา ตรัสว่า “พวกท่าน

อุปวเน วิจรนฺเต สกุเณ ปลาเปตฺวา สมนฺตา อารกฺขํ วตฺวา จนฺทเทวปุตฺตํ "จนฺทมณฺฑลํ อากฑฺฒิตฺวา คณฺหา"ติ สุริยเทวปุตฺตํ "สุริยมณฺฑลํ อากฑฺฒิตฺวา คณฺหา"ติ วตฺวา สยํ คนฺตฺวา อาวิญฺฉนรชฺชุฏฺฐาเน อารกฺขํ คเหตฺวา อฏฺฐาสิ. วิหาเร ปุราณปณฺณสฺสาปิ สทฺโท นาโหสิ. สามเณรสฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ. โส อนฺตราภตฺเตเยว อตฺตภาวํ สมฺมสิตฺวา ตีณิ ผลานิ ปาปุณิ.

จงไล่นกตัวบินอยู่ในป่าใกล้วิหารให้บินหนีไป จงคอยอารักขาโดยรอบ" ตรัสกับจันทเทพบุตรว่า "ท่านจงฉุดดวงจันทร์ รั้งเข้าไว้" ตรัสกับสุริยเทพบุตรว่า "ท่านจงฉุดดวงอาทิตย์ รั้งเข้าไว้" พระองค์เองเสด็จไปได้ประทับยืนคอยอารักขาอยู่ที่สายยู(บานพับ). ไม่ได้มีเสียงแม้ของใบไม้แห้งในวิหาร. จิตของสามเณรได้เป็นเอกัคตาจิต(จิตมีอารมณ์เดียว). สามเณรนั้น พิจารณาอัตภาพในระหว่างฉันนั่นเทียว บรรลุผล ๓ แล้ว.

เถโรปิ "สามเณโร วิหาเร นิสินฺโน, ตสฺส อุปกปฺปนกํ โภชนํ อสุกกุเล นาม สกฺกา ลทฺธุนฺ"ติ เอกํ เปมการวยุตฺตํ อุปฏฺฐากกุลํ อคมาสิ. ตตฺถ จ มนุสฺสา ตํ ทิวสํ โรหิตมจฺเฉ ลภิตฺวา เถรสฺเสว อาคมนํ โอโลเกนฺตา นิสีทึสุ.

ฝ่ายพระเถระคิดว่า "สามเณรนั่งอยู่แล้วในวิหาร, เราอาจได้โภชนะที่สมปรารถนาแก่เธอในตระกูลชื่อโน้น" จึงได้ไปยังตระกูลอุปัฏฐาก ซึ่งประกอบด้วยความรักและความเคารพ ตระกูลหนึ่ง. ก็ในวันนั้น คนทั้งหลายในตระกูลนั้นได้ปลาตะเพียนมากมาย นั่งคอยแลดูพระเถระมานั่นเทียว.

เต เถรํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา "ภนฺเต ภทฺทกํ โว กตํ อิธาคจฺฉนฺเตหี"ติ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคุขชฺชกาทีนิ

คนเหล่านั้น เห็นพระเถระกำลังเดินมา กล่าวว่า "ท่านมาในที่นี้ ทำกรรมดีแล้ว ขอรับ" จึงนิมนต์พระเถระให้เข้าไปข้างใน

ทตฺวา โรหิตมจฺฉรเสน ปิณฺฑปาตํ อทาสุ. เถโร หรณฺ[๑]การํ ทสฺเสสิ. มนุสฺสา "ปริภุญฺชถ ภนฺเต, หรณกภตฺตมฺปิ ลภิสฺสถา"ติ วตฺวา เถรสฺส ภตฺตกิจฺจาวสาเน ปตฺตํ โรหิตมจฺฉรสโภชนสฺส ปูเรตฺวา อทาสุ.

ถวายภัตตาหารมีข้าวยาคูและของเคี้ยว เป็นต้น ได้ถวายบิณฑบาตด้วยรสปลาตะเพียน. พระเถระแสดงอาการคือการนำไป. พวกประชาชน พากันพูดว่า "ขอท่านจงฉันเถิด ขอรับ, ท่านจักได้แม้ภัตรที่จะนำไปอีก" ในเวลาเสร็จภัตกิจของพระเถระ บรรจุบาตรให้เต็มด้วยโภชนะที่ปรุงด้วยรสปลาตะเพียน ได้ถวายแล้ว.

เถโร "สามเณโร เม ฉาโต"ติ สีฆํ สีฆํ อคมาสิ. สตฺถาปิ ตทหิวสกาลสฺเสว ภุญฺชิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา "ปณฺฑิตสามเณโร อุปชฺฌายสฺส ปตฺตจีวรํ ทตฺวา 'สมณธมฺมํ กริสฺสามี'ติ นิวตฺโต, นิปชฺชิสฺสติ นุ โข อสฺส ปพฺพชิตกิจฺจนฺ"ติ อุปธาเรนฺโต ติณฺณมฺปิ ผลานํ ปตฺตภาวํ ญตฺวา "อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสโย อตฺถิ, นตฺถี"ติ อาวชฺเชนฺโต "อตฺถี"ติ ทิสฺวา

พระเถระคิดว่า "สามเณรของเราหิวแล้ว" จึงได้รีบไป. ในวันนั้น ฝ่ายพระศาสดา เสวยแต่เช้าทีเดียว เสด็จไปวิหาร ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า "บัณฑิตสามเณรให้บาตรและจีวรแก่อุปัชฌาย์กลับด้วยคิดว่า 'จักบำเพ็ญสมณธรรม' กิจแห่งบรรพชิตของเธอ จักสำเร็จไหมหนอ" ทรงทราบว่าเธอบรรลุแม้ผล ๓ แล้ว ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า "อุปนิสัยแห่งอรหัตผล มีอยู่หรือไม่มี" ทรงเห็นว่า "มีอยู่" ทรงใคร่ครวญว่า "สามเณร

---

[๑] สี. ยุ. คมนการํ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"ปุเรภตฺตเมว อรหตฺตํ ปตฺตุ สกฺขิสฺสติ น สกฺขิสฺสตี"ติ อุปธาเรนฺโต "สกฺขิสฺสตี"ติ อญฺญาสิ.

จักอาจบรรลุอรหัตผลก่อนฉันข้าวนั่นเอง หรือจักไม่อาจ" ได้ทรงรู้ว่า "จักอาจ".

อถสฺส เอตทโหสิ "สาริปุตฺโต สามเณรสฺส ภตฺตมาทาย สีฆมาคจฺฉติ, อนฺตรายปิสฺส กเรยฺย, ทฺวารโกฏฺฐเก อารกฺขํ คเหตฺวา นิสีทิสฺสามิ, อถ นํ จตฺตาโร ปเญฺห ปุจฺฉิสฺสามิ, ตสฺมึ ปเญฺห วิสฺสชฺชิยมาเน สามเณโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิสฺสตี"ติ ตโต คนฺตฺวา ทฺวารโกฏฺฐเก ฐตฺวา สมฺปตฺตํ เถรํ จตฺตาโร ปเญฺห ปุจฺฉิ. ปุฏฺฐํ ปุฏฺฐํ วิสฺสชฺเชสิ.

ลำดับนั้น พระองค์ได้ทรงมีความปริวิตกนี้ว่า "สารีบุตร ถือเอาภัตรเพื่อสามเณรรีบมา, พึงทำแม้อันตรายแก่เธอ เราจักนั่งคอยอารักขาอยู่ที่ซุ้มประตู, ลำดับนั้น จักถามปัญหา ๔ ข้อกับเธอ เมื่อเธอแก้ปัญหานั้นอยู่ สามเณรจักบรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา" ดังนี้ ได้เสด็จไปจากวิหารนั้น ประทับยืนอยู่ที่ซุ้มประตู ถามปัญหา ๔ ข้อ กับพระเถระผู้มาถึงแล้ว. พระเถระแก้ปัญหาที่พระศาสดาตรัสถามแล้ว ๆ.

ตตฺรีทํ ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํ. สตฺถา กิร นํ อาห "สาริปุตฺต กินฺเต ลทฺธนฺ"ติ. "อาหาโร ภนฺเต"ติ. "อาหาโร นาม กิมาหรติ สาริปุตฺตา"ติ. "เวทนํ ภนฺเต"ติ. "เวทนา กิมาหรติ สาริปุตฺตา"ติ. "รูปํ ภนฺเต"ติ. "รูปํ ปน กิมาหรติ สาริปุตฺตา"ติ. "ผสฺสํ ภนฺเต"ติ. ตตฺรายํ อธิปฺปาโย. ชิฆจฺฉิเตน หิ

ในปัญหานั้น มีปุจฉาวิสัชนาดังต่อไปนี้. ได้ยินว่า พระศาสดาตรัสกับท่านว่า "สารีบุตร เธอได้อะไรมา ?". พระเถระกราบทูลว่า "ได้อาหารมา พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "ชื่อว่าอาหาร นำอะไรมา สารีบุตร ?". พระเถระกราบทูลว่า "เวทนา พระ-เจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "เวทนา นำอะไรมา สารีบุตร ?".

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริภุตฺโต อาหาโร ตสฺส ขุทฺทกํ ปริภุตฺโต อาหาโร ตสฺส ขุทฺทกํ
ปฏิหนิตฺวา สุขเวทนํ อาหรติ, ปฏิหนิตฺวา สุขเวทนํ อาหรติ,
อาหารปริโภเคน สุขิตสฺส สุขเวทนาย อาหารปริโภเคน สุขิตสฺส สุขเวทนาย
อุปฺปชฺชมานาย สรีเร วณฺณสมฺปตฺติ อุปฺปชฺชมานาย สรีเร วณฺณสมฺปตฺติ
โหติ, เอวํ เวทนา รูปํ อาหรติ, โหติ, เอวํ เวทนา รูปํ อาหรติ,
สุขิโต ปน อาหารชรูปวเสน สุขิโต ปน อาหารชรูปวเสน
อุปฺปนฺนสุขโสมนสฺโส "อิทานิ เม อุปฺปนฺนสุขโสมนสฺโส "อิทานิ เม
อสฺสาโท ชาโต"ติ นิปชฺชนฺโต วา อสฺสาโท ชาโต"ติ นิปชฺชนฺโต วา
นิสีทนฺโต วา สุขสมฺผสฺสํ ปฏิลภติ. นิสีทนฺโต วา สุขสมฺผสฺสํ ปฏิลภติ.

พระเถระกราบทูลว่า "รูป พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "ก็รูปนำอะไร มาเล่า สารีบุตร ?". พระเถระกราบทูลว่า "ผัสสะ พระเจ้าข้า". ในปัญหานั้น มีอธิบายดังนี้. อาหารอันบุคคลผู้หิว บริโภคแล้ว กำจัดความหิวของเขาได้ นำสุขเวทนามาให้, เมื่อสุขเวทนาเกิดขึ้นอยู่แก่คนผู้มีความสุขด้วยการบริโภคอาหารความถึงพร้อมแห่งวรรณะ ย่อมมีในสรีระ เวทนานำรูปมาด้วยประการอย่างนี้, แต่คนผู้มีความสุขเกิดสุขโสมนัส ด้วยอำนาจแห่งอาหาร-ชรูป(รูปเกิดจากอาหาร) คิดแล้วว่า "บัดนี้ อัสสาทะ(ความยินดี) เกิดแก่เรา" นอนอยู่ก็ตาม นั่งอยู่ก็ตาม ย่อมกลับได้สุขสัมผัส.

เอวํ อิเมสุ จตูสุ ปเญฺหสุ วิสฺสชฺชิเตสุ สามเณโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺโต. สตฺถาปิ เถรํ อาห "คจฺฉ สาริปุตฺต, ตว สามเณรสฺส ภตฺตํ เทหี"ติ. เถโร คนฺตฺวา ทฺวารํ อาโกเฏสิ. สามเณโร นิกฺขมิตฺวา

เมื่อพระเถระ แก้ปัญหาทั้ง ๔ ข้อเหล่านี้ ด้วยประการอย่างนี้แล้ว สามเณรก็บรรลุอรหัตผลพร้อมกับด้วยปฏิสัมภิทา. ฝ่ายพระศาสดา ตรัสกับพระเถระว่า "จงไปเถิดสารีบุตร จงให้ภัตรแก่สามเณรของเธอ". พระเถระไปแล้วเคาะประตู. สามเณรออกมารับ

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถรสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา บาตรจากมือของพระเถระ วางไว้ ณ เอกมนฺเต ฐเปตฺวา ตาลปณฺเณน[๑] ที่สุดข้างหนึ่ง เอาพัดใบตาลพัดพระเถระ. เถรํ วีชิ.

อถ นํ เถโร อาห "สามเณร ภตฺตกิจฺจํ กโรหี"ติ. "ตุเมฺห ปน ภนฺเต"ติ. "กตํ มยา ภตฺตกิจฺจํ, ตฺวํ กโรหี"ติ. สตฺตวสฺสิโก ทารโก ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส ตํ ขณํ วิกสิตปทุมสทิโส อรหตฺตํ ปตฺโต ภตฺตปกฺขิปนฏฺฐานํ ปจฺจเวกฺขนฺโต นิสีทิตฺวา ภตฺตกิจฺจมกาสิ.

ลำดับนั้น พระเถระกล่าวกับเธอว่า "จงกระทำภัตกิจเถิดสามเณร". สามเณรเรียนว่า "ก็พระเดชพระคุณท่านเล่า ขอรับ". พระเถระกล่าวว่า "เราทำภัตกิจเสร็จแล้ว เธอจงกระทำเถิด". เด็กอายุได้ ๗ ขวบ บวชแล้วในวันที่ ๘ บรรลุอรหัตผล เป็นเหมือนกับดอกปทุมบานแล้วในขณะนั้น นั่งพิจารณาที่ใส่ภัตร ได้กระทำภัตกิจแล้ว.

เตน ปตฺตํ โธวิตฺวา ปฏิสามิตกาเล จนฺทเทวปุตฺโต จนฺทมณฺฑลํ วิสฺสชฺเชสิ. สุริยเทวปุตฺโต สุริยมณฺฑลํ วิสฺสชฺเชสิ. จตฺตาโร มหาราชา จตุทฺทิสํ อารกฺขํ วิสฺสชฺเชสุ. สกฺโก เทวราชา อาวิญฺฉนเก อารกฺขํ วิสฺสชฺเชสิ. สุริโย มชฺฌฏฺฐานโต คลิตฺวา คโต.

ในเวลาที่เธอล้างบาตรเก็บไว้ จันทเทพบุตรปล่อยดวงจันทร์. สุริยเทพบุตรปล่อยดวงอาทิตย์. ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เลิกการอารักขาทั้ง ๔ ทิศ. ท้าวสักกเทวราช เลิกการอารักขาที่สายยู. พระอาทิตย์ คล้อยไปจากที่ตรงกลาง.

---

[๑] ฉ. ตาลวณฺเฏน.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ "ฉายา อธิกปฺปมาณา ชาตา, สุริโย มชฺฌฏฺฐานโต คลิตฺวา คโต, สามเณเรน จ อิทาเนว ภุตฺตํ, กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ.

พวกภิกษุ โพนทะนาว่า "เงาบ่ายเกินประมาณแล้ว, พระอาทิตย์คล้อยไปจากที่ตรงกลาง, และสามเณรก็ฉันเสร็จแล้วเดี๋ยวนี้นั่นเอง, นั่นเกิดเรื่องอะไรขึ้นหนอแล".

สตฺถา ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิ "ภิกฺขเว กึ กเถถา"ติ. "อิทนฺนาม ภนฺเต"ติ. "อาม ภิกฺขเว ปุญฺญวโต สมณธมฺมํ กรณกาเล จนฺโท เทวปุตฺโต จนฺทมณฺฑลํ, สุริโย เทวปุตฺโต สุริยมณฺฑลํ อากฑฺฒิตฺวาว คณฺหิ, จตฺตาโร มหาราชา วิหารุปวเน จตุทฺทิสํ อารกฺขํ คณฺหึสุ, สกฺโก เทวราชา อาคนฺตฺวา อาวิญฺฉนเก อารกฺขํ คณฺหิ, อหัปิ 'พุทฺโธมฺหี'ติ อปฺโปสฺสุกฺโก นิสีทิตุํ นาลตฺถํ, คนฺตฺวา ทฺวารโกฏฺฐเก มม ปุตฺตสฺส อารกฺขํ อคฺคเหสึ, เนตฺติเก จ มาติกาย อุทกํ หรนฺเต อุสุกาเร อุสุํ อุชุํ กโรนฺเต ตจฺฉเก จ ทารูนิ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา เอตฺตกํ อารมฺมณํ คเหตฺวา ปณฺฑิตา

พระศาสดา ทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว เสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคุยกันเรื่องอะไร". ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า". พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "อย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาคนมีบุญบำเพ็ญสมณธรรม จันทเทพบุตร ฉุดรั้งดวงจันทร์เข้าไว้, สุริยเทพบุตร ฉุดรั้งดวงอาทิตย์เข้าไว้, ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ยืดการอารักขาทั้ง ๔ ทิศ ในป่าใกล้วิหาร, ท้าวสักกเทวราชมายืดการอารักขาอยู่ที่สายยู, แม้เราผู้ขวนขวายน้อย ด้วยคิดว่า 'เป็นพระพุทธเจ้า' ไม่ได้เพื่อจะนั่งอยู่เฉย ยังได้ไปยืดอารักขาบุตรของเรา ที่ซุ้มประตู, ก็บัณฑิตเห็นคนไขน้ำ กำลังไขน้ำจากเหมือง ช่างศรกำลังดัดลูกศรให้ตรง และช่างถากกำลังถากไม้ ยืดเอาเหตุมี

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตานํ ทเมตฺวา อรหตฺตํ คณฺหนฺติเยวา"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ประมาณเท่านี้ เป็นอารมณ์ ฝึกตน ย่อมยึดเอาอรหัตผลไว้ได้ทีเดียว" เมื่อจะทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๘๐. "อุทกํ หิ นยนฺติ เนตฺติกา,
อุสุการา นมยนฺติ เตชนํ,
ทารุ นมยนฺติ ตจฺฉกา,
อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตา"ติ.

๘๐ "ก็คนไขน้ำ ย่อมไขน้ำ ช่างศรดัดลูกศร ช่างถาก ถากไม้ บัณฑิต ย่อมฝึกตน".

ตตฺถ **อุทกนฺติ** ปจวิยา ถลฏฺฐานํ ขณิตฺวา อาวาฏฏฺฐานํ ปูเรตฺวา มาติกํ วา กตฺวา รุกฺขโทณิยํ วา ฐเปตฺวา อตฺตนา อิจฺฉิตจฺฉิตฏฺฐานํ อุทกํ เนนฺตีติ เนตฺติกา. **เตชนนฺติ** กณฺฑกิ. อิทํ วุตฺตํ โหติ เนตฺติกา อตฺตโน รุจิยา อุทกํ นยนฺติ อุสุการาปิ ตาเปตฺวา เตชนํ นมยนฺติ, อุชุกโรนฺติ, ตจฺฉกาปิ เนมิอาทีนํ อตฺถาย ตจฺฉนฺตา ทารูนิ นมยนฺติ อตฺตโน รุจิยา อุชุกํ วา วงฺกํ วา กโรนฺติ, เอวเมว เอตฺตกา อารมฺมณา กตฺวา ปณฺฑิตา โสตาปตฺติมคฺคาทีนิ อุปฺปาเทนฺตา อตฺตานํ ทเมนฺติ,

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **น้ำ** ความว่า บุคคลชื่อว่าเนตติกา เพราะอรรถว่า ขุดที่ดอนบนแผ่นดิน ถมที่เป็นหลุมให้เต็ม ทำเหมืองหรือวางรางไม้เข้าไว้ ไขน้ำไปยังที่ตนปรารถนา ๆ. คำว่า **เตชนำ** ได้แก่ ลูกศร. มีพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสอธิบายไว้ว่า คนไขน้ำ ย่อมไขน้ำตามที่ตัวเองชอบใจ, แม้ช่างศรลนลูกศรให้ร้อนแล้ว ดัดลูกศรคือทำให้ตรง, แม้ช่างถาก ถากไม้เพื่อประโยชน์แก่อุปกรณ์มีกงเป็นต้น ชื่อว่าย่อมถากไม้ คือทำให้ตรงหรือให้คดตามที่ตัวเองชอบใจ, บัณฑิต ทำเหตุมีประมาณเท่านี้ให้เป็นอารมณ์อย่างนี้แล้ว ยังมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้นให้เกิดขึ้น

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรหตฺเต ปตฺเต เอกนฺตทนฺตา นาม โหนฺตีติ.

ชื่อว่าย่อมฝึกตน (แต่)เมื่อบรรลุอรหัตผลแล้ว ชื่อว่าฝึกตนโดยส่วนเดียว.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ปณฺฑิตสามเณรวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องบัณฑิตสามเณรที่ ๕ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๖. ลกุณฺฑกภทฺทิยตฺเถรวตฺถุ

๘๑. เสโล ยถา เอกฆโน
วาเตน น สมีรติ,
เอวํ นินฺทาปสํสาสุ
น สมิญฺชนฺติ ปณฺฑิตา.

๖. เรื่องพระลกุณฑกภัททิย-เถระ

๘๑. เหล่าบัณฑิต ย่อมไม่หวั่นไหว ในเพราะนินทาและสรรเสริญ เหมือนภูเขาศิลาล้วนเป็นแท่งทึบ อันเดียวกัน ย่อมไม่หวั่นไหวเพราะลม ฉะนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

สามารถความยินร้าย หรือความยินดี
ฉันนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตา- ในเวลาจบเทศนา คนเป็นอันมาก
ปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ลกุณฺฑกภทฺทิยตฺเถรวตฺถุ ฉฏฺฐํ. เรื่องพระลกุณฑกภัททิยเถระที่ ๖ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. กาณมาตาวตฺถุ

๘๒. ยถาปิ รหโท คมฺภีโร
วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน
วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา.

๗. เรื่องมารดาของนางกาณา

๘๒. ห้วงน้ำลึก ใสแจ๋ว ไม่ขุ่นมัว
แม้ฉันใด บัณฑิตทั้งหลาย
ฟังธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส ฉันนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. กาณมาตาวตฺถุ

ยถาปิ รหโท คมฺภีโรติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กาณมาตรํ อารพฺภ กเถสิ. วตฺถุ วินเย อาคตเมว.

ตทา ปน กาณมาตรา อตฺตจฺฉหตฺถํ ธีตรํ ปติกุลํ เปเสตุ ปกฺเกสุ ปูเวสุ จตุกฺขตฺตุ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ ทินฺนกาเล สตฺถารา ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ สิกฺขาปเท ปญฺญตฺเต กาณาย สามิเกน อญฺญาย ปชาปติยา อานีตาย กาณา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา "อิเมหิ เม ฆราวาโส นาสิโต"ติ ทิฏฺฐทิฏฺเ ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ. ภิกฺขู ตํ วีถึ ปฏิปชฺชิตุ๋ น วิสหึสุ. สตฺถา ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา ตตฺถ อคมาสิ. กาณมาตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคุขชฺชกํ อทาสิ.

๗. เรื่องมารดาของนางกาณา

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภมารดาของนางกาณา ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ห้วงน้ำลึก แม้ฉันใด** เป็นต้น. เรื่องมาแล้ว ในวินัยนั่นเอง.

ก็ในกาลนั้น เมื่อมารดาของนางกาณา ทอดขนมเพื่อส่งธิดาไม่ให้มีมือเปล่าไปสู่ตระกูลผัว ในเวลาที่เธอถวายขนมแก่ภิกษุ ๔ รูป ถึง ๔ ครั้ง เมื่อพระศาสดาทรงบัญญัติสิกขาบท ในเพราะเรื่องนั้น สามีของนางกาณานำภรรยาอื่นมาอีกคน นางกาณาฟังเรื่องนั้นแล้ว จึงด่า บริภาษภิกษุทั้งหลายผู้ที่ตนเห็นแล้ว ๆ ว่า "ภิกษุเหล่านี้ให้การอยู่ครองเรือนของฉัน ฉิบหายเสียแล้ว". พวกภิกษุไม่สามารถเดินไปถนนนั้นได้. พระศาสดาทรงทราบข่าวนั้น ได้เสด็จไป ณ ที่นั้น. มารดาของนางกาณาถวายบังคมพระศาสดา กราบทูลนิมนต์ให้ประทับนั่งบนอาสนะที่ตกแต่งไว้ ได้ถวายข้าวยาคูและของเคี้ยว.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา กตปาตราโส “กหํ กาณา”ติ ปุจฺฉิ. “เอสา ภนฺเต ตุเมฺห ทิสฺวา มงฺกุภูตา โรทนฺตี จิตา”ติ.

พระศาสดาเสวยพระกระยาหารเช้าแล้ว ตรัสถามว่า “นางกาณาไปไหน ?”. มารดาของนางกาณากราบทูลว่า “นางเห็นพระองค์แล้ว เก้อเขิน ยืนร้องไห้อยู่แล้ว พระเจ้าข้า”.

“กึการณา”ติ. “เอสา ภนฺเต ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ตสฺมา ตุเมฺห ทิสฺวา มงฺกุ หุตฺวา โรทมานา จิตา”ติ. อถ นํ สตฺถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาเณ กสฺมา มํ ทิสฺวา มงฺกุภูตา นิลียิตฺวา โรทสี”ติ. อถสฺสา มาตา ตาย กตกิริยํ อาโรเจสิ.

พระศาสดาตรัสถามว่า “เพราะเหตุอะไร ?”. มารดาของนางกาณากราบทูลว่า “นางด่า บริภาษภิกษุทั้งหลาย, พระเจ้าข้า, เพราะฉะนั้น เห็นพระองค์แล้ว จึงเก้อเขิน ยืนร้องไห้อยู่แล้ว”. ลำดับนั้น พระศาสดารับสั่งให้เรียกเธอมา ตรัสถามว่า “กาณา เธอเห็นเราแล้ว เก้อเขิน แอบร้องไห้อยู่ เพราะเหตุอะไร ?”. ครั้งนั้น มารดาของนางกาณานั้น กราบทูลกิริยาที่นางกระทำแล้ว.

อถ นํ สตฺถา อาห “กึ ปน กาณมาเต มม สาวกา ทินฺนกํ คณฺหึสุ, อทินฺนกนฺ”ติ. “ทินฺนกํ ภนฺเต”ติ. “สเจ มม สาวกา ปิณฺฑาย จรนฺตา ตว เคหทฺวารํ ปตฺตา ตยา ทินฺนกํ คณฺหึสุ โก เตสํ โทโส”ติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, เอติสฺสาเอว โทโส”ติ.

ทีนั้น พระศาสดาตรัสกับมารดาของนางกาณาว่า “กาณมารดา ก็สาวกทั้งหลายของเรา ถือเอาสิ่งของที่เธอให้แล้วหรือ หรือว่าถือเอาสิ่งของที่เธอยังไม่ได้ให้เล่า ?”. มารดาของนางกาณากราบทูลว่า “ถือเอาสิ่งของที่หม่อมฉันถวายแล้ว พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “ถ้าว่าเหล่าสาวกของเรา

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา กาณมาห “กาเณ มยฺหํ กิร สาวกา ปิณฺฑาย จรมานา เคหทฺวารํ อาคตา, อถ เนสํ ตว มาตรา ปูวา ทินฺนา, โก นาเมตฺถ มม สาวกานํ โทโส”ติ. “นตฺถิ ภนฺเต อยฺยานํ โทโส, มยฺหเมว โทโส”ติ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ขมาเปสิ.

เที่ยวไปบิณฑบาต ถึงประตูเรือนของเธอ ถือเอาสิ่งของที่เธอให้แล้ว สาวกเหล่านั้น จักมีโทษอะไร ?”. มารดาของนางกาณา กราบทูลว่า “พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ไม่มีโทษ พระเจ้าข้า, นางเท่านั้นมีโทษ”. พระศาสดาตรัสกับนางกาณาว่า “กาณา ได้ทราบว่า สาวกทั้งหลายของเรา เที่ยวไปบิณฑบาตมาถึงประตูเรือนแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น มารดาของเธอถวายขนมแก่สาวกเหล่านั้น, สาวกทั้งหลายของเราชื่อว่าจักมีโทษได้อย่างไร ในเพราะเรื่องนี้”. นางกาณากราบทูลว่า “พระผู้เป็นเจ้าไม่มีโทษ พระเจ้าข้า หม่อมฉันเท่านั้นมีโทษ” ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว ขอขมาโทษ (พระศาสดา).

อถสฺสา สตฺถา อนุปุพฺพึกถํ กเถสิ. สา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. สตฺถา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ คจฺฉนฺโต ราชงฺคเณน ปายาสิ. ราชา ทิสฺวา “สตฺถา วิย ภเณ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อาม เทวา”ติ วุตฺเต “คจฺฉถ, มม อาคนฺตฺวา วนฺทนภาวํ อาโรเจถา”ติ

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสอนุบุพพีกถาแก่นางกาณานั้น. นางบรรลุโสดาปัตติผล. พระศาสดาเสด็จลุกขึ้นจากอาสนะเสด็จไปวิหาร เสด็จดำเนินไปโดยทางพระลานหลวง. พระราชาทอดพระเนตรเห็นแล้ว ตรัสถามว่า “พนาย ผู้ที่กำลังเดินมานั่น ดูคล้าย

เปเสตฺวา ราชงฺคเณ ฐิตํ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา “ภนฺเต กหํ คจฺฉถา”ติ ปุจฺฉิ. “กาณมาตาย เคหํ มหาราชา”ติ. “กีการณา ภนฺเต”ติ. “กาณา กิร ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ตํ การณา คโตมฺหี”ติ. “กึ ปน โว ภนฺเต ตสฺสา อนกฺโกสนภาโว กโต”ติ. “อาม มหาราช, ภิกฺขูนญฺจ เม อนกฺโกสิกา กตา โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี จ กตา”ติ. “โหตุ ภนฺเต ตเมหิ สา โลกุตฺตรกุฏุมฺพสามินี กตา, อหํ ปน ตํ โลกิยกุฏุมฺพสามินึ กริสฺสามี”ติ วตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ปฏินิวตฺโต ปฏิจฺฉนฺนมหาโยคํ ปหิณิตฺวา กาณํ ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺพาภรเณหิ อลงฺกริตฺวา เชฏฺฐธีตุฏฺฐาเน ฐเปตฺวา “โย มม ธีตรํ โปเสตุ สมตฺโถ โส นํ คณฺหตู”ติ อาห.

พระศาสดา” เมื่อราชบุรุษกราบทูลว่า “ใช่แล้วใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” ตรัสว่า “พวกท่านจงไป จงกราบทูลว่าเราจะมาถวายบังคม” ดังนี้แล้วก็ส่งไป เสด็จเข้าไปเฝ้าพระศาสดาผู้ประทับยืนอยู่แล้วที่พระลานหลวง ถวายบังคมแล้วทูลถามว่า “พระองค์จะเสด็จไปไหนพระเจ้าข้า ?”. พระศาสดาตรัสว่า “มหาบพิตร ตถาคต(เรา)จะไปบ้านของมารดาของนางกาณา”. พระราชาทูลถามว่า “เพราะเหตุไร พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสว่า “ได้ข่าวว่า นางกาณาด่า บริภาษภิกษุ ตถาคต(เรา) ไปเพราะเหตุนั้น”. พระราชาทูลถามว่า “ก็พระองค์ทรงทำนางไม่ให้ด่าแล้วหรือพระเจ้าข้า ?”. พระศาสดาตรัสว่า “ใช่แล้ว มหาบพิตร ตถาคตทำนางไม่ให้ด่าภิกษุทั้งหลายและทำให้เป็นเจ้าของขุมทรัพย์อันเป็นโลกุตระ”. พระราชาตรัสว่า “พระองค์ทรงทำนางให้เป็นเจ้าของขุมทรัพย์ที่เป็นโลกุตระ ไม่เป็นไรพระเจ้าข้า, แต่ข้าพระองค์ จักทำนางให้เป็นเจ้าของขุมทรัพย์ที่เป็นโลกิยะ” ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว เสด็จกลับ

แล้ว ส่งยานใหญ่ที่ปกปิดไป รับสั่งให้เรียกนางกาณามา ประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ทุกอย่าง ทรงสถาปนาไว้ในตำแหน่งธิดาคนโต ตรัสว่า "บุคคลผู้สามารถเลี้ยงดูธิดาของเรา จงรับเอานางไป".

อเถโก สพฺพตฺถกมหามจฺโจ "อหํ เทวสฺส ธีตรํ โปสิสฺสามี"ติ ตํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา สพฺพํ อิสฺสริยํ ปฏิจฺฉาเปตฺวา "ยถารุจี ปุญฺญานิ กโรหี"ติ ตํ อาห. ตโต ปฏฺฐาย กาณา จตูสุ ทฺวาเรสุ ปุริเส ฐเปตฺวา อตฺตนา อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ น ลภติ. กาณาย เคหทฺวาเร ปฏิยาเทตฺวา จปิตํ ขาทนียโภชนียํ มโหฆ วิย ปวตฺตติ.

ครั้งนั้น มหาอำมาตย์ผู้สำเร็จราชกรณียกิจทุกอย่างคนหนึ่ง กราบทูลว่า "ข้าพระองค์ จักเลี้ยงดูธิดาของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท" แล้วนำนางไปยังเรือนของตน มอบความเป็นใหญ่ทั้งหมดให้กล่าวกับนางว่า "ขอเธอจงทำบุญตามชอบใจเถิด". ตั้งแต่นั้นมา นางกาณาจัดคนไว้ที่ประตูทั้ง ๔ ด้าน ก็ยังไม่ได้ภิกษุและภิกษุณีที่ตนพึงอุปัฏฐาก. ของเคี้ยวและของฉันที่นางกาณาจัดวางไว้ที่ประตูเรือน ย่อมเป็นไปเหมือนห้วงน้ำใหญ่.

ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "ปุพฺเพ อาวุโส จตฺตาโร มหลฺลกตฺเถรา กาณาย วิปฺปฏิสารํ กรึสุ, สา เอวํ วิปฺปฏิสารินี หุตฺวา สตฺถารํ อาคมฺม สทฺธาสมฺปทำ ลภิ, สตฺถารา ปุน ตสฺสา เคหทฺวารํ ภิกฺขูนำ

ภิกษุทั้งหลาย สนทนากันในธรรมสภาว่า "ผู้มีอายุ ในครั้งก่อน พระเถระแก่ ๔ รูป ทำความเดือดร้อนให้แก่นางกาณา นางเดือดร้อนถึงขนาดอย่างนี้ อาศัยพระศาสดาได้ศรัทธาสัมปทา, พระศาสดาทรงกระทำประตูเรือนของนางให้

อุปสงฺกมนารหํ กตํ, อิทานิ อุปฏฺฐาตพฺเพ ภิกฺขู วา ภิกฺขุนิโย วา ปริเยสมานาปิ น ลภติ, อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยคุณา"ติ.

เป็นที่ควรแก่การเข้าไปของภิกษุทั้งหลาย อีก, บัดนี้ นางแม้เสาะหาภิกษุหรือภิกษุณีผู้ที่ตนพึงอุปัฏฐาก ก็ยังไม่ได้ น่าสรรเสริญจริง ๆ ธรรมดาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย มีคุณน่าอัศจรรย์".

สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต "น ภิกฺขเว อิทาเนว เตหิ มหลฺลกภิกฺขูหิ กาณาย วิปฺปฏิสาโรกโต, ปุพฺเพปิ กรีสุเยว, น จ อิทาเนว มยา กาณา มม วจนการิกา กตา, ปุพฺเพปิ กตาเยวา"ติ วตฺวา ตมตฺถํ โสตุกาเมหิ ยาจิโต

พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไรหนอ" เมื่อภิกษุกราบทูลว่า "ด้วยเรื่องชื่อนี้" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุแก่เหล่านั้นทำความเดือดร้อนให้นางกาณา มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้น แม้ในกาลก่อนก็ได้กระทำแล้วเหมือนกัน, อนึ่ง เราทำนางกาณาให้เชื่อฟังคำของเรา มิใช่แต่บัดนี้เท่านั้น แม้ในกาลก่อนเราก็กระทำแล้วเหมือนกัน", ผู้อันภิกษุทั้งหลาย ใคร่จะฟังเรื่องนั้นทูลวิงวอนแล้ว จึงตรัสพัพพุชาดกนี้โดยพิสดารว่า

"ยตฺเถโก ลภเต พพฺพุ,
ทุติโย ตตฺถ ชายติ
ตติโย จ จตุตฺโถ จ,
อิทนฺเต พพฺพุกา พิลนฺ"ติ.

"แมวตัวหนึ่งได้ (เนื้อและหนู) ในที่ใด แมวตัวที่ ๒ ก็เกิดขึ้นในที่นั้น แมวตัวที่ ๓ และที่ ๔ ก็เกิดในที่นั้น แมวเหล่านั้น (ทำลาย)ปล่องนี้แล้ว (ถึงความสิ้นชีวิต)"

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมํ พพฺพุชาตกํ วิตฺถาเรน กเถตฺวา “ตทา จตฺตาโร มหลฺลกภิกฺขู กาณา, มณิกาโร อหเมวา”ติ ชาตกํ สโมธาเนตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว อตีเตปิ กาณา ทุมฺมนา อาวิลจิตฺตา หุตฺวา มม วจเนน ปสนฺนอุทกรหโท วิย วิปฺปสนฺนจิตฺตา อโหสี”ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ทรงประชุมชาดกว่า “ภิกษุแก่ ๔ รูป ได้เป็นแมว ๔ ตัว ในกาลนั้น หนูเป็นนางกาณา นายช่างแก้วเป็นเรานั่นเอง” ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้ในอดีตกาล นางกาณามีใจชั่วร้าย มีจิตขุ่นมัวอย่างนี้ กลับมีจิตผ่องใส เหมือนห้วงน้ำใส เพราะคำของเรา” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๘๒. “ยถาปิ รหโท คมฺภีโร
วิปฺปสนฺโน อนาวิโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน
วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา”ติ.

๘๒. “ห้วงน้ำลึก ใสแจ๋ว ไม่ขุ่นมัว แม้ฉันใด บัณฑิตทั้งหลาย ฟังธรรมแล้ว ย่อมผ่องใส ฉันนั้น”.

ตตฺถ **รหโทติ** โย จตุรงฺคินิยาปิ เสนาย โอคาหนฺติยา, น ขุภติ, เอวรูโป อุทกณฺณโว, สพฺพากาเรน ปน จตุราสีติโยชนสหสฺสคมฺภีโร นีลมหาสมุทฺโท รหโท นาม, ตสฺส หิ เหฏฺฐา จตฺตาฬีสโยชนสหสฺสมตฺเต

ห้วงน้ำใด เมื่อกองทัพทั้ง ๔ [๑] เหล่าข้ามไปอยู่ ไม่กระเพื่อม ห้วงน้ำเห็นปานนี้ ชื่อว่า **ห้วงน้ำ** ในพระคาถานั้น, ก็มหาสมุทรสีเขียวลึก ๘ หมื่น ๔ พันโยชน์ โดยอาการทั้งปวง ชื่อว่าห้วงน้ำ, ก็น้ำในที่ประมาณ ๘ หมื่น ๔ พันโยชน์

---

[๑] กองทัพสี่เหล่าคือ พลช้าง, พลม้า พลรถ และพลเดินเท้า.

ฐาเน อุทกำ มจฺเฉหิ จลติ, อุปริ ตาวตฺตเกเยว ฐาเน อุทกำ วาเตน จลติ, มชฺเฌ จตุโยชนสหสฺสมตฺเต ฐาเน อุทกำ นิจฺจลำ ติฏฺฐติ, อยำ คมฺภีรรหโท นาม. **ธมฺมานีติ** เทสนาธมฺมานิ. อิทำ วุตฺตำ โหติ, “ยถา โส รหโท อนากุลตาย วิปฺปสนฺโน อจลตาย อนาวิโล เอวำ มม เทสนาธมฺมำ สุตฺวา โสตาปตฺติ-มคฺคาทิวเสน นิรุปกฺกิเลสจิตฺตตำ อาปชฺชนฺตา วิปฺปสีทนฺติ ปณฺฑิตา, อรหตฺตำ ปตฺตา ปน เอกนฺตำ วิปฺปสนฺนาว โหนฺตี”ติ.

ภายใต้นีลมหาสมุทรนั้น ย่อมกระเพื่อมเพราะเหล่าฝูงปลา, น้ำในที่มีประมาณเท่านั้นเหมือนกัน ในเบื้องบน ย่อมกระเพื่อมเพราะลม, น้ำในที่ประมาณ ๔ พันโยชน์ ในท่ามกลาง ไม่กระเพื่อมหยุดนิ่ง, ห้วงน้ำนี้ ชื่อว่าห้วงน้ำลึก. คำว่า **ธรรม** ได้แก่ เทศนาธรรม. มีพระดำรัส ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้นี้ว่า “บัณฑิตทั้งหลายฟังธรรมเทศนาของเราแล้ว ถึงความเป็นผู้มีจิตปราศจากกิเลส ด้วยสามารถแห่งมรรคมีโสดาปัตติมรรคเป็นต้น ย่อมผ่องใส เหมือนห้วงน้ำนั้น ชื่อว่า ใส เพราะไม่อากูล ชื่อว่าไม่ขุ่น เพราะไม่กระเพื่อม ฉะนั้น, ส่วนบัณฑิต ผู้บรรลุพระอรหัตผลแล้ว ย่อมผ่องใส โดยส่วนเดียว”.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

กาณมาตาวตฺถุ สตฺตมำ.

เรื่องมารดาของนางกาณาที่ ๗ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ

๘๓. สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺติ.

๘. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

๘๓. สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเว้นในธรรมทั้งปวงแล สัตบุรุษทั้งหลาย หาบ่นเพ้อ เพราะความใคร่ในกามไม่ บัณฑิตทั้งหลาย อันสุขหรือทุกข์ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่แสดงอาการสูงต่ำ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต ภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ. เทสนา เวรญฺชายํ สมุฏฺฐิตา.

ปฐมโพธิยํ หิ ภควา เวรญฺชํ คนฺตฺวา เวรญฺเชน พฺราหฺมเณน นิมนฺติโต ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ วสฺสํ อุปคจฺฉิ. เวรญฺโช พฺราหฺมโณ มาราวฏฺเฏน อาวฏฺโฏ เอกทิวสมฺปิ สตฺถารํ อารพฺภ สตึ น อปฺปาเทสิ. เวรญฺชาปิ ทุพฺภิกฺขา อโหสิ. ภิกฺขู สนฺตรพาหิรํ เวรญฺชายํ ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตํ อลภนฺตา กิลมึสุ. เตสํ อสฺสวาณิชกา ปตฺถปตฺถมูลกํ ภิกฺขํ ปญฺญาเปสุ. เต กิลมนฺเต ทิสฺวา มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร ปรโวชโภเชตุกาโม อุตฺตรกุรุๆ จ ปิณฺฑาย ปเวเสตุกาโม อโหสิ. สตฺถา ตํ ปฏิกฺขิปิ. ภิกฺขูนํ เอกทิวสมฺปิ

๘. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๕๐๐ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเว้นในธรรมทั้งปวงแล** เป็นต้น. เทศนาตั้งขึ้นแล้ว ในเมืองเวรัญชา.

ความพิสดารว่า ในปฐมโพธิกาล พระผู้มีพระภาคเสด็จไปเมืองเวรัญชา อันพราหมณ์ชื่อว่า เวรัญชะ ทูลนิมนต์แล้ว เสด็จเข้าจำพรรษาพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป. เวรัญชพราหมณ์ถูกมารเข้าดลใจ ไม่ให้สติเกิดขึ้นปรารภพระศาสดา แม้สักวันเดียว. แม้เมืองเวรัญชาเกิดทุพภิกขภัย[๑]. ภิกษุทั้งหลาย เที่ยวไปบิณฑบาตในเมืองเวรัญชาทั้งภายในทั้งภายนอก เมื่อไม่ได้บิณฑบาต พากันลำบาก. พวกพ่อค้าม้า จัดแจงภิกษามีข้าวแดงประมาณแล่งหนึ่ง ๆ แก่ภิกษุเหล่านั้น. พระมหาโมคคัลลานเถระ เห็นภิกษุเหล่านั้นลำบากมากปรารถนาจะให้ภิกษุเหล่านั้นฉันง้วนดินและปรารถนาจะ

---

๑ เกิดข้าวยากหมากแพง หรือหาภิกษาได้ยาก.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปิณฺฑปาตํ อารพฺภ นาโหสิ. อิจฺฉาจารํ เอวํ วิหรึสุ.

ปริตฺตาโส วชฺเชตฺวา

ให้ภิกษุเข้าไปยังอุตรกุรุทวีป เพื่อบิณฑบาต. พระศาสดาทรงห้ามท่านเสีย. ความสะดุ้งเพราะปรารภบิณฑบาต ไม่ได้มีแก่ภิกษุทั้งหลาย แม้สักวันหนึ่ง. พวกภิกษุเว้นความประพฤติด้วยอำนาจความอยาก อยู่แล้วอย่างนี้.

สตฺถา ตตฺถ เตมาสํ วสิตฺวา เวรญฺชํ พฺราหฺมณํ อปโลเกตฺวา เตน กตสกฺการสมฺมาโน ตํ สรเณสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา ตโต นิกฺขนฺโต อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน เอกสฺมึ สมเย สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวเน วิหาสิ. สาวตฺถิวาสิโน สตฺถุ อาคนฺตุกภตฺตานิ กรึสุ. ตทา ปน ปญฺจสตมตฺตา วิฆาสาทา ภิกฺขู นิสฺสาย อนฺโตวิหาเรเยว วสนฺติ. เต ภิกฺขูนํ ภุตฺตาวเสสานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา นิทฺทายิตฺวา อุฏฺฐาย นทีตีรํ คนฺตฺวา นทนฺตา วคฺคนฺตา มลฺลมุฏฺฐิยุทฺธํ ยุชฺฌนฺตา กีฬนฺตา อนฺโตวิหาเรปิ พหิวิหาเรปิ อนาจารเมว จรนฺตา วิจรนฺติ.

พระศาสดาประทับอยู่ในเมืองเวรัญชานั้นตลอด ๓ เดือนแล้ว ทรงอำลาเวรัญช-พราหมณ์ อันเวรัญชพราหมณ์นั้นทำสักการะและสัมมานะแล้ว ยังเขาให้ตั้งอยู่ในสรณะ เสด็จออกจากเมืองเวรัญชานั้น เสด็จจาริกไปโดยลำดับในสมัยหนึ่ง เสด็จถึงเมืองสาวัตถี ประทับอยู่แล้วในพระเชตวัน. ชาวเมืองสาวัตถีพากันกระทำอาคันตุกภัตรแด่พระศาสดา. ก็ในกาลนั้น คนกินเดนประมาณ ๕๐๐ คน อาศัยพวกภิกษุอยู่ภายในวิหารนั่นเอง. พวกเขาบริโภคโภชนะอันประณีตซึ่งเหลือลงจากภิกษุฉันแล้ว พากันนอนหลับ ตื่นขึ้นแล้วไปฝั่งแม่น้ำ ส่งเสียงโห่ร้องเล่นมวยปล้ำกัน เที่ยวประพฤติอนาจารนั่นแล ในภายในวิหารบ้าง ภายนอกวิหารบ้าง.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "ปสฺสถาวุโส, อิเม วิฆาสาทา ทุพฺภิกฺขกาเล เวรญฺชายํ กิญฺจิ วิการํ น ทสฺเสสุ, อิทานิ ปน เอวรูปานิ ปณีตโภชนานิ ภุญฺชิตฺวา อเนกปฺปการํ วิการํ ทสฺเสนฺตา วิจรนฺติ, ภิกฺขู ปน เวรญฺชายปิ อุปสนฺตรูปา วิหริตฺวา อิทานิปิ อุปสนฺตา ว วิหรนฺตี"ติ.

พวกภิกษุสนทนากันในธรรมสภาว่า "ขอท่านทั้งหลายจงดูเถิดผู้มีอายุ คนกินเดนเหล่านี้ไม่แสดงอาการแปลกอะไรๆ ในเมืองเวรัญชา ในคราวทุพภิกขภัย, แต่บัดนี้ กินโภชนะอันประณีตเห็นปานนี้แล้ว เที่ยวแสดงอาการแปลกหลายประการอยู่, ส่วนภิกษุทั้งหลาย อยู่กันอย่างสงบแม้ในเมืองเวรัญชา ถึงบัดนี้ก็อยู่กันอย่างสงบเทียว".

สตฺถา ธมฺมสภํ คนฺตฺวา "ภิกฺขเว กึ กเถถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิทนฺนามา"ติ วุตฺเต "ปุพฺเพปิ เต คทฺรภโยนิยํ นิพฺพตฺตา ปญฺจสตา คทฺรภา หุตฺวา ปญฺจสตานํ อาชานียสินฺธวานํ อลฺลรสมุทฺทิก-ปานกปิตาวเสสํ อุจฺฉิฏฺฐกสฏฺฐึ อุทเกน มทฺทิตฺวา มกจิปิโลติกาหิ ปริสฺสาวิตตฺตา 'วาโลทกนฺ'ติ สงฺขยคตํ อปฺปรสํ นิหีนํ ปิวิตฺวา มธุมตฺตา วิย นทนฺตา วิจรึสู"ติ วตฺวา

พระศาสดาเสด็จไปธรรมสภาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอคุยกันเรื่องอะไร?" เมื่อพวกภิกษุกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" ตรัสว่า "แม้ในกาลก่อน คนกินเดนเหล่านั้น เกิดในกำเนิดลา เป็นลา ๕๐๐ ตัว ดื่มน้ำมีรสน้อยเลว ถึงการนับว่า 'น้ำหาง' เพราะเขาเอาน้ำขยำกากที่เป็นเดน เหลือลงจากน้ำลูกจันมีรสชุ่ม ที่ม้าสินธพชาติอาชาไนย ๕๐๐ ตัว ดื่มกินแล้ว กรองแล้วด้วยผ้าเปลือกปอเก่า ทำเป็นเหมือนเมาน้ำหวานเที่ยวส่งเสียงอยู่แล้ว" แล้วตรัสวาโลทกชาดกนี้ โดยพิสดารว่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

"วาโลทกำ อปฺปรสำ นิหีนำ
ปิวิตฺวา มโท ชายติ คทฺรภานำ,
อิมำ ปิวิตฺวาน รสำ ปณีตำ
มโท น สญฺชายติ สินฺธวานำ,
อปฺปำ ปิวิตฺวาน นิหีนชจฺโจ
โส มชฺชติ เตน ชนินฺท ผุฏฺโฐ,
โธรยฺหสีลี จ กุลมฺหิ ชาโต
น มชฺชติ อคฺครสำ ปิวิตฺวา"ติ

"เพราะดื่มน้ำหาง มีรสน้อยเลว
ความเมาจึงเกิดขึ้น แก่ลาทั้งหลาย
เพราะดื่มน้ำ มีรสอันประณีตนี้
ความเมาไม่เกิดขึ้น แก่ม้าสินธพ
ทั้งหลาย ข้าแต่พระองค์ผู้เป็น
จอมนรชน ลานั้นมีชาติเลว ดื่มน้ำ
มีรสน้อย อันรสนั้นถูกต้องแล้ว
ย่อมเมา, ส่วนม้าอาชาไนย มีปกติ
เอาธุระการงาน เกิดในตระกูล
ดื่มรสอันเลิศ ย่อมไม่เมา"

อิมำ วาโลทกชาตกำ วิตฺถาเรน กเถตฺวา "เอวำ ภิกฺขเว สปฺปุริสา โลภธมฺมำ วิวชฺเชตฺวา สุขิตกาเลปิ ทุกฺขิตกาเลปิ นิพฺพิการาว โหนฺตี"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษ ทั้งหลาย เว้นธรรมคือความโลภอย่างนี้ แล้ว ไม่มีอาการแปลก ทั้งในเวลามีสุข ทั้งในเวลามีทุกข์" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิ แสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๘๓. "สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ
น กามกามา ลปยนฺติ สนฺโต
สุเขน ผุฏฺา อถวา ทุกฺเขน
น อุจฺจาวจำ ปณฺฑิตา ทสฺสยนฺตี"ติ.

๘๓. "สัตบุรุษทั้งหลาย ย่อมเว้นในธรรมทั้งปวงแล สัตบุรุษทั้งหลาย หาบ่นเพ้อ เพราะความใคร่ในกามไม่ บัณฑิตทั้งหลาย อันสุขหรือทุกข์ถูกต้องแล้ว ย่อมไม่แสดงอาการสูงต่ำ".

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **สพฺพตฺถาติ** ปญฺจกฺขนฺธาทิเภเทสุ สพฺพธมฺเมสุ. **สปฺปุริสาติ** สุปุริสา. **วชนฺตีติ** อรหตฺตมคฺคญาเณน อปกฑฺฒนฺตา ฉนฺทราคํ วิชหนฺติ. **น กามกามาติ** กาเม กามยนฺตา, กามเหตุ กามการณา. **ลปยนฺติ สนฺโตติ** พุทฺธาทโย สนฺโต กามเหตุ เนว อตฺตนา ลปนฺติ น ปรํ ลปาเปนฺติ. เย หิ ภิกฺขาย ปวิฏฺา อิจฺฉาจาเร จิตา "กึ อุปาสก สุขํ เต ปุตฺตทารสฺส, ราชโจราทีนวเสน ทฺวิปทจตุปฺปเทสุ นตฺถิ โกจิ อุปทฺทโว"ติอาทีนิ วทนฺติ, ตาว เต ลปยนฺติ นาม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ทั้งปวง** ได้แก่ ในธรรมทั้งปวง อันต่างด้วยธรรมมีขันธ์ ๕ เป็นต้น. คำว่า **สัตบุรุษ** ได้แก่บุรุษดี. คำว่า **ย่อมเว้น** ความว่า สัตบุรุษ เมื่อคร่า (ฉันทราคะ) ออกด้วยอรหัตมรรคญาณ ชื่อว่า ย่อมละฉันทราคะได้. คำว่า **เพราะความใคร่ในกามไม่** ได้แก่ ผู้ใคร่กามคือเพราะเหตุแห่งกาม ได้แก่ เพราะกามเป็นเหตุ. คำว่า **สัตบุรุษทั้งหลาย หาบ่นเพ้อ** ความว่า สัตบุรุษทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ย่อมไม่บ่นเพ้อด้วยตนเอง ไม่ยังคนอื่นให้บ่นเพ้อ เพราะเหตุแห่งกาม. จริงอยู่ ภิกษุเหล่าใด เข้าไปเพื่อภิกษา ดำรงอยู่ในอิจฉาจาร ถามคำเป็นต้นว่า "บุตรและภรรยาของท่านยังอยู่สุขสบายดีไหมอุบาสก ? อุปัทวะอะไรในสัตว์ ๒ เท้า และสัตว์ ๔ เท้า ด้วยสามารถภัยมีราชภัยและโจรภัยเป็นต้น ย่อมไม่มีหรือ ?", ภิกษุเหล่านั้น ชื่อว่าย่อมบ่นเพ้อก่อน.

ตถา วตฺวา ปน "อาม ภนฺเต, สพฺเพสํ โน สุขํ, นตฺถิ โกจิ

ก็ครั้นกล่าวอย่างนั้นแล้ว กล่าวว่า "ครับท่าน พวกผมทั้งหมดอยู่สุขสบายดี,

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปฏฺฐโว, อิทานิ โน เคหํ ปหูตนฺนปานํ, อิเธว วสถา"ติ อตฺตานํ นิมนฺตาเปตฺวา ลปาเปนฺติ นาม. สนฺโต ปน อิทํ อุภยมฺปิ น กโรนฺติ. **สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขนาติ** เทสนามตฺตเมตํ. อฏฺฐหิ ปน โลกธมฺเมหิ ผุฏฺฐา ตุฏฺฐิภาวมงฺกุภาวเวเสน วา วณฺณภณนอวณฺณภณนวเสน วา อุจฺจาวจํ ปณฺฑิตา น ทสฺสยนฺตีติ.

ไม่มีอุปัทวะอะไร ๆ บัดนี้ เรือนของพวกผมมีข้าวและน้ำมากมาย ขอท่านอยู่ในที่นี้เถอะ" ให้เขานิมนต์ตน ชื่อว่า ยังคนอื่นให้บ่นเพ้อ. ส่วนสัตบุรุษทั้งหลายย่อมไม่กระทำแม้ทั้ง ๒ อย่างนี้. คำว่า **อันสุขหรือทุกข์ถูกต้องแล้ว** นั่นเป็นเพียงเทศนา. ส่วนบัณฑิตทั้งหลาย ถูกโลกธรรม ๘ ถูกต้องอยู่ ไม่แสดงอาการทั้งสูงทั้งต่ำ ด้วยสามารถความยินดีและความเป็นผู้เก้อเขิน หรือด้วยสามารถการกล่าวคุณและการกล่าวโทษ.

เทสนาวสาเน พห โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ปญฺจสตภิกฺขุวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่ ๘ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๙. ธมฺมิกตฺเถรวตฺถุ

๘๔. น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ
น ปุตฺตมิจฺเฉ น ธนํ น รฏฺฐํ
น อิจฺเฉยฺย อธมฺเมน สมิทฺธิมตฺตโน
ส สีลวา ปญฺญวา ธมฺมิโก สิยา.

๙. เรื่องพระธรรมิกเถระ

๘๔. บัณฑิต ย่อมไม่ทำบาปเพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น ไม่พึงปรารถนาบุตร ทรัพย์ (หรือ) แว่นแคว้น ไม่พึงปรารถนาความสำเร็จแห่งตน โดยไม่ชอบธรรม พึงเป็นผู้มีศีล มีปัญญา ตั้งอยู่ในธรรม.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. ธมฺมิกตฺเถรวตฺถุ

น อตฺตเหตูติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ธมฺมิกตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร เอโก อุปาสโก ธมฺเมน สเมน อคารํ อชฺฌาวสติ. โส ปพฺพชิตุกาโม หุตฺวา เอกทิวสํ ภริยาย สทฺธึ นิสีทิตฺวา สุขกถํ กเถนฺโต อาห "ภทฺเท อิจฺฉามหํ ปพฺพชิตุนฺ"ติ. "เตนหิ สามิ อาคเมหิ ตาว ยาวาหํ กุจฺฉิคตทารกํ วิชายามี"ติ. โส อาคเมตฺวา ทารกสฺส ปทสา คมนกาเล ปุนปิ ตํ อาปุจฺฉิตฺวา "อาคเมหิ ตาว สามิ, ยาว อยํ วยปฺปตฺโต โหตี"ติ วุตฺเต "กึ มม อิมาย อปโลกิตาย วา อนปโลกิตาย วา อตฺตโน ทุกฺขนิสฺสรณํ กริสฺสามี"ติ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิ.

โส กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา ฆเฏนฺโต วายมนฺโต อตฺตโน ปพฺพชิตกิจฺจํ

๙. เรื่องพระธรรมิกเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระธรรมิกเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เพราะเหตุแห่งตนหามิได้** เป็นต้น.

ฟังมาว่า อุบาสกคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี อยู่ครองเรือนโดยชอบธรรมสม่ำเสมอ. เขาอยากจะบวช วันหนึ่งนั่งคุยกันถึงเรื่องความสุขกับภรรยา กล่าวว่า "ฉันอยากจะบวชนะเธอ". ภรรยากล่าวว่า "พี่ ถ้าอย่างนั้น พี่ต้องรอจนกว่าฉันจะคลอดลูก ซึ่งยังอยู่ในท้อง". เขารอคอยแล้ว ในเวลาเด็กเดินได้ ลาภรรยานั้นอีก เมื่อภรรยากล่าวว่า "พี่ต้องรอจนกว่าเด็กนี้เจริญวัย" จึงคิดว่า "จะมีประโยชน์อะไรที่เราจะต้องลาหรือไม่ต้องลาหญิงนี้ เราจะกระทำการออกไปจากทุกข์สำหรับตน" แล้วออกไปบวช.

โส กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา ฆเฏนฺโต ท่านเรียนกรรมฐานแล้ว พากเพียร วายมนฺโต อตฺตโน ปพฺพชิตกิจฺจํ พยายามทำกิจแห่งบรรพชิตของตนให้

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิฏฺฐาเปตฺวา เตสํ ทสฺสนตฺถาย ปุน สาวตฺถึ คนฺตฺวา ปุตฺตสฺส ธมฺมกถํ กเถสิ. โสปิ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิ. ปพฺพชิตฺวา จ ปน น จิรสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณิ. ปุราณทุติยิกาปิสฺส "เยสํ อตฺถาย อหํ ฆราวาสํ วเสยฺยํ, เต อุโภปิ ปพฺพชิตา, อิทานิ เม กึ ฆราวาเสน, ปพฺพชิสฺสามี"ติ นิกฺขมิตฺวา ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก ปพฺพชิ. ปพฺพชิตฺวา จ ปน น จิรสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณิ.

สำเร็จ กลับไปเมืองสาวัตถีอีก เพื่อต้องการเยี่ยมบุตรและภรรยาเหล่านั้น กล่าวธรรมกถาแก่บุตร. ถึงบุตรนั้นก็ออกบวช. ก็แลครั้นบวชแล้ว ต่อกาลไม่นานนัก ก็บรรลุอรหัตผล. ฝ่ายภรรยาเก่าของท่านคิดว่า "เราอยู่ครองเรือนเพื่อประโยชน์แก่ชนเหล่าใด, คนเหล่านั้นแม้ทั้ง ๒ บวชแล้ว, บัดนี้เราจะต้องการอะไรด้วยการอยู่เป็นฆราวาส เราจักบวชละ" แล้วออกไปบวชในสำนักของภิกษุณีทั้งหลาย. ก็แลครั้นบวชแล้ว ต่อกาลไม่นานนัก ก็บรรลุอรหัตผล.

อเถกทิวสํ ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "อาวุโส ธมฺมิกอุปาสโก อตฺตโนปิ ธมฺเม ปติฏฺฐิตตฺตา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต, ปุตฺตทารสฺสาปิ ปติฏฺฐา ชาโต"ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต "ภิกฺขเว ปณฺฑิเตน นาม เนว อตฺตเหตุ, น ปรสฺส เหตุ สมิทฺธิ

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในธรรมสภาว่า "ท่านครับ ธรรมิกอุบาสกออกบวช บรรลุอรหัตผล เป็นที่พึ่งแม้แก่บุตรและภรรยา เพราะตนตั้งอยู่ในธรรม". พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอ นั่งประชุมสนทนากันเรื่องอะไรหนอ ?" เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้" ตรัสว่า "ธรรมดาบัณฑิตไม่พึงปรารถนาความสำเร็จเพราะเหตุ

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิจฺฉิตพฺพา, ธมฺมิเกเนว ปน ธมฺมปฏิสรเณน ภวิตพฺพนฺ"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

แห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่นเท่านั้น แต่พึงตั้งอยู่ในธรรม พึงมีธรรมเป็นที่พึ่งทีเดียว" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๘๔. "น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ น ปุตฺตมิจฺเฉ น ธนํ, น รฏฺฐํ น อิจฺเฉยฺย อธมฺเมน สมิทฺธิมตฺตโน ส สีลวา ปญฺญวา ธมฺมิโก สิยา"ติ.

๘๔. "บัณฑิต ย่อมไม่ทำบาปเพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น ไม่พึงปรารถนาบุตร ทรัพย์(หรือ) แว่นแคว้น ไม่พึงปรารถนาความสำเร็จแห่งตน โดยไม่ชอบธรรม พึงเป็นผู้มีศีล มีปัญญา ตั้งอยู่ในธรรม".

ตตฺถ **น อตฺตเหตู**ติ ปณฺฑิโต นาม อตฺตเหตุ วา ปรสฺส เหตุ วา ปาปํ น กโรติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **เพราะเหตุแห่งตน หามิได้** ความว่า ธรรมดาบัณฑิตไม่กระทำบาป เพราะเหตุแห่งตนหรือเพราะเหตุแห่งคนอื่น.

น ปุตฺตมิจฺเฉติ ปุตฺตํ วา ธนํ วา รฏฺฐํ วา อิจฺเฉยฺย, เอตานิปิ ปาปกมฺเมน น อิจฺฉนฺโต ปาปกมฺมํ น กโรติเอวาติ อตฺโถ. **สมิทฺธิมตฺตโน**ติ ยา อตฺตโน สมิทฺธิ, ตมฺปิ อธมฺเมน น อิจฺเฉยฺย สมิทฺธิการณาปิ ปาปํ น กโรตีติ อตฺโถ.

คำว่า **ไม่พึงปรารถนาบุตร** ความว่า ไม่พึงปรารถนาบุตร ทรัพย์หรือแว่นแคว้น เพราะกรรมชั่ว, บัณฑิตเมื่อปรารถนาบุตรเป็นต้นแม้เหล่านั้น ย่อมไม่กระทำกรรมชั่วเลยทีเดียว. คำว่า **ความสำเร็จแห่งตน** ความว่า ไม่พึงปรารถนาแม้ความสำเร็จแห่งตนโดยไม่

ส สีลวาติ โย เอวรูโป ปุคฺคโล, **โส เอว** สีลวา จ ปญฺญวา จ **ธมฺมิโก จ สิยา. น** อญฺโญติ **อตฺโถ.**

ชอบธรรม อธิบายว่า ย่อมไม่ทำบาปแม้เพราะเหตุแห่งความสำเร็จ. คำว่า **ผู้มีศีลเป็นต้น** ความว่า บุคคลเห็นปานนั้น พึงเป็นผู้มีศีล มีปัญญา และตั้งอยู่ในธรรม. อธิบายว่า คนอื่นหาเป็นผู้มีศีล มีปัญญา และตั้งอยู่ในธรรมไม่.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ธมฺมิกตฺเถรวตฺถุ นวมํ.

เรื่องพระธรรมิกเถระที่ ๙ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ธมฺมสฺสวนวตฺถุ

๘๕. อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ
เย ชนา ปารคามิโน,
อถายํ อิตรา ปชา
ตีรเมวานุธาวติ.

๘๖. เย จ โข สมฺมทกฺขาเต
ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน,
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ
มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรํ.

๑๐. เรื่องการฟังธรรม

๘๕. บรรดามนุษย์ทั้งหลาย ชนผู้ถึงฝั่ง
มีจำนวนนิดหน่อย ส่วนสัตว์นอกนี้
เดินลัดเลาะไปตามฝั่งเท่านั้น.

๘๖. ก็แล เหล่าชนผู้ประพฤติตามธรรม
ในธรรม อันเรากล่าวโดยชอบแล้ว
ข้ามบ่วงมัจจุราช ซึ่งข้ามได้ยากยิ่ง
จักถึงฝั่ง.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ธมฺมสฺสวนวตฺถุ

อปฺปกา เต มนุสฺเสสูติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ธมฺมสฺสวนํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร เอกวีถิวาสิโน มนุสฺสา สมคฺคา หุตฺวา คณพนฺเธน ทานํ ทตฺวา สพฺพรตฺตึ ธมฺมสฺสวนํ กาเรสุ. สพฺพรตฺตึ ปน ธมฺมํ โสตุํ นาสกฺขึสุ, เอกจฺเจ กามรติ-นิสฺสิตา หุตฺวา ปุน เคหเมว คตา, เอกจฺเจ โทสนิสฺสิตา, เอกจฺเจ ปน ถีนมิทฺธสมงฺคิโน หุตฺวา ตตฺเถว นิสีทิตฺวา จปลายนฺตา โสตุํ นาสกฺขึสุ. ปุนทิวเส ภิกฺขู ตํ อุทฺทิสฺส ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ.

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “ภิกฺขเว อิเม สตฺตา นาม เยภุยฺเยน ภวนิสฺสิตา ภเวสุเอว

๑๐. เรื่องการฟังธรรม

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภการฟังธรรมตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **บรรดามนุษย์ทั้งหลาย ชนผู้ถึงฝั่งมีจำนวนนิดหน่อย** เป็นต้น.

ได้ยินว่า มนุษย์ทั้งหลาย ผู้อยู่ในถนนสายเดียวกัน ในกรุงสาวัตถี เป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ถวายทานโดยรวมกันเป็นหมู่ ให้ทำการฟังธรรมตลอดทั้งคืน. แต่พวกเขาไม่อาจฟังธรรมตลอดทั้งคืนได้, บางพวกอาศัยความยินดีในกาม พากันกลับไปบ้านเสียอีก, บางพวกอาศัยโทสะ, ส่วนบางพวกง่วงนอนเต็มทนนั่งสัปหงกอยู่ในที่นั้นนั่นเอง ไม่ได้อาจฟังธรรม. ในวันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลาย สนทนากันในธรรมสภาเจาะจงเรื่องนั้น.

พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมคุยกันด้วยเรื่องอะไรหนอ?” เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้” จึงตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่าสัตว์เหล่านี้

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ลคฺคา วิหรนฺติ, ปารคามิโน นาม นนฺเอง, ผู้ที่ชื่อว่าถึงฝั่ง มีจำนวนน้อย”
อปฺปกา”ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ได้ตรัส
เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ คาถาเหล่านี้ว่า

๘๕. “อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ
เย ชนา ปารคามิโน,
อถายํ อิตรา ปชา
ตีรเมวานุธาวติ.

๘๕. “บรรดามนุษย์ทั้งหลาย ชนผู้ถึงฝั่ง
มีจำนวนนิดหน่อย ส่วนสัตว์นอกนี้
เดินลัดเลาะไปตามฝั่งเท่านั้น.

๘๖. เย เจ โข สมฺมทกฺขาเต
ธมฺเม ธมฺมานุวตฺติโน,
เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ
มจฺจุเธยฺยํ สุทุตฺตรนฺ”ติ.

๘๖. ก็แล เหล่าชนผู้ประพฤติตามธรรม
ในธรรม อันเรากล่าวโดยชอบแล้ว
ข้ามบ่วงมัจจุราช ซึ่งข้ามได้ยากยิ่ง
จักถึงฝั่ง”.

ตตฺถ **อปฺปกาติ** โถกา น พหู. **ปารคามิโนติ** นิพฺพานคามิโน. **อถายํ อิตรา ปชาติ** ยา ปนายํ อวเสสา ปชา สกฺกายทิฏฺฐิตีรเมว อนุธาวติ, อยเมว พหูตราติ อตฺโถ. **สมฺมทกฺขาเตติ** สมฺมา อกฺขาเต สุกถิเต. **ธมฺเมติ** เทสนาธมฺเม. **ธมฺมานุวตฺติโนติ** ตํ ธมฺมํ สุตฺวา ตทนุจฺฉวิกํ ปฏิปทํ ปูเรตฺวา มคฺคผลสจฺฉิกรณวเสน ธมฺมานุวตฺติโน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **มีจำนวนน้อย** คือมีจำนวนนิดหน่อย ได้แก่ ไม่มาก. คำว่า **ผู้ถึงฝั่ง** คือ บรรลุพระนิพพาน. คำว่า **ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้** ความว่า ส่วนหมู่สัตว์ที่เหลือนี้เดินลัดเลาะไปตามฝั่ง คือ สักกายทิฐิเท่านั้น มีจำนวนมากกว่า. คำว่า **อันเรากล่าวโดยชอบแล้ว** คือ กล่าวไว้โดยชอบ ได้แก่ตรัสไว้ดีแล้ว. คำว่า **ในธรรม** ได้แก่ในเทศนาธรรม.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปารเมสฺสนฺตีติ เต เอวรูปา ชนา นิพฺพานปารํ คมิสฺสนฺติ. **มจฺจุเธยฺยนฺติ** กิเลสมารสงฺขาตสฺส มจฺจุสฺส นิวาสนฏฺ-ฐานภูตํ เตภูมิกวฏฺฏํ. **สุทุตฺตรนฺติ** เย ชนา ธมฺมานุวตฺติโน, เต เอตํ สุทุตฺตรํ ทุรติกฺกมํ มารเธยฺยํ ตริตฺวา อติกฺกมิตฺวา นิพฺพานปารํ คมิสฺสนฺตีติ อตฺโถ.

คำว่า **ประพฤติตามธรรม** ได้แก่ ผู้ประพฤติตามธรรม ด้วยสามารถการฟังธรรมนั้นแล้ว บำเพ็ญปฏิปทาอันสมควรแก่ธรรมนั้น กระทำมรรคผลให้แจ้ง. คำว่า **จักถึงฝั่ง** ความว่า เหล่าชนเห็นปานนั้น จักถึงฝั่งคือนิพพาน. คำว่า **บ่วงมัจจุราช** ความว่า วัฏฏะเป็นไปในภูมิ ๓ อันเป็นสถานที่อยู่ของมัจจุราช กล่าวคือกิเลสมาร. คำว่า **ข้ามได้โดยยากยิ่ง** ความว่า เหล่าชนผู้ประพฤติตามธรรม ข้ามคือก้าวล่วงบ่วงมาร ซึ่งข้ามได้ยากยิ่ง ได้แก่ก้าวล่วงได้โดยยาก จักถึงฝั่ง คือพระนิพพาน.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ธมฺมสฺสวนวตฺถุ ทสมํ.

เรื่องการฟังธรรมที่ ๑๐ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. อาคนฺตุกภิกฺขุวตฺถุ

๘๗. กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย
สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต
โอกา อโนกมาคมฺม
วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ,

๘๘. ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย
หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ
จิตฺตเกฺลสเหิ ปณฺฑิโต.

๘๙. เยสํ สมฺโพธิยงฺเคสุ
สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสคฺเค
อนุปาทาย เย รตา
ขีณาสวา ชุติมนฺโต
เต โลเก ปรินิพฺพุตา.

๑๑. เรื่องอาคันตุกภิกษุ

๘๗. บัณฑิต ละธรรมดำ ออกจากธรรมเป็นเครื่องอาลัย ชื่อว่า โอกะ อาศัยธรรมเป็นเครื่องอาลัย ชื่อว่าโอกะหามิได้ พึงเจริญธรรมขาว,

๘๘. ละกามทั้งหลายแล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวก เป็นที่สัตว์ยินดีได้โดยยาก บัณฑิต พึงทำตนให้หมดจดจากธรรมเครื่องเศร้าหมองจิต.

๘๙. ชนเหล่าใด อบรมจิตโดยชอบในองค์แห่งปัญญาเป็นเครื่องตรัสรู้ ชนเหล่าใด ไม่ยึดมั่น ยินดีแล้วในธรรมเป็นเครื่องสละคืนความยึดถือ ชนเหล่านั้นผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว ผู้มีความรุ่งเรืองดับรอบแล้วในโลก.

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. อาคนฺตุกภิกฺขุวตฺถุ

กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหายาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปญฺจสเต อาคนฺตุกภิกฺขู อารพฺภ กเถสิ.

โกสลรฏฺเฐ กิร ปญฺจสตา ภิกฺขู วสฺสํ วสิตฺวา วุฏฺฐวสฺสา "สตฺถารํ ปสฺสิสฺสามา"ติ เชตวนํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. สตฺถา เตสํ จริยปฏิปกฺขํ นิสาเมตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

๑๑. เรื่องอาคันตุกภิกษุ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพวกอาคันตุกภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ละธรรมดำ** เป็นต้น.

ได้สดับมาว่า ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป อยู่จำพรรษาในแว่นแคว้นโกศล ออกพรรษาแล้ว ปรึกษากันว่า "พวกเราจักเฝ้าพระศาสดา" แล้วไปพระเชตวัน ถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่ง ณ ที่สุดข้างหนึ่ง. พระศาสดาทรงพิจารณาธรรมเป็นปฏิปักษ์ต่อการประพฤติของภิกษุเหล่านั้น เมื่อจะทรงแสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๘๗. "กณฺหํ ธมฺมํ วิปฺปหาย
สุกฺกํ ภาเวถ ปณฺฑิโต
โอกา อโนกมาคมฺม
วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ,

๘๗. "บัณฑิตละธรรมดำ ออกจากธรรมเป็นเครื่องอาลัยชื่อว่า โอกะ อาศัยธรรมเป็นเครื่องอาลัยชื่อว่า โอกะ หามิได้ พึงเจริญธรรมขาว,

๘๘. ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺย
หิตฺวา กาเม อกิญฺจโน
ปริโยทเปยฺย อตฺตานํ
จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิโต.

๘๘. ละกามทั้งหลายแล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล พึงปรารถนาความยินดียิ่งในวิเวก เป็นที่สัตว์ยินดีได้โดยยาก, บัณฑิตพึงทำตนให้

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หมดจดจากธรรมเครื่องเศร้าหมอง-จิต.

๘๙. เยสำ สมฺโพธิยงฺเคสุ สมฺมา จิตฺตำ สุภาวิตำ อาทานปฏินิสฺสคฺเค อนุปาทาย เย รตา ขีณาสวา ชุติมนฺโต เต โลเก ปรินิพฺพุตา"ติ.

๘๙. ชนเหล่าใด อบรมจิตโดยชอบในองค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้ ชนเหล่าใด ไม่ยึดมั่น ยินดีแล้วในธรรมเป็นเครื่องสละคืนความยึดถือ ชนเหล่านั้น ผู้มีอาสวะสิ้นแล้ว ผู้มีความรุ่งเรือง ดับรอบแล้วในโลก".

ตตฺถ **กณฺหำ ธมฺมนฺติ** กายทุจฺจริตาทิเภทำ อกุสลธมฺมำ วิปฺปหาย ชหิตฺวา. **สุกฺกำ ภาเวถาติ** ปณฺฑิโต ภิกฺขุ อภินิกฺขมนโต ปฏฺฐาย ยาว อรหตฺตมคฺคา กายสุจริตาทิเภทำ สุกฺกำ ธมฺมำ ภาเวยฺย. กถำ? โอกา อโนกมาคมฺมาติ โอกำ วุจฺจติ อาลโย, อโนกำ วุจฺจติ อนาลโย, อาลยโต นิกฺขมิตฺวา อนาลยสงฺขาตำ นิพฺพานำ ปฏิจฺจ อารพฺภ ตำ ปตฺถยมาโน ภาเวยฺยาติ อตฺโถ. **ตตฺราภิรติมิจฺเฉยฺยาติ** ยสฺมึ อนาลยสงฺขาเต วิเวเก นิพฺพาเน อิเมหิ สตฺเตหิ ทูรภิรมำ, ตตฺร

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ธรรมดำ** ความว่า ละคือสละธรรมอันเป็นอกุศลอันต่างด้วยทุจริตมีกายทุจริตเป็นต้น. คำว่า **พึงเจริญธรรมขาว** ความว่า ภิกษุผู้เป็นบัณฑิต พึงเจริญธรรมขาวอันต่างด้วยธรรม มีกายสุจริตเป็นต้น ตั้งแต่ออกบวชจนถึงอรหัตมรรค. ถามว่า พึงเจริญธรรมขาวอย่างไร ? แก้ว่า บัณฑิต ออกจากธรรมเป็นเครื่องอาลัย ชื่อว่าโอกะ อาศัยธรรมเป็นเครื่องอาลัย ชื่อโอกะหามิได้ พึงเจริญธรรมขาว. อธิบายว่า ธรรมเป็นเครื่องอาลัย พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า โอกะ, ธรรมเป็นเครื่องหาอาลัยมิได้ พระผู้มีพระภาค

อภิรติมิจฺเฉยฺย. ตรัสเรียกว่า อโนกะ, บัณฑิตออกจากธรรมเป็นเครื่องอาลัย อาศัยคือปรารภพระนิพพาน กล่าวคือธรรมเครื่องหาอาลัยมิได้ เมื่อปรารถนานิพพานนั้น พึงเจริญธรรมขาว. คำว่า **พึงปรารถนาความยินดีในวิเวกนั้น** ความว่า พึงปรารถนาความยินดีในวิเวก กล่าวคือธรรมหาอาลัยมิได้ คือในพระนิพพาน อันสัตว์เหล่านี้ยินดีได้ยาก.

หิตฺวา กาเมติ วตฺถุกามกฺกิเลสกาเม หิตฺวา อกิญฺจโน หุตฺวา วิเวเก อภิรติมิจฺเฉยฺยาติ อตฺโถ. **จิตฺตเกลเสหีติ** ปญฺจหิ **นีวรเณหิ** อตฺตานํ โวทเปยฺย ปริโสเธยฺยาติ อตฺโถ. **สมฺโพธิยงฺเคสูติ** โพชฺฌงฺเคสุ.

คำว่า **ละกามทั้งหลาย** ความว่า ละวัตถุกามและกิเลสกาม ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล พึงยินดียิ่งในวิเวก. คำว่า **จากธรรมเครื่องเศร้าหมองจิต** ความว่า พึงทำตนให้ผ่องแผ้ว คือให้หมดจดจากนิวรณ์ ๕. คำว่า **ในองค์แห่งปัญญาเครื่องตรัสรู้** ได้แก่ ในองค์ธรรมเครื่องตรัสรู้.

สมฺมา จิตฺตํ สุภาวิตนฺติ เหตุนา นเยน จิตฺตํ สุฏฺฐุ ภาวิตํ วฑฺฒิตํ. **อาทานปฏินิสฺสคฺเคติ** อาทานํ วุจฺจติ คหณํ. ตสฺส ปฏินิสฺสคฺคสงฺขาเต อคฺคหเณ จตูหิ อุปาทาเนหิ กิญฺจิ อนุปาทิยิตฺวา เย รตาติ อตฺโถ.

คำว่า **อบรมจิตโดยชอบ** ความว่า (ชนเหล่าใด) อบรมจิต คือเจริญด้วยดีโดยเหตุ คือโดยนัย. คำว่า **ในธรรมเครื่องสละคืนความถือมั่น** ความว่า การยึดถือพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่าการยึดมั่น. ชนเหล่าใด ไม่ยึดถืออะไร ๆ

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชุติมนฺโตติ อานุภาววนฺโต อรหตฺต-มคฺคญาณชุติยา ขนฺธาทิเภเท ธมฺเม โชเตตฺวา จิตาติ อตฺโถ. **เต โลเกติ** อิมสฺมึ ขนฺธาทิโลเก ปรินิพฺพุตา นาม "อรหตฺตปตฺติโต ปฏฺฐาย กิเลสวฏฺฏสฺส เขปิตตฺตา สอุปาทิเสเสน จริมจิตฺตนิโรเธน ขนฺธวฏฺฏสฺส เขปิตตฺตา อนุปาทิเสเสน จา"ติ ทฺวีหิ ปรินิพฺพาเนหิ ปรินิพฺพุตา อนุปาทาโนวิย ปทีโป อปณฺณตฺติกภาวํ คตาติ อตฺโถ.

ด้วยอุปาทาน ๔ ยินดีในการไม่ยึดถือกล่าวคือการสละคืนการยึดถือนั้น. คำว่า **ผู้รุ่งเรือง** ความว่า มีอานุภาพ คือยังธรรมอันต่างด้วยธรรมมีขันธ์เป็นต้น ให้รุ่งเรือง ด้วยความรุ่งเรือง คืออรหัต-มรรคญาณ ดำรงอยู่แล้ว. คำว่า **ชนเหล่านั้น...ในโลก** ความว่า ชนเหล่านั้นชื่อว่าดับรอบแล้วในโลกมีขันธ์เป็นต้นนี้ คือปรินิพพานแล้ว ด้วยปรินิพพาน ๒ อย่าง คือ "ด้วยสอุปาทิเสสปรินิพพาน เพราะกิเลสวัฏฏะอันตนให้สิ้นไปแล้ว ตั้งแต่บรรลุอรหัตผลและด้วยอนุปาทิเสส-ปรินิพพาน เพราะขันธวัฏฏะอันตนให้สิ้นไปแล้ว ด้วยการดับจิตดวงหลัง" คือถึงความไม่มีบัญญัติ ดุจประทีปหาเชื้อมิได้ ฉะนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

อาคนฺตุกภิกฺขุวตฺถุ เอกาทสมํ.

เรื่องอาคันตุกภิกษุที่ ๑๑ จบ.

ปณฺฑิตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาบัณฑิตวรรค จบ.

ฉฏฺโฐ วคฺโค.

วรรคที่ ๖ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อรหนฺตวคฺค	๗. อรหันตวรรค
๑. ชีวกวตฺถุ	๑. เรื่องหมอชีวก
๙๐. คตทฺธิโน วิโสกสฺส วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส ปริฬาโห น วิชฺชติ.	๙๐. ความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่คนผู้เดินถึงทางไกล ปราศจากความโศก หลุดพ้นแล้วในธรรมทั้งปวง ละกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวงได้.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อรหนฺตวคฺควณฺณนา

๑. ชีวกวตฺถุ

คตทฺธิโนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ชีวกมฺพวเน วิหรนฺโต ชีวเกน ปุฏฺฐปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ. ชีวกวตฺถุ ขนฺธเก วิตฺถาริตเมว.

เอกสฺมึ หิ สมเย เทวทตฺโต อชาตสตฺตุนา สทฺธึ เอกโต หุตฺวา คิชฺฌกูฏํ อภิรุหิตฺวา ปทุฏฺฐจิตฺโต “สตฺถารํ วธิสฺสามี”ติ สิลํ ปวิชฺฌิ. ตํ เทฺว ปพฺพตกูฏานิ สมฺปฏิจฺฉึสุ. ตโต ภิชฺชิตฺวา คตา ปปฺปฏิกา ภควโต ปาทํ อภิหนิตฺวา โลหิตํ อุปฺปาเทสิ. ภูสา เวทนา อุปฺปชฺชึสุ. ภิกฺขู สตฺถารํ มทฺทกุจฺฉึ นยึสุ. สตฺถา ตโตปิ ชีวกมฺพวนํ คนฺตุกาโม “ตตฺถ มํ เนถา”ติ อาห. ภิกฺขู ภควนฺตํ อาทาย ชีวกมฺพวนํ อคมึสุ. ชีวโก ตํ ปวตฺตึ ญตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วณปฏิกมฺมตฺถาย

๗. พรรณนาอรหันตวรรค

๑. เรื่องหมอชีวก

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในสวนมะม่วงของหมอชีวก ทรงปรารภปัญหาที่หมอชีวกทูลถามแล้ว ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้เดินถึงทางไกล** เป็นต้น. เรื่องของหมอชีวก ท่านให้พิสดารแล้วแลในขันธกะ.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระเทวทัตสมคบกับพระเจ้าอชาตศัตรู ปีนขึ้นยอดภูเขาคิชฌกูฏ มีจิตคิดชั่ว คิดว่า “เราจักปลงพระชนม์พระศาสดา” จึงกลิ้งศิลาลง. ยอดภูเขา ๒ ยอด รับเอาศิลานั้นไว้. สะเก็ดแตกออกจากศิลานั้นกระเด็นไปกระทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค ยังพระโลหิตให้ห้อแล้ว. เวทนากล้าเกิดขึ้น. พวกภิกษุนำพระศาสดาไปยังมัททกุจฉิ. พระศาสดามีพระประสงค์จะเสด็จออกจากมัททกุจฉินั้นแม้นั้น ไปยังชีวกัมพวัน ตรัสว่า “พวกเธอจงนำเราไปที่สวนมะม่วงของหมอชีวกนั้น”. พวกภิกษุ ได้พาพระผู้มี

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ติขิณเภสชฺชํ ทตฺวา วณํ พนฺธิตฺวา สตฺถารํ เอตทโวจ “ภนฺเต มยา อนฺโตนคเร เอกสฺส มนุสฺสสฺส เภสชฺชํ กตํ, ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา อาคมิสฺสามิ, อิทํ ภนฺเต เภสชฺชํ ยาว มมาคมนา พหิฺธนิยาเมเนว ติฏฺฐตู”ติ.

พระภาคไปยังชีวกัมพวัน. หมอชีวกได้ทราบข่าวนั้น จึงไปยังสำนักของพระศาสดา ถวายยาขนานชะงัด เพื่อต้องการกำชับแผล พันแผลเสร็จแล้วได้กราบทูลคำนี้กับพระศาสดาว่า “ข้าพระองค์ ประกอบยาแก่คน ๆ หนึ่งภายในพระนคร พระเจ้าข้า, ข้าพระองค์ไปสำนักของเขาแล้วจักกลับมา, ยาขนานนี้จงคงอยู่โดยทำนองที่ข้าพระองค์พันไว้ จนกว่าข้าพระองค์จะกลับมาพระเจ้าข้า”.

โส คนตฺวา ตสฺส ปริสสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ กตฺวา ทฺวารํ ปิทหนเวลาย อาคจฺฉนฺโต ทฺวารํ น สมฺปาปุณิ. อถสฺส เอตทโหสิ “มยา ภาริยํ กมฺมํ กตํ, ยฺวาหํ อญฺญตรสฺส ปุริสสฺส วิย ตถาคตสฺส ปาเท ติขิณเภสชฺชํ ทตฺวา วณํ พนฺธึ, อยํ ตสฺส โมจนเวลา, ตสฺมึ อมุจฺจมาเน สพฺพรตฺตึ ภควโต สรีเร ปริฬาโห อุปฺปชฺชิสฺสตี”ติ.

หมอชีวกนั้น ไปกระทำกิจที่จะพึงทำแก่ชายคนนั้นกลับมาในเวลาประตูปิด จึงไม่ทันประตู. ครั้งนั้น เขามีความปริวิตกนี้ว่า “ตายจริงเราถวายยาขนานชะงัด พันแผลที่พระบาทของพระตถาคตดุจคนทั่วไป(คนใดคนหนึ่ง) ทำกรรมหนักแล้ว, เวลานี้เป็นเวลาแก้แผลนั้น เมื่อเรายังไม่แก้แผลนั้น ความเร่าร้อนจักเกิดขึ้น ในสรีระของพระผู้มีพระภาคตลอดทั้งคืน”.

ตสฺมึ ขเณ สตฺถา อานนฺทตฺเถรํ อามนฺเตสิ “อานนฺท ชีวโก สายํ อานนฺทเถรมา รับสั่งว่า “อานนท์

อาคจฺฉนฺโต ทฺวารํ น สมฺปาปุณิ, 'อยํ วณสฺส โมจนเวลา'ติ ปน จินฺเตสิ, โมเจหิ นนฺ"ติ. เถโร โมเจสิ. วโณ รุกฺขโต ฉิลฺลิ วิย อปคโต. ชีวโก อนฺโตอรุเณเยว สตฺถุ สนฺติกํ เวเคน อาคนฺตฺวา "กินฺนุ โข ภนฺเต สรีเร โว ปริฬาโห อุปฺปนฺโน"ติ ปุจฺฉิ. สตฺถา "ตถาคตสฺส โข ชีวก โพธิมณฺเฑเยว สพฺพปริฬาหา วูปสนฺตา"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

หมอชีวกกลับมา ในเวลาเย็นไม่ทันประตู, ก็เขาคิดว่า 'เวลานี้ เป็นเวลาแก้แผล' เธอจงแก้แผลนั้น". พระเถระ แก้แล้ว. แผลกลับหายสนิท เหมือนสะเก็ดหลุดจากต้นไม้ ฉะนั้น. หมอชีวกรีบกลับมายังสำนักของพระศาสดาภายในอรุณนั่นเอง ทูลถามว่า "ความเร่าร้อนในสรีระของพระองค์ เกิดขึ้นหรือหนอแล พระเจ้าข้า ?". พระศาสดาตรัสว่า "หมอชีวก ความเร่าร้อนทั้งปวงของตถาคตแล สงบระงับแล้วที่ควงไม้โพธิ์นั่นแล" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๐. "คตทฺธิโน วิโสกสฺส
วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ
สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส
ปริฬาโห น วิชฺชตี"ติ.

๙๐. "ความเร่าร้อน ย่อมไม่มีแก่คนผู้เดินถึงทางไกลปราศจากความโศก หลุดพ้นแล้วในธรรมทั้งปวง ละกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวงได้".

ตตฺถ **คตทฺธิโนติ** คตมคฺคสฺส. กนฺตารทฺธา วฏฺฏทฺธาติ เทฺวปิ อทฺธา นาม, เตสุ กนฺตารํ ปฏิปนฺโน ยาว อิจฺฉิตฏฺฐานํ น ปาปุณาติ, ตาว อทฺธิโกเอว, ๑, ตสฺมึ ปน ปตฺเต คตทฺโธ นาม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้เดินถึงทางไกล** ความว่า ผู้มีหนทางอันถึงแล้ว. ชื่อว่าทางไกล แม้มีถึง ๒ อย่าง คือทางไกลกันดาร ๑ ทางไกลคือวัฏฏะ ๑, บรรดาทางไกลทั้ง ๒ อย่างนั้น บุคคลผู้เดินทางกันดาร ต้องเดินทางไป

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โหติ, วฏฺฏสนฺนิสฺสิตาปิ สตฺตา, เรื่อย ๆ ตราบเท่าที่ยังไม่ถึงที่ตน
ยาว วฏฺเฏ วสนฺติ, ตาว ปรารถนา, แต่เมื่อถึงทางไกลนั้นแล้ว
อทฺธิกาเอว, กสฺมา ? วฏฺฏสฺส ชื่อว่าถึงทางไกลแล้ว, สัตว์แม้อาศัย
อเขปิตตฺตา. โสตาปนฺนาทโยปิ วัฏฏะต้องเดินทางไกลไปเรื่อย ๆ ตลอด
อทฺธิกาเอว, วฏฺฏํ ปน เขเปตฺวา เวลาที่ยังอยู่ในวัฏฏะ. ถามว่า เพราะ
ฐิโต ขีณาสโว คตทฺโธ นาม โหติ. เหตุไร ? แก้ว่า เพราะวัฏฏะอันตนยัง
ตสฺส คตทฺธิโน. **วิโสกสฺสาติ** ไม่ให้สิ้นไป. พระอริยบุคคลทั้งหลาย
วฏฺฏมูลกสฺส โสกสฺส วิคตตฺตา แม้มีโสดาบันเป็นต้น เป็นผู้ยังต้องเดิน
วิโสกสฺส. **วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธีติ** ทางไกลนั่นเอง, ส่วนพระขีณาสพทำ
สพฺเพสุ ขนฺธาทิธมฺเมสุ วิปฺปมุตฺตสฺส. วัฏฏะให้สิ้นไป ดำรงอยู่แล้ว ชื่อว่า
เดินถึงทางไกลแล้ว. แก่พระขีณาสพผู้
เดินถึงทางไกลแล้วนั้น. คำว่า **ผู้ปราศ-**
จากความโศก ความว่า ชื่อว่าผู้ปราศจาก
ความโศก เพราะความโศกซึ่งมีวัฏฏะ
เป็นมูลไปปราศแล้ว. คำว่า **ผู้หลุดพ้น**
ในธรรมทั้งปวง ความว่า ผู้หลุดพ้น
แล้วในธรรมมีขันธ์เป็นต้นทั้งปวง.

สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺสาติ จตฺตุนฺนปิ คนฺถานํ คำว่า **ผู้ละกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งปวง**
ปหีนตฺตา สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส. **ได้แล้ว** ความว่า ชื่อว่าผู้ละกิเลส
ปริฬาโห น วิชฺชตีติ ทุวิโธ เครื่องร้อยรัดทั้งปวงได้ เพราะท่านละ
ปริฬาโห กายิโก จ เจตสิโก กิเลสเครื่องร้อยรัดแม้ทั้ง ๔ อย่างได้.
จ, เตสุ ขีณาสวสฺส สีตุณฺหาทิวเสน คำว่า **ความเร่าร้อนย่อมไม่มี** ความว่า
อุปฺปชฺชนฺโต กายิกปริฬาโห อนิพฺพุโต ความเร่าร้อนมี ๒ อย่าง คือ ความ

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ว, ตำ สนฺธาย ชีวโก ปุจฺฉติ, วิธิกุสลตาย เจตสิกปริฬาหวเสน เทสนำ วินิวฏฺเฏนฺโต "อาวุโส ชีวก ปรมตฺเถน หิ เอวรูปสฺส ขีณาสวสฺส ปริฬาโห น วิชฺชตี"ติ อาห.

เรื่องหมอชีวก ๑

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ชีวกวตฺถุ ปฐมำ.

เร่าร้อนทางกาย ๑ ทางใจ ๑ บรรดาความเร่าร้อน ๒ อย่างนั้น ความเร่าร้อนทางกายเกิดขึ้นแก่พระขีณาสพด้วยสามารถความหนาวและร้อนเป็นต้น ยังไม่ดับทีเดียว, หมอชีวกถามหมายเอาความเร่าร้อนทางกายนั้น, ส่วนพระศาสดา ทรงเปลี่ยนเทศนา ด้วยสามารถความเร่าร้อนทางใจ เพราะพระองค์เป็นธรรมราชา เพราะพระองค์ฉลาดในวิธีเทศนา ตรัสว่า "ชีวกผู้มีอายุ ก็ความเร่าร้อน ไม่มีแก่พระขีณาสพผู้เห็นปานนั้นโดยปรมัตถ์".

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องหมอชีวกที่ ๑ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

๙๑. อุยฺยุญฺชนฺติ สตีมนฺโต
น นิเกเต รมนฺติ เต
หํสาว ปลฺลลํ หิตฺวา
โอกโมกํ ชหนฺติ เต.

๒. เรื่องพระมหากัสสปเถระ

๙๑. พระขีณาสพทั้งหลาย ผู้มีสติ
ย่อมออก ท่านไม่ยินดีในที่อยู่อาศัย
ละความห่วงใยเสียได้ เหมือน
ฝูงหงส์ ละเปือกตมได้ ฉะนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

อุยฺยุญฺชนฺตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต มหากสฺสปตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย สตฺถา ราชคเห วุฏฺฐวสฺโส "อฑฺฒมาสจฺจเยน จาริกํ ปกฺกมิสฺสามี"ติ ภิกฺขูนํ อาโรจาเปสิ. วตฺตํ กิเรตํ พุทฺธานํ ภิกฺขูหิ สทฺธึ จาริกํ จริตุกามานํ "เอวํ ภิกฺขู อตฺตโน ปตฺตปจน-จีวรรชนาทีนิ กตฺวา สุขํ คมิสฺสนฺตี"ติ "อิทานิ อฑฺฒมาสจฺจเยน จาริกํ ปกฺกมิสฺสามี"ติ ภิกฺขูนํ อาโรจาปนํ. ภิกฺขูสุ ปน อตฺตโน ปตฺตปจนาทีนิ กโรนฺเตสุ มหากสฺสปตฺเถโรปิ จีวรานิ โธวิ.

๒. เรื่องพระมหากัสสปเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพระมหากัสสปเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ย่อมออก** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระศาสดา ทรงอยู่จำพรรษา ในกรุงราชคฤห์ รับสั่งให้บอกแก่ภิกษุทั้งหลายว่า "โดยล่วงไปกึ่งเดือน เราจักหลีกไปสู่ที่จาริก". ได้ยินว่า การให้บอกแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า "บัดนี้ ล่วงไปกึ่งเดือน เราจักหลีกไปสู่ที่จาริก" ด้วยพระประสงค์ว่า "ภิกษุทั้งหลาย กระทำกิจมีการรมบาตรและย้อมจีวรเป็นต้นของตน จักไปตามสบายอย่างนี้" นั้นเป็นวัตรของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ใคร่เสด็จจาริกไปกับด้วยภิกษุทั้งหลาย. ก็เมื่อภิกษุทั้งหลายทำกิจมีการรมบาตรเป็นต้นของตน ฝ่ายพระมหากัสสปเถระก็ซักจีวร.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ "เถโร กสฺมา จีวรานิ โธวติ, อิมสฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อฏฺฐารส มนุสฺสโกฏิโย วสนฺติ, ตตฺถ เย เถรสฺส น ญาตกา, เต อุปฏฺฐากา, เย น อุปฏฺฐากา, เต ญาตกา, เต เถรสฺส จตูหิ ปจฺจเยหิ สมฺมาน-สกฺการํ กโรนฺติ, เอตฺตกํ อุปการํ ปหาย เอส กหํ คมิสฺสติ, สเจปิ คจฺเฉยฺย มาปมาทกนฺทรโต ปรํ น คจฺฉิสฺสตี"ติ. สตฺถา กิร ยํ กนฺทรํ ปตฺวา นิวตฺเตตพฺพยุตฺตเก ภิกฺขู "ตุเมฺห อิโต ปฏินิวตฺตถ, มา ปมชฺชิตฺถา"ติ วเทติ, สา "มาปมาทกนฺทรา"ติ วุจฺจติ. ตํ สนฺธายเยตํ วุตฺตํ.

ภิกษุทั้งหลายยกโทษว่า "เพราะเหตุอะไร พระเถระจึงซักจีวร?, ในพระนครนี้ มีคนอาศัยอยู่ถึง ๑๘ โกฏิ ทั้งภายในทั้งภายนอก, บรรดาคนเหล่านั้น เหล่าชนผู้มิได้เป็นญาติของพระเถระก็ต้องเป็นอุปัฏฐาก เหล่าชนผู้ไม่ได้เป็นอุปัฏฐากก็ต้องเป็นญาติ ชนเหล่านั้นย่อมกระทำความนับถือ และสักการะแก่พระเถระด้วยปัจจัย ๔, พระเถระนั้น ละอุปการะมีประมาณเท่านี้ จักไปที่ไหนได้, แม้หากว่า จะพึงไปไซร้ จักไม่ไปเลยกว่าซอกชื่อว่ามาปมาทะ". ได้ยินว่าพระศาสดา เสด็จถึงซอกใด ตรัสสั่งภิกษุทั้งหลายผู้ควรอันพระองค์ให้กลับว่า "พวกเธอจงกลับจากที่นี้ อย่าประมาท", ซอกนั้น ชาวบ้านเรียกว่า "ซอกชื่อมาปมาทะ". ภิกษุทั้งหลาย กล่าวคำนั้นหมายถึงซอกชื่อมาปมาทะนั้น.

สตฺถาปิ จาริกํ ปกฺกมนฺโต จินฺเตสิ "อิมสฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อฏฺฐารส มนุสฺสโกฏิโย วสนฺติ, มนุสฺสานํ มงฺคลามงฺคลฏฺฐาเนสุ ภิกฺขูหิ คนฺตพฺพํ โหติ, น สกฺกา

ถึงพระศาสดา เสด็จหลีกจาริกไป ทรงดำริว่า "ในพระนครนี้ มีคนอาศัยอยู่ถึง ๑๘ โกฏิทั้งภายในทั้งภายนอก, ภิกษุทั้งหลายจะต้องไปในงานมงคลและอวมงคลของคนทั้งหลาย เราไม่อาจทำวัด

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิหารํ ตุจฺฉํ กาตุ, กนฺนุ โข ให้ว่างได้, เราจักให้ใครหนอแลกลับ นิวตฺตาเปสฺสามี”ติ. อถสฺส เอตทโหสิ ไป”. ลำดับนั้น พระองค์ได้ทรงมีปริวิตก “กสฺสปสฺส เจเต มนุสฺสา ญาตกา จ อุปฏฺฐากา จ กสฺสปํ นิวตฺเตตุ วฏฺฏตี”ติ. โส เถรํ “กสฺสป น สกฺกา วิหารํ ตุจฺฉํ กาตุ, มนุสฺสานํ มงฺคลามงฺคลฏฺฐาเนสุ ภิกฺขูหิ อตฺโถ โหติ, ตฺวํ อตฺตโน ปริสาย สทฺธึ นิวตฺตสฺสู”ติ. “สาธุ ภนฺเต”ติ เถโร ปริสํ อาทาย นิวตฺติ.

ว่า “ถ้าว่า คนเหล่านี้เป็นญาติและอุปัฏฐากของพระมหากัสสปะไซร้ ให้กัสสปะกลับจึงจะสมควร”. พระศาสดาตรัสกับพระเถระว่า “กัสสปะ เราไม่อาจทำวัดให้ว่างเปล่า คนทั้งหลายมีความต้องการด้วยภิกษุทั้งหลายในงานมงคลและอวมงคล เธอจงกลับพร้อมบริษัทของตน”. พระเถระกราบทูลว่า “ดีแล้ว พระจ้าข้า” จึงพาบริษัทกลับแล้ว.

ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ “ทิฏฺฐํ โว อาวุโส, นนุ อิทาเนว อเมฺหหิ วุตฺตํ, ‘มหากสฺสโป กสฺมา จีวรานิ โธวติ, น เอโส สตฺถารา สทฺธึ คมิสฺสตี’ติ ยํ อเมฺหหิ วุตฺตํ, ตเทว ชาตนฺ”ติ. สตฺถา ภิกฺขูนํ กถํ สุตฺวา นิวตฺติตฺวา จิโต อาห “ภิกฺขเว กินฺนาเมตํ กเถถา”ติ. “มหากสฺสปตฺเถรํ อารพฺภ กเถม ภนฺเต”ติ อตฺตนา กถิตนิยาเมเนว สพฺพํ อาโรเจสุ.

ภิกษุทั้งหลาย พากันยกโทษว่า “ผู้มีอายุ พวกเธอเห็นไหม ? พวกเราเพิ่งพูดกันเดี๋ยวนี้นั่นเองมิใช่หรือ คำใดที่พวกเรากล่าวว่า ‘พระมหากัสสปะซักจีวรเพราะเหตุไร ? ท่านคงจักไม่ไปกับพระศาสดา’ คำนั้นนั่นเองเกิดแล้ว (เป็นจริง)”. พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำของภิกษุทั้งหลาย เสด็จกลับประทับยืนอยู่แล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอกล่าวเรื่องชื่ออะไรนั่น”. ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า “พวกข้าพระองค์

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กล่าวปรารภพระมหากัสสปเถระ พระ-เจ้าข้า" กราบทูลเรื่องทั้งหมด ตามทำนองอันตนกล่าวแล้วนั่นแล.

ตं สุตฺวา สตฺถา "ภิกฺขเว ตุเมฺห กสฺสปํ 'กุเลสุ เจว ปจฺจเยสุ จ ลคฺโค'ติ วเทถ, โส 'มม วจนं กริสฺสามี'ติ นิวตฺโต, เอโส หิ ปุพฺเพปิ ปตฺถนं กโรนฺโตเยว 'จตูสุ ปจฺจเยสุ อลคฺโค จนฺทูปโม หุตฺวา กุลานิ อุปสงฺกมิตุ สมตฺโถ ภเวยฺยนฺ'ติ ปตฺถนं อกาสิ, นตฺเถตสฺส กุเลสุ วา ปจฺจเยสุ วา ลคฺโค, อหं จนฺทูปมปฏิปทญฺเจว อริยวํสปฏิปทญฺจ กเถนฺโต กสฺสปาทีนิ กตฺวา กเถสินฺ"ติ.

พระศาสดาทรงสดับเรื่องราวนั้นแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอว่ากล่าวพระมหากัสสปะว่า 'เกี่ยวข้องในตระกูลและในปัจจัย' มหากัสสปะนั้นกลับด้วยคิดว่า 'จักกระทำตามคำของเรา' ก็พระมหากัสสปะนั้น เมื่อทำความปรารถนาแม้ในกาลก่อนแล ได้กระทำความปรารถนาว่า 'เราไม่ติดอยู่ในปัจจัย ๔ เปรียบเหมือนพระจันทร์ พึงสามารถเข้าไปสู่ตระกูลทั้งหลายได้' กัสสปะนั้นไม่ข้องอยู่ในตระกูลหรือในปัจจัยทั้งหลาย, เรากล่าวปฏิปทาแห่งผู้เปรียบดังพระจันทร์ และปฏิปทาแห่งอริยวงศ์ กล่าวอ้างกัสสปะให้เป็นต้น".

ภิกฺขู สตฺถารं ปุจฺฉิสุ "ภนฺเต กทา ปน เถเรน ปตฺถนา ฐปิตา"ติ. "โสตกามตฺถ ภิกฺขเว"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. สตฺถา เตสं

พวกภิกษุทูลถามพระศาสดาว่า "ก็พระเถระตั้งความปรารถนาไว้ในกาลไร พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออยากจะฟังหรือ ?".

---

๑ สงฺโคติ ขุตฺตตรं.

"ภิกฺขเว อิโต สตสหสฺสกปฺปมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม พุทฺโธ โลเก อุทปาที"ติ วตฺวา ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล เตน จปิตํ ปตฺถนำ อาทึ กตฺวา สพฺพำ เถรสฺส ปุพฺพจริตำ กเถสิ. ตำ เถรปาลิยำ วิตฺถาริตเมว.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "อยากฟังพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า "ภิกษุทั้งหลาย ในที่สุดแสนกัปแต่กัปนี้ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าปทุมุตระ เสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก" แล้วตรัสบุพจริต(ความประพฤติในกาลก่อน) ของพระเถระทั้งหมด ตั้งต้นแต่ท่านตั้งความปรารถนาไว้ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าปทุมุตระ. บุพจริตนั้น ท่านให้พิสดารแล้วในบาลีว่าด้วยประวัติของพระเถระนั่นแล.

สตฺถา ปน อิมำ เถรสฺส ปุพฺพจริตำ วิตฺถาเรตฺวา "อิติ โข ภิกฺขเว อหำ จนฺทูปมปฏิปทญฺเจว อริยวำสปฏิปทญฺจ มม ปุตฺตำ กสฺสปำ อาทึ กตฺวา กเถสึ, มม ปุตฺตสฺส ปจฺจเยสุ วา กุเลสุ วา วิหาเรสุ วา ปริเวเณสุ วา ลคฺคนำ นาม นตฺถิ, ปลฺลลำ โอตริตฺวา ตตฺถ จริตฺวา คจฺฉนฺโต ราชหำโส วิย กตฺถจิ อลคฺโคเยว มม ปุตฺโต"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา

ก็พระศาสดา ครั้นตรัสบุพจริตของพระเถระนี้ให้พิสดารแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เรากล่าวปฏิปทาแห่งผู้เปรียบด้วยพระจันทร์และปฏิปทาแห่งอริยวงศ์ อ้างกัสสปะบุตรของเราให้เป็นต้น, บุตรของเราไม่มีความข้องอยู่ในปัจจัยก็ดี ในตระกูลก็ดี ในวิหารก็ดี ในบริเวณก็ดี, บุตรของเราไม่เกี่ยวข้องในที่ไหน ๆ เลย เหมือนพญาหงส์ร่อนลงยังเปือกตม เที่ยวไปใน

---

[๑] สงฺโคติ ยุตฺตตรำ.

ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห เปือกตมนั้นแล้วก็บินไป ฉะนั้น” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๑. “อุยฺยุญฺชนฺติ สตีมนฺโต
น นิเกเต รมนฺติ เต
หํสาว ปลฺลลํ หิตฺวา
โอกโมกํ ชหนฺติ เต”ติ.

๙๑. “พระขีณาสพทั้งหลาย ผู้มีสติ ย่อมออก ท่านไม่ยินดีในที่อยู่อาศัย ละความห่วงใยเสียได้ เหมือนฝูงหงส์ละเปือกตมได้ ฉะนั้น”.

ตตฺถ **อุยฺยุญฺชนฺติ สตีมนฺโตติ** สติเวปุลฺลปฺปตฺตา ขีณาสวา อตฺตนา ปฏิลทฺธคุเณสุ ฌานวิปสฺสนาทีสุ อาวชฺชนสมาปชฺชนวุฏฺฐานอธิฏฺฐาน-ปจฺจเวกฺขณาหิ อุยฺยุญฺชนฺติ ฆเฏนฺติ. **น นิเกเต รมนฺติ เตติ** เตสํ อาลเย รติ นาม นตฺถิ. **หํสาวาติ** เทสนาสีสเมตํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พระขีณาสพผู้มีสติ ย่อมออก** ความว่า พระขีณาสพทั้งหลาย ถึงความไพบูลย์แห่งสติ ย่อมขวนขวาย คือพยายามในคุณอันตนได้แล้ว มีฌานและวิปัสสนาเป็นต้น ด้วยการระลึก การเข้าการออก การหยุดอยู่และการพิจารณา. คำว่า **ท่านไม่ยินดีในที่อยู่อาศัย** ความว่า ชื่อว่าความยินดีในที่เป็นที่อาลัย ย่อมไม่มีแก่พระขีณาสพเหล่านั้น. คำว่า **เหมือนหงส์** นั่นเป็นหัวข้อเทศนา.

อยมฺปเนตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ยถา โคจรสมฺปนฺเน ปลฺลเล สกุณา อตฺตโน โคจรํ คเหตฺวา คมนกาเล “มม อุทกํ, มม อุปฺปลํ, มม

พึงทราบความในคำนี้ดังต่อไปนี้ นกทั้งหลายคาบเอาเหยื่อของตนในเปือกตมอันสมบูรณ์ด้วยเหยื่อ ในเวลาไป ไม่ทำความอาลัยอะไร ๆ ในที่นั้นว่า “น้ำ

ปุณฺฑริกํ, มม ติณนฺ"ติ ตสฺมึ ของเรา ดอกอุบลของเรา ดอกบุณฑริก
ฐาเน กิญฺจิ อาลยํ อกตฺวา ของเรา หญ้าของเรา" ไม่มีความเพ่งเล็ง
อนเปกฺขา ว ตํ ปเทสํ ปหาย เลย ละที่นั้น บินขึ้นไปเล่นอยู่ในอากาศ
อุปฺปติตฺวา อากาเส กีฬมานา ฉันใด พระขีณาสพทั้งหลายเหล่านั้น
คจฺฉนฺติ, เอวเมเต ขีณาสวา ยตฺถ แม้อยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ไม่เกี่ยวข้องในที่
กตฺถจิ วิหรนฺตาปิ กุลาทีสุ อลคฺคา ทั้งหลายมีตระกูลเป็นต้น อยู่แล้ว แม้
เอว วิหริตฺวา คมนสมเยปิ ตํ ในเวลาไป ละทิ้งที่นั้นไปอยู่ ไม่มีความ
ฐานํ ปหาย คจฺฉนฺตา "มม อาลัย คือไม่ห่วงใยว่า "วิหารของเรา
วิหาโร, มม ปริเวณ, มม บริเวณของเรา อุปัฏฐากของเรา" ไปอยู่
อุปฏฺฐากา"ติ อนาลยา อนเปกฺขา ฉันนั้น. คำว่า **ความอาลัย** ความว่า
ว คจฺฉนฺติ. **โอกโมกนฺติ** อาลยํ ละความอาลัย คือความห่วงใยทั้งหมดได้.
สพฺพาลยํ ปริจฺจชนฺตีติ อตฺโถ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ- ในเวลาจบเทศนา คนเป็น
ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. จำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผล
เป็นต้น.

มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ ทุติยํ. เรื่องพระมหากัสสปเถระที่ ๒ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เพฬฺฐสีสตฺเถรวตฺถุ

๙๒. เยสํ สนฺนิจโย นตฺถิ
เย ปริญฺญาตโภชนา
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ
วิโมกฺโข เยส โคจโร
อากาเสว สกุนฺตานํ
คติ เตสํ ทุรนฺวยา.

๓. เรื่องพระเพพัฏฐสีสเถระ

๙๒. การสั่งสม ย่อมไม่มีแก่ชนเหล่าใด
ชนเหล่าใด กำหนดรู้โภชนะแล้ว
สุญตวิโมกข์ และอนิมิตวิโมกข์
เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ ของชน
เหล่าใด คติของชนเหล่านั้น ตามหา
ได้ยาก เหมือนทางไปแห่งนกใน
อากาศ ฉะนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เพพฏฺฐสีสตฺเถรวตฺถุ

เยสํ สนฺนิจโย นตฺถีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อายสฺมนฺตํ เพพฏฺฐสีสํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิรายสฺมา อนฺโตคาเม เอกํ วีถึ ปิณฺฑาย จริตฺวา ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปุน อปรํ วีถึ จริตฺวา สุกฺขํ กูรํ อาทาย วิหารํ นีหริตฺวา ปฏิสาเมตฺวา "นิพทฺธํ ปิณฺฑปาตํ ปริเยสนํ นาม ทุกฺขนฺ"ติ กติปาหํ ฌานสุเขน วีตินาเมตฺวา อาหาเรน อตฺเถ สติ ตํ ปริภุญฺชติ. ภิกฺขู ญตฺวา อุชฺฌายิตฺวา ตมตฺถํ ภควโต อาโรเจสุ.

สตฺถา เอตสฺมึ นิทาเน อายตึ สนฺนิธิการํ ปริวชฺชนตฺถาย ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปตฺวาปิ เถเรน ปน อปญฺญตฺเต สิกฺขาปเท อปฺปิจฺฉตํ นิสฺสาย กตตฺตา ตสฺส นิทฺโทสภาวํ ปกาเสนฺโต อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

๓. เรื่องพระเพพัฏฐสีสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภท่านเพพัฏฐสีสะ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **การสั่งสมย่อมไม่มีแก่ชนเหล่าใด** เป็นต้น.

ได้ยินว่า ท่านเพพัฏฐสีสะนั้น เที่ยวไปยังถนนสายหนึ่ง เพื่อบิณฑบาตภายในบ้าน กระทำภัตกิจแล้ว เที่ยวไปยังถนนอีกสายหนึ่ง ถือเอาข้าวตากนำไปยังวิหารเก็บงำแล้ว คิดว่า "ขึ้นชื่อว่าการแสวงหาบิณฑบาตเป็นประจำเป็นทุกข์" ยังวันเล็กน้อยให้ล่วงไปด้วยสุขเกิดแต่ฌาน เมื่อมีความต้องการอาหารก็ฉันอาหารนั้น. พวกภิกษุรู้แล้วก็ติเตียน กราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

พระศาสดา แม้ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย เพื่อประโยชน์แก่การเว้นการสั่งสมต่อไป ในเพราะเรื่องนั้น เมื่อทรงประกาศว่า พระเถระนั้นไม่มีโทษเพราะการสั่งสมอาหารนั้น พระเถระอาศัยความมักน้อยกระทำแล้ว ในเมื่อพระผู้มีพระภาคยังมิได้ทรงบัญญัติ

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิกขาบท เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๒. “เยสํ สนฺนิจโย นตฺถิ
เย ปริญฺญาตโภชนา
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ
วิโมกฺโข เยส โคจโร
อากาเสว สกุนฺตานํ
คติ เตสํ ทุรนฺวยา”ติ.

๙๒. “การสั่งสม ย่อมไม่มีแก่ชนเหล่าใด ชนเหล่าใด กำหนดรู้โภชนะแล้ว สุญตวิโมกข์ และอนิมิตวิโมกข์ เป็นที่เที่ยวไป แห่งญาณของชนเหล่าใด คติของชนเหล่านั้น ตามหาได้ยาก เหมือนทางไปแห่งนกในอากาศ ฉะนั้น”.

ตตฺถ **สนฺนิจโยติ** เทฺว สนฺนิจยา กมฺมสนฺนิจโย จ ปจฺจยสนฺนิจโย จ, เตสุ กุสลากุสลกมฺมํ กมฺมสนฺนิจโย นาม, จตฺตาโร ปจฺจยา ปจฺจยสนฺนิจโย นาม, ตตฺถ วิหาเร วสนฺตสฺส ภิกฺขุโน เอกํ ตุฬปิณฺฑกํ จตุภาคมตฺตํ สปฺปึ เอกญฺจ ตณฺฑุลนาฬึ ฐเปนฺตสฺส ปจฺจย-สนฺนิจโย นตฺถิ, ตโต อุตฺตรึ โหติ, เยสํ อยํ ทฺวิโธ สนฺนิจโย นตฺถิ. **ปริญฺญาตโภชนาติ** ตีหิ ปริญฺญาหิ ปริญฺญาตโภชนา. ยาคุอาทีนํ หิ ยาคุภาวาทิชานนํ ญาตปริญฺญา, อาหาเร ปฏิกูลสญฺญาวเสน ปน

บรรดาคำเหล่านั้น ในคำว่า **การสั่งสม** การสั่งสมมี ๒ อย่าง คือการสั่งสมกรรม ๑ การสั่งสมปัจจัย ๑, ในการสั่งสมทั้ง ๒ อย่างนั้น กุศลกรรมและอกุศลกรรม ชื่อว่า การสั่งสมกรรม, ปัจจัย ๔ ชื่อว่าการสั่งสมปัจจัย, ในการสั่งสมทั้ง ๒ อย่างนั้น การสั่งสมปัจจัย ย่อมไม่มีแก่ภิกษุผู้อยู่ในวิหาร เก็บน้ำอ้อยก้อนหนึ่ง เนยใสเพียง ๔ ส่วน และข้าวสารทะนานหนึ่ง, การสั่งสม ย่อมมีแก่ภิกษุผู้เก็บอาหารที่กล่าวแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น, ชนเหล่าใดไม่มีการสั่งสมทั้ง ๒ อย่างนี้. คำว่า **กำหนดรู้โภชนะ** ความว่า กำหนดรู้

โภชนสฺส ปริชานนำ ตีรณปริญฺญา, กวฬิงฺการาหาเร ฉนฺทราคสฺส ปหานปริญฺญา, อปกฑฺฒนญาณำ อิมาหิ ตีหิ ปริญฺญาหิ เย ปริญฺญาตโภชนา. **สุญฺญโต อนิมิตฺโต จาติ** เอตฺถ อปฺปณิหิตวิโมกฺโขปิ คหิโตเยว. ตีณิปิ เหตานิ นิพฺพานสฺเสว นามานิ, นิพฺพานำ หิ ราคโทสโมหานำ อภาเวน สุญฺญำ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ สุญฺญโตวิโมกฺโข, ตำ ราคาทินิมิตฺตานำ อภาเวน อนิมิตฺตำ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข, ราคาทิปณิธีนำ ปน อภาเวน อปฺปณิหิตำ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ อปฺปณิหิโต วิโมกฺโขติ วุจฺจติ.

โภชนะด้วยปริญญา ๓. การรู้อาหารวัตถุมีข้าวต้มเป็นต้น โดยความเป็นข้าวต้มเป็นต้น ชื่อว่าญาตปริญญา (การกำหนดรู้ด้วยการรู้) ส่วนการกำหนดรู้โภชนะด้วยสามารถความสำคัญหมายในอาหารว่าเป็นของปฏิกูล ชื่อว่าตีรณปริญญา(การกำหนดรู้ด้วยการหยั่งลง) ญาณเป็นเครื่องฉุดออกจากความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ ในกวฬิงการาหาร (อาหารอันคนพึงทำให้เป็นคำ) ชื่อว่า ปหานปริญญา (การกำหนดรู้ด้วยการละ) ชนเหล่าใดกำหนดรู้โภชนะด้วยปริญญา ๓ เหล่านี้. ในคำว่า **สุญญตวิโมกข์และอนิมิตวิโมกข์** นี้ พระองค์ทรงถือเอาแม้อัปณิหิตวิโมกข์เท่านั้น. เพราะว่า บทเหล่านั้นแม้ทั้ง ๓ เป็นชื่อของพระนิพพานนั่นเอง, จริงอยู่ พระนิพพาน ชื่อว่า เป็นธรรมชาติว่างเพราะไม่มีราคะโทสะโมหะและพ้นแล้วจากราคะโทสะและโมหะเหล่านั้น เพราะเหตุนั้น พระนิพพานนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า สุญญตวิโมกข์, พระนิพพานนั้น ชื่อว่าหาเครื่องหมายมิได้ เพราะ

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ไม่มีเครื่องหมายมีราคะเป็นต้น และชื่อว่าพ้นแล้วจากเครื่องหมายมีราคะเป็นต้นเหล่านั้น เพราะเหตุนั้น พระนิพพานนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกว่า อนิมิตวิโมกข์, อนึ่งพระนิพพานชื่อว่าตั้งอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีกิเลสเป็นเครื่องตั้งลงมีราคะเป็นต้น และชื่อว่าพ้นแล้วจากกิเลสเป็นเหตุตั้งลงมีราคะเป็นต้นเหล่านั้น เพราะเหตุนั้น พระนิพพานนั้น พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกว่า อัปณิหิต-วิโมกข์.

ผลสมาปตฺติวเสน ตำ อารมฺมณำ กตฺวา วิหรนฺตานำ อยำ ติวิโธ วิโมกฺโข เยสำ โคจโร. คติ **เตสำ ทุรนฺวยาติ** ยถา นาม อากาเสน คตานำ **สกุณานำ** ปาทนิกฺเขปสฺส อทสฺสเนน คติ ทุรนฺวยา น สกฺกา ญาตุำ, เอวเมว เยสำ อยำ ทุวิโธ สนฺนิจโย นตฺถิ, อิมาหิ จ ตีหิ ปริญฺญาหิ เย ปริญฺญาตโภชนา, เยสญฺจ อยำ วุตฺตปฺปกาโร วิโมกฺโข โคจโร, เตสำ “ตโย ภวา, จตสฺโส โยนิโย, ปญฺจ คติโย, สตฺต วิญฺญาณฏฺฐิติโย, นว

วิโมกข์นี้ มี ๓ อย่าง เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณของชนเหล่าใด ผู้ทำพระ-นิพพานนั้นให้เป็นอารมณ์ด้วยสามารถผลสมาบัติอยู่. คำว่า **คติของชนเหล่านั้นตามได้ยาก** ความว่า ทางเป็นที่ไปแห่งนกทั้งหลาย ตัวบินไปทางอากาศตามได้ยาก คือไม่อาจเพื่อจะรู้ได้เพราะไม่เห็นที่ ๆ ทอดเท้าลง (รอยเท้า) ชื่อฉันใด การสั่งสมนี้มี ๒ อย่าง ย่อมไม่มีแก่ชนเหล่าใด, ชนเหล่าใด กำหนดรู้-โภชนะแล้ว ด้วยปริญญา ๓ เหล่านี้ และวิโมกข์มีประการดังกล่าวแล้วนี้

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

สตฺตาวาสาติ อิเมสุ ปญฺจสุ โกฏฺฐาเสสุ อิมินา นาม คตา"ติ คมนสฺส อปญฺญายนโต คติ ทุรนฺวยา น สกฺกา ปญฺญเปตุนฺติ.

เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณ ของชนเหล่าใด คติ (ทางเป็นที่ไป)ของชนเหล่านั้น ตาม ได้ยาก คือไม่อาจเพื่อบัญญัติ เพราะที่เป็นที่ไปไม่ปรากฏว่า "ไปแล้วในส่วน ๕ เหล่านี้ คือ ภพ ๓ กำเนิด ๔ คติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗ สัตตาวาส ๙ โดยส่วนชื่อนี้".

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผล เป็นต้น.

เพฬฏฺฐสีสตฺเถรวตฺถุ ตติยं.

เรื่องพระเพฬัฏฐสีสเถระที่ ๓ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๔. อนุรุทฺธตฺเถรวตฺถุ

๙๓. ยสฺสาสวา ปริกฺขีณา
อาหาเร จ อนิสฺสิโต
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ
วิโมกฺโข ยสฺส โคจโร,
อากาเสว สกุนฺตานํ
ปทนฺตสฺส ทุรนฺวยํ.

๔. เรื่องพระอนุรุทธเถระ

๙๓. อาสวะของบุคคลใดสิ้นไปแล้ว อนึ่ง บุคคลใดไม่ติดอยู่ในอาหาร สุญตวิโมกข์ อนิมิตตวิโมกข์ เป็นที่เที่ยวไป แห่งญาณของบุคคลใด รอยเท้าของบุคคลนั้น ตามหาได้ยาก เหมือนรอยเท้าของฝูงนกในอากาศ ฉะนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๔. อนุรุทฺธตฺเถรวตฺถุ

ยสฺสาสวา ปริกฺขีณาติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อนุรุทฺธตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

๔. เรื่องพระอนุรุทธเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพระอนุรุทธเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **อาสวะของบุคคลใด สิ้นไปแล้ว** ดังนี้ เป็นต้น.

เอกสฺมึ หิ ทิวเส เถโร ชิณฺณจีวโร สงฺการกูฏาทีสุ จีวรํ ปริเยสติ. ตสฺส อิโต ตติเย อตฺตภาเว ปุราณทุติยิกา ตาวตึสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา ชาลินี นาม เทวธีตา อโหสิ. สา เถรํ โจลกานิ ปริเยสมานํ ทิสฺวา เตรสหตฺถายตานิ จตุหตฺถวิตฺถารานิ ตีณิ ทิพฺพทุสฺสานิ คเหตฺวา “สจาหํ อิมานิ อิมินา นีหาเรน ทสฺสามิ, เถโร น คณฺหิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา ตสฺส โจลกานิ ปริเยสมานสฺส ปุรโต เอกสฺมึ สงฺการกูเฏ, ยถา เนสํ ทสนฺตมตฺตเมว ปญฺญายติ, ตถา ฐเปสิ.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง พระเถระมีจีวรเก่า แสวงหาจีวรที่กองหยากเยื่อเป็นต้น. ภรรยาเก่าของพระเถระนั้นในอัตภาพที่ ๓ แต่อัตภาพนี้บังเกิดเป็นเทพธิดา ชื่อว่าชาลินี ในภพดาวดึงส์. นางเทพธิดานั้น เห็นพระเถระกำลังแสวงหาท่อนผ้าอยู่ ถือเอาผ้าทิพย์ ๓ ผืน ยาว ๑๓ ศอก กว้าง ๔ ศอก คิดว่า “ถ้าเรา จักถวายผ้าเหล่านี้โดยทำนองนี้ไซร้ พระเถระจักไม่รับ” จึงวางไว้บนกองหยากเยื่อแห่งหนึ่งข้างหน้าของพระเถระผู้แสวงหาท่อนผ้าอยู่ โดยประการที่เพียงชายของท่อนผ้าเหล่านั้นเท่านั้นปรากฏ.

เถโร เตน มคฺเคน โจลกปริเยสนํ จรนฺโต เตสํ ทสนฺตํ ทิสฺวา ว

พระเถระเที่ยวแสวงหาท่อนผ้าโดยทางนั้น เหลือบเห็นชายของท่อนผ้าเหล่านั้น จึง

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตฺวา อากฑฺฒมาโน วุตฺตปฺปมาณานิ **ทิพฺพทุสฺสานิ** ทิสฺวา "อุกฺกฏฺฐปิสุกูลํ **วต อิทนฺ**"ติ อาทาย ปกฺกามิ. **อถสฺส** จีวรกรณทิวเส สตฺถา **ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร** วิหารํ คนฺตฺวา **นิสีทิ.** อสีติมหาเถราปิ ตเถว **นิสีทึสุ.** จีวรํ สิพฺเพตุ มหากสฺสปตฺเถโร **มูเล นิสีทิ,** สาริปุตฺตตฺเถโร **มชฺเฌ,** อานนฺทตฺเถโร อคฺเค นิสีทิ. **ภิกฺขุสโฆ** สุตฺตํ วฏฺเฏสิ. ตํ **สตฺถา** สูจิปาสเก อาวุณิ, **มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร** เยน เยนตฺโถ, ตํ ตํ อุปเนนฺโต วิจริ.

หยิบเอาฉุดมา เห็นผ้าทิพย์มีประมาณดังกล่าวแล้ว คิดว่า "ผ้านี้เป็นผ้าบังสุกุลอย่างเยี่ยมหนอ" จึงถือเอาแล้วก็หลีกไป. ภายหลังวันหนึ่ง ในวันกระทำจีวรของพระเถระ พระศาสดา ผู้มีภิกษุ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร เสด็จไปยังวิหารประทับนั่งแล้ว. ถึงพระมหาเถระ ๘๐ องค์ก็นั่งเหมือนกันอย่างนั้นนั่นแล. พระมหากัสสปเถระนั่งอยู่ต้นเพื่อเย็บจีวร, พระสารีบุตรเถระนั่งอยู่ตรงกลาง, พระอานนท์เถระนั่งอยู่สุดท้าย. ภิกษุสงฆ์กรอด้าย, พระศาสดาร้อยด้ายนั้นในบ่วงเข็ม, พระมหาโมคคัลลานเถระเที่ยวน้อมเอาวัตถุที่ต้องการเข้ามา.

เทวธีตาปิ อนฺโตคามํ ปวิสิตฺวา **"โภนฺโต อยฺยสฺส โน อนุรุทฺธตฺเถรสฺส จีวรํ** กโรนฺโต สตฺถา **อสีติมหาสาวกปริวุโต** ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ **สทฺธึ วิหาเร นิสีทิ,** ยาคุอาทีนิ **อาทาย** วิหารํ คจฺฉถา"ติ ภิกฺขุ **สมาทเปสิ.** มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโรปิ **อนฺตราภตฺเต** มหาชมฺพุเปสึ อาหริ. **ปญฺจสตา** ภิกฺขู ขาทิตุํ ปริกฺขีณ

ฝ่ายนางเทพธิดา เข้าไปภายในบ้าน ชักชวน (ให้ถวาย) ภิกษาว่า "ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พระศาสดาทรงกระทำจีวรแก่อนุรุทธเถระผู้เป็นเจ้าของเรา อันมหาสาวก ๘๐ องค์แวดล้อมแล้วประทับนั่งในวิหาร พร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป, พวกท่านจงถือเอาข้าวยาคูเป็นต้นเข้าไปวิหาร". ฝ่ายพระมหาโมคคัลลานเถระ นำชิ้นหว้าใหญ่มาในระหว่างภัตร.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาสกฺขีสุ. สกฺโก จีวรกรณฏฺฐาเน ปริภณฺฑมกาสิ, ภูมิ อลฺลรตฺตก-รสรญฺชิตา วิย อโหสิ.

ภิกษุ ๕๐๐ รูป ไม่อาจฉันให้หมดได้. ท้าวสักกะ ได้ทำการประพรมในที่ทำจีวร, พื้นดินเป็นราวกะว่าย้อมด้วยน้ำครั่ง.

ภิกฺขูหิ ปริภุตฺตาวเสสานำ ยาคุขชฺชก-ภตฺตานำ มหาราสิ อโหสิ. ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ "เอตฺตกานำ ภิกฺขูนำ กึ เอวำ พหุเกหิ ยาคุอาทีหิ, นนุ นาม ปมาณำ สลฺลกฺเขตฺวา 'เอตฺตกนฺนาม อาหรถา'ติ ญาตกา จ อุปฏฺฐากา จ วตฺตพฺพา สิยุ, อนุรุทฺธตฺเถโร อตฺตโน ญาติ-อุปฏฺฐากานำ พหุภาวำ ญาเปตุกาโม มญฺเญ"ติ.

ข้าวต้มของเดี้ยวและข้าวสวย เหลือจากภิกษุฉัน ได้เป็นกองใหญ่โต. พวกภิกษุโพนทะนาว่า "จะมีประโยชน์อะไรสำหรับภิกษุมีประมาณเท่านี้ด้วยข้าวต้มเป็นต้น มากมายอย่างนี้, ภิกษุกำหนดประมาณแล้ว พึงบอกญาติและอุปัฏฐากว่า 'พวกท่านจงนำเอาวัตถุชื่อมีประมาณเท่านี้มา', พระอนุรุทธเถระ คงจะปรารถนาให้คนอื่นรู้ว่าตัวเองมีญาติและอุปัฏฐากมากมาย".

อถ เน สตฺถา "กึ ภิกฺขเว กเถถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ภนฺเต อิทนฺนามา"ติ วุตฺเต "กึ ปน ตุเมฺห ภิกฺขเว 'อิทำ อนุรุทฺเธน อาหราปิตนฺ'ติ มญฺเญถา"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. "น ภิกฺขเว มม ปุตฺโต อนุรุทฺโธ เอวรูปำ วทติ, น หิ ขีณาสวา ปจฺจยปฏิสยุตฺตำ กถำ กเถนฺติ, อยำ ปน ปิณฺฑปาโต เทวตานุภาเวน นิพฺพตฺโต"ติ อนุสนฺธึ

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดเรื่องอะไรกัน ?" เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ก็พวกเธอสำคัญว่า 'พระอนุรุทธให้นำวัตถุนี้มาหรือ ?". ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "อย่างนั้นพระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย อนุรุทธบุตรของเรา ไม่กล่าวคำเห็นปานนี้, ด้วยว่า พระขีณาสพ

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ทั้งหลาย ไม่กล่าวถ้อยคำประกอบด้วยปัจจัย, แต่บิณฑบาตนี้เกิดขึ้นด้วยอานุภาพของเทวดา” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๓. “ยสฺสาสวา ปริกฺขีณา
อาหาเร จ อนิสฺสิโต
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ
วิโมกฺโข ยสฺส โคจโร,
อากาเสว สกุนฺตานํ
ปทนฺตสฺส ทุรนฺวยนฺ”ติ.

๙๓. “อาสวะของบุคคลใดสิ้นแล้ว อนึ่งบุคคลใด ไม่ติดอยู่ในอาหาร สุญตวิโมกข์ และอนิมิตวิโมกข์ เป็นที่เที่ยวไปแห่งญาณของบุคคลใด รอยเท้าของบุคคลนั้นตามหาได้ยาก เหมือนรอยเท้าของฝูงนกในอากาศฉะนั้น”.

ตตฺถ **ยสฺสาสวาติ** ยสฺส จตฺตาโร อาสวา ปริกฺขีณา. **อาหาเร จ อนิสฺสิโตติ** อาหารสฺมิญฺจ ตณฺหาทิฏฺฐินิสฺสเยหิ อนิสฺสิโต. **ปทนฺตสฺส ทุรนฺวยนฺติ** ยถา อากาเส คจฺฉนฺตานํ สกุณานํ “อิมสฺมึ ฐาเน ปาเทหิ อกฺกมิตฺวา คตา, อิทํ ฐานํ อุเรน ปหริตฺวา คตา, อิทํ สีเสน, อิทํ ปกฺเขหี”ติ น สกฺกา ญาตุํ, เอวเมว เอวรูปสฺส ภิกฺขุโน “นิรยปเทน วา คโต, ชน ติรจฺฉานโยนิปเทน วา”ติ อาทินา

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **อาสวะของบุคคลใด** ความว่า อาสวะ ๔ ของบุคคลใดสิ้นไปแล้ว. คำว่า **อนึ่งบุคคลใดไม่ติดในอาหาร** ความว่า ไม่ติดอยู่ในอาหารด้วยธรรมเป็นเครื่องติดคือตัณหาและทิฐิ. คำว่า **รอยเท้าของบุคคลนั้น ตามหาได้ยาก** ความว่า ใครๆ ไม่อาจรู้ร่องรอยของฝูงนก ตัวบินไปในอากาศว่า “ฝูงนกเอาเท้าทั้ง ๒ ข้างเหยียบ เอาหน้าอกกระแทก เอาหัวกระทบที่นี้ บินไปแล้ว” ฉันใด ใครๆ ไม่อาจชื่อ

นเยน ปทำ ปญฺญาเปตุ นาม เพื่อให้รู้รอยเท้าของภิกษุเห็นปานนั้น โดยนัยมีว่า “ภิกษุนี้ ไปแล้วโดยที่เป็นที่ไปคือนรก หรือไปแล้วโดยที่เป็นที่ไปคือกำเนิดสัตว์เดียรัจฉานเป็นต้น ฉันนั้น เหมือนกัน”.
น สกฺกาติ.

เทสนาวสาเน พหู โสตา- ในเวลาจบเทศนา ประชาชนเป็นจำนวนมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.
ปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

อนุรุทฺธตฺเถรวตฺถุ จตุตฺถํ. เรื่องพระอนุรุทธเถระที่ ๔ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากจฺจายนตฺเถรวตฺถุ

๙๔. ยสฺสินฺทฺริยานิ สมถงฺคตานิ
อสฺสา ยถา สารถินา สุทนฺตา,
ปหีนมานสฺส อนาสวสฺส
เทวาปิ ตสฺส ปิหยนฺติ ตาทิโน.

๕. เรื่องพระมหากัจจายนเถระ

๙๔. อินทรีย์ทั้งหลาย ของภิกษุใด ถึงความสงบ เหมือนม้าอันนายสารถีฝึกดีแล้ว ฉะนั้น แม้เหล่าเทพดาก็กระหยิ่มต่อภิกษุนั้น ผู้ละมานะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ผู้คงที่.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. มหากจฺจายนตฺเถรวตฺถุ

ยสฺสินฺทฺริยานีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ปุพฺพารามे วิหรนฺโต มหากจฺจายนตฺเถรं อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย สตฺถา มหาปวารณาย มิคารมาตุ ปาสาทสฺส เหฏฺฐา มหาสาวกปริวุโต นิสีทิ. ตสฺมึ สมเย มหากจฺจายนตฺเถโร อวนฺตีสุ ชนปเทสุ วิหรติ, โส ปนายสฺมา ทูรโตปิ อาคนฺตฺวา ธมฺมสฺสวนํ ปคฺคณฺหาติเยว. ตสฺมา มหาเถรา นิสีทนฺตา มหากจฺจายนตฺเถรสฺส อาสนํ รเปตฺวา นิสีทึสุ. สกฺโก เทวราชา ทฺวีหิ เทวโลเกหิ เทวปริสาย สทฺธึ อาคนฺตฺวา ทิพฺพคนฺธมาลาทีหิ สตฺถารํ ปูเชตฺวา จิโต มหากจฺจายนตฺเถรं อทิสฺวา “กินฺนุ โข มม อยฺโย น ทิสฺสติ, สาธุ โข ปเนส สเจ อาคจฺเฉยฺยา”ติ.

๕. เรื่องพระมหากัจจายนเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในบุพพาราม ทรงปรารภพระมหากัจจายนเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **อินทรีย์ทั้งหลายของภิกษุใด** ดังนี้เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง พระศาสดา อันมหาสาวกแวดล้อมแล้ว ประทับนั่งภายใต้ปราสาทของมิคารมารดา ในวันมหาปวารณา. สมัยนั้น พระมหากัจจายนเถระ อยู่ในอวันตีชนบท, ก็ท่านแม้มาจากที่ไกล ย่อมยกย่องการฟังธรรมนั่นเทียว. เพราะฉะนั้น พระมหาเถระ เมื่อจะนั่ง เว้นอาสนะไว้สำหรับพระมหากัจจายนเถระ จึงนั่ง. ท้าวสักกเทวราช เสด็จมาจากเทวโลกทั้ง ๒ กับด้วยบริษัททั้ง ๒ ทรงบูชาพระศาสดาด้วยของหอมและดอกไม้อันเป็นทิพย์เป็นต้น ประทับยืนอยู่แล้ว ไม่ทอดพระเนตรเห็นพระมหากัจจายนเถระ จึงทรงรำพึงว่า “เราไม่ได้เห็นพระผู้เป็นเจ้า เพราะเหตุอะไรหนอแล, ก็เป็นการดีนักแล ถ้าพระผู้เป็นเจ้านั้นพึงมา”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถโรปิ ตำขณญฺเญว อาคนฺตฺวา อตฺตโน อาสเน นิสินฺนเมว อตฺตานำ ทสฺเสสิ. สกฺโก เถรำ ทิสฺวา โคปฺผเกสุ ทฬฺหำ คเหตฺวา "อาคโต ว เม อยฺโย, อหำ อยฺยสฺส อาคมนเมว ปจฺจาสีสามี"ติ วตฺวา เถรสฺส อุโภหิ หตฺเถหิ ปาเท สมฺพาหิตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปูเชตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ อฏฺฐาสิ.

ฝ่ายพระเถระ มาในขณะนั้นนั่นเอง แสดงตนนั่งอยู่บนอาสนะของตนนั่นเทียว. ท้าวสักกะทอดพระเนตรเห็นพระเถระ แล้วจับที่ข้อเท้าไว้มั่น ตรัสว่า "พระผู้เป็นเจ้าของเรามาแล้วเทียว, เราหวังการมาของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น" จึงทรงนวดเท้าทั้ง ๒ ข้าง ของพระเถระด้วยพระหัตถ์ทั้ง ๒ ทรงบูชาด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น ทรงไหว้แล้ว ได้ยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง.

ตำ กิริยำ ทิสฺวา ภิกฺขู อุชฺฌายึสุ "สกฺโก มุขำ โอโลเกตฺวา สกฺการำ กโรติ, อวเสสมหาสาวกานำ เอวรูปำ สกฺการำ อกริตฺวา มหากจฺจายนำ ทิสฺวา เวเคน โคปฺผเกสุ คเหตฺวา 'สาธุ วต เม อยฺโย อาคโต, อหำ อยฺยสฺส อาคมนเมว ปจฺจาสีสามี'ติ วตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปาเท สมฺพาหิตฺวา ปูเชตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ ฐิโต"ติ. สตฺถา เตสำ กถำ สุตฺวา "ภิกฺขเว มม ปุตฺเตน มหากจฺจายเนน สทิสา อินฺทฺริเยสุ คุตฺตทฺวารา ภิกฺขู เทวานำ

ภิกษุทั้งหลาย เห็นกิริยานั้นแล้ว ยกโทษว่า "ท้าวสักกะ ทรงเห็นแก่หน้าทำสักการะ ไม่ทำสักการะเห็นปานนี้แก่พระมหาสาวกที่เหลือ เห็นพระมหากัจจายนะแล้วรีบจับที่ข้อเท้า กล่าวว่า 'ดีหนอ พระผู้เป็นเจ้าของเรามา เราหวังการมาของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น' แล้วนวดเท้าทั้ง ๒ ข้างด้วยพระหัตถ์ทั้ง ๒ บูชาไหว้แล้ว ยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง". พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ เช่นกับด้วยมหากัจจายนะ บุตรของเรา เป็นที่รัก

ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปิยาเอวา"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ของเหล่าเทพดาทีเดียว" เมื่อทรงสืบต่อ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ อนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า คาถมาห

๙๔. "ยสฺสินฺทฺริยานิ สมถงฺคตานิ
อสฺสา ยถา สารถินา สุทนฺตา,
ปหีนมานสฺส อนาสวสฺส
เทวาปิ ตสฺส ปิหยนฺติ ตาทิโน"ติ.

๙๔. "อินทรีย์ทั้งหลายของภิกษุใด ถึงความสงบ เหมือนม้าอันนายสารถีฝึกดีแล้ว ฉะนั้น แม้เหล่าเทพดาก็กระหยิ่มต่อภิกษุนั้น ผู้ละมานะได้แล้ว ไม่มีอาสวะ ผู้คงที่".

ตสฺสตฺโถ ยสฺส ภิกฺขุโน เฉเกน สารถินา สุทนฺตา อสฺสา วิย ฉ อินฺทฺริยานิ สมถํ ทนฺตภาวํ นิพฺพิเสวนภาวํ คตานิ, ตสฺส นววิธมานํ ปหาย จิตฺตฺตา ปหีนมานสฺส จตุนฺนํ อาสวานํ อภาเวน อนาสวสฺส. **ตาทิโนติ** ตาทิภาเวสณฺจิตสฺส ตถารูปสฺส เทวาปิ ปิหยนฺติ มนุสฺสาปิ ทสฺสนญฺจ อาคมนญฺจ ปตฺเถนฺติเยวาติ.

เนื้อความแห่งพระคาถานั้น ดังต่อไปนี้ อินทรีย์ ๖ ของภิกษุใด ถึงความสงบคือความเป็นธรรมชาติฝึกดีแล้ว ได้แก่ ไม่มีความเสพผิดเหมือนม้าอันนายสารถีผู้ฉลาดฝึกดีแล้ว, ต่อภิกษุนั้น ชื่อว่าผู้ละมานะได้แล้ว เพราะละมานะ ๙ อย่างได้แล้วดำรงอยู่ ชื่อว่าไม่มีอาสวะ เพราะไม่มีอาสวะ ๔. คำว่า **ผู้คงที่** ความว่า ทั้งเทวดาทั้งมนุษย์ ย่อมกระหยิ่ม คือปรารถนาการเห็นและการมาเท่านั้น ของภิกษุผู้เห็นปานนั้น ผู้ดำรงอยู่แล้วในภาวะผู้คงที่.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ชนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

มหากจฺจายนตฺเถรวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องพระมหากัจจายนเถระที่ ๕ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ

๙๕. ปฐวีสโม โน วิรุชฺฌติ
อินฺทขีลูปโม ตาทิ สุพฺพโต
รหโทว อเปตกทฺทโม,
สํสารา น ภวนฺติ ตาทิโน.

๖. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

๙๕. ภิกษุใด เสมอด้วยแผ่นดิน มีเสาเขื่อนเป็นเครื่องเปรียบ ดงที่มีวัตรงาม ย่อมไม่ผิดแปลก เพียงดังห้วงน้ำ ปราศจากเปือกตม, สงสารทั้งหลาย ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น ผู้คงที่.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ

ปฐวีสโม โนติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สาริปุตฺตตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ สมเย อายสฺมา สาริปุตฺโต วุฏฺฐวสฺโส จาริกํ ปกฺกมิตุกาโม ภควนฺตํ อาปุจฺฉิตฺวา วนฺทิตฺวา อตฺตโน ปริวาเรน สทฺธึ นิกฺขมิ. อญฺเญปิ พหู ภิกฺขู เถรํ อนุคจฺฉึสุ. เถโร จ นามโคตฺตวเสน ปญฺญายมาเน ภิกฺขู นามโคตฺตวเสน กเถตฺวา นิวตฺเตติ. อญฺญตโร นามโคตฺตวเสน อปากโฏ ภิกฺขุ "อโห วต มมปิ นามโคตฺตวเสน ปคฺคณฺหนฺโต กเถตฺวา นิวตฺเตยฺยา"ติ จินฺเตสิ.

เถโร มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส อนฺตเร ตํ น สลฺลกฺเขสิ. โสปิ "อญฺเญ วิย ภิกฺขู มํ น ปคฺคณฺหาตี"ติ เถเร อาฆาตํ พนฺธิ.

๖. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระสารีบุตรเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ภิกษุใดเสมอด้วยแผ่นดิน** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรออกพรรษาแล้ว ปรารถนาจะหลีกจาริกไป ทูลอำลาพระผู้มีพระภาคถวายบังคมแล้วออกไปพร้อมกับบริวารของตน. ภิกษุเป็นจำนวนมากแม้เหล่าอื่นตามส่งพระเถระแล้ว. ก็พระเถระพูดกับภิกษุทั้งหลายผู้ปรากฏด้วยอำนาจชื่อและโคตร โดยระบุชื่อและโคตร แล้วให้กลับ. ภิกษุผู้ไม่ปรากฏ ด้วยอำนาจแห่งชื่อและโคตร รูปใดรูปหนึ่ง คิดว่า "พุทโธ่หนอ พระเถระพึงยกย่องพูดคุยกับเราบ้างด้วยสามารถแห่งชื่อและโคตรแล้วพึงให้กลับ".

พระเถระไม่ได้กำหนดถึงท่านในระหว่างภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก. ภิกษุแม้นั้นผูกอาฆาตในพระเถระว่า "พระเถระไม่ยกย่องเรา เหมือนภิกษุเหล่าอื่น".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถรสฺสปิ สงฺฆาฏิกณฺโณ ตสฺส ภิกฺขุโน สรีรํ ผุสิ. เตนาปิ อาฆาตํ พนฺธิเยว. โส เถโร วิหารูปจารํ อติกฺกนฺโต ภวิสฺสตี"ติ ญตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา "อายสฺมา มํ ภนฺเต สาริปุตฺโต 'ตุมฺหากํ อคฺคสาวโกมฺหี'ติ กณฺณสุขลี[๑] ภินฺทนฺโต วิย ปหริตฺวา อขมาเปตฺวา ว จาริกํ ปกฺกนฺโต"ติ อาห. สตฺถา เถรํ ปกฺโกสาเปสิ.

มุมสังฆาฏิ แม้ของพระเถระถูกต้องสรีระของภิกษุนั้น. แม้เพราะเหตุนั้น เธอก็ผูกอาฆาตนั่นเทียว. ภิกษุนั้นรู้ว่า "บัดนี้พระเถระจักล่วงอุปจารวิหาร" ดังนี้ แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดากราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ท่านสารีบุตรสำคัญว่า 'เราเป็นอัครสาวกของพระองค์' ตีข้าพระองค์เหมือนทำลายหมวกหู ไม่ขอโทษข้าพระองค์แล้วหลีกจาริกไป". พระศาสดารับสั่งให้เรียกพระเถระมาหาแล้ว.

ตสฺมึ ขเณ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร จ อานนฺทตฺเถโร จ จินฺเตสุ "อมฺหากํ เชฏฺฐกภาตรา อิมสฺส ภิกฺขุโน อปฺปหฏฺฐภาวํ สตฺถา โน น ชานาติ, สีหนาทํ ปน นทาเปตุกาโม ภวิสฺสติ, ปริสํ สนฺนิปาเตสฺสามา"ติ. เต กุญฺจิกหตฺถา ปริเวณทฺวารานิ วิวริตฺวา "อภิกฺกมถายสฺมนฺโต, อิทานิ อายสฺมา สาริปุตฺโต ภควโต สมฺมุขา สีหนาทํ

ในขณะนั้น พระมหาโมคคัลลานเถระและพระอานันทเถระ คิดว่า "พระศาสดา ไม่ทรงทราบว่าพี่ชายของเรา ไม่ได้ทำร้ายภิกษุนี้ ก็หาไม่, แต่พระองค์จักทรงมีพระประสงค์จะให้พระเถระบันลือสีหนาท, เราจักให้บริษัทประชุมกัน". พระเถระทั้ง ๒ รูปนั้น มีลูกกุญแจอยู่ในมือ เปิดประตูบริเวณกล่าวว่า "ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย จงถอยออกไป บัดนี้ท่านสารีบุตร จักบันลือ

---

[๑] ฉ. กณฺณสกฺขลี.

นทิสฺสตี"ติ มหาภิกฺขุสงฺฆ สนฺนิปาเตสุ. สีหนาทเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระ-ภาค" ยังภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมากให้ประชุมกันแล้ว.

เถโรปิ อาคนฺตฺวา สตฺถารๆ วนฺทิตฺวา นิสีทิ. อถ นๆ สตฺถา ตมตฺถๆ ปุจฺฉิ. ฝ่ายพระเถระมาแล้ว ถวายบังคมพระ-ศาสดาแล้วนั่ง. ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสถามความนั้นกับพระเถระ.

เถโร "นายๆ ภิกฺขุ มยา ปหโฏ"ติ อวตฺวา อตฺตโน คุณกถๆ กเถนฺโต "ยสฺส นูน ภนฺเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏฺฐิตา อสฺส, โส อิธ อญฺญตรๆ สพฺรหฺมจารึ อาสชฺช อปฺปฏินิสฺสชฺช จาริกๆ ปกฺกเมยฺยา"ติ วตฺวา "เสยฺยถาปิ ภนฺเต ปฐวิยๆ สุจีปิ นิกฺขิปนฺติ, อสุจีปิ นิกฺขิปนฺตี"ติอาทินา นเยน อตฺตโน ปฐวีสมจิตฺตตญฺจ อาโปเตโชวาโย-รโชหรณจณฺฑาลกุมารกอุสภจฺฉินฺน-วิสาณสมจิตฺตตญฺจ อหิกุณปาทินา วิย อตฺตโน กายสฺส ปริหรณญฺจ ปกาเสสิ. อิมาหิ จ ปน นวหิ อุปมาหิ เถเร อตฺตโน คุณๆ กเถนฺเต นวสุปิ วาเรสุ พระเถระไม่กราบทูลทันทีว่า "ข้า-พระองค์ไม่ได้ทำร้ายภิกษุนี้" เมื่อจะกล่าวถ้อยคำพรรณนาคุณของตน จึงกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า สติไปแล้วในกาย อันภิกษุใดเข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบกระทั่งสพรหมจารี(บุคคลผู้มีปกติประพฤติธรรมเพียงดังธรรมแห่งพรหมร่วมกัน) รูปใดรูปหนึ่ง ในศาสนานี้ไม่สละคืน(ไม่ขอโทษ) พึงหลีกจาริกไปแน่" แล้วประกาศความที่ตนมีจิตเสมอด้วยแผ่นดิน ความที่ตนมีจิตเสมอด้วยน้ำไฟลมผ้าเครื่องเช็ดธุลีเด็กจัณฑาล และโคอุสภะตัวมีเขาหัก ความอึดอัดด้วยกายของตน เหมือนซากศพงูเป็นต้น และการบริหารกายของตน เหมือนภาชนะมันข้น โดยนัยมีว่า "บุคคลย่อมทิ้งของสะอาดบ้าง ของไม่สะอาดบ้าง

อุทกปริยนฺตำ กตฺวา มหาปฐวี กมฺปิ. ลงบนแผ่นดิน พระเจ้าข้า แม้ฉันใด” เป็นต้น. ก็แล เมื่อพระเถระกล่าวคุณของตน ด้วยอุปมา ๙ เหล่านี้ แผ่นดินใหญ่ไหวจนถึงที่สุดน้ำในวาระแม้ทั้ง ๙.

รโชหรณจณฺฑาลกุมารกเมทกถาลิโก-ปมานำ ปน อาหรณกาเล ปุถุชฺชนภิกฺขู อสฺสูนิ สณฺฐาเรตุ นาสกฺขึสุ. ขีณาสวานำ ธมฺมสำเวโค อุทปาทิ.

ก็ในเวลานำอุปมาด้วยผ้าเช็ดธุลี เด็กจัณฑาล ภาชนะมันข้น ภิกษุผู้เป็นปุถุชนไม่อาจอดกลั้นน้ำตาไว้ได้. พระ-ขีณาสพเกิดธรรมสังเวช.

เถเร อตฺตโน คุณำ กเถนฺเตเยว อพฺภาจิกฺขนภิกฺขโน สกลสรีเร ฑาโห อุปฺปชฺชิ. โส ตาวเทว ภควโต ปาเทสุ นิปติตฺวา อภูตพฺภกฺขานโทสำ ปกาเสตฺวา อจฺจยำ เทเสสิ. สตฺถา เถรำ อามนฺเตตฺวา “สาริปุตฺต ขมาหิ อิมสฺส โมฆปุริสสฺส โทสำ ยาวสฺส สตฺตธา มุทฺธา น ผลิสฺสตี”ติ อาห.

เมื่อพระเถระ กล่าวคุณของตนอยู่นั่นเอง ความเร่าร้อนในสรีระทั้งสิ้นก็เกิดขึ้นแก่ภิกษุผู้กล่าวตู่. ภิกษุนั้นหมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระ-ภาคทันที ประกาศโทษเพราะการกล่าวตู่ด้วยคำไม่เป็นจริงแล้วแสดงโทษ. พระ-ศาสดาตรัสเรียกพระเถระมาหา ตรัสว่า “สารีบุตร เธอจงยกโทษให้แก่โมฆบุรุษนี้เสีย ตราบเท่าที่ศีรษะของเขาจักไม่แตกออกเป็น ๗ เสี่ยง”.

เถโร อุกฺกุฏิกำ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคยฺห “ขมามหำ ภนฺเต ตสฺส อายสฺมโต, ขมตุ จ เม โทสำ

พระเถระนั่งกระโหย่งประนมมือ กราบ-ทูลว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ขอขมาโทษ ต่อท่านผู้มีอายุนั้น และ

อายสฺมา, สเจ มยฺหํ โทโส อตฺถี"ติ อาห. ภิกฺขู กถยึสุ "ปสฺสถิทานิ อาวุโส เถรสฺส อโนมคุณตฺตํ, เอวรูปสฺส นาม มุสาวาเทน อพฺภาจิกฺขนกสฺส ภิกฺขุโน อุปริ อปฺปมตฺตกมฺปิ โกปํ วา โทสํ วา อกตฺวา สยเมว อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคยฺห ขมาเปตี"ติ.

ท่านผู้มีอายุ จงยกโทษให้ข้าพระองค์, ถ้าว่าข้าพระองค์มีโทษไซร้". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ผู้มีอายุ บัดนี้ ท่านทั้งหลาย จงดูความที่พระเถระมีคุณไม่ต่ำช้า, ท่านไม่ทำความโกรธหรือความประทุษร้ายแม้มีประมาณน้อยในเบื้องบนของภิกษุผู้กล่าวตู่ด้วยมุสาวาท ชื่อเห็นปานนั้น ตัวเองนั่นแหละ นั่งกระโหย่งประคองอัญชลีให้ภิกษุนั้นขอโทษ".

สตฺถา ตํ กถํ สุตฺวา "ภิกฺขเว กึ กเถถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิทนฺนาม ภนฺเต"ติ วุตฺเต "น ภิกฺขเว สกฺกา สาริปุตฺตสทิสานํ โกปํ วา โทสํ วา อุปฺปาเทตุ, มหาปถวีสทิสํ ภิกฺขเว อินฺทขีลสทิสํ ปสนฺนอุทก-รหทสทิสญฺจ สาริปุตฺตสฺส จิตฺตนฺ"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดาทรงสดับถ้อยคำนั้นแล้ว ตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดเรื่องอะไรกัน" เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ใคร ๆ ไม่อาจให้ความโกรธหรือความประทุษร้ายเกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลายผู้เช่นกับสารีบุตร ภิกษุทั้งหลาย จิตของสารีบุตรเป็นเหมือนกับแผ่นดินใหญ่ เสาเขื่อนและห้วงน้ำลึกที่ใส" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๕. "ปถวีสโม โน วิรุชฺฌติ
อินฺทขีลูปโม ตาทิ สุพฺพโต

๙๕. "ภิกษุใด เสมอด้วยแผ่นดิน มีเสาเขื่อนเป็นเครื่องเปรียบดงที่ มี

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

รหโทว อเปตกทฺทโม,
สสารา น ภวนฺติ ตาทิโน"ติ.

วัตรงาม ย่อมไม่ผิดแปลก เพียงดังห้วงน้ำปราศจากเปือกตม, สงสารทั้งหลาย ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้นผู้คงที่ .

ตสฺสตฺโถ ภิกฺขเว ยถา ปจวิยำ สุจีนิ คนฺธมาลาทีนิปิ นิกฺขิปนฺติ อสุจีนิ มุตฺตกรีสาทีนิปิ ปกฺขิปนฺติ,

เนื้อความแห่งพระคาถานั้น ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย คนทั้งหลายทิ้งของสะอาดมีของหอมและดอกไม้เป็นต้นบ้าง ของไม่สะอาดมีมูตรและกรีสบ้าง บนแผ่นดิน,

ตถา นครทฺวาเร นิขาตำ อินฺทขีลำ คามทฺวารกาทโย โอมุตฺตนฺติปิ, โอหทนฺติปิ, อปเร ปน ตำ คนฺธมาลาทีหิ สกฺกโรนฺติ, ตตฺถ ปจวิยา วา อินฺทขีลสฺส วา เนว อนุโรโธ อุปฺปชฺชติ, น วิโรโธ, เอวเมว ยฺวายำ ขีณาสโว ภิกฺขุ อฏฺฐหิ โลกธมฺเมหิ อกมฺปิยภาเวน ตาทิ วตฺตานำ สุนฺทรตาย สุพฺพโต, โส "อิเม มำ จตูหิ ปจฺจเยหิ สกฺกโรนฺติ, อิเม มำ น สกฺกโรนฺตี"ติ, สกฺการญฺจ กโรนฺเตสุ สกฺการญฺจ อกโรนฺเตสุ เนว อนุรุชฺฌติ, โน วิรุชฺฌติ, อถโข ปจวีสโม จ

อนึ่ง คนทั้งหลายมีเด็กชาวบ้านเป็นต้น ย่อมถ่ายปัสสาวะรดบ้าง ถ่ายอุจจาระรดบ้าง ซึ่งเสาเขื่อนที่ฝังไว้ที่ประตูพระนคร แต่คนเหล่าอื่นย่อมสักการะเสาเขื่อนนั้นด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น, ในเพราะเหตุนั้น แผ่นดินหรือเสาเขื่อนไม่เกิดความยินดียินร้าย ฉันใด, ภิกษุผู้ขีณาสพ ชื่อว่าผู้คงที่ เพราะไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ๘ ชื่อว่าผู้มีวัตรงาม เพราะวัตรทั้งหลายงาม เมื่อชนทั้งหลายทำและไม่ทำสักการะ ย่อมไม่ยินดีไม่ยินร้ายว่า "คนเหล่านี้สักการะเรา คนเหล่านี้ไม่สักการะเรา ด้วยปัจจัย ๔", โดยที่แท้ ท่านเป็นผู้เสมอด้วยแผ่นดิน

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อินฺทขีลูปโม เอว จ โหติ. ยถาปิ อปคตกทฺทโม รหโท ปสนฺโนทโก โหติ เอวํ อปคตกิเลสตาย ราคกทฺทมาทีหิ อปคตกทฺทโม วิปฺปสนฺโน ว โหติ. **ตาทิโนติ** ตสฺส ปน เอวรูปสฺส สุคติทุคฺคตีสุ **สํสรณวเสน** สงฺสารา นาม น โหนฺตีติ.

และเปรียบด้วยเสาเขื่อน ฉันนั้นนั่นแล. ห้วงน้ำปราศจากเปือกตม ก็เป็นน้ำใส แม้ฉันใด ภิกษุผู้ขีณาสพนั้น ชื่อว่าผู้ปราศจากกิเลสเพียงดังเปือกตมด้วยกิเลสเพียงดังเปือกตมมีราคะเป็นต้น เพราะตนปราศจากกิเลส ย่อมเป็นผู้ผ่องใสฉันนั้น. คำว่า **ผู้คงที่** ความว่า ชื่อว่าสงสาร ด้วยสามารถท่องเที่ยวไปในสุคติและทุคติ ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น คือเห็นปานนั้น.

เทสนาวสาเน นว ภิกฺขุสหสฺสานิ สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุ ๙ พันรูป บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพระสารีบุตรเถระที่ ๖ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๗.โกสมฺพิวาสีติสฺสตฺเถรวตฺถุ

๙๖. สนฺตนฺตสฺส มนํ โหติ
สนฺตา วาจา จ กมฺมญฺจ
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตสฺส
อุปสนฺตสฺส ตาทิโน.

๗. เรื่องโกสัมพีวาสีติสสเถระ

๙๖. ใจของพระขีณาสพนั้น ผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ ผู้สงบแล้ว ผู้คงที่เป็นธรรมชาติสงบแล้ว วาจาและการงานก็สงบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. โกสมฺพิวาสีติสฺสตฺเถรวตฺถุ

สนฺตนฺตสฺส มนํ โหตีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ติสฺสตฺเถรสฺส สามเณรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร โกสมฺพิวาสี กุลปุตฺโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท "โกสมฺพิวาสีติสฺสตฺเถโร"ติ ปญฺญายิ. ตสฺส โกสมฺพิยํ วุฏฺฐวสฺสสฺส ปฏฺฐาโก ติจีวรญฺเจว สปฺปิผาณิตญฺจ อาหริตฺวา ปาทมูเล ฐเปสิ. อถ นํ เถโร อาห "กิมิทํ อุปาสกา"ติ. "นนุ มยา ภนฺเต ตุเมฺห วสฺสํ วาสิตา, อมฺหากญฺจ วิหาเร วุฏฺฐวสฺสา อิมํ ลาภํ ลภนฺติ, คณฺหถ ภนฺเต"ติ. "โหตุ อุปาสก, น มยฺหํ อิมินา อตฺโถ"ติ. "กึการณา ภนฺเต"ติ.

๗. เรื่องโกสัมพีวาสีติสสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในเชตวัน ทรงปรารภสามเณรของพระติสสเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ใจของพระขีณาสพนั้น สงบแล้ว** เป็นต้น.

ดังได้สดับมา กุลบุตรชาวเมืองโกสัมพีคนหนึ่ง บรรพชาในพระศาสนา ได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏชื่อว่า "พระโกสัมพีวาสีติสสเถระ". เมื่อพระเถระอยู่จำพรรษาในกรุงโกสัมพี อุปัฏฐากนำไตรจีวร เนยใส และน้ำอ้อย มาวางไว้ที่ใกล้เท้า. ลำดับนั้น พระเถระกล่าวกับอุปัฏฐากนั้นว่า "อุบาสกนี้อะไร?". อุปัฏฐากกล่าวว่า "ท่านครับ ผมนิมนต์ท่านให้อยู่จำพรรษามิใช่หรือ ? ก็พวกภิกษุผู้อยู่จำพรรษาในวิหารของพวกผม ย่อมได้ลาภนี้ ขอท่านจงรับเถิดขอรับ" พระเถระกล่าวว่า "ช่างเถิดอุบาสก ฉันไม่มีความต้องการด้วยลาภนี้". อุปัฏฐาก กล่าวว่า "เพราะเหตุไรครับท่าน ?".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"มม สนฺติเก กปฺปิยการโก สามเณโรปิ นตฺถิ อาวุโส"ติ. "สเจ ภนฺเต กปฺปิยการโก นตฺถิ, มม ปุตฺโต อยฺยสฺส สนฺติเก สามเณโร ภวิสฺสตี"ติ. เถโร อธิวาเสสิ. อุปาสโก สตฺตวสฺสิกํ อตฺตโน ปุตฺตํ เถรสฺส สนฺติกํ เนตฺวา "อิมํ ปพฺพาเชถา"ติ อทาสิ. อถสฺส เถโร เกเส เตเมตฺวา ตจปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ. โส ขุรคฺเคเยว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ.

พระเถระกล่าวว่า "แม้สามเณรผู้เป็นกัปปิยการก ในสำนักของเรา ก็ไม่มี ท่านผู้มีอายุ". อุปัฏฐากกล่าวว่า "ท่านขอรับ ถ้าไม่มีกัปปิยการกไซร้, ลูกของผมจักเป็นสามเณร ในสำนักของพระผู้เป็นเจ้า". พระเถระรับแล้ว. อุบาสกนำบุตรของตนมีอายุ ๗ ขวบ ไปยังสำนักของพระเถระ ได้มอบถวายว่า "ขอพระคุณเจ้าให้เด็กนี้บวชเถิด". ลำดับนั้น พระเถระชุบผมของเด็กนั้นให้เปียกแล้วให้ตจปัญจกกัมมัฏฐาน ให้บวชแล้ว. เด็กนั้น บรรลุอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ในเวลาปลงผมเสร็จนั่นเอง.

เถโร ตํ ปพฺพาเชตฺวา อฑฺฒมาสํ ตตฺถ วสิตฺวา "สตฺถารํ ปสฺสิสฺสามี"ติ สามเณรํ ภณฺฑกํ คาหาเปตฺวา คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค เอกํ วิหารํ ปาวิสิ. สามเณโร อุปชฺฌายสฺส เสนาสนํ คเหตฺวา ปฏิชคฺคิ. ตสฺส ตํ ปฏิชคฺคนฺตสฺเสว วิกาโล ชาโต, เสนาสนํ ปฏิชคฺคิตุํ นาสกฺขิ.

พระเถระ ครั้นให้เด็กนั้นบวชแล้ว อยู่ในที่นั้นตลอดกึ่งเดือน คิดว่า "จักเข้าเฝ้าพระศาสดา" จึงให้สามเณรถือเอาสิ่งของไปอยู่ เข้าไปยังวิหารหลังหนึ่งในระหว่างทาง. สามเณรถือเอาเสนาสนะของพระอุปัชฌาย์ จัดแจงแล้ว. เมื่อสามเณรนั้น จัดแจงเสนาสนะนั้นอยู่นั่นเทียว หมดเวลาพอดี, เพราะเหตุนั้น สามเณรไม่ได้อาจเพื่อจัดเสนาสนะสำหรับตน.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं อุปฏฺฐานเวลาย อาคนฺตฺวา นิสินฺนं เถโร ปุจฺฉิ "สามเณร อตฺตโน วสนฏฺฐานं ปฏิชคฺคิตนฺ"ติ. "ภนฺเต ปฏิชคฺคิตุं โอกาสं นาลตฺถนฺ"ติ. "เตนหิ มม วสนฏฺฐาเนเยว วส, ทุกฺขं อาคนฺตุกฏฺฐาเน พหิ วสิตุนฺ"ติ ตं คเหตฺวา ว เสนาสนं ปาวิสิ. เถโร ปน ปุถุชฺชโน นิปนฺนมตฺโตเยว นิทฺทं โอกฺกมิ. โส สามเณโร จินฺเตสิ "อชฺช เม อุปชฺฌายเน สทฺธึ ตติโย ทิวโส เอกเสนาสเน วสนฺตสฺส, สเจ นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายิสฺสามิ, เถโร สหเสยฺยं อาปชฺเชยฺย, นิสินฺนโก ว วีตินาเมสฺสามี"ติ.

ลำดับนั้น พระเถระถามสามเณรผู้มาในเวลาอุปัฏฐากนั่งแล้วว่า "สามเณร เธอจัดแจงที่อยู่ สำหรับตนแล้วหรือ ?". สามเณรเรียนว่า "ผมยังไม่ได้โอกาสเพื่อจะจัด ขอรับ". พระเถระกล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น เธอจงอยู่ในที่อยู่ของเรา เถิด การอยู่ในภายนอกในที่แห่งอาคันตุกะลำบาก" แล้วพาเอาสามเณรเข้าไปยังเสนาสนะ. ส่วนพระเถระเป็นปุถุชน พอนอนเท่านั้นก็หลับ. สามเณรนั้นคิดว่า "เราอยู่ในเสนาสนะเดียวกันกับด้วยอุปัชฌาย์ ๓ วันเข้าวันนี้แล้ว, ถ้าเราจักนอนหลับไซร้, พระเถระพึงต้องสหเสยยาบัติ (ต้องอาบัติเพราะนอนรวมกัน) เรานั่งอยู่เทียว จักให้กาลล่วงไป".

อุปชฺฌายสฺส มญฺจกสฺส สมีเป ปลฺลงฺกं อาภุชิตฺวา นิสินฺนโก ว รตฺตึ วีตินาเมสิ. เถโร ปจฺจูสกาเล ปจฺจุฏฺฐาย "สามเณรํ นิกฺขมาเปตุं วฏฺฏตี"ติ มญฺจกปสฺเส จิตฺตं วีชนึ คเหตฺวา วีชนีปตฺตกสฺส อคฺเคน สามเณรสฺส กฏสารกं ปหริตฺวา

สามเณรนั่งคู้บัลลังก์(นั่งขัดสมาธิ) ใกล้เตียงอุปัชฌาย์ ให้ราตรีล่วงไป. พระเถระลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่งคิดว่า "ให้สามเณรออกไป จึงจะสมควร" จึงจับพัดที่วางอยู่ข้างเตียงเอาปลายใบพัดตีเสื่อลำแพนของสามเณร ยกพัดขึ้นกล่าวว่า "สามเณรจงออกไปข้างนอก".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทารุจีราเนว ปริทหิ. อถสฺส พหูหิ ของเราก็จักเสื่อม" จึงนุ่งผ้าเปลือกไม้
"อรหา"ติ วุจฺจมานสฺส เอวํ เจตโส เท่านั้น. ลำดับนั้น เมื่อคนเป็นจำนวน-
ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เย โข เกจิ มากกล่าวว่า "เป็นพระอรหันต์" เขาเกิด
โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ ความปริวิตกแห่งใจอย่างนี้ว่า "เราเป็น
วา สมาปนฺนา, อหํ เตสํ พระอรหันต์องค์ใดองค์หนึ่งบรรดาพระ-
อญฺญตโร"ติ. อถสฺส ปุราณสาโลหิตา อรหันต์ หรือผู้บรรลุอรหัตมรรคในโลก
เทวตา เอวํ จินฺเตสิ. รูปใดรูปหนึ่ง". ครั้งนั้น เทวดาผู้เป็น
สายโลหิตในกาลก่อนของเขา คิดแล้ว
อย่างนี้.

ปุราณสาโลหิตาติ ปุพฺเพ เอกโต คำว่า **ผู้เป็นสายโลหิตกันในกาล**
กตสมณธมฺมา. ปุพฺเพ กิร กสฺสป- **ก่อน** ได้แก่ ผู้มีสมณธรรมกระทำร่วมกัน
ทสพลสฺส สาสเน โอสกฺกมาเน ในชาติก่อน. ได้ยินว่า ในกาลก่อน เมื่อ
สามเณราทีนํ วิปฺปการํ ทิสฺวา พระศาสนาของพระทศพลทรงพระนาม
สตฺต ภิกฺขู สํเวคปฺปตฺตา "ยาว ว่ากัสสปะ เสื่อมลง ภิกษุ ๗ รูป เห็น
สาสนสฺส อนฺตรธานํ น โหติ, อาการแปลกประหลาดของบรรพชิตมี
ตาว อตฺตโน ปติฏฺฐํ กริสฺสามา"ติ สามเณรเป็นต้น ถึงความสังเวช พากัน
สุวณฺณเจติยํ วนฺทิตฺวา อรญฺญํ คิดว่า "พวกเราจักทำที่พึ่งแก่ตน
ปวิฏฺฐา เอกํ ปพฺพตํ ทิสฺวา "ชีวิเต ตราบเท่าที่ศาสนายังไม่อันตรธานไป"
สาลยา นิวตฺตนฺตุ, นิราลยา อิมํ ไหว้เจดีย์ทองแล้วเข้าป่าเห็นภูเขาลูกหนึ่ง
ปพฺพตํ อภิรุหนฺตู"ติ วตฺวา นิสฺเสณึ กล่าวว่า "คนผู้ยังมีความห่วงใยในชีวิต
พนฺธิตฺวา สพฺเพปิ ตํ ปพฺพตํ จงกลับไป ผู้หมดความห่วงใย จงขึ้น
อภิรุยฺห นิสฺเสณึ ปาเตตฺวา ภูเขานี้" แล้วพาดบันได แม้ทั้งหมด
สมณธมฺมํ กรึสุ. ขึ้นภูเขานั้นผลักบันไดให้ตกไป บำเพ็ญ
สมณธรรม.

เตสุ สัฆตฺเถโร เอกรตฺตาติกฺกเมเนว อรหตฺตํ ปาปุณิ. โส อโนตตฺตทเห นาคลตาทนฺตกฏฺฐํ ขาทิตฺวา อุตฺตรกุรุโต ปิณฺฑปาตํ อาหริตฺวา เต ภิกฺขู อาห "อาวุโส อิทํ ทนฺตกฏฺฐํ ขาทิตฺวา มุขํ โธวิตฺวา อิมํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชถา"ติ. "กึ ปน ภนฺเต อเมฺหหิ เอวํ กติกา กตา 'โย ปฐมํ อรหตฺตํ ปาปุณาติ, เตนาภตํ ปิณฺฑปาตํ อวเสสา ปริภุญฺชิสฺสนฺตี"ติ. "โน เหตํ อาวุโส"ติ. "เตนหิ สเจ มยฺปิ ตุเมฺหหิ วิย วิเสสํ นิพฺพตฺเตยฺยาม, สยํ อาหริตฺวา ภุญฺชิสฺสามา"ติ น อิจฺฉึสุ. ทุติยทิวเส ทุติยตฺเถโร อนาคามิผลํ ปาปุณิ.

บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระสังฆเถระโดยล่วงไปราตรีเดียวเท่านั้นก็บรรลุอรหัตผล. พระเถระนั้น เคี้ยวไม้ชำระฟันชื่อนาคลดา ที่สระอโนดาต นำบิณฑบาตมาจากอุตรกุรุทวีป กล่าวกับภิกษุเหล่านั้นว่า "ผู้มีอายุ พวกท่านเคี้ยวไม้ชำระฟันนี้ บ้วนปาก จงฉันบิณฑบาตนี้". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ท่านขอรับ ก็พวกกระผมทำกติกากันไว้อย่างนี้ว่า 'ภิกษุใดบรรลุอรหัตผลก่อนเขา ภิกษุที่เหลือจักฉันบิณฑบาตที่ภิกษุนั้นนำมาแล้วหรือ". พระเถระกล่าวว่า "ก็ข้อนั้นไม่มีหรอกผู้มีอายุ". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น ถ้าว่า แม้พวกผมพึงให้คุณวิเศษบังเกิดเหมือนกับท่านไซร้ พวกผมเองจักนำมาฉัน" จึงไม่ปรารถนาแล้ว. ในวันที่ ๒ พระเถระรูปที่ ๒ บรรลุอนาคามิผล.

โสปิ ตเถว ปิณฺฑปาตํ อาหริตฺวา อิตเร นิมนฺเตสิ. เต เอวมาหํสุ "กึ ปน ภนฺเต อเมฺหหิ เอวํ กติกา กตา 'มหาเถเรน อาหตํ ปิณฺฑปาตํ อภุญฺชิตฺวา อนุตฺเถเรน

พระเถระแม้นั้น นำบิณฑบาตมา นิมนต์ภิกษุนอกนี้ เหมือนอย่างนั้น. ภิกษุเหล่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า "ท่านครับ ก็พวกผมทำกติกากันอย่างนี้ว่า 'พวกผมจักไม่ฉันบิณฑบาตที่พระมหาเถระนำมา

อาหตํ ภุญฺชิสฺสามา"ติ.

แล้ว จักฉันบิณฑบาตที่พระอนุเถระนำมาหรือ".

"โน เหตํ อาวุโส"ติ. "เอวํ สนฺเต ตุเมฺห วิย มยมฺปิ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺวา อตฺตโน ปุริสกาเรน ภุญฺชิตุํ สกฺโกนฺตา ภุญฺชิสฺสามา"ติ น อิจฺฉึสุ. เตสุ อรหตฺตํ ปตฺโต ภิกฺขุ ปรินิพฺพายิ. อนาคามี พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺติ, อิตเร ปญฺจ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตุํ อสกฺโกนฺตา สุสฺสิตฺวา ปริสุสฺสิตฺวา สตฺตเม ทิวเส กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตา อิมสฺมึ พุทฺธุปฺปาเท ตโต จวิตฺวา ตตฺถ ตตฺถ กุลฆเรสุ นิพฺพตฺตึสุ. เตสุ เอโก ปุกฺกุสาติ ราชา อโหสิ, เอโก กุมารกสฺสโป, เอโก ทารุจีริโย, เอโก ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต, เอโก สภิโย ปริพฺพาชโกติ. ตตฺถ โย โส พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺตภิกฺขุ ตํ สนฺธายเตตํ วุตฺตํ "ปุราณสาโลหิตา เทวตา"ติ.

พระเถระรูปที่ ๒ กล่าวว่า "ก็ข้อนั้นไม่มีหรอกผู้มีอายุ". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น แม้พวกผมให้คุณวิเศษบังเกิด เหมือนท่าน อาจฉันด้วยความพยายามของบุรุษของตนจักฉัน" ไม่ปรารถนาแล้ว. บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้บรรลุอรหัตผลปรินิพพานแล้ว. ภิกษุผู้เป็นพระอนาคามีบังเกิดในพรหมโลก. ภิกษุ ๔ รูปนอกนี้ไม่อาจให้คุณวิเศษเกิดขึ้น ซูบผอมแล้วในวันที่ ๗ มรณภาพ บังเกิดในเทวโลกในพุทธุปบาทนี้ จุติแล้วจากเทวโลกนั้นบังเกิดในเรือนตระกูลนั้น ๆ. บรรดาคนเหล่านั้น คนหนึ่งได้เป็นพระราชา ทรงพระนามว่าปุกกุสาติ, คนหนึ่งได้เป็นพระกุมารกัสสปะ, คนหนึ่งได้เป็นพระทารุจีริยะ, คนหนึ่งได้เป็นทัพพมัลลบุตร, คนหนึ่งได้เป็นปริพาชกชื่อสภิยะแล. บรรดาภิกษุเหล่านั้น คำว่า "เทวดาผู้เป็นสายโลหิตในกาลก่อน" นั่น

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ท่านกล่าวหมายเอาภิกษุผู้บังเกิดในพรหมโลก.

ตสฺส พฺรหฺมุโน เอตทโหสิ "อยํ มยา สทฺธึ นิสฺเสณึ พนฺธิตฺวา ปพฺพตํ อภิรุหิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ, อิทานิ อิมํ ลทฺธึ คเหตฺวา จรนฺโต วินสฺเสยฺย, สํเวเชสฺสามิ นนฺ"ติ. อถ นํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมาห "เนว โข ตฺวํ พาหิย อรหา, นาปิ อรหตฺตมคฺคํ สมาปนฺโน, สาปิ เต ปฏิปทา นตฺถิ, ยาย ตฺวํ อรหา วา อสิ, อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺโน"ติ.

พรหมนั้น ได้มีความคิดนี้ว่า "บุรุษนี้พาดบันไดขึ้นภูเขา ได้บำเพ็ญสมณธรรมกับด้วยเรา, บัดนี้ยึดถือลัทธินี้เที่ยวไป พึงฉิบหาย, เราจักยังเขาให้สังเวช". ลำดับนั้น พรหมเข้าไปหาบุรุษนั้น กล่าวอย่างนี้ว่า "พาหิยะ ท่านไม่ได้เป็นพระอรหันต์หรอก ทั้งอรหัตมรรคท่านก็ยังไม่ได้บรรลุ, ท่านไม่มีปฏิปทาเป็นเหตุเป็นพระอรหันต์หรือบรรลุอรหัตมรรค".

พาหิโย อากาเส ฐตฺวา กเถนฺตํ มหาพฺรหฺมานํ โอโลเกตฺวา จินฺเตสิ "อโห ภาริยํ กมฺมํ กตํ, อหํ 'อรหมฺหี'ติ จินฺเตสึ, อยญฺจ มํ 'น ตฺวํ อรหา, นาปิ อรหตฺตมคฺคํ สมาปนฺโน'ติ วทติ, อตฺถิ นุ โข โลเก อญฺโญ อรหา"ติ. อถ นํ ปุจฺฉิ "อตฺถิ โกจิ เอตรหิ โลเก เทวเต อรหา วา อรหตฺตมคฺคํ วา สมาปนฺโน"ติ. ฉฏฺฐสฺส เทวตา

พาหิยะแลดูมหาพรหมผู้ยืนกล่าวอยู่ในอากาศ คิดว่า "ตายแล้ว เราทำกรรมหนักเสียแล้ว เราคิดว่า 'เป็นพระอรหันต์' แต่มหาพรหมนี้ กล่าวกับเราว่า 'ท่านไม่ได้เป็นพระอรหันต์ แม้อรหัตมรรคท่านก็ยังไม่ได้บรรลุ', พระอรหันต์อื่นในโลกมีอยู่หรือหนอแล". ลำดับนั้น เขาถามมหาพรหมนั้นว่า "พระอรหันต์ หรือผู้บรรลุอรหัตมรรคไร ๆ ในโลกเดี๋ยวนี้ มีไหม ? ท่าน

อาจิกฺขิ "อตฺถิ พาหิย อุตฺตเรสุ เทพดา". ลำดับนั้น เทวดาบอกแก่เขา

ชนปเทสุ สาวตฺถิ นาม นครำ, ตตฺถ ว่า "พาหิยะ มีพระนครชื่อว่าสาวัตถี

โส ภควา เอตรหิ วิหรติ อรหำ ในอุตรชนบท, พระผู้มีพระภาคอรหันต-

สมฺมาสมฺพุทฺโธ, โส หิ พาหิย สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ประทับอยู่ในเมือง

อรหาเจว อรหตฺตาย จ ธมฺมำ สาวัตถีนั้นในกาลบัดนี้, พาหิยะ ก็

เทเสตี"ติ. พระผู้มีพระภาคนั้นเป็นพระอรหันต์ด้วย

นั่นเทียว ทรงแสดงธรรมเพื่อความเป็น

พระอรหันต์ด้วย".

พาหิโย รตฺติภาเค เทวตาย กถำ พาหิยะฟังถ้อยคำของเทวดา ใน

สุตฺวา สำวิคฺคมานโส ตำขณญฺเญว ตอนกลางคืน เศร้าสลดใจ ออกจาก

สุปฺปารกา นิกฺขมิตฺวา เอกรตฺติวาเสน ท่าเรือชื่อสุปปารกะ ในขณะนั้นนั่นเอง

สาวตฺถึ อคมาสิ. สพฺพำ วีสโยชนสติกำ ได้ไปเมืองสาวัตถี โดยพักแรมคืนเดียว.

มคฺคำ เอกรตฺติวาเสนเอว อคมาสิ. เขาได้เดินทางไกลถึง ๑๒๐ โยชน์ ทั้งหมด

คจฺฉนฺโต จ ปน เทวตานุภาเวน โดยพักค้างคืนเดียวเท่านั้น. ก็แล

คโต. "พุทฺธานุภาเวนา"ติปิ วทนฺติเยว. เมื่อไปก็ไปด้วยอำนาจเทวดา. อาจารย์

ตสฺมึ ปน ขเณ สตฺถา สาวตฺถึ บางพวกกล่าวว่า "ไปด้วยอานุภาพ

ปิณฺฑาย ปวิฏฺโ โหติ. ของพระพุทธเจ้า" บ้าง. ก็ในขณะนั้น

พระศาสดา เสด็จเข้าไปบิณฑบาต

ยังเมืองสาวัตถี.

โส ภุตฺตปาตราเส กายาลสิย- พาหิยะนั้น ถามภิกษุหลายรูปผู้ฉัน

วิโมจนตฺถาย อพฺโภกาเส จงฺกมนฺเต อาหารเช้าแล้วเดินจงกรมอยู่ในที่กลางแจ้ง

สมฺพหุเล ภิกฺขู "กหำ เอตรหิ เพื่อต้องการจะปลดเปลื้องความเกียจคร้าน

สตฺถา"ติ ปุจฺฉิ. ภิกฺขู "สาวตฺถึ ทางกายว่า "เดี๋ยวนี้ พระศาสดา

ปิณฺฑาย ปวิฏฺโ"ติ วตฺวา ตํ ปุจฺฉิสุ "ตฺวํ ปน กุโต อาคโตสี"ติ. "สุปฺปารกโต อาคโตมฺหี"ติ. "กทา นิกฺขนฺโตสี"ติ. "หิโย สายํ นิกฺขนฺโตมฺหี"ติ. "ทูรโตสิ อาคโต, นิสีท ตาว, ปาเท โธวิตฺวา เตเลน มกฺเขตฺวา โถกํ วิสฺสมาหิ, อาคตกาเล สตฺถารํ ทกฺขิสฺสสี"ติ.

ประทับอยู่ที่ไหน ?". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "พระองค์เสด็จบิณฑบาตยังกรุงสาวัตถี" แล้วถามเขาว่า "ก็คุณมาจากไหนเล่า ?". พาหิยะกล่าวว่า "ผมมาจากท่าเรือชื่อสุปปารกะ". ภิกษุทั้งหลายถามว่า "คุณออกไปเมื่อไร ?". พาหิยะกล่าวว่า "ผมออกไปตอนเย็นวันวาน". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "คุณเดินทางมาไกล จงนั่งลงก่อน, จงล้างเท้าทาน้ำมันแล้วพักผ่อนสักเล็กน้อย, คุณจักเห็นพระศาสดาในเวลาพระองค์เสด็จมา".

"อหํ ภนฺเต สตฺถุ วา อตฺตโน วา ชีวิตนฺตรายํ น ชานามิ, เอกรตฺเตเนวมฺหิ กตฺถจิ อฏฺฐตฺวา อนิสีทิตฺวา วีสโยชนสติกํ มคฺคํ อาคโต, สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา ว วิสฺสมิสฺสามี"ติ.

พาหิยะกล่าวว่า "ท่านขอรับ ผมไม่รู้อันตรายแห่งชีวิตของพระศาสดาหรือของตัวเอง, ผมไม่ได้ยืนไม่ได้นั่งในที่ไหน ๆ เดินทางมาไกลถึง ๑๒๐ โยชน์ โดยคืนเดียวเท่านั้น เห็นพระศาสดาเสียก่อนจึงจักพักผ่อน".

โส เอวํ วตฺวา ตรมานรูโป สาวตฺถึ ปวิสิตฺวา ภควนฺตํ อโนปมาย พุทฺธสิริยา ปิณฺฑาย จรนฺตํ ทิสฺวา "จิรสฺสํ วต เม โคตโม สมฺมาสมฺพุทฺโธ ทิฏฺโ"ติ ทิฏฺฐฏฺฐานโต

พาหิยะนั้นกล่าวอย่างนี้แล้ว มีท่าทางรีบร้อนเข้าไปเมืองสาวัตถี เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จเที่ยวบิณฑบาตด้วยพุทธสิริหาอะไรเปรียบเทียบไม่ได้ คิดว่า "นานนักหนอ เราได้เห็นพระโคดม

ปฏฺจาย โอนตสรีโร คนฺตฺวา สัมมาสัมพุทธเจ้า” แล้วน้อมตัวลงตั้งแต่
อนฺตรวีถิยํ ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา ที่อันตนเห็นแล้ว ไปถวายบังคมด้วย
โคปฺผเกสุ ทฬฺหํ คเหตฺวา เอวมาห เบญจางคประดิษฐในระหว่างถนน จับ
“เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา ธมฺมํ, ที่ข้อพระบาททั้ง ๒ ไว้อย่างมั่น กราบทูล
เทเสตุ สุคโต ธมฺมํ, ยํ มมสฺส อย่างนี้ว่า “พระเจ้าข้า ขอพระผู้มี-
ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย จา”ติ. พระภาค จงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์
อถ นํ สตฺถา “อกาโล ตาว ขอพระสุคตเจ้าจงแสดงธรรมซึ่งจะเป็นไป
พาหิย, อนฺตรวีถึ ปวิฏฺโฐมฺหิ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพระองค์
ปิณฺฑายา”ติ ปฏิกฺขิปิ. สิ้นกาลนาน”. ทีนั้น พระศาสดาทรง
ห้ามเขาว่า “พาหิยะ ไม่ใช่เวลาที่
เหมาะสมก่อน เราเข้าไประหว่างถนน
เพื่อบิณฑบาต”.

ตํ สุตฺวา พาหิโย “ภนฺเต พาหิยะฟังคำนั้นแล้วกราบทูลว่า
สํสาเร สํสรนฺเตน กวฬิงฺการาหาโร “พระเจ้าข้า คนผู้ท่องเที่ยวไปในสงสาร
น อลทฺธปุพฺโพ, ตุมฺหากํ วา ไม่เคยได้กวฬิงการาหาร(อาหาร คือ
มยฺหํ วา ชีวิตนฺตรายํ น ชานามิ, คำข้าว)ก็หามิได้ ข้าพระองค์ ไม่รู้
เทเสถ เม ธมฺมนฺ”ติ. สตฺถา อันตรายแห่งชีวิตของพระองค์หรือของตัว
ทุติยมฺปิ ปฏิกฺขิปิเยว. เอวํ กิรสฺส ข้าพระองค์ ขอพระองค์จงแสดงธรรม
อโหสิ “อิมสฺส มํ ทิฏฺฐกาลโต แก่ข้าพระองค์นั่นเทียว”. แม้ครั้งที่ ๒
ปฏฺจาย สกลสรีรํ นิรนฺตรํ ปีติยา พระศาสดาก็ทรงห้ามเหมือนกัน. ได้ยิน
อชฺโฌตฺถตํ โหติ, พลวปีติเวโค ว่า พระศาสดาได้ทรงมีพระดำริอย่างนี้
ธมฺมํ สุตฺวาปิ น สกฺขิสฺสติ ว่า “ตั้งแต่กาลที่พาหิยะนี้เห็นเรา สรีระ
ปฏิวิชฺฌิตุํ, มชฺฌตฺตุเปกฺขาย ตาว ทั้งสิ้นถูกปีติท่วมทับตลอดกาลติดต่อกัน

ติฏฺจตุ, เอกรตฺเตเนว วีสโยชนสตํ มคฺคํ อาคตตฺตา ทรโถปิสฺส พลวา, โสปิ ตาว ปฏิปสฺสมฺภตู"ติ. ตสฺมา ทฺวิกฺขตฺตุ๋ ปฏิกฺขิปิตฺวา ตติยัมปิ ยาจิโต อนฺตรวีถิยํ จิโต ว "ตสฺมาติห พาหิย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ 'ทิฏฺเ ทิฏฺธมตฺตํ ภวิสฺสตี"ติอาทินา นเยน ธมฺมํ เทเสสิ.

คนผู้มีความเร็วแห่งปีติ อันมีกำลังถึงฟังธรรมแล้วจักไม่อาจแทงตลอดได้, เขาจงตั้งอยู่ในอุเบกขาคือความเป็นกลางก่อน, แม้ความกระวนกระวายของเขามีกำลัง เพราะเดินทางมาถึง ๑๒๐ โยชน์โดยคืนเดียวเท่านั้น, แม้ความกระวน-กระวายนั้น จงระงับไปก่อน". เพราะฉะนั้น พระองค์ทรงห้ามถึง ๒ ครั้ง แม้ในครั้งที่ ๓ ถูกเขาอ้อนวอนแล้ว ประทับยืนอยู่ในระหว่างถนน แสดงธรรมโดยมีนัยว่า "พาหิยะ เพราะเหตุนั้น เธอพึงศึกษาในศาสนานี้อย่างนี้ว่า 'เมื่อเราเห็นรูปแล้ว รูปจักเป็นเพียงเราเห็นแล้ว เป็นต้น".

โส สตฺถุ ธมฺมํ สุณนฺโตเยว สพฺพาสเว เขเปตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. ตาวเทว ปน ภควนฺตํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ. "ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรนฺ"ติ ปุฏฺโจ "น ปริปุณฺณนฺ"ติ อาห. อถ นํ สตฺถา "เตนหิ ปตฺตจีวรํ ปริเยสาหี"ติ วตฺวา ปกฺกามิ.

พาหิยะนั้น ฟังธรรมของพระศาสดาอยู่นั่นเทียว ยังอาสวะทั้งปวงให้สิ้นแล้ว บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. ก็เขาทูลขอบรรพชากะพระศาสดา ในทันทีนั้นเอง. เขาถูกพระศาสดาตรัสถามว่า "เธอมีบาตรและจีวรครบแล้วหรือ?" กราบทูลว่า "ยังไม่ครบ". ทีนั้น พระศาสดาตรัสกับเธอว่า "ถ้าอย่างนั้น

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เธอจงแสวงหาบาตรและจีวร" แล้วเสด็จหลีกไป.

โส กิร วีสติวสฺสสหสฺสานิ สมณธมฺมํ กโรนฺโต "ภิกฺขุนา นาม อตฺตโน ปจฺจเย ลภิตฺวา อญฺญํ อโนโลเกตฺวา สยํ เยว ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตี"ติ เอกภิกฺขุโนปิ ปตฺเตน วา จีวเรน วา สงฺคหํ นากาสิ. เตนสฺส "อิทฺธิมยํ ปตฺตจีวรํ น อุปฺปชิสฺสตี"ติ ญตฺวา เอหิภิกฺขุภาเวน ปพฺพชฺชํ นาทาสิ. ตมฺปิ ปตฺตจีวรํ ปริเยสมานเมว เอกา ยกฺขินี เธนุรูเปน อาคนฺตฺวา วามอุรุมฺหิ ปหริตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ.

ได้ยินว่า พระพาหิยะนั้นบำเพ็ญสมณธรรมถึง ๒ หมื่นปี คิดว่า "ธรรมดาภิกษุได้ปัจจัยด้วยตนแล้ว ไม่ดำนึงถึงคนอื่น ฉันเองเท่านั้น จึงจะสมควร" จึงไม่ได้กระทำการสงเคราะห์แม้แก่ภิกษุรูปหนึ่งด้วยบาตรหรือจีวร. เพราะเหตุนั้น พระศาสดาทรงทราบว่า "บาตรและจีวรอันสำเร็จด้วยฤทธิ์ จักไม่เกิดขึ้น" จึงไม่ได้ประทานการบรรพชาด้วยความเป็นเอหิภิกขุแก่เธอ. ยักษิณีตนหนึ่ง แปลงเพศเป็นแม่โคนมมา ขวิดแม้พาหิยะนั้นผู้แสวงหาบาตรและจีวรอยู่นั่นเทียวเข้าที่ขาอ่อนข้างซ้าย ให้ถึงความสิ้นชีวิต.

สตฺถา ปิณฺฑาย จริตฺวา กตภตฺตกิจฺโจ สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ นิกฺขมนฺโต พาหิยสฺส สรีรํ สงฺการฏฺฐาเน ปติตํ ทิสฺวา ภิกฺขู อาณาเปสิ "ภิกฺขเว เอกสฺมึ เคหทฺวาเร ฐตฺวา มญฺจกํ อาหราเปตฺวา อิทํ สรีรํ นครโต นีหริตฺวา ฌาเปตฺวา ถูปํ กโรถา"ติ.

พระศาสดา เสด็จเที่ยวบิณฑบาต ทรงทำภัตกิจเสร็จแล้วเสด็จออกไปพร้อมกับภิกษุหลายรูป ทรงเห็นสรีระของพาหิยะนั้นตกอยู่ที่กองขยะ ตรัสสั่งภิกษุทั้งหลายว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยืนอยู่ที่ประตูเรือนด้านหนึ่งให้นำเตียงมา นำสรีระนี้ออกจากพระนคร ฌาปนกิจแล้ว

ภิกฺขู ตถา กรึสุ, กตฺวา จ ปน วิหารํ คนฺตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตนา กตกิจฺจํ อาโรเจตฺวา ตสฺส อภิสมฺปรายํ ปุจฺฉึสุ.

จงสร้างสถูป". ภิกษุทั้งหลายทำตามพระดำรัสสั่งนั้น, ก็แลครั้นกระทำแล้วไปวิหาร เข้าไปเฝ้าพระศาสดากราบทูลกิจที่ตนกระทำ แล้วทูลถามถึงภพหน้าของพาหิยะนั้น.

อถ เนสํ ภควา ตสฺส ปรินิพฺพุตภาวํ อาจิกฺขิตฺวา "เอตทคฺคं ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขูนํ ขิปฺปาภิญฺญานํ, ยทิทं พาหิโย ทารุจีริโย"ติ เอตทคฺเค ฐเปสิ. อถ นํ ภิกฺขู ปุจฺฉึสุ "ภนฺเต ตุเมฺห 'พาหิโย ทารุจีริโย อรหตฺตํ ปตฺโต'ติ วเทถ, กทา โส อรหตฺตํ ปตฺโต"ติ.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสบอกว่าพาหิยะนั้นปรินิพพานแล้ว แก่ภิกษุเหล่านั้น ทรงตั้งไว้ในเอตทัคคะว่า "ภิกษุทั้งหลาย พาหิยทารุจีริยะเป็นเลิศกว่าภิกษุผู้เป็นสาวกของเราผู้ตรัสรู้เร็ว". ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายทูลถามพระผู้มีพระภาคนั้นว่า "พระเจ้าข้า พระองค์ตรัสว่า 'พาหิยทารุจีริยะ บรรลุอรหัตแล้ว' เขาบรรลุอรหัตผลในกาลไร ?".

"มม ธมฺมํ สุตกาเล ภิกฺขเว"ติ. "กทา ปนสฺส ตุเมฺหหิ ธมฺโม กถิโต"ติ. "ปิณฺฑาย จรนฺเตน อนฺตรวีถิยํ ฐตฺวา"ติ. "อปฺปมตฺตโก ภนฺเต ตุเมฺหหิ อนฺตรวีถิยํ ฐตฺวา กถิตธมฺโม, กถํ โส ตาวตฺตเกน วิเสสํ นิพฺพตฺเตสี"ติ. อถ เน สตฺถา "ภิกฺขเว มม ธมฺมํ 'อปฺปํ วา พหุ วา'ติ มา ปมินาถ น้อย พระเจ้าข้า เขายังคุณวิเศษ

พระศาสดาตรัสว่า "ในเวลาฟังธรรมของเรา ภิกษุทั้งหลาย". ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า "ก็พระองค์ตรัสธรรมแก่เขาเมื่อไร ?". พระศาสดาตรัสว่า "เราเมื่อเที่ยวไปบิณบาต ยืนอยู่ระหว่างถนนกล่าวธรรมแก่เขา". ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า "ธรรมอันพระองค์ประทับยืนอยู่ระหว่างถนน ตรัสแล้ว มีประมาณ

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเนกานิปิ หิ คาถาสหสฺสานิ อนตฺถนิสฺสิตานิ น เสยฺโย, อตฺถนิสฺสิตํ ปน เอกมฺปิ คาถาปทํ เสยฺโย"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ให้บังเกิดด้วยธรรมมีประมาณเท่านี้ได้อย่างไร ?". ทีนั้น พระศาสดาตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่านับธรรมของเราว่า 'น้อยหรือมาก' คาถาพันหนึ่ง แม้มีจำนวนมาก ไม่อาศัยประโยชน์ก็ไม่ประเสริฐ แต่บทคาถาแม้บทเดียวที่อาศัยประโยชน์ประเสริฐกว่า" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐๑. "สหสฺสมปิ เจ คาถา
อนตฺถปทสญฺหิตา,
เอกํ คาถาปทํ เสยฺโย,
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมตี"ติ.

๑๐๑. "หากว่าคาถาที่ไม่ประกอบด้วยบทที่เป็นประโยชน์แม้ตั้งพัน, บทคาถาบทเดียวที่บุคคลฟังแล้ว ย่อมสงบได้ ประเสริฐกว่า (คาถาที่ประกอบด้วยบทไม่เป็นประโยชน์แม้ตั้งพัน)".

ตตฺถ **เอกํ คาถาปทนฺติ** "อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ฯเปฯ ยถา มตา"ติ เอวรูปา เอกา คาถาปิ เสยฺโยติ อตฺโถ. เสสํ ปุริมนเยเนว เวทิตพฺพํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **บทแห่งคาถาบทหนึ่ง** ความว่า แม้คาถา ๆ หนึ่ง เห็นปานนี้ว่า "ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย ฯลฯ เหมือนคนตายแล้ว" ประเสริฐกว่า. คำที่เหลือพึงทราบโดยนัยก่อนนั่นเทียว.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ทารจีริยตเถรวตฺถุ ทุติยํ.

เรื่องพระทารจีริยเถระที่ ๒ จบ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. กุณฺฑลเกสีเถรีวตฺถุ

๑๐๒. โย จ คาถา สตํ ภาเส
อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.

๑๐๓. โย สหสฺสํ สหสฺเสน
สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ
โส เว สงฺคามชุตฺตโม.

๓. เรื่องพระกุณฑลเกสีเถรี

๑๐๒. ก็บุคคลใด พึงกล่าวคาถาไม่ประกอบด้วยบท ที่เป็นประโยชน์ตั้งร้อย บุคคลฟังบทธรรมใดย่อมเข้าไปสงบได้ บทธรรมนั้นบทเดียว ประเสริฐกว่า การกล่าวคาถา ที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ตั้งร้อย ของบุคคลนั้น.

๑๐๓. บุคคลใด พึงชนะมนุษย์พันหนึ่ง(คูณ)ด้วยพัน(๑ ล้านคน) ในสงคราม (บุคคลนั้นหาเป็นคนสูงสุด แห่งคนผู้ชนะในสงครามไม่) ส่วนบุคคลใด พึงชนะตนผู้เดียว บุคคลนั้นแล ชื่อว่าเป็นยอดคนแห่งบุคคลผู้ชนะในสงคราม.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. กุณฺฑลเกสีเถรีวตฺถุ

โย จ คาถา สตํ ภาเสติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กุณฺฑลเกสึ อารพฺภ กเถสิ.

ราชคเห กิร เอกา เสฏฺฐิธีตา โสฬสวสฺสุทฺเทสิกา อภิรูปา อโหสิ ทสฺสนียา. ตสฺมิญฺจ วเย ฐิตา นาริโย ปุริสชฺฌาสยา โหนฺติ ปุริสโลลา. อถ นํ มาตาปิตโร สตฺตภูมิกสฺส ปาสาทสฺส อุปริตเล สิริคพฺเภ วาเสสุ, เอกเมวสฺสา ทาสึ ปริจาริกํ อทํสุ. อเถกํ กุลปุตฺตํ โจรกมฺมํ กโรนฺตํ คเหตฺวา ปจฺฉาพาหุํ พนฺธิตฺวา จตุกฺเก จตุกฺเก กสาหิ ปหริตฺวา อาฆาตนํ นยึสุ. เสฏฺฐิธีตา มหาชนสฺส สทฺทํ สุตฺวา "กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ ปาสาทตเล ฐตฺวา โอโลเกนฺตี ตํ ทิสฺวา ปฏิพทฺธจิตฺตา หุตฺวา ปตฺถยมานา อาหารํ ปฏิกฺขิปิตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ.

๓. เรื่องพระกุณฑลเกสีเถรี

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภนางกุณฑลเกสี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงกล่าวคาถาตั้งร้อย** เป็นต้น.

ได้ฟังมาว่า ธิดาเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงราชคฤห์ มีอายุ ๑๖ ปี มีรูปร่างสวยน่าดูชม. ก็นารีผู้ตั้งอยู่ในวัยนั้น สนใจผู้ชาย ฝักใฝ่ผู้ชาย. ครั้งนั้นมารดาและบิดาให้นางอยู่ที่ห้องสวยงาม ที่พื้นชั้นบนปราสาท ๗ ชั้น, ได้ให้นางทาสีคนหนึ่งนั่นเทียวให้เป็นผู้รับใช้นาง. ครั้งนั้นพวกราชบุรุษจับกุลบุตรคนหนึ่ง ผู้ทำโจรกรรมได้ จึงมัดแขนไพล่หลังเฆี่ยนด้วยหวายครั้งละ ๔ เส้น นำไปสู่ที่ฆ่า. ธิดาเศรษฐีฟังเสียงของมหาชนคิดว่า "นั่นเกิดเรื่องอะไรกันหนอ" ยืนแลดูอยู่ที่ปราสาท เห็นโจรนั้นแล้ว มีจิตผูกพัน ปรารถนาอยู่ อดอาหารนอนแซ่วอยู่บนเตียง.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं มาตา ปุจฺฉิ "กึ อิทं มาตา ปุจฺฉิ "กึ อิทं ครั้งนั้น มารดาถามนางว่า "นี้อะไร
อมฺมา"ติ. "สเจ เอตं 'โจโร'ติ กันเล่าแม่". ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า
คเหตฺวา นียมานं ปุริสं ลภิสฺสามิ, "ถ้าฉันจักได้บุรุษผู้ที่ราชบุรุษจับนำไป ว่า
ชีวิสฺสามิ, โน เจ, ชีวิตं เม นตฺถิ, 'เป็นโจร' ไซร้ ฉันก็จักมีชีวิตอยู่ ถ้า
อิเธว มริสฺสามี"ติ. "อมฺม มา เอวं ไม่ได้ ฉันก็ไม่มีชีวิตอยู่ต่อไป จักตาย
กริ, อมฺหากं ชาติยา จ โภเคน ในที่นี้นั่นเอง". มารดากล่าวว่า "เจ้า
จ สทิสं อญฺญं สามิกं ลภิสฺสสี"ติ. อย่าทำอย่างนี้ซิแม่, เจ้าจักได้สามีอื่น
"มยฺหं อญฺเญน กิจฺจं นตฺถิ, อิมं ซึ่งเท่าเทียมกันด้วยชาติและโภคะของเรา
อลภมานา มริสฺสามี"ติ. ทั้งหลาย". ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า "ฉัน
ไม่มีกิจด้วยบุรุษอื่น เมื่อไม่ได้บุรุษนี้
ก็จักตาย".

มาตา ธีตรं สญฺญาเปตุं อสกฺโกนฺตี มารดาไม่สามารถให้ธิดายินยอมได้ จึง
ปิตุโน อาโรเจสิ. โสปิ นं บอกแก่บิดา. แม้บิดานั้นก็ไม่สามารถให้
สญฺญาเปตุं อสกฺโกนฺโต "กึ สกฺกา ธิดายินยอมได้ คิดว่า "เราอาจทำ
กาตุนฺ"ติ จินฺเตตฺวา ตं โจรं อย่างไรได้" จึงส่งห่อของพันหนึ่งไปให้
คาหาเปตฺวา คจฺฉนฺตสฺส ราชปุริสสฺส แก่ราชบุรุษผู้ให้จับโจรนั้นไปอยู่ ด้วย
สหสฺสภณฺฑิกं เปเสสิ "อิมं คเหตฺวา พูดว่า "ท่านถือเอาห่อของนี้ จงให้บุรุษ
เอตं ปุริสं มยฺหं เทหี"ติ. โส นั่นแก่ฉัน". ราชบุรุษนั้นรับคำว่า "ดีละ"
"สาธู"ติ กหาปเณ คเหตฺวา ตं รับเอากหาปณะปล่อยโจรนั้นไป ฆ่าโจร
มุญฺจิตฺวา อญฺญं มาเรตฺวา "มาริโต คนอื่น กราบทูลแด่พระราชาว่า "ขอ-
เทว โจโร"ติ รญฺโญ อาโรเจสิ. เดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทฯ ข้าพระองค์
เสฏฺฐีปิ ตสฺส ธีตรं อทาสิ. ฆ่าโจรตายแล้ว". แม้เศรษฐีได้ให้ธิดา
แก่โจรนั้น.

สา "สามิกํ อาราเธสฺสามี"ติ สพฺพาภรณปฺปฏิมณฺฑิตา สยเมว ตสฺส ยาคุอาทีนิ สํวิทหติ. โจโร กติปาหจฺจเยน จินฺเตสิ "กทา นุ โข อิมํ มาเรตฺวา เอติสฺสา อาภรณานิ คเหตฺวา เอกสฺมึ สุราเคเห วิกฺกีณิตฺวา ขาทิตุํ ลภิสฺสามี"ติ. โส "อตฺเถโส อุปาโย"ติ จินฺเตตฺวา อาหารํ ปฏิกฺขิปิตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ.

ธิดาเศรษฐีนั้นคิดว่า "เราจักยังสามีให้ชื่นชม" แล้วประดับด้วยอาภรณ์ทั้งปวง จัดแจงข้าวยาคูเป็นต้น เพื่อสามีนั้นด้วยตนเองนั่นเทียว. โดยล่วงไป ๒-๓ วัน โจรคิดว่า "เราจักได้เพื่อฆ่าหญิงนี้ ถือเอาเครื่องอาภรณ์ของหญิงนั้นแล้วขายกินในโรงสุราแห่งหนึ่งในกาลไรหนอแล". เขาคิดว่า "อุบายนั่นใช้ได้" แล้วอดอาหารนอนแซ่วอยู่บนเตียง.

อถ นํ สา อุปสงฺกมิตฺวา "กินฺเต สามิ รุชฺชตี"ติ ปุจฺฉิ. "น กิญฺจิ ภทฺเท"ติ. "กจฺจิ ปน เม มาตาปิตโร ตุยฺหํ กุทฺธา"ติ. "น กุชฺฌนฺติ ภทฺเท"ติ. "อถ กินฺนาเมตนฺ"ติ. "ภทฺเท อหํ ตํ ทิวสํ พนฺธิตฺวา นียมาโน โจรปปาเต อธิวตฺถาย พลิกมฺมํ ปฏิสุณิตฺวา ชีวิตํ ลภึ, ตฺวมฺปิ มยา ตสฺสาเอว อานุภาเวน ลทฺธา, 'ตํ เม เทวตาย พลิกมฺมํ จรปิตนฺ'ติ จินฺเตมิ ภทฺเท"ติ.

ครั้งนั้น นางเข้าไปหาสามีนั้นถามว่า "อะไรเสียดแทงท่านจ๊ะพี่?". โจรกล่าวว่า "อะไร ๆ ไม่ได้เสียดแทงดอกหล่อน". ธิดาเศรษฐีถามว่า "ก็พ่อแม่ฉันโกรธพี่หรือ ?". โจรกล่าวว่า "ไม่โกรธดอกหล่อน". ธิดาเศรษฐีถามว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น นี้ชื่อว่ามีเรื่องอะไร ?". โจรกล่าวว่า "หล่อน วันนั้นฉันถูกมัดนำออกไปบนต่อเทวดาผู้สิงอยู่ที่ภูเขาทิ้งโจร ได้ชีวิตแล้ว ถึงเธอ ฉันก็ได้ด้วยอานุภาพของเทวดานั้นเหมือนกัน หล่อน ฉันคิดว่า 'ฉันตั้งพลีกรรมนั้นไว้ต่อเทวดา".

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"สามิ มา จินฺตยิ, กริสฺสาม พลิกมฺมํ, วเทหิ, เกน อตฺโถ"ติ. "อปฺโปทกมธุปายาเสน จ ลาชปญฺจมกปุปฺผิ จา"ติ. "สาธุ สามิ, อหํ ปฏิยาเทสฺสามี"ติ. สา สพฺพํ พลิกมฺมํ ปฏิยาเทตฺวา "เอหิ สามิ, คจฺฉามา"ติ อาห. "เตนหิ ภทฺเท ตว ญาตเก นิวตฺเตตฺวา มหคฺฆานิ วตฺถาภรณานิ คเหตฺวา อตฺตานํ อลงฺกโรหิ, หสนฺตา กีฬนฺตา สุขํ คมิสฺสามา"ติ. สา ตถา อกาสิ.

ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า "พี่อย่าคิดไปเลย ฉันจักแก้บนให้(ทำพลีกรรม) พี่ต้องการอะไรจงบอกมา". โจรกล่าวว่า "ต้องการข้าวมธุปายาสแข้นและดอกไม้มีข้าวตอกเป็นที่๕". ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า "ดีแล้วพี่ ฉันจักจัดแจงเอง". นางจัดแจงพลีกรรมทั้งหมด กล่าวว่า "จงมาเถิดพี่ พวกเราไปด้วยกัน". โจรกล่าวว่า "หล่อนถ้าอย่างนั้น เธอสั่งญาติของเธอให้กลับ ถือเอาผ้าและอาภรณ์มีค่ามาก จงแต่งตัว, พวกเราจักหัวเราะ เล่นไปตามสบาย". นางได้กระทำตามคำสั่งนั้น.

อถ นํ โส ปพฺพตปาทํ คตกาเล อาห "ภทฺเท อิโต ปรํ อุโภ ชนา คมิสฺสาม, เสสชนํ ยานเกน สทฺธึ นิวตฺเตตฺวา พลิกมฺมภาชนํ สยํ อุกฺขิปิตฺวา คณฺหาหี"ติ. สา ตถา อกาสิ. โจโร ตํ คเหตฺวา โจรปปาตปพฺพตํ อภิรุหิ.

ลำดับนั้น ในเวลาถึงเชิงภูเขา โจรนั้นกล่าวกับนางว่า "หล่อน เบื้องหน้า แต่นี้ไป เราทั้ง ๒ คน จักไปด้วยกัน เธอยังชนที่เหลือให้กลับพร้อมกับยาน ยกภาชนะพลีกรรมเอง จงถือเอา". นางได้กระทำตามคำสั่งนั้น. โจรพานางขึ้นภูเขาทิ้งโจร.

ตสฺส หิ เอเกน ปสฺเสน มนุสฺสา อภิรุหนฺติ, เอกํ ปสฺสํ ฉินฺนตฏฺ, ปพฺพตมตฺถเก จิตา เตน ปสฺเสน โจเร ปาเตนฺติ. เต ขณฺฑาขณฺฑํ

ก็พวกมนุษย์ ขึ้นโดยข้างหนึ่ง แห่งภูเขานั้น, ข้างหนึ่งชัน, คนทั้งหลายยืนอยู่บนยอดภูเขาทิ้งโจรโดยข้างนั้น. โจรเหล่านั้นเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ตกอยู่บน

หุตฺวา ภูมิยํ ปตนฺติ. ตสฺมา “โจรปปาโต”ติ วุจฺจติ. สา ตสฺส ปพฺพตสฺส มตฺถเก ฐตฺวา “พลิกมฺมนฺเต สามิ กโรหี”ติ อาห.

พื้นดิน. เพราะเหตุนั้น ประชาชนจึงเรียกกันว่า “เขาทิ้งโจร”. นางยืนอยู่บนยอดภูเขานั้น กล่าวว่า “นาย พี่จงทำการบวงสรวง(พลีกรรม) ของพี่”.

โส ตุณฺหี อโหสิ. ปุน ตาย “กสฺมา สามิ ตุณฺหีภูโตสี”ติ วุตฺเต ตํ อาห “น มยฺหํ พลิกมฺเมน อตฺโถ, วญฺเจตฺวา ปน ตํ อาทาย อาคโตมฺหี”ติ. “กึการณา สามี”ติ. “ตํ มาเรตฺวา ตว อาภรณานิ คเหตฺวา ปลายนตฺถายา”ติ. สา มรณภยตชฺชิตา อาห “สามิ อหญฺจ อาภรณานิ จ เม ตว สนฺตกาเนว, กสฺมา เอวํ วเทสี”ติ. โส “มา เอวํ กโรหี”ติ ปุนปฺปุนํ ยาจิยมาโนปิ “มาเรมิเอวา”ติ อาห.

เขาได้นิ่งเฉย. เมื่อนางถามอีกว่า “เพราะเหตุไร ? ท่านจึงนิ่งเฉยเล่าพี่” โจรนั้นกล่าวกับนางว่า “ฉันไม่มีความต้องการด้วยพลีกรรม, แต่ฉัน หลอกลวงพาเอาเธอมาแล้ว”. ธิดาเศรษฐีถามว่า “เพราะเหตุอะไรเล่า นาย ?”. โจรกล่าวว่า “เพื่อต้องการฆ่าเธอเสีย ถือเอาเครื่องประดับของเธอแล้วหนีไป”. นางถูกภัยคือความตายคุกคามแล้ว กล่าวว่า “พี่ ฉันและเครื่องอาภรณ์ของฉันก็เป็นของท่านอยู่แล้วทั้งนั้น, เพราะเหตุไรท่านจึงพูดอย่างนี้”. เขาแม้ถูกภรรยาวิงวอนแล้ว ๆ เล่า ๆ ว่า “จงอย่ากระทำอย่างนี้” ก็พูดว่า “ฉันจะฆ่าให้ได้”.

“เอวํ สนฺเต กินฺเต มม มรเณน, อิมานิ อาภรณานิ คเหตฺวา มยฺหํ ชีวิตํ เทหิ, อิโต ปฏฺฐาย ‘มตา’ติ ธาเรหิ, ทาสี วา เต หุตฺวา หตฺถกมฺมํ กริสฺสามี”ติ วตฺวา

นางกล่าวว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ความตายของฉันจะมีประโยชน์อะไรแก่ท่าน ท่านถือเอาเครื่องประดับเหล่านี้แล้ว จงไว้ชีวิตฉันเถิด, ตั้งแต่นี้ไป ท่านจงจำไว้ว่า ‘ฉันตายไปแล้ว’ หรือจักเป็นทาสี

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมं คาถมาห

ของท่าน ทำหัตถกรรม” แล้วกล่าวคาถานี้ว่า

“อิเม สุวณฺณเกยูรา
สพฺเพ เวฬุริยามยา
สพฺพญฺจ คณฺห ภทฺทนฺเต
มมं ทาสิญฺจ สาวยา”ติ.

“สร้อยทองคำเหล่านี้ทั้งหมด สำเร็จด้วยแก้วไพฑูรย์ (ของดิฉันมีอยู่) ท่านผู้เจริญ ท่านจงถือเอาเครื่องอลังการทั้งหมด และจงประกาศให้คนเขาทราบว่าฉันเป็นทาสี”.

ตं สุตฺวา โจโร “เอวं กเต, ตฺวं คนฺตฺวา มาตาปิตูนं อาจิกฺขิสฺสสิ, มาเรสฺสามิเยว, ตฺวं มา พาฬฺหं ปริเทวี”ติ วตฺวา อิมं คาถมาห

โจรฟังคำนั้นแล้วกล่าวว่า “เมื่อฉันทำอย่างนี้แล้ว เธอก็จักไปบอกมารดาและบิดา ฉันจักฆ่าจนได้ เธออย่าคร่ำครวญไปนักเลย” กล่าวคาถานี้ว่า

“มา พาฬฺหं ปริเทวสิ
ขิปฺปํ พนฺธาหิ ภณฺฑิกํ
น ตุยฺหं ชีวิตं อตฺถิ
สพฺพํ คณฺหามิ ภณฺฑกนฺ”ติ.

“เธออย่าคร่ำครวญไปนักเลย จงรีบมัดห่อสิ่งของไว ๆ เธอจะไม่มีชีวิตอยู่อีก ฉันจะถือเอาห่อของทั้งหมด”.

สา จินฺเตสิ “อโห อิทं กมฺมं ภาริยं, ปญฺญา นาม น ปจิตฺวา ขาทนตฺถาย กตา, อถโข วิจารณตฺถาย กตา, ชานิสฺสามิสฺส กตฺตพฺพนฺ”ติ. อถ นं อาห “สามิ ยทา ตฺวं โจโร’ติ ญตฺวา มาตาปิตูนं อาจิกฺขี, เต สหสฺสं

นางคิดว่า “ตายจริง กรรมนี้หนัก ธรรมดาปัญญา ธรรมชาติไม่ได้สร้างมาไว้เพื่อประโยชน์แกงกิน ที่แท้สร้างไว้เพื่อประโยชน์พิจารณา เราจักรู้สิ่งที่พึงทำแก่เขา”. ลำดับนั้น นางกล่าวกับสามีนั้นว่า “พี่ ในกาลใด ท่านถูกราชบุรุษจับนำไปว่า ‘เป็นโจร’ ในกาลนั้น

วิสฺสชฺเชตฺวา ตำ อาณาเปตฺวา เคเห กตฺวา อตฺตานำ วนฺทิตุ เทหี"ติ. โส "สาธุ ภทฺเท สุทิฏฺจำ กตฺวา วนฺทาหี"ติ วตฺวา ปพฺพตนฺเต อฏฺฐาสิ.

ฉันบอกแก่พ่อและแม่แล้ว, ท่านทั้ง ๒ นั้น สละทรัพย์พันหนึ่ง ให้นำท่านมาไว้ในเรือน, ตั้งแต่นั้นมา ฉันอุปการะท่านวันนี้ท่านจงให้ฉันไหว้ตน(ท่าน) ให้ฉันเห็นถนัดตา". เขากล่าวว่า "ดีแล้วหล่อน เธอจงทำฉันให้เธอเห็นได้ถนัดตาแล้วไหว้" ได้ยืนอยู่บนยอดเขา.

อถ นำ สา ติกฺขตฺตุำ ปทกฺขิณำ กตฺวา จตูสุ ฐาเนสุ วนฺทิตฺวา "สามิ อิมำ เม ปจฺฉิมทสฺสนำ, อิทานิ ตุยฺหำ วา มม ทสฺสนำ มยฺหำ วา ตว ทสฺสนำ นตฺถี"ติ ปุรโต จ ปจฺฉโต จ อาลิงฺคิตฺวา ปมตฺตำ หุตฺวา ปพฺพตนฺเต ฐิตำ ปิฏฺฐิปสฺเส ฐตฺวา เอเกน หตฺเถน ขนฺเธ คเหตฺวา เอเกน ปิฏฺฐิกจฺฉายำ คเหตฺวา ปพฺพตปปาเต ขิปิ.

ลำดับนั้น นางทำปทักษิณเขา ๓ รอบ ไหว้ในที่ ๔ แห่ง กล่าวว่า "พี่ นี้เป็นการเห็นครั้งสุดท้ายของฉัน บัดนี้ท่านก็ไม่ได้เห็นฉัน หรือฉันก็ไม่ได้เห็นท่านอีกต่อไป" แล้วสวมกอดข้างหน้าข้างหลัง ยืนอยู่ข้างหลัง เอามือข้างหนึ่งจับคอโจรผู้ประมาทยืนอยู่ที่ยอดภูเขา เอามือข้างหนึ่งจับรักแร้ข้างหลังผลักตกไปที่เหวแห่งภูเขา.

โส ปพฺพตกุจฺฉิยำ ปฏิหโต ขณฺฑาขณฺฑำ หุตฺวา ภูมิยำ ปติ. โจรปปาตมตฺถเก อธิวตฺถา เทวตา เตสำ ทฺวินฺนำปิ กิริยำ ทิสฺวา ตสฺสา อิตฺถิยา สาธุการำ ทตฺวา อิมำ คาถมาห

โจรนั้น กระทบที่ท้องภูเขาเป็นชิ้นเล็ก-ชิ้นน้อยตกลงบนพื้นดิน. เทวดาผู้สิงอยู่ที่ยอดภูเขาทิ้งโจร เห็นกิริยาของคนแม้ทั้งสองนั้น ให้สาธุการแก่หญิงนั้น กล่าวคาถานี้ว่า

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"น โส สพฺเพสุ ฐาเนสุ
ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ
ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา"ติ.

"บุรุษนั้น หาเป็นบัณฑิตในที่ทุกสถานไม่ แม้สตรีผู้มีปัญญาเป็นเครื่องเห็นแจ้งในเหตุนั้น ๆ ก็เป็นบัณฑิตได้".

สาปิ โจรปปาเต ขิปิตฺวา จินฺเตสิ "สจาหํ ปุน เคหํ คมิสฺสามิ, 'สามิโก เต กหนฺ'ติ ปุจฺฉิสฺสนฺติ, สจาหํ เอวํ ปุฏฺฐา 'มาริโต เม'ติ วกฺขามิ, 'ทุพฺพินีเต สหสฺสํ ทตฺวา สามิกํ อาณาเปตฺวา อิทานิ นํ มาเรสี'ติ มํ มุขสตฺตีหิ วิชฺฌิสฺสนฺติ, 'อาภรณตฺถาย มํ โส มาเรตุกาโม อโหสี'ติ วุตฺเตปิ น สทฺทหิสฺสนฺติ, อลํ เม เคเหนา"ติ ตตฺเถว อาภรณานิ ฉฑฺเฑตฺวา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา อนุปุพฺเพน วิจรนฺตี เอกํ ปริพฺพาชกานํ อสฺสมํ ปตฺวา วนฺทิตฺวา "มยฺหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ สนฺติเก ปพฺพชฺชํ เทถา"ติ อาห. อถ นํ เต ปพฺพาเชสุ.

ธิดาเศรษฐีแม้นั้น ครั้นผลักโจรลงไปในเหวแล้ว คิดว่า "ถ้าว่าเราจักไปบ้านอีกไซร้, พ่อแม่จักถามว่า 'ผัวของเธอไปไหน ?' ถ้าเราถูกถามอย่างนี้ จักบอกว่า 'ฉันฆ่าเขาตายเสียแล้ว' ท่านทั้ง ๒ จักทิ่มแทงเราด้วยหอกคือปากว่า 'นางผู้ดื้อรั้น เธอให้ทรัพย์พันหนึ่ง ให้นำสามีมา บัดนี้ก็ฆ่าเขาตายเสียแล้ว' เมื่อเราแม้บอกว่า 'เขาปรารถนาจะฆ่าฉันเพื่อต้องการเครื่องประดับ' ท่านทั้ง ๒ ก็จักไม่เชื่อ อย่าเลยด้วยเรือนของเรา" จึงทิ้งเครื่องประดับไว้ในที่นั้นเอง เข้าป่าเที่ยวไปโดยลำดับ ถึงอาศรมของปริพาชกแห่งหนึ่ง ไหว้แล้ว กล่าวว่า "ท่านเจ้าข้า ขอท่านทั้งหลายจงให้การบรรพชาแก่ฉันในสำนักของท่าน". ครั้งนั้น ปริพาชกเหล่านั้นให้นางบรรพชาแล้ว.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สา ปพฺพชิตฺวา ว ปุจฺฉิ "ภนฺเต ตุมฺหากํ ปพฺพชฺชาย กึ อุตฺตมนฺ"ติ. "ภทฺเท ทสสุ กสิเณสุ ปริกมฺมํ กตฺวา ฌานํ นิพฺพตฺเตตพฺพํ วา วาทสหสฺสํ วา อุคฺคณฺหิตพฺพํ, อยํ อมฺหากํ ปพฺพชฺชาย อุตฺตมตฺโถ"ติ. "ฌานนฺตาว นิพฺพตฺเตตุํ อหํ น สกฺขิสฺสามิ, วาทสหสฺสํ ปน อุคฺคณฺหิสฺสามิ อยฺยา"ติ. อถ นํ เต วาทสหสฺสํ อุคฺคณฺหาเปตฺวา อาหํสุ "อุคฺคณฺหิตํ เต สิปฺปิ, อิทานิ ตฺวํ ชมฺพุทีปตเล วิจริตฺวา อตฺตนา สทฺธึ ปญฺหํ กเถตุํ สมตฺถํ โอโลเกหี"ติ ตสฺสา หตฺเถ ชมฺพุสาขํ ทตฺวา อุยฺโยเชสุํ "คจฺฉ ภทฺเท, สเจ โกจิ ดิหิภูโต ตยา สทฺธึ กเถตุํ สกฺโกติ, ตสฺเสว ปาทปริจาริกา ภว, สเจ ปพฺพชิโต สกฺโกติ, ตสฺเสว สนฺติเก ปพฺพชฺชาหี"ติ.

นางพอบรรพชาแล้วถามว่า "ท่านเจ้าข้า อะไรสูงสุดในการบรรพชาของพระคุณท่าน ?". ปริพาชกทั้งหลายกล่าวว่า "นางผู้เจริญบุคคลทำบริกรรมในกสิณ ๑๐ ให้ฌานบังเกิด หรือพึงเรียนเอาวาทะพันหนึ่ง นี้เป็นประโยชน์สูงสุดในการบรรพชาของเรา". ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า "ฉันจักไม่อาจให้ฌานเกิดขึ้นก่อนได้ แต่ฉันจักเรียนเอาวาทะพันหนึ่ง พระผู้เป็นเจ้า". ทีนั้น ปริพาชกเหล่านั้นให้นางเรียนเอาวาทะพันหนึ่ง กล่าวว่า "วิชา(ศิลปะ) เธอก็เรียนเอาแล้ว, บัดนี้ เธอเที่ยวไปบนพื้นชมพูทวีป จงเลือกดูบุคคลผู้สามารถโต้ปัญหากับตนได้" ให้กิ่งไม้หว้าในมือของนาง ส่งไปด้วยพูดว่า "จงไปเถิดนางผู้เจริญ ถ้าใคร ๆ เป็นคฤหัสถ์สามารถตอบโต้กับเธอได้, เธอจงเป็นบาทปริจาริกา(หญิงบำเรอเท้า) ของคนนั้น, ถ้าเป็นบรรพชิต สามารถตอบโต้ได้ไซร้, เธอจงบวชในสำนักของบรรพชิตนั้น".

สา นาเมน ชมฺพุปริพฺพาชิกา นามํ หุตฺวา ตโต นิกฺขมิตฺวา นางมีชื่อว่าชัมพุปริพาชิกาตามนาม ออกจากสำนักนั้นแล้ว เที่ยวถามปัญหา

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิฏฺฐทิฏฺเฐ ปญฺหํ ปุจฺฉนฺตี วิจรติ. ตาย สทฺธึ กเถตุ สมตฺโถ นาม นาโหสิ. "อิโต อาคจฺฉนฺตี"ติ สุตฺวา ว มนุสฺสา ปลายนฺติ. สา คามํ วา นิคมํ วา ภิกฺขาย ปวิสนฺตี คามทฺวาเร วาลิการาสึ กตฺวา ตตฺถ ชมฺพุสาขํ ฐเปตฺวา "มยา สทฺธึ กเถตุ สมตฺโถ ชมฺพุสาขํ มทฺทตู"ติ วตฺวา คามํ ปวิสติ. ตํ ฐานา โกจิ อุปสงฺกมิตุ สมตฺโถ นาม นาโหสิ. สาปิ มิลาตาย ชมฺพุสาขาย, อญฺญํ สาขํ คณฺหาติ, อิมินา นีหาเรน วิจรนฺตี สาวตฺถึ ปตฺวา คามทฺวาเร สาขํ ฐเปตฺวา วุตฺตนเยเนว วตฺวา ภิกฺขาย ปาวิสิ. สมฺพหุลา ทารกา สาขํ ปริวาเรตฺวา อฏฺฐํสุ.

กะคนผู้ที่ตนเห็นแล้ว ๆ. ไม่มีใคร ๆ ชื่อว่าสามารถกล่าวโต้กับนางได้. พวกมนุษย์พอฟังว่า "ชัมพุปริพาชิกา มาจากที่นี้" ก็พากันหนีไป. นางปริพาชิกานั้นเข้าไปบ้านหรือนิคมเพื่อภิกษา ก่อกองทรายไว้ที่ใกล้ประตูบ้าน ปักกิ่งไม้หว้าไว้ในที่นั้น กล่าวว่า "คนผู้สามารถโต้กับเรา จงเหยียบกิ่งไม้หว้า" แล้วเข้าไปบ้าน. ไม่มีใคร ๆ ชื่อว่าสามารถเข้าไปที่นั้นได้. เมื่อกิ่งไม้หว้าเหี่ยวแห้ง แม้นางก็ถือเอากิ่งอื่น, นางเที่ยวไปโดยทำนองนี้ ถึงกรุงสาวัตถี ปักกิ่งไม้ไว้ใกล้ประตูบ้าน กล่าวโดยนัยก่อนนั่นเอง เข้าไปเพื่อภิกษา. เด็กเป็นจำนวนมาก ได้ยืนแวดล้อมกิ่งไม้.

ตทา สาริปุตฺตตฺเถโร ปิณฺฑาย จริตฺวา กตภตฺตกิจฺโจ นครา นิกฺขมนฺโต เต ทารเก สาขํ ปริวาเรตฺวา ฐิเต ทิสฺวา "กึ อิทนฺ"ติ ปุจฺฉิ. ทารกา เถรสฺส ตํ ปวตฺตึ อาจิกฺขึสุ. "เตนหิ

ในกาลนั้น พระสารีบุตรเถระ เที่ยวไปบิณฑบาตทำภัตกิจเสร็จแล้ว ออกจากพระนครเห็นเด็กเหล่านั้นยืนแวดล้อมกิ่งไม้ จึงถามว่า "นี้อะไร ?". เด็กทั้งหลายจึงบอกเรื่องนั้นแก่พระเถระ. พระเถระกล่าวว่า "เด็กทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น

ทารกา อิมํ สาขํ มทฺทถา"ติ. "ภายาม ภนฺเต"ติ. "อหํ ปญฺหํ กเถสฺสามิ, มทฺทถ ตุเมฺห"ติ. เต เถรสฺส วจเนน ชาตุสฺสาหา ตถา กตฺวา มทฺทนฺตา รชํ อุกฺขิปึสุ.

พวกเธอจงเหยียบกิ่งไม้นี้". เด็กทั้งหลายกล่าวว่า "พวกผมกลัวครับผม". พระเถระกล่าวว่า "เราจักกล่าวปัญหาเธอทั้งหลายจงเหยียบ". เด็กเหล่านั้นเกิดความอุตสาหะ เพราะคำของพระเถระกระทำตามสั่งนั้นแล้ว เหยียบ โปรยธุลีขึ้น.

ปริพฺพาชิกา อาคนฺตฺวา เต ปริภาเสตฺวา "ตุเมฺหหิ สทฺธึ มม ปญฺเหน กิจฺจํ นตฺถิ, กสฺมา เม สาขํ มทฺทถา"ติ อาห. "อยฺเยนมฺห มทฺทาปิตา"ติ อาหํสุ. "ภนเต ตุเมฺหหิ เม สาขา มทฺทาปิตา"ติ. "อาม ภคินี"ติ. "เตนหิ มยา สทฺธึ ปญฺหํ กเถถา"ติ. "สาธุ กเถสฺสามี"ติ.

นางปริพาชิกามาแล้วตวาดเด็กเหล่านั้นถามว่า "เราไม่มีกิจด้วยปัญหากับพวกเธอ พวกเธอเหยียบกิ่งไม้ของเราเพราะเหตุอะไร ?". เด็กทั้งหมดกล่าวว่า "พระผู้เป็นเจ้าให้พวกผมเหยียบ". นางถามว่า "ท่านเจ้าข้า ท่านให้พวกเด็กเหยียบกิ่งไม้ของฉันหรือ ?". พระเถระกล่าวว่า "ใช่แล้ว น้องหญิง". นางปริพาชิกากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้นท่านจงกล่าวปัญหากับเรา". พระเถระกล่าวว่า "ดีแล้ว เราจักกล่าว".

สา วฑฺฒมานกจฺฉายาย ปญฺหํ ปุจฺฉิตุํ เถรสฺส สนฺติกํ อคมาสิ. สกลนครํ สงฺขุภิ "ทฺวินฺนํ ปณฺฑิตานํ กถํ โสสฺสามา"ติ. นาครา ตาย สทฺธึเยว คนฺตฺวา เถรํ วนฺทิตฺวา

นางปริพาชิกานั้น ได้ไปยังสำนักของพระเถระ เพื่อถามปัญหาในเวลาบ่าย (เวลาเงาเจริญอยู่). ทั่วทั้งพระนครเลื่องลือกันว่า "พวกเราจักฟังถ้อยคำของบัณฑิตทั้ง ๒". ชาวพระนคร

เอกมนฺตํ นิสีทิสุ. ปริพฺพาชิกา เถรํ ปุจฺฉิ. ปุจฺฉิตปุจฺฉิตํ เถโร วิสฺสชฺเชสิ.

ไปกับด้วยนางปริพาชิกานั้นนั่นเอง ไหว้พระเถระแล้วนั่ง ณ ที่สุดข้างหนึ่ง. นางปริพาชิกากล่าวกับพระเถระว่า "ฉันจะถามปัญหาแก่ท่านเจ้าข้า". พระเถระกล่าวว่า "เชิญถามเถิดน้องหญิง". นางถามวาทะพันหนึ่ง. พระเถระแก้ปัญหาที่นางถามแล้ว ๆ ได้.

อถ นํ เถโร อาห "เอตฺตกา เอว เต ปญฺหา, อญฺญาปิ อตฺถี"ติ. "เอตฺตกาเอว ภนฺเต"ติ. "ตยา พหู ปญฺหา ปุฏฺฐา, มยฺปิ เอกํ ปุจฺฉาม, วิสฺสชฺเชสฺสสิ โน"ติ. "ชานมานา วิสฺสชฺเชสฺสามิ, ปุจฺฉถ ภนฺเต"ติ. เถโร "เอกํ นาม กินฺ"ติ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

ลำดับนั้น พระเถระกล่าวกับนางว่า "ปัญหาของเธอมีประมาณเท่านี้หรือ ? ปัญหาแม้อื่นมีอีกไหม?". นางปริพาชิกากล่าวว่า "มีประมาณเท่านี้นั่นเทียวเจ้าข้า". พระเถระกล่าวว่า "ปัญหามากมายเธอถามแล้ว แม้เราจะถามปัญหาข้อหนึ่ง เธอจักแก้หรือไม่แก้". นางปริพาชิกากล่าวว่า "ฉันเมื่อรู้ก็จักแก้ ขอท่านจงถามมาเถิด เจ้าข้า". พระเถระถามปัญหาว่า "อะไร ชื่อว่าหนึ่ง ?".

สา "เอวเมส วิสฺสชฺชิตพฺโพ"ติ อชานนฺตี "กึ นาเมตํ ภนฺเต"ติ ปุจฺฉิ. "พุทฺธมนฺโต นาม ภคินี"ติ. "มยฺหมฺปิ ตํ เทถ ภนฺเต"ติ. "สเจ มาทิสา ภวิสฺสสิ, ทสฺสามี"ติ.

นางไม่รู้อยู่ว่า "ควรแก้ปัญหานี้อย่างนี้" ถามว่า "นั่นชื่อว่าอะไร ? เจ้าข้า". พระเถระกล่าวว่า "ชื่อว่าพุทธมนต์น้องหญิง". นางปริพาชิกากล่าวว่า "ท่านจงให้พุทธมนต์นั้นแม้แก่ฉันเถิด

"เตนหิ มं ปพฺพาเชถา"ติ. เถโร ภิกฺขุนีนं อาจิกฺขิตฺวา ปพฺพชาเปสิ. สา ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปทา กุณฺฑลเกสีเถรี นาม หุตฺวา กติปาหสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตं ปาปุณิ.

เจ้าข้า". พระเถระกล่าวว่า "ถ้าเธอจักเป็นเหมือนเราไซร้ เราจักให้". นางปริพาชิกากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น ท่านกรุณาให้ฉันบรรพชาเถิด". พระเถระบอกแก่นางภิกษุณีทั้งหลาย ให้นางบรรพชาแล้ว. นางครั้นบรรพชาแล้วได้อุปสมบท ชื่อว่ากุณฑลเกสีเถรี โดย ๒-๓ วัน ก็บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

ภิกฺขู ธมฺมสภายं กถं สมุฏฺฐาเปสุं "กุณฺฑลเกสีเถริยา ธมฺมสฺสวนं จ พหุ นตฺถิ, ปพฺพชิตกิจฺจญฺจสฺสา มตฺถกं ปตฺตं, เอเกน จ กิร โจเรน สทฺธึ มหาสงฺคามं กตฺวา ตं ชินิตฺวา อาคตา"ติ.

ภิกษุทั้งหลาย สนทนากันในธรรมสภาว่า "การฟังธรรมของนางกุณฑลเกสีเถรีมีไม่มาก, และกิจแห่งบรรพชิตของนางถึงที่สุดแล้ว, อนึ่ง ได้ยินว่า นางทำสงครามใหญ่กับโจรคนหนึ่ง ชนะโจรนั้นมาแล้ว".

สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย นามา"ติ วุตฺเต "ภิกฺขเว มยา เทสิตธมฺมं 'อปฺปं วา พหุं วา'ติ มา มินาถ, อนตฺถกปทं สตมฺปิ เสยฺโย น โหติ, ธมฺมปทं ปน เอกมฺปิ เสยฺโยว, อวเสสโจเร ชินนฺตสฺส จ ชโย นาม

พระศาสดาเสด็จมาแล้วตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งประชุมกันด้วยถ้อยคำอะไรหนอ ?" เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า "ด้วยถ้อยคำชื่อนี้" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่านับธรรมที่เราแสดงแล้วว่า 'น้อยหรือมาก' บทที่ไม่มีประโยชน์แม้ตั้งร้อยก็ไม่ประเสริฐ แต่บทธรรมแม้บทเดียว

น โหติ, อชฺฌตฺติเก กิเลสโจเร ชินนฺตสฺเสว ปน ชโย นาม โหตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

ประเสริฐกว่าเทียว, ก็บุคคลเมื่อชนะโจรที่เหลือ ไม่ชื่อว่ามีชัยชนะ แต่เมื่อชนะโจรคือกิเลสภายในเท่านั้น ชื่อว่ามีชัยชนะ" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ได้ตรัสคาถาเหล่านี้ว่า

๑๐๒. "โย จ คาถา สตํ ภาเส
อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.

๑๐๒. "ก็บุคคลใด พึงกล่าวคาถาไม่ประกอบด้วยบทที่เป็นประโยชน์ตั้งร้อย บุคคลฟังบทธรรมใด ย่อมเข้าไปสงบได้ บทธรรมนั้นบทเดียวประเสริฐกว่า การกล่าวคาถาที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ตั้งร้อยของบุคคลนั้น.

๑๐๓. โย สหสฺสํ สหสฺเสน
สงฺคาเม มานุเส ชิเน
เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานํ
ส เว สงฺคามชุตฺตโม"ติ.

๑๐๓. บุคคลใด พึงชนะมนุษย์พันหนึ่ง (คูณ)ด้วยพัน(๑ ล้านคน)ในสงคราม (บุคคลนั้นหาเป็นคนสูงสุด แห่งคนผู้ชนะในสงครามไม่) ส่วนบุคคลใดพึงชนะตนผู้เดียว บุคคลนั้นแลชื่อว่าเป็นยอดคนแห่งบุคคลผู้ชนะในสงคราม".

ตตถ **คาถา สตนฺติ** โย จ ปุคฺคโล สตปริจฺเฉทา พหู คาถา ภาเสยฺยาติ อตฺโถ. **อนตฺถปทสญฺหิตาติ** บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **คาถา ร้อยหนึ่ง** ความว่า ก็บุคคลใด พึงกล่าวคาถาเป็นอันมาก กำหนดได้ร้อย

อากาสวณฺณนาทิวเสน อนตฺถเกหิ ปเทหิ สญฺหิตา. **ธมฺมปทนฺติ** อตฺถสาธกํ ขนฺธาทิปฺปฏิสยุตฺตํ.

หนึ่ง. คำว่า **ไม่ประกอบด้วยบทที่เป็นประโยชน์** ความว่า ประกอบด้วยบทที่ไม่มีประโยชน์ ด้วยสามารถการพรรณนาอากาศเป็นต้น. คำว่า **บทธรรม** ความว่า บทธรรมซึ่งประกอบด้วยขันธ์เป็นต้น ให้สำเร็จประโยชน์.

"จตฺตารีมานิ ปริพฺพาชกา ธมฺมปทานิ, กตมานิ จตฺตาริ, อนภิชฺฌา ปริพฺพาชกา ธมฺมปทํ, อพฺยาปาโท ปริพฺพาชกา ธมฺมปทํ, สมฺมาสติ ปริพฺพาชกา ธมฺมปทํ, สมฺมาสมาธิ ปริพฺพาชกา ธมฺมปทนฺ"ติ เอวํ วุตฺเตสุ จตูสุ ธมฺมปเทสุ เอกมฺปิ ธมฺมปทํ เสยฺโย. **โย สหสฺสํ สหสฺเสนาติ** โย เอโก สงฺคามโยโธ สหสฺเสน คุณิตํ สหสฺสํ มานุเส เอกสฺมึ สงฺคาเม ชิเนยฺย, ทส มนุสฺสสตสหสฺสานิ ชินิตฺวา ชยํ อาหเรยฺย, อยัปิ สงฺคามชินตฺโต อุตฺตโม น โหติ. **เอกญฺจ เชยฺยมตฺตานนฺติ** โย ปน์ รตฺติฏฺฐาน-ทิวาฏฺฐาเนสุ อชฺฌตฺติกกมฺมฏฺฐานํ สมฺมสนฺโต อตฺตโน โลภาทิกิเลสชเยน

บรรดาบทธรรม ๔ บทที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้อย่างนี้ว่า "ปริพาชกและปริพาชิกาทั้งหลาย บทธรรม ๔ บทเหล่านี้, ๔ บทคืออะไรบ้าง ? คือ บทธรรมคือการไม่เพ่งเล็ง บทธรรมคือการไม่พยาบาท บทธรรมคือสัมมาสติ (ระลึกชอบ) บทธรรมคือสัมมาสมาธิ (ตั้งใจชอบ)" บทธรรมแม้บทเดียวประเสริฐกว่า. คำว่า **บุคคลใด...พันหนึ่ง...ด้วยพัน** ความว่า ผู้ใดคือนักรบในสงคราม คนหนึ่ง พึงชนะมนุษย์พันหนึ่งคูณด้วยพัน ในสงครามครั้งหนึ่ง คือชนะคน ๑ ล้านคน พึงนำชัยชนะมา บุคคลแม้นี้ไม่ชื่อว่าเป็นนักรบชั้นยอดแห่งคนผู้ชนะในสงคราม. คำว่า **พึงชนะตนคนเดียว** ความว่า ก็บุคคลใดพิจารณากรรมฐานภายใน ในที่พัก

อตฺตานํ ชิเนยฺย. **ส เว** กลางคืนและที่พักกลางวัน พึงชนะตน
สงฺคามชุตฺตโมติ โส สงฺคามชินตฺ ด้วยการชนะกิเลสมีโลภะเป็นต้นของตน.
อุตฺตโม ปวโร สงฺคามสีสโยโธติ. คำว่า **บุคคลนั้นแล เป็นยอดคนแห่ง**
บุคคลผู้ชนะในสงคราม ความว่า
บุคคลนั้น เป็นผู้สูงสุด คือประเสริฐ
ได้แก่เป็นนักรบชั้นยอดเยี่ยมในสงคราม
แห่งบุคคลผู้ชนะในสงคราม.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ- ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวน
ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. มาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

กุณฺฑลเกสีเถรีวตฺถุ ตติยํ. เรื่องพระกุณฑลเกสีเถรีที่ ๓ จบ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อนตฺถปุจฺฉกพฺราหฺมณวตฺถุ

๑๐๔. อตฺตา หเว ชิตํ เสยฺโย
ยา จายํ อิตรา ปชา
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส
นิจฺจํ สญฺญตจาริโน

๑๐๕. เนว เทโว น คนฺธพฺโพ
น มาโร สห พฺรหฺมุนา
ชิตํ อปชิตํ กยิรา
ตถารูปสฺส ชนฺตุโน.

๔. เรื่องอนัตถปุจฉกพราหมณ์

๑๐๔. ตนแล อันบุคคลชนะแล้วประเสริฐ
กว่า ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้นี้ใด อัน
บุคคลชนะแล้ว ความชนะอันบุคคล
ผู้ชนะหมู่สัตว์นอกนี้นั้น ชนะแล้ว
ไม่ประเสริฐ (เพราะว่า) เมื่อบุรุษ
ฝึกตนแล้ว มีความประพฤติสำรวม
เป็นนิตย์

๑๐๕. เทวดา คนธรรพ์ มาร พร้อมทั้ง
พรหม ไม่พึงทำความชนะแห่ง
สัตว์เกิด เห็นปานนั้น ให้กลับแพ้
ได้.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. อนตฺถปุจฺฉกพฺราหฺมณวตฺถุ

อตฺตา หเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อนตฺถปุจฺฉกพฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร พฺราหฺมโณ “กึ นุ โข สมฺมาสมฺพุทฺโธ อตฺถเมว ชานาติ, อุทาหุ อนตฺถมฺปิ, ปุจฺฉิสฺสามิ นนฺ”ติ สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ “ภนฺเต ตุเมฺห อตฺถเมว ชานาถ มญฺเญ, โน อนตฺถนฺ”ติ. “อตฺถญฺจาหํ พฺราหฺมณ ชานามิ อนตฺถญฺจา”ติ. “เตนหิ เม อนตฺถํ กเถถา”ติ. อถสฺส สตฺถา อิมํ คาถมาห

๔. เรื่องอนัตถปุจฉกพราหมณ์

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภอนัตถปุจฉก-พราหมณ์ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า ตนแล ดังนี้เป็นต้น.

ได้ทราบว่า พราหมณ์นั้นคิดว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทราบสิ่งที่มีประโยชน์เท่านั้นหรือหนอแล หรือว่าทรงทราบแม้สิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เราจักทูลถามพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น” แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลถามว่า “พระเจ้าข้า พระองค์เห็นจะทรงทราบสิ่งที่เป็นประโยชน์เท่านั้น คงจะไม่ทรงทราบสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์”. พระ-ศาสดาตรัสว่า “พราหมณ์ ก็เรารู้ทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งสิ่งที่ไม่มีประโยชน์”. พราหมณ์กราบทูลว่า “ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จงตรัสบอกสิ่งที่ไม่มีประโยชน์แก่ข้าพระองค์เถิด”. ลำดับนั้น พระ-ศาสดาตรัสพระคาถานี้แก่พราหมณ์นั้นว่า

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"อสฺสูรเสยฺยํ อาลสฺยํ
จณฺฑิกฺกํ ทีฆโสตฺติยํ
เอกสฺสทฺธานคมนํ
ปรทารูปเสวนํ
เอตํ พฺราหฺมณ เสวสฺสุ
อนตฺถํ เต ภวิสฺสตี"ติ.

"พราหมณ์ ท่านจงเสพกรรม ๖ อย่างนี้ คือการนอนนานจนตะวันขึ้นสูง ๑ ความเกียจคร้าน ๑ ความดุร้าย ๑ การนอนหลับนาน ๑ การเดินทางไกลแห่งคนผู้เดียว ๑ การเข้าไปคบหาภรรยาของคนอื่น ๑ ความฉิบหายไม่มีประโยชน์ จักมีแก่เธอ".

ตํ สุตฺวา พฺราหฺมโณ สาธุการมกาสิ "สาธุ สาธุ คณาจริย คณเชฏฺฐก, ตุเมฺหว อตฺถญฺจ ชานาถ อนตฺถญฺจา"ติ. "เอวํ พฺราหฺมณ, อตฺถานตฺถชานนโก นาม มยา สทิโส นตฺถี"ติ. อถสฺส สตฺถา อชฺฌาสยํ อุปธาเรตฺวา "พฺราหฺมณ เกน กมฺเมน ชีวสี"ติ ปุจฺฉิ. "ชูตกมฺเมน โภ โคตมา"ติ. "กีปน เต ชโย โหติ ปราชโย"ติ. "ชโยปิ ปราชโยปี"ติ วุตฺเต "พฺราหฺมณ อปฺปมตฺตโก เอส, ปรํ ชินนฺตสฺส ชโย นาม น เสยฺโย, โย ปน กิเลสชเยน อตฺตานํ ชินาติ, ตสฺส ชโย เสยฺโย, น

พราหมณ์ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว ได้กระทำสาธุการว่า "ดีละ ดีละ พระองค์ผู้เป็นอาจารย์ของคณะ ผู้เป็นหัวหน้าคณะ พระองค์เท่านั้น ทรงทราบสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์". พระศาสดาตรัสว่า "อย่างนั้นพราหมณ์ คนชื่อว่า รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่มีประโยชน์เหมือนกับเรา ย่อมไม่มี". ลำดับนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูอัธยาศัยของพราหมณ์นั้น ตรัสถามว่า "พราหมณ์ เธอเลี้ยงชีวิตด้วยการงานอะไร?". พราหมณ์กราบทูลว่า "ด้วยการเล่นสกา พระโคดมผู้เจริญ". พระศาสดาตรัสถามว่า "ก็เธอมีชัยชนะหรือแพ้?" เมื่อพราหมณ์กราบทูลว่า

หิ ตำ ชยำ โกจิ ปราชยำ กาตุ สกฺโกตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

"มีชนะบ้าง แพ้บ้าง" พระศาสดาตรัสว่า "พราหมณ์ ความชนะความแพ้นั้นมีประมาณน้อย ขึ้นชื่อว่าความชนะ ของบุคคลผู้ชนะคนอื่น ไม่ประเสริฐเลย, ส่วนความชนะของคนผู้ชนะตนด้วยการชนะกิเลสได้ ประเสริฐกว่า ก็ใคร ๆ ไม่อาจทำความชนะนั้นให้กลับแพ้ได้" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๐๔. "อตฺตา หเว ชิตำ เสยฺโย
ยา จายำ อิตรา ปชา
อตฺตทนฺตสฺส โปสสฺส
นิจฺจำ สญฺญตจาริโน

๑๐๔. "ตนแล อันบุคคลชนะแล้วประเสริฐกว่า ส่วนหมู่สัตว์นอกนี้นี้ใด อันบุคคลชนะแล้ว ความชนะอันบุคคลผู้ชนะหมู่สัตว์นอกนี้นั้น ชนะแล้วไม่ประเสริฐ (เพราะว่า) เมื่อบุรุษฝึกตนแล้ว มีความประพฤติสำรวมเป็นนิตย์

๑๐๕. เนว เทโว น คนฺธพฺโพ
น มาโร สห พฺรหฺมุนา
ชิตำ อปชิตำ กยิรา
ตถารูปสฺส ชนฺตุโน"ติ.

๑๐๕. เทวดา คนธรรพ์ มาร พร้อมทั้งพรหม ไม่พึงทำความชนะแห่งสัตว์เกิดเห็นปานนั้น ให้กลับแพ้ได้".

ตตฺถ **หเวติ** นิปาโต. **ชิตนฺติ** ศัพท์ว่า **หเว** ในคาถานั้น เป็นนิบาต. บทว่า **ชิตำ** เป็นลิงควิปลาส. ลิงฺควิปลฺลาโส.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อตฺตโน กิเลสชเยน อตฺตา ชิโต อธิบายว่า ตนอันบุคคลชนะแล้ว ด้วย เสยฺโยติ อตฺโถ. **ยา จายํ อิตรา** การชนะกิเลสของตน ประเสริฐกว่า. **ปชาติ** ยา ปนายํ อวเสสา ปชา คำว่า **ส่วนว่าหมู่สัตว์นอกนี้นี้ใด** ความว่า ชูเตน วา ธนหรเณน วา สงฺคาเม ส่วนหมู่สัตว์นี้ใด คือที่เหลือ อันบุคคล วา พลาภิภเวน ชิตา ภเวยฺย, ตํ ชนะแล้วด้วยสกาหรือด้วยการลักทรัพย์ไป ชินนฺเตน ยํ ชิตํ, น ตํ เสยฺโยติ หรือด้วยการครอบงำกำลังในสงคราม, อตฺโถ. "กสฺมา ปน ตเทว ชิตํ ความชนะอันบุคคลผู้ชนะหมู่สัตว์นอกนี้ เสยฺโย, อิทํ น เสยฺโย"ติ. "ยสฺมา ชนะแล้ว ไม่ประเสริฐเลย. ถามว่า อตฺตทนฺตสฺส ฯเปฯ ตถารูปสฺส "ก็ความชนะนั้นเท่านั้นประเสริฐ ความ- ชนฺตุโน"ติ. ชนะนี้ไม่ประเสริฐ เพราะเหตุไร ?". แก้ว่า "เพราะเหตุที่เมื่อบุรุษฝึกตนแล้ว ประพฤติสำรวมเป็นนิตย์ เทวดา คนธรรพ์ มาร พร้อมทั้งพรหม ไม่พึง ทำความชนะของคนเห็นปานนั้นให้กลับ- แพ้ได้".

อิทํ วุตฺตํ โหติ, "ยสฺมา หิ พระผู้มีพระภาคตรัสพระดำรัสนี้ว่า "ก็ ยฺวายํ นิกฺกิเลสตาย อตฺตทนฺโต เพราะเหตุที่เมื่อบุรุษชื่อว่าฝึกตนแล้ว โปโส, ตสฺส อนงฺคณสฺส กายาทีหิ เพราะไม่มีกิเลส ไม่มีกิเลสเครื่องยั่วยวน นิจฺจํ สญฺญตจาริโน เอวรูปสฺส ประพฤติสำรวมแล้วเป็นนิตย์ ด้วยกาย อิเมหิ กายสญฺญมาทีหิ สญฺญตสฺส เป็นต้น เทวดา คนธรรพ์ หรือมาร ชนฺตุโน เทโว วา คนฺธพฺโพ วา พร้อมทั้งพรหม แม้หมั่นพากเพียรอยู่ว่า มาโร วา ปน พฺรหฺมุนา สห 'เราจะทำความชนะของบุคคลนั้นให้กลับ อุฏฺจหิตฺวา 'อหมสฺส ชิตํ อปชิตํ แพ้, จักยังกิเลสที่เขาละได้แล้วด้วย

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กริสฺสามิ, มคฺคภาวนาย ปหีเน กิเลเส ปุน อุปฺปาเทสฺสามี"ติ ฆเฏนฺโตปิ, ยถา ธนาทีหิ ปราชิโต ปกฺขนฺตโร หุตฺวา อิตเรน ชิตํ ปุน ชินนฺโต อปชิตํ กเรยฺย, เอวํ อปชิตํ กาตุ๎ เนว สกฺกุเณยฺยาติ.

มรรคภาวนาให้เกิดขึ้นอีก", ไม่พึงอาจเพื่อทำความชนะของคนผู้สำรวมแล้วด้วยการสำรวมกายเป็นต้น เหล่านี้เห็นปานนั้นให้กลับแพ้ เหมือนบุคคลผู้ปราชัยแล้วด้วยทรัพย์เป็นต้น เป็นฝ่ายอื่น ชนะบุคคลผู้อันคนนอกนี้ชนะแล้วอีก พึงทำเขาให้เป็นผู้พ่ายแพ้ฉะนั้น.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นอันมากบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

อนตฺถปุจฺฉกพฺราหฺมณวตฺถุ จตุตฺถํ.

เรื่องอนัตถปุจฉกพราหมณ์ที่ ๔ จบ.

๕. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส มาตุล-พฺราหฺมณวตฺถุ

๑๐๖. มาเส มาเส สหสฺเสน
โย ยเชถ สตํ สมํ
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ
มุหุตฺตมฺปิ ปูชเย
สาเยว ปูชนา เสยฺโย
ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตํ.

๕. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นลุงของพระสารีบุตรเถระ

๑๐๖. บุคคลใด พึงบูชาด้วยทรัพย์พันหนึ่ง ทุก ๆ เดือน ตลอด ๑๐๐ ปีถ้วน ส่วนบุคคลใด พึงบูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้วผู้เดียว แม้ชั่วครู่เดียว การบูชานั้นนั่นเทียวของบุคคลนั้น ผู้บูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้ว แม้เพียงครู่เดียว ประเสริฐกว่า การบวงสรวงตั้งร้อยปีจะประเสริฐอะไรเล่า.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส มาตุล-พฺราหฺมณวตฺถุ

มาเส มาเสติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต สาริปุตฺตตฺเถรสฺส มาตุลพฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ.

เถโร กิร ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา อาห "กินฺนุ โข พฺราหฺมณ กิญฺจิเทว กุสลํ กโรสี"ติ. "กโรมิ ภนฺเต"ติ. "กึ กโรสี"ติ. "มาเส มาเส สหสฺสปริจฺจาเคน ทานํ ทมฺมี"ติ. "กสฺส เทสี"ติ. "นิคฺคณฺฐานํ ภนฺเต"ติ. "กึ ปตฺถยนฺโต"ติ. "พฺรหฺมโลกํ ภนฺเต"ติ. "กึ ปน พฺรหฺมโลกสฺส อยํ มคฺโค"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. "โก เอวมาหา"ติ. "อาจริเยหิ เม กถิตํ ภนฺเต"ติ. "เนว ตฺวํ พฺรหฺมโลกสฺส มคฺคํ ชานาสิ, นปิ เต อาจริยา, สตฺถาเอว เอโก ชานาติ, เอหิ พฺราหฺมณ, พฺรหฺมโลกสฺส ตํ มคฺคํ เต กถาเปสฺสามี"ติ ตํ อาทาย

๕. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นลุงของพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพราหมณ์ ผู้เป็นลุงของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า ทุก ๆ เดือน เป็นต้น.

ได้ยินว่า พระเถระไปสำนักของลุงนั้นกล่าวว่า "พราหมณ์ ท่านทำกุศลอะไร ๆ นั่นเทียว หรือหนอแล ?". พราหมณ์กล่าวว่า "ผมทำขอรับ". พระเถระถามว่า "ท่านทำอะไร ?". พราหมณ์กล่าวว่า "ผมถวายทานด้วยการบริจาคทรัพย์พันหนึ่ง ทุก ๆ เดือน". พระเถระถามว่า "ท่านถวายแก่ใคร ?". พราหมณ์กล่าวว่า "แก่พวกนิครนถ์ครับผม". พระเถระถามว่า "ปรารถนาอะไร ?". พราหมณ์กล่าวว่า "พรหมโลก ครับผม". พระเถระถามว่า "ก็นี้เป็นทางแห่งพรหมโลกหรือ ?". พราหมณ์กล่าวว่า "ใช่ครับผม". พระเถระถามว่า "ใครกล่าวอย่างนี้ ?". พราหมณ์กล่าวว่า "อาจารย์ของผมกล่าว ครับ-

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา

ท่าน". พระเถระกล่าวว่า "ท่านไม่รู้ทางแห่งพรหมโลกนั่นเทียว แม้อาจารย์ของท่านก็ไม่รู้ พระศาสดาเท่านั้น พระองค์เดียวทรงทราบ, จงมาเถิดพราหมณ์ เราจักกราบทูลพระศาสดา ให้ตรัสบอกหนทางนั้นแห่งพรหมโลกแก่ท่าน" พาพราหมณ์นั้นไปสำนักพระศาสดา กราบทูลเรื่องนั้นว่า

"ภนฺเต อยํ พฺราหฺมโณ เอวมาหา"ติ ตํ ปวตฺตึ อาโรเจตฺวา "สาธุ ตสฺส พฺรหฺมโลกมคฺคํ กเถถา"ติ อาห. สตฺถา "เอวํ กิร พฺราหฺมณา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม โภ โคตมา"ติ วุตฺเต "พฺราหฺมณ เอวํ ททมาเนน วสฺสสตํ ทินฺนทานโตปิ มุหุตฺตมตฺตํ ปสนฺนจิตฺเตน มยฺหํ สาวกสฺส โอโลกนํ วา กฏจฺฉุภิกฺขามตฺตทานํ วา มหปฺผลตรนฺ"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

"พราหมณ์นี้ กล่าวอย่างนี้ พระเจ้าข้า" กราบทูลว่า "ดีละ ขอพระองค์จงตรัสบอกทางพรหมโลกแก่พราหมณ์นั้น". พระศาสดาตรัสถามว่า "ได้ยินว่าอย่างนั้นหรือ ? พราหมณ์" เมื่อพราหมณ์กราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ อย่างนั้น" ตรัสว่า "พราหมณ์ การแลดูสาวกของเราด้วยจิตเลื่อมใส เพียงชั่วครู่ก็ดี การถวายเพียงภิกษาทัพพีหนึ่งก็ดี มีผลมากกว่าแม้กว่าทานที่ท่านให้อย่างนั้นให้แล้วตั้งร้อยปี" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐๖. “มาเส มาเส สหสฺเสน
โย ยเชถ สตํ สมํ
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ
มุหุตฺตมฺปิ ปูชเย
สาเยว ปูชนา เสยฺโย
ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตนฺ”ติ.

๑๐๖. “บุคคลใดพึงบูชาด้วยทรัพย์พันหนึ่ง ทุก ๆ เดือนตลอด ๑๐๐ ปีถ้วน ส่วนบุคคลใด พึงบูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้วผู้เดียว แม้ชั่วครู่เดียว การบูชานั้นนั่นเทียว ของบุคคลนั้นผู้บูชาบุคคล ผู้อบรมตนแล้ว แม้เพียงครู่เดียวประเสริฐกว่า การบวงสรวงตั้งร้อยปี จะประเสริฐอะไรเล่า”.

ตตฺถ **สหสฺเสนาติ** สหสฺสปริจฺจาเคน. **โย ยเชถ สตํ สมนฺติ** โย วสฺสสตํ มาเส มาเส สหสฺสํ ปริจฺจชนฺโต โลกิยมหาชนสฺส ทานํ ทเทยฺย. **เอกญฺจ ภาวิตตฺตานนฺติ** โย จ เอกํ คุณวเสน วฑฺฒิตอตฺตานํ เหฏฺฐิมโกฏิยา โสตาปนฺนํ อุปริมโกฏิยา ขีณาสวํ ฆรทฺวาเร สมฺปตฺตํ กฏจฺฉุภิกฺขาทานวเสน วา ยาปนมตฺตอาหารทานวเสน วา ถูลสาฏกทานมตฺเตน วา ปูเชยฺย, ยํ อิตเรน วสฺสสตํ หุตํ, ตโต สาเยว ปูชนา เสยฺโย เสฏฺฐา อุตฺตมาติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ด้วยทรัพย์พันหนึ่ง** ได้แก่ด้วยการสละทรัพย์พันหนึ่ง. คำว่า **บุคคลใด พึงบูชาสิ้นร้อยปีถ้วน** ความว่า บุคคลใดสละทรัพย์พันหนึ่ง ทุก ๆ เดือน พึงถวายทานแก่โลกิยมหาชน สิ้นร้อยปี. คำว่า **ผู้อบรมตนแล้วผู้เดียว** ความว่า ส่วนบุคคลใดพึงบูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้ว ด้วยสามารถแห่งคุณผู้เดียว คือพระโสดาบันโดยที่สุดพระอริยบุคคลชั้นต่ำ พระขีณาสพโดยที่สุดพระอริยบุคคลชั้นสูงผู้มาถึงประตูเรือนด้วยสามารถถวายภิกษาทัพพีหนึ่ง หรือด้วยการถวายอาหารพอยังอัตภาพให้เป็นไป หรือด้วย

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สักว่า การถวายผ้าสาฎกเนื้อหยาบ, การบูชานั้นนั่นเอง ประเสริฐกว่า คือ ประเสริฐที่สุด ได้แก่ สูงสุดกว่า การบวงสรวงที่คนนอกนี้ บวงสรวงแล้ว ตั้งร้อยปี.

เทสนาวสาเน โส พฺราหฺมโณ โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต. อญฺเญปิ พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา พราหมณ์นั้น บรรลุโสดาปัตติผล. คนเป็นจำนวนมาก แม้เหล่าอื่น บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผล เป็นต้น.

สาริปุตฺตตฺเถรสฺส มาตุลพฺราหฺมณวตฺถุ ปญฺจมํ.

เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นลุงของ พระสารีบุตรเถระที่ ๕ จบ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส ภาคิเนยฺยพฺราหฺมณวตฺถุ

๑๐๗. โย จ วสฺสสตํ ชนฺตุ
อคฺคึ ปริจเร วเน
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ
มุหุตฺตมฺปิ ปูชเย
สาเยว ปูชนา เสยฺโย
ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตํ.

๖. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นหลาน ของพระสารีบุตรเถระ

๑๐๗. สัตว์ใด พึงบำเรอไฟในป่าตั้งร้อยปี และเขาพึงบูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้ว คนหนึ่ง แม้ครู่เดียว การบูชา นั้นนั่นแล ประเสริฐกว่าการบำเรอ ไฟในป่าตั้งร้อยปี ของบุคคลนั้น การบวงสรวงตั้งร้อยปี จะ ประเสริฐอะไรเล่า ?.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส ภาคิเนยฺย-พฺราหฺมณวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชนฺตูติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต สาริปุตฺตตฺเถรสฺส ภาคิเนยฺยํ อารพฺภ กเถสิ.

ตัปิ หิ เถโร อุปสงฺกมิตฺวา อาห "กึ พฺราหฺมณ กุสลํ กโรสี"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. "กึ กโรสี"ติ. "มาเส มาเส เอกํ ปสุ ฆาเตตฺวา อคฺคึ ปริจรามี"ติ. "กิมตฺถํ เอวํ กโรสี"ติ. "พฺรหฺมโลกมคฺโค กิเรโส"ติ. "เกเนวํ กถิตนฺ"ติ. "อาจริเยหิ ภนฺเต"ติ. "เนว ตฺวํ พฺรหฺมโลกมคฺคํ ชานาสิ, นปิ เต อาจริยา, เอหิ, สตฺถุ สนฺติกํ คมิสฺสามา"ติ ตํ สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา ตํ ปวตฺตึ อาโรเจตฺวา "อิมสฺส ภนฺเต พฺรหฺมโลกมคฺคํ กเถถา"ติ อาห. สตฺถา "เอวํ กิรา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "เอวํ โภ โคตมา"ติ วุตฺเต

๖. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นหลานของพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภหลานของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **สัตว์ใดพึงบำเรอไฟตั้ง ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ก็พระเถระเข้าไปหาหลานแม้นั้น ถามว่า"ท่านทำกุศลอยู่หรือ? พราหมณ์". พราหมณ์นั้นกล่าวว่า "อย่างนั้นครับท่าน". พระเถระถามว่า "ท่านทำกุศลอะไร ?". พราหมณ์กล่าวว่า "ผมฆ่าสัตว์เลี้ยงตัวหนึ่ง บำเรอไฟทุก ๆ เดือน". พระเถระถามว่า "ท่านทำอย่างนี้เพื่ออะไร?". พราหมณ์กล่าวว่า "ได้ยินว่านั่นเป็นทางพรหมโลก". พระเถระกล่าวว่า "ใครกล่าวอย่างนี้ ?". พราหมณ์กล่าวว่า "อาจารย์ครับท่าน". พระสารีบุตรกล่าวว่า "ท่านไม่รู้ทางพรหมโลกเลยทีเดียว แม้อาจารย์ของท่านก็ไม่รู้ ท่านจงมา พวกเราจักไป สำนักพระศาสดา" แล้วนำพราหมณ์-

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"พฺราหฺมณ วสฺสสตมฺปิ เอวํ อคฺคึ ปริจรนฺตสฺส ตว อคฺคิปริจริยา มม สาวกสฺส ขณมตฺตํ ปูชมฺปิ น ปาปุณาตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

นั้นไปสำนักพระศาสดา กราบทูลเรื่องนั้น กราบทูลว่า "ขอพระองค์จงตรัสบอกทางพรหมโลกแก่พราหมณ์นี้เถิด พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "ได้ยินว่าอย่างนั้นหรือ ?" เมื่อพราหมณ์กราบทูลว่า "อย่างนั้น พระโคดมผู้เจริญ" ตรัสว่า "พราหมณ์การบำเรอไฟของท่านผู้บำเรอไฟอยู่อย่างนี้แม้ตั้งร้อยปี ย่อมไม่ถึงแม้การบูชาสาวกของเราเพียงชั่วขณะ" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐๗. "โย จ วสฺสสตํ ชนฺตุ
อคฺคึ ปริจเร วเน
เอกญฺจ ภาวิตตฺตานํ
มุหุตฺตมฺปิ ปูชเย
สาเยว ปูชนา เสยฺโย
ยญฺเจ วสฺสสตํ หุตนฺ"ติ.

๑๐๗. "สัตว์ใดพึงบำเรอไฟในป่าตั้งร้อยปี และเขาพึงบูชาบุคคลผู้อบรมตนแล้วคนหนึ่ง แม้ครู่เดียว การบูชานั้นนั่นแล ประเสริฐกว่าการบำเรอไฟในป่าตั้งร้อยปีของบุคคลนั้น การบวงสรวงตั้งร้อยปี จะประเสริฐอะไรเล่า ?".

ตตฺถ **ชนฺตู**ติ สตฺตาธิวจนเมตํ. **อคฺคึ ปริจเร วเน**ติ นิปฺปปญฺจภาวปตฺถนาย วนํ ปวิสิตฺวาปิ ตตฺถ อคฺคึ ปริจเรยฺย. เสสํ ปุริมสทิสเมวาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ชนฺตุ** นั่น เป็นชื่อของสัตว์. คำว่า **พึงบำเรอไฟในป่า** ความว่า แม้เข้าไปแล้วสู่ป่าด้วยความปรารถนา ความเป็นผู้ไม่มี

ธรรมเครื่องเนิ่นช้า พึงบำเรอไฟในป่านั้น.
คำที่เหลือ เหมือนกับคำก่อนนั่นเทียว.

เทสนาวสาเน พฺราหฺมโณ โสตาปตฺติผลํ ปาปุณิ. อญฺเญปิ พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา พราหมณ์บรรลุโสดาปัตติผล. คนเป็นอันมากแม้เหล่าอื่นบรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

สาริปุตฺตตฺเถรสฺส ภาคิเนยฺยพฺราหฺมณวตฺถุ ฉฏฺฐํ.

เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นหลานของพระสารีบุตรเถระที่ ๖ จบ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สหายพฺราหฺมณวตฺถุ

๑๐๘. ยงฺกิญฺจิ ยิฏฺฐญฺจ หุตญฺจ โลเก
สංวจฺฉรං ยเชถ ปุญฺญเปกฺโข
สพฺพมฺปิ ตං น จตุภาคเมติ
อภิวาทนา อุชฺชุคเตสุ เสยฺโย.

๗. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นสหายของพระสารีบุตรเถระ

๑๐๘. บุคคลผู้เพ่งเล็งบุญ พึงให้ทานชนิดใดชนิดหนึ่ง คือทานชื่อยิฏฐะ และทานชื่อหุตะ ในโลกสิ้นปีหนึ่ง ทานนั้นแม้ทั้งหมด ไม่ถึงส่วนที่ ๔ การกราบไหว้ในบุคคล ผู้ไปตรงประเสริฐกว่า.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สหายพฺราหฺมณวตฺถุ

ยงฺกิญฺจิ ยิฏฺฐญฺจาติ อิมํ **ธมฺมเทสนํ** สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต **สาริปุตฺตตฺเถรสฺส** สหายพฺราหฺมณํ อารพฺภ กเถสิ.

ตมฺปิ หิ เถโร อุปสงฺกมิตฺวา “กึ พฺราหฺมณ กิญฺจิ กุสลํ กโรสี”ติ ปุจฺฉิ. “อาม ภนฺเต”ติ. “กึ กโรสี”ติ. “ยิฏฺฐยาคํ ยชามี”ติ. ตทา กิร ตํ ยาคํ มหาปริจฺจาเคน ยชนฺติ. อิโต ปรํ เถโร ปุริมนเยเนว ปุจฺฉิตฺวา ตํ สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา ตํ ปวตฺตึ อาโรเจตฺวา “อิมสฺส ภนฺเต พฺรหฺมโลกมคฺคํ กเถถา”ติ อาห.

๗. เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นสหายของพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภพราหมณ์ผู้เป็นสหายของพระเถระชื่อว่าสารีบุตร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ทานชนิดใดชนิดหนึ่ง คือทานชื่อยิฏฐะ** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า พระเถระเข้าไปหาพราหมณ์แม้นั้น ถามว่า “ท่านทำกุศลอะไร ๆ หรือพราหมณ์ ?”. พราหมณ์กล่าวว่า “อย่างนั้นครับท่าน”. พระเถระถามว่า “ท่านทำกุศลอะไร ?”. พราหมณ์กล่าวว่า “ผมบูชายัญที่คนเหล่าอื่นเขาบูชากันแล้ว”. ได้ยินว่าในกาลนั้น คนทั้งหลายบูชายัญนั้น ด้วยการบริจาคมากมาย. ต่อแต่นั้น พระเถระถามโดยนัยก่อนนั่นเทียว นำพราหมณ์นั้นไปสำนักพระศาสดา กราบทูลเรื่องนั้น กราบทูลว่า “ขอพระองค์จงตรัสบอกหนทางพรหมโลก แก่พราหมณ์นี้เถิดพระเจ้าข้า”.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถา "พฺราหฺมณ เอวํ กิรา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อามา"ติ วุตฺเต "พฺราหฺมณ ตยา สวฺจฺฉรํ ยิฏฺฐยาคํ ยชนฺเตน โลกิยมหาชนสฺส ทินฺนทานํ ปสนฺเนน จิตฺเตน มม สาวกานํ วนฺทนฺตานํ อุปฺปนฺนกุสลเจตนาย จตุตฺถภาคมตฺตมฺปิ น อคฺฆตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดาตรัสถามว่า "ได้ยินว่าอย่างนั้นหรือพราหมณ์" เมื่อพราหมณ์กราบทูลว่า "อย่างนั้น" ตรัสว่า "พราหมณ์ ทานที่ท่านบูชายัญที่คนเหล่าอื่นบูชาแล้วให้แก่โลกิยมหาชนตลอดปี ไม่ถึงค่าแม้เพียงส่วนที่ ๔ แห่งกุศลเจตนาซึ่งเกิดขึ้นแก่เหล่าชนผู้กราบไหว้เหล่าสาวกของเราด้วยจิตอันเลื่อมใส" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐๘. "ยํ กิญฺจิ ยิฏฺฐญฺจ หุตญฺจ โลเก
สวฺจฺฉรํ ยเชถ ปุญฺญเปกฺโข
สพฺพมฺปิ ตํ น จตุภาคเมติ
อภิวาทนา อุชฺชุคเตสุ เสยฺโย"ติ.

๑๐๘. "บุคคลผู้เพ่งเล็งบุญ พึงให้ทานชนิดใดชนิดหนึ่ง คือทานชื่อยิฏฐะและทานชื่อหุตะในโลก สิ้นปีหนึ่ง ทานนั้นแม้ทั้งหมด ไม่ถึงส่วนที่ ๔ การกราบไหว้ ในบุคคลผู้ไปตรงประเสริฐกว่า".

ตตฺถ **ยงฺกิญฺจีติ** อนวเสสปริยาทานวจนเมตํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ชนิดใดชนิดหนึ่ง** นั่น เป็นคำเครื่องถือเอาโดยรอบไม่มีส่วนเหลือ.

ยิฏฺฐนฺติ เยภุยฺเยน มงฺคลกิริยาทิวเสน ทินฺนทานํ. **หุตนฺติ** อภิสงฺขริตฺวา กตํ ปาหุนทานญฺเจว กมฺมญฺจ ผลญฺจ

คำว่า **คือทานชื่อยิฏฐะ** ได้แก่ซึ่งทานอันบุคคลถวายแล้ว ด้วยสามารถการทำมงคลเป็นต้นโดยมาก. คำว่า **คือ**

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทฺทหิตฺวา กตทานญฺจ. **สำวจฺฉรำ ทานชื่อหุตะ** ได้แก่ ซึ่งทานเพื่อแขกอัน
ยเชฐาติ เอกสำวจฺฉรำ นิรนฺตรเมว บุคคลจัดแจงทำไว้แล้ว และซึ่งทานอัน
วุตฺตปฺปการำ ทานำ สกลจกฺกวาเฬปิ คนเชื่อกรรมและผล(แห่งกรรม)ทำแล้ว.
โลกิยมหาชนสฺส ทเทยฺย. **ปุญฺญเปกฺโขติ** คำว่า **พึงถวายสิ้นปีหนึ่ง** ความว่า
ปุญฺญำ อิจฺฉนฺโต. **อุชุชุคเตสูติ** พึงถวายทานอันมีประการดังกล่าวแล้ว
เหฏฺฐิมโกฏิยา โสตาปนฺเนสุ แก่โลกิยมหาชนแม้ในจักรวาลทั้งสิ้น **สิ้น**
อุปริมโกฏิยา ขีณาสเวสุ. อิทำ วุตฺตำ ปีหนึ่ง ตลอดกาลติดต่อกัน. คำว่า
โหติ “เอวรูเปน ปสนฺเนน จิตฺเตน **ผู้เพ่งเล็งบุญ** ได้แก่ผู้ปรารถนาบุญ.
สรีรำ โอนาเมตฺวา วนฺทนฺตสฺส คำว่า **ในบุคคลผู้ไปตรง** ได้แก่ ใน
กุสลเจตนาย ยำ ผลำ, ตโต พระโสดาบันโดยที่สุดแห่งพระอริยบุคคล
จตุตฺถภาคำปิ สพฺพำ ตำ ทานำ น ชั้นต่ำ ในพระขีณาสพโดยที่สุดแห่ง
อคฺฆติ, ตสฺมา อุชุชุคเตสุ อภิวาทนเมว อริยบุคคลชั้นสูง. **มีพระดำรัสที่พระผู้มี**
เสยฺโย”ติ. **พระภาคตรัสไว้ว่า “ทานนั้นทั้งหมด ย่อม**
ไม่ถึงค่าแม้ส่วนที่ ๔ แต่ผลแห่งกุศลเจตนา
ของบุคคลผู้น้อมสรีระลงไหว้ด้วยจิต อัน
เลื่อมใสเห็นปานนั้น เพราะเหตุนั้น การ
กราบไหว้ท่านผู้ไปตรงประเสริฐกว่า”.

เทสนาวสาเน พฺราหฺมโณ โสตา- ในเวลาจบเทศนา พราหมณ์
ปตฺติผลำ ปตฺโต. อญฺเญปิ พหู บรรลุโสดาปัตติผล. คนเป็นอันมากแม้
โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. เหล่าอื่น บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผล
เป็นต้น.

สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สหายพฺราหฺมณวตฺถุ เรื่องพราหมณ์ผู้เป็นสหายของ
สตฺตมำ. พระสารีบุตรเถระที่ ๗ จบ.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อายุวฑฺฒนกุมารวตฺถุ

๑๐๙. อภิวาทนสีลิสฺส
นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ
อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ.

๘. เรื่องอายุวัฒนกุมาร

๑๐๙. ธรรม ๔ อย่าง คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติกราบไหว้ผู้มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์.

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. อายุวฑฺฒนกุมารวตฺถุ

อภิวาทนสีลิสฺสาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ทีฆลมฺพิกํ[๑] นิสฺสาย อรญฺญกุฏิกายํ วิหรนฺโต ทีฆายุกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

ทีฆลมฺพิกนครวาสิโน กิร เทฺว พฺราหฺมณา พาหิรกปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐจตฺตาฬีส วสฺสานิ ตปจรณํ จรึสุ. เตสุ เอโก "ปเวณิ เม นสฺสิสฺสติ, วิพฺภมิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา อตฺตนา กตํ ตปปริกฺขารํ ปเรสํ วิกฺกีณิตฺวา โคสเตน เจว กหาปณสเตน จ สทฺธึ ภริยํ ลภิตฺวา กุฏุมฺพํ สณฺฐเปสิ. อถสฺส ภริยา ทารกํ วิชายิ. อิตโร ปนสฺส สหายโก ปวาสํ คนฺตฺวา ปุนเทว ตํ นครํ ปจฺจาคมิ.

โส ตสฺส อาคตภาวํ สุตฺวา ปุตฺตทารํ อาทาย ทสฺสนตฺถาย อคมาสิ. คนฺตฺวา ปุตฺตํ มาตุ หตฺเถ

๘. เรื่องอายุวัฒนกุมาร

อภิวาทนสีลิสฺสาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา ทีฆลมฺพิกนครํ นิสฺสาย อรญฺญกุฏิกายํ วิหรนฺโต ทีฆายุกุมารํ อารพฺภ กเถสิ.

พระศาสดา ทรงอาศัยทีฆลัมพิก-ประทับอยู่ในกุฏีในป่า ทรงปรารภทีฆายุกุมาร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้มีปกติกราบไหว้** เป็นต้น.

ทีฆลมฺพิกนครวาสิโน กิร เทฺว พฺราหฺมณา พาหิรกปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐจตฺตาฬีส วสฺสานิ ตปจรณํ จรึสุ. เตสุ เอโก "ปเวณิ เม นสฺสิสฺสติ, วิพฺภมิสฺสามี"ติ จินฺเตตฺวา อตฺตนา กตํ ตปปริกฺขารํ ปเรสํ วิกฺกีณิตฺวา โคสเตน เจว กหาปณสเตน จ สทฺธึ ภริยํ ลภิตฺวา กุฏุมฺพํ สณฺฐเปสิ. อถสฺส ภริยา ทารกํ วิชายิ. อิตโร ปนสฺส สหายโก ปวาสํ คนฺตฺวา ปุนเทว ตํ นครํ ปจฺจาคมิ.

ได้ทราบมาว่า พราหมณ์ ๒ คน ผู้อยู่ในทีฆลัมพิกนคร บวชในลัทธิภายนอก ประพฤติตบะ นานถึง ๔๘ ปี. บรรดาพราหมณ์ทั้ง ๒ คนนั้น พราหมณ์คนหนึ่งคิดว่า "ประเพณีของเรา จักฉิบหาย เราจักสึก" ขายบริขารตบะอันตนทำแล้วแก่ชนเหล่าอื่น ได้ภรรยาพร้อมกับโครอ้อยตัว และกหาปณะร้อยหนึ่ง ตั้งไว้เป็นกองทุน. ครั้งนั้น ภรรยาของเขาคลอดทารก. ส่วนสหายของพราหมณ์นั้นนอกนี้ ไปต่างถิ่นแล้วกลับมายังพระนครนั้นอีกนั่นเทียว.

โส ตสฺส อาคตภาวํ สุตฺวา ปุตฺตทารํ อาทาย ทสฺสนตฺถาย อคมาสิ. คนฺตฺวา ปุตฺตํ มาตุ หตฺเถ

พราหมณ์นั้น ฟังว่าสหายนั้นมา พาเอาบุตรและภรรยา ได้ไปเพื่อต้องการเยี่ยม. ครั้นไปแล้ว ให้บุตรในมือของมารดา

---

[๑] ฉ. ทีฆลงฺมิกํ.

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วีชนึ อุทฺธ์ อุกฺขิปนฺโต “สามเณร พหิ นิกฺขมา”ติ อาห. วีชนีปตฺตโก อกฺขิมฺหิ ปฏิหญฺญิ. ตาวเทว ภิชฺชิ. โส “กึ ภนฺเต”ติ วตฺวา “อุฏฺฐาย พหิ นิกฺขมา”ติ วุตฺเต “อกฺขิ เม ภนฺเต ภินฺนนฺ”ติ อวตฺวา ว เอเกน หตฺเถน ปฏิจฺฉาเทตฺวา นิกฺขมิ. วตฺตกรณกาเล จ ปน “อกฺขิ เม ภินฺนนฺ”ติ ตุณฺหี อนิสีทิตฺวา เอเกน หตฺเถน อกฺขึ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน มุฏฺฐิสมฺมชฺชนึ อาทาย วจฺจกุฏิญฺจ มุขโธวนฏฺฐานญฺจ สมฺมชฺชิตฺวา มุขโธวนทกญฺจ ฐเปตฺวา ปริเวณ์ สมฺมชฺชิ. โส อุปชฺฌายสฺส ทนฺตกฏฺฐ์ ททมาโน เอเกน หตฺเถน อทาสิ.

วีชนี อุทธ์ อุกขิปนโต “สามเณร ใบพัดกระทบเข้าที่นัยน์ตา. ตาแตกในขณะนั้นนั่นเอง. สามเณรกล่าวว่า “อะไร ขอรับ” เมื่ออุปัชฌาย์กล่าวว่า “เธอจงลุกออกไปข้างนอก” ไม่กล่าวเลยว่า “ตาของผมแตกเสียแล้ว ขอรับ” เอามือข้างหนึ่งปิด ออกไปแล้ว. ก็แลในเวลาทำวัตร สามเณรคิดว่า “ตาของเราแตกแล้ว” ไม่นั่งนิ่ง เอามือข้างหนึ่งกุมนัยน์ตา เอามือข้างหนึ่งถือไม้กวาด ปัดกวาดเว็จกุฏีและที่ล้างหน้า และจัดน้ำล้างหน้าไว้ ปัดกวาดบริเวณ. สามเณรนั้นเมื่อถวายไม้สีฟันแก่อุปัชฌาย์ ก็ได้ถวายด้วยมือข้างเดียว.

อถ นำ อุปชฺฌาโย อาห “อสิกฺขิโต วตายำ สามเณโร อาจริยุปชฺฌายานำ เอเกน หตฺเถน ทนฺตกฏฺฐ์ ทาตุ์ ลภตี”ติ. “ชานามหำ ภนฺเต ‘น เอตำ วตฺตนฺ’ติ, เอโก ปน เม หตฺโถ น ตุจฺโฉ”ติ.

ลำดับนั้น อุปัชฌาย์กล่าวกับสามเณรนั้นว่า “สามเณรนี้ไม่สำเหนียกหนอ ได้ถวายไม้สีฟันแก่อาจารย์และอุปัชฌาย์ด้วยมือข้างเดียว”. สามเณรกล่าวว่า “ท่านขอรับ ผมทราบว่า ‘นั่นไม่ใช่เป็นวัตร’ แต่มือข้างหนึ่งของผมไม่ว่าง”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“กึ สามเณรา”ติ. โส อาทิโต ปฏฺฐาย ตำ ปวตฺตึ อาโรเจสิ. เถโร สุตฺวา ว สංวิคฺคมานโส “อโห มยา ภาริยं กมฺมं กตนฺ”ติ วตฺวา “ขมาหิ เม สปฺปุริส, นาเมตं ชานามิ, อวสฺสโย เม โหหี”ติ อญฺชลึ ปคฺคยฺห สตฺตวสฺสิกทารกสฺส ปาทมูเล อุกฺกุฏิกं นิสีทิ.

พระอุปัชฌาย์ถามว่า “อะไรเล่า สามเณร?”. สามเณรนั้น บอกเรื่องนั้นตั้งแต่ต้น. พระเถระพอฟังเท่านั้นสลดใจกล่าวว่า “ตายแล้ว เราทำกรรมหนักเสียแล้ว” กล่าวว่า “ท่านจงให้อภัยโทษแก่ผมเถิดสัตบุรุษ, ผมไม่รู้เรื่องนั้น ขอท่านจงเป็นที่พึ่งแก่ผม” แล้วประคองอัญชลีนั่งกระโหย่ง ที่ใกล้เท้าของเด็กอายุ ๗ ขวบ.

อถ นं สามเณโร อาห “นาหं ภนฺเต เอตทตฺถาย กเถสึ, ตุมฺหากं จิตฺตं อนุรกฺขนฺเตน มยา เอวं วุตฺตं, เนเวตฺถ ตุมฺหากं โทโส อตฺถิ, น มยฺหं, วฏฺฏสฺเสเวโส โทโส, มา จินฺตยิตฺถ, มยา ตุมฺหากं วิปฺปฏิสารं รกฺขนฺเตเนว นาโรจิตนฺ”ติ. เถโร สามเณเรน อสฺสาสิยมาโนปิ อนสฺสาสิตฺวา อุปฺปนฺนสංเวโค สามเณรสฺส ภณฺฑกं คเหตฺวา สตฺถุ สนฺติกं ปายาสิ.

ลำดับนั้น สามเณรกล่าวกับอุปัชฌาย์นั้นว่า “ท่านขอรับ ผมไม่ได้กล่าวเพื่อต้องการสิ่งนั้น ผมเมื่อตามรักษาจิตของท่าน จึงกล่าวอย่างนี้ ท่านก็ไม่มีโทษ ผมก็ไม่มีโทษ ในเพราะเหตุนี้นั่นเป็นโทษของวัฏฏะเท่านั้น ท่านอย่าคิดไปเลย ผมเมื่อรักษาความเดือดร้อนของท่านเท่านั้น จึงไม่ได้บอก”. พระเถระแม้อันสามเณรปลอบใจอยู่ ก็ไม่สบายใจ เกิดความสังเวช ถือเอาห่อของของสามเณรไปสำนักของพระศาสดา.

สตฺถาปิสฺส อาคมนं โอโลเกนฺโต ว นิสีทิ. โส คนฺตฺวา สตฺถารं วนฺทิตฺวา สตฺถารา สทฺธึ สมฺโมทนं

ฝ่ายพระศาสดา ประทับนั่งทอดพระเนตรการมาของพระเถระนั่นเทียว. พระเถระนั้น ไปแล้วถวายบังคมพระศาสดา

กตฺวา “ขมนียํ เต ภิกฺขุ, น กิญฺจิ อติเรกํ อผาสุกํ อตฺถี”ติ ปุจฺฉิโต อาห “ขมนียํ ภนฺเต นตฺถิ เม กิญฺจิ อติเรกํ อผาสุกํ อปิจ โข ปน เม อยํ ทหรสามเณโร วิย อญฺโญ อติเรกคุโณ น ทิฏฺรปุพฺโพ”ติ. “กึ ปน อิมินา กตํ ภิกฺขู”ติ. โส อาทิโต ปฏฺราย สพฺพนฺตํ ปวตฺตึ ภควโต อาโรเจตฺวา อาห “เอวํ ภนฺเต มยา ขมาปิยมาโนปิ เอวํ วเทสิ ‘เนเวตฺถ ตุมฺหากํ โทโส อตฺถิ, น มยฺหํ, วฏฺฏสฺเสเวโส โทโส, ตุเมฺห มา จินฺตยิตฺถา’ติ, มํ อสฺสาเสสิเยว, มยิ เนว โกปํ น โทสมกาสิ, น เม ภนฺเต เอวรูโป คุณสมฺปนฺโน ทิฏฺรปุพฺโพ”ติ.

ทำความบันเทิงกับพระศาสดา อันพระศาสดาตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอพอ อดทนได้ไหม ? ความไม่ผาสุกอะไร ๆ ที่เลวร้ายไม่มีหรือ?” กราบทูลว่า “พอ อดทนได้ พระเจ้าข้า ความไม่ผาสุกที่เลวร้ายอะไร ๆ ไม่มีแก่ข้าพระองค์ ก็อีกอย่างหนึ่งแล ข้าพระองค์ไม่เคยเห็นคนอื่นผู้มีคุณมากกล้น เหมือนสามเณรน้อยนี้เลย”. พระศาสดาตรัสถามว่า “ภิกษุสามเณรทำอะไรไว้?”. พระเถระนั้น กราบทูลเรื่องราวนั้นทั้งหมดตั้งแต่ต้น แด่พระผู้มีพระภาค กราบทูลว่า “พระเจ้าข้า สามเณรนั้น แม้ข้าพระองค์ขอโทษอยู่อย่างนี้ ยังกล่าวอย่างนี้ว่า ‘พระคุณท่านก็ไม่มีโทษ กระผมก็ไม่มีโทษในเพราะเรื่องนั้น นั่นเป็นโทษของวัฏฏะเท่านั้น พระคุณท่านอย่าคิดไปเลย’ ให้ข้าพระองค์สบายใจทีเดียว ไม่ทำความโกรธความประทุษร้ายในข้าพระองค์ ข้าพระองค์ไม่เคยเห็นบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยคุณเห็นปานนี้เลย พระเจ้าข้า”.

อถ นํ สตฺถา “ภิกฺขุ ขีณาสวา นาม น กสฺสจิ กุปฺปนฺติ น

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพระเถระนั้นว่า “ภิกษุ ธรรมดาพระขีณาสพ

ทุสฺสนฺติ, สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมานสา ว โหนฺตี"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ทั้งหลาย ไม่โกรธไม่ประทุษร้ายต่อใคร ๆ มีอินทรีย์สงบแล้วมีใจสงบแล้วเทียว" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๖. "สนฺตนฺตสฺส มนํ โหติ
สนฺตา วาจา จ กมฺมญฺจ
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตสฺส
อุปสนฺตสฺส ตาทิโน"ติ.

๙๖. "ใจของพระขีณาสพนั้น ผู้หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ ผู้สงบแล้ว ผู้คงที่ เป็นธรรมชาติสงบแล้ว วาจาและการงานก็สงบ".

ตตฺถ **สนฺตนฺติ** ตสฺส ขีณาสวสมณสฺส อภิชฺฌาทีนํ อภาเวน **มนํ** สนฺตเมว โหติ อุปสนฺตํ นิพฺพุตํ, ตถา มุสาวาทีนํ อภาเวน วาจา จ, ปาณาติปาตาทีนํ อภาเวน กายกมฺมญฺจ สนฺตเมว โหติ. **สมฺมทญฺญา วิมุตฺตสฺสาติ** นเยน เหตุนา ชานิตฺวา ปญฺจหิ วิมุตฺตีหิ วิมุตฺตสฺส. **อุปสนฺตสฺสาติ** อพฺภนฺตเร ราคาทีนํ อุปสเมน อุปสนฺตสฺส. **ตาทิโนติ** ตถารูปสฺส คุณสมฺปนฺนสฺสาติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **สงบแล้ว** ความว่า ใจของสมณะผู้ขีณาสพนั้นสงบ คือระงับ ได้แก่ดับ เพราะไม่มีมโนทุจริตมีอภิชฌาเป็นต้น, อนึ่ง วาจาก็สงบเพราะไม่มีวจีทุจริตมีมุสาวาทเป็นต้น และกายกรรมก็สงบแล้วทีเดียว เพราะไม่มีกายทุจริต มีปาณาติบาตเป็นต้น. คำว่า **หลุดพ้นเพราะรู้ชอบ** ความว่า ผู้หลุดพ้นแล้วด้วยวิมุตติ ๕ เพราะรู้โดยนัยโดยเหตุ. คำว่า **ระงับแล้ว** ความว่า ระงับด้วยการเข้าไประงับกิเลส มีราคะเป็นต้นในภายใน. คำว่า **ผู้คงที่** ความว่า ผู้สมบูรณ์ด้วยคุณเห็นปานนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน โกสมฺพิวาสี-ติสฺสตฺเถโร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. เสสมหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

โกสมฺพิวาสีติสฺสตฺเถรวตฺถุ สตฺตมํ.

ในเวลาจบเทศนา พระโกสัมพี-วาสีติสสเถระบรรลุอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. พระธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนที่เหลือ.

เรื่องโกสัมพีวาสีติสสเถระที่ ๗ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๘. สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ

๙๗. อสฺสทฺโธ อกตญฺญู จ
สนฺธิจฺเฉโท จ โย นโร
หตาวกาโส วนฺตาโส
ส เว อุตฺตมโปริโส.

๘. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

๙๗. นระใดเป็นคนไม่เชื่อง่าย รู้พระ-นิพพานอันปัจจัยอะไร ๆ ทำไม่ได้แล้ว ตัดเครื่องต่อได้ ขจัดโอกาสได้แล้ว คลายความหวังได้แล้ว นระนั้นแลเป็นบุรุษสูงสุด.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ

อสฺสทฺโธติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สาริปุตฺตตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ตีสมตฺตา อารญฺญิกา ภิกฺขู สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสีทึสุ. สตฺถา เตสํ สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ วิทิตฺวา สาริปุตฺตตฺเถรํ อามนฺเตตฺวา “สทฺทหสิ ตฺวํ สาริปุตฺต, ‘สทฺธินฺทฺริยํ ภาวิตํ พหุลีกตํ อมโตคธํ โหติ อมตปริโยสานนฺ”ติ เอวํ ปญฺจินฺทฺริยานิ อารพฺภ ปญฺหํ ปุจฺฉิ.

เถโร “น ขฺวาหํ ภนฺเต เอตฺถ ภควโต สทฺธาย คจฺฉามิ, สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ อมตปริโยสานํ, เยสํ นูเนตฺ ภนฺเต อญฺญาตํ อสฺสุตํ อทิฏฺฐํ อวิทิตํ อสจฺฉิกตํ อผุสิตํ ปญฺญาย, เต ตตฺถ ปเรสํ สทฺธาย คจฺเฉยฺยุํ สทฺธินฺทฺริยํ ฯเปฯ อมตปริโยสานนฺ”ติ

๘. เรื่องพระสารีบุตรเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระสารีบุตรเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ผู้ไม่เชื่อง่าย** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า วันหนึ่ง ภิกษุผู้อยู่ป่าประมาณ ๓๐ รูป ไปสำนักพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่ง. พระศาสดา ทรงทราบอุปนิสัยแห่งอรหัตพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ของภิกษุเหล่านั้น ตรัสเรียกพระสารีบุตรเถระมาตรัสถามปัญหาปรารภอินทรีย์ ๕ อย่างนี้ว่า “สารีบุตร เธอเชื่อไหม ? อินทรีย์คือศรัทธา อันบุคคลเจริญแล้วทำให้มากหยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด”.

พระเถระกระทำให้แจ้งปัญหานั้นอย่างนี้ว่า “พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่ถึงความเชื่อต่อพระผู้มีพระภาค ในอินทรีย์ ๕ นั้น อินทรีย์คือ ศรัทธา ฯลฯ มีอมตะ เป็นที่สุด, พระเจ้าข้า อินทรีย์คือศรัทธานั้น อันชนเหล่าใด ไม่รู้ไม่ได้สดับ ไม่ได้เห็น ไม่ทราบไม่ทำให้แจ้งไม่ถูกต้องด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวนฺตำ ปญฺหำ พฺยากาสิ.

ปัญญา, ชนเหล่านั้น พึงถึงความเชื่อต่อชนเหล่าอื่นในอินทรีย์ ๕ นั้นแน่ อินทรีย์คือศรัทธา ฯลฯ มือมตะเป็นที่สุด".

ตำ สุตฺวา ภิกฺขู กถำ สมุฏฺฐาเปสุ "สาริปุตฺตตฺเถโร มิจฺฉาคหเณเนว วิสฺสชฺเชสิ, อชฺชาปิ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส น สทฺทหติเยวา"ติ. ตำ สุตฺวา สตฺถา "กึ นาเมตำ ภิกฺขเว วเทถ, อหำ หิ 'ปญฺจินฺทฺริยานิ อภาเวตฺวา สมถวิปสฺสนำ อวฑฺเฒตฺวา มคฺคผลานิ สจฺฉิกาตุำ สมตฺโถ นาม อตฺถี'ติ สทฺทหิ, สาริปุตฺตาติ ปุจฺฉึ, โส 'เอวำ สจฺฉิกโรนฺโต อตฺถิ นามา'ติ น สทฺทหามิ, ภนฺเตติ กเถสิ, น ทินฺนสฺส วา กตสฺส วา ผลวิปากำ น สทฺทหติ, นาปิ พุทฺธาทีนำ คุณำ น สทฺทหติ, เอโส ปน อตฺตนา ปฏิลทฺเธสุ ฌานวิปสฺสนามคฺคผลธมฺเมสุ ปเรสำ สทฺธาย น คจฺฉติ, ตสฺมา อนุปวชฺโช"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

ภิกษุทั้งหลายฟังคำนั้นแล้วสนทนากันว่า "พระสารีบุตรเถระ แก้ด้วยการถือผิดนั่นเทียว, ถึงวันนี้ ท่านก็ยังไม่เชื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย". พระศาสดาทรงสดับคำนั้นแล้วตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอกล่าวคำนั่น ชื่ออะไร, ก็เราถามว่า 'สารีบุตร เธอเชื่อไหมว่า 'บุคคลไม่อบรมอินทรีย์ ๕ ไม่เจริญสมถวิปัสสนา ชื่อว่าสามารถกระทำให้แจ้งมรรคผล มีอยู่', สารีบุตรนั้นกล่าวว่า ข้าพระองค์ไม่เชื่อว่า 'บุคคลกระทำให้แจ้งอยู่อย่างนี้ ชื่อว่ามีอยู่ พระเจ้าข้า', สารีบุตร ไม่เชื่อผลวิบากแห่งทานอันคนถวายแล้ว หรือกรรมอันคนกระทำแล้วก็หาไม่ ไม่เชื่อคุณพระรัตนตรัย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นแม้ก็หาไม่, แต่สารีบุตรนั้น ไม่ถึงความเชื่อต่อคนเหล่าอื่นในธรรม คืออฌานวิปัสสนามรรคและผล อันตนได้เฉพาะแล้ว, เพราะฉะนั้น ใคร ๆ ไม่ควรติเตียนสารีบุตร" เมื่อ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๗. “อสฺสทฺโธ　อกตญฺญู　จ
สนฺธิจฺเฉโท　จ　โย　นโร
หตาวกาโส　วนฺตาโส
ส　เว　อุตฺตมโปริโส”ติ.

๙๗. “นระใด เป็นคนไม่เชื่อง่าย รู้พระนิพพานอันปัจจัยอะไร ๆ ทำไม่ได้แล้ว ตัดเครื่องต่อได้ ขจัดโอกาสได้แล้ว คลายความหวังได้แล้ว นระนั้นแล เป็นบุรุษสูงสุด”.

ตตฺถ **อสฺสทฺโธติ** อตฺตนา ปฏิวิทฺธคุณํ ปเรสํ กถาย น สทฺทหตีติ อสฺสทฺโธ, อกตํ นิพฺพานนฺติ อกตญฺญู, สจฺฉิกต-นิพฺพาโนติ อตฺโถ. วฏฺฏสนฺธี สงฺสารสนฺธี ฉินฺทิตฺวา จิโตติ สนฺธิจฺเฉโท, กุสลากุสลกมฺมวีชสฺส ขีณตฺตา นิพฺพตฺตนาวกาโส หโต อสฺสาติ หตาวกาโส,

บรรดาคำเหล่านั้น ในคำว่า **ผู้ไม่เชื่อง่าย** พึงทราบวิเคราะห์ดังนี้ นระใดไม่เชื่อคุณที่ตนแทงตลอดแล้ว ด้วยถ้อยคำของชนเหล่าอื่น เหตุนั้น นระนั้นชื่อว่าผู้ไม่เชื่อง่าย, นระใด รู้พระนิพพานอันปัจจัยอะไร ๆ กระทำไม่ได้แล้ว เหตุนั้นนระนั้นชื่อว่า อกตัญญู, อธิบายว่า ผู้กระทำให้แจ้งพระนิพพาน. ผู้ชื่อว่า **สันธิจเฉทะ** เพราะตัดที่ต่อ คือวัฏฏะที่ต่อคือสงสาร ดำรงอยู่แล้ว, โอกาสเป็นที่บังเกิดอันนระนั้นขจัดได้แล้ว เพราะพืชคือกุศลกรรมและอกุศลกรรมสิ้นไปแล้วเหตุนั้น นระนั้น ชื่อว่ามี โอกาสอันขจัดได้แล้ว,

จตูหิ มคฺเคหิ กตฺตพฺพกิจฺจสฺส กตตฺตา สพฺพา อาสา อิมินา วนฺตาติ วนฺตาโส, โย ปน เอวรูโป นโร, ส เว ปฏิวิทฺธโลกุตฺตรธมฺมตาย ปุริเสสุ อุตฺตมภาวํ ปตฺโตติ ปุริสุตฺตโม.

อาสวะทั้งหลายทั้งปวง อันนระนี้คลายได้แล้ว เพราะทำกิจที่จะพึงทำด้วยมรรค ๔ เหตุนั้น นระนั้น ชื่อว่าคลายความหวัง ได้แล้ว, ก็นระเห็นปานนี้แล ชื่อว่า ผู้สูงสุดในบุรุษ เพราะถึงความเป็นผู้สูงสุดในบุรุษทั้งหลาย เพราะแทงตลอดโลกุตรธรรมได้แล้ว.

คาถาวสาเน เต อารญฺญกา ตีสภิกฺขู สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณึสุ. เสสมหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบคาถา ภิกษุ ๓๐ รูป ผู้อยู่ป่าเหล่านั้น บรรลุอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. พระธรรมเทศนาได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนที่เหลือ.

สาริปุตฺตตฺเถรวตฺถุ อฏฺฐมํ.

เรื่องพระสารีบุตรเถระที่ ๘ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

๙. ขทิรวนิยเรวตตฺเถรวตฺถุ

๙๘. คาเม วา ยทิวารญฺเญ
นินฺเน วา ยทิ วา ถเล
ยตฺถ อรหนฺโต วิหรนฺติ
ตํ ภูมิรามเณยฺยกํ.

๙. เรื่องพระขทิรวนิยเรวตเถระ

๙๘. พระอรหันต์อยู่ในที่ใด จะเป็นบ้านก็ตาม จะเป็นป่าก็ตาม เป็นที่ลุ่มก็ตาม เป็นที่ดอนก็ตาม ที่นั้นเป็นภูมิประเทศน่ารื่นรมย์ใจ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ขทิรวนิยเรวตตฺเถรวตฺถุ

คาเม วาติ อิมं ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ขทิรวนิยเรวตตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

อายสฺมา หิ สาริปุตฺโต สตฺตาสีติโกฏิธนํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา “จาลา, อุปจาลา, สีสุปจาลา”ติ ติสฺโส ภคินิโย “จุนฺโท, อุปเสโน”ติ อิเม เทฺว ภาตโร ปพฺพาเชสิ. เรวตกุมาโร เอโก ว เคเห อวสิฏฺโฐ. อถสฺส มาตา จินฺเตสิ “มม ปุตฺโต อุปติสฺโส เอตฺตกํ ธนํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา ติสฺโส ภคินิโย เทฺว จ ภาตโร ปพฺพาเชสิ, เรวโต เอโก อวสิฏฺโฐ, สเจ อิมํ ปพฺพาเชสฺสติ, เอตฺตกํ โน ธนํ นสฺสิสฺสติ, กุลวโส ปจฺฉิชฺชิสฺสติ, ทหรกาเลเยว นํ ฆราวาเสน พนฺธิสฺสามี”ติ.

๘. เรื่องพระขทิรวนิยเรวตเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระเรวตเถระผู้อยู่ในป่าไม้สะแก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เป็นบ้านก็ตาม** เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ท่านพระสารีบุตรละทรัพย์ถึง ๘๗ โกฏิ บวชแล้ว ชักชวนน้องสาว ๓ คน คือ “นางจาลา, นางอุปจาลา, นางสีสุปจาลา” น้องชายอีก ๒ คนเหล่านี้ คือ “นายจุนทะ, นายอุปเสนะ” ให้บวชแล้ว. ในบ้านยังเหลือเรวตกุมารคนเดียวเท่านั้น. ลำดับนั้น มารดาของเขาคิดว่า “อุปติสสะบุตรของเรา ละทรัพย์มีประมาณเท่านี้บวชแล้ว ยังชวนน้องสาว ๓ คน และน้องชายอีก ๒ คน ให้บวชอีก, ยังเหลือเรวตะคนเดียว, ถ้าเขาจักชวนเรวตะนี้ให้บวชอีกไซร้, ทรัพย์ของเรามีจำนวนเท่านี้จักฉิบหาย, วงศ์ตระกูลจักขาดไป เราจักผูกเขาด้วยการให้อยู่ครองเรือนในเวลาเขาเป็นหนุ่มนั่นเอง”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาริปุตฺตตฺเถโรปิ ปฏิกจฺเจว ภิกฺขู อาณาเปสิ "สเจ อาวุโส เรวโต ปพฺพชิตุกาโม อาคจฺฉติ, อาคตมตฺตเมว นํ ปพฺพาเชยฺยาถ, มม มาตาปิตโร มิจฺฉาทิฏฺฐิกา, กินฺเตหิ อาปุจฺฉิเตหิ, อหเมว ตสฺส มาตา จ ปิตา จา"ติ. มาตาปิสฺส เรวตกุมารํ สตฺตวสฺสิกเมว ฆรพนฺธเนน พนฺธิตุกามา สมชาติเก กุเล ทาริกํ วาเรตฺวา ทิวสํ ววตฺถเปตฺวา กุมารํ มณฺเฑตฺวา ปสาเธตฺวา มหตา ปริวาเรน สทฺธึ อาทาย กุมาริกาย ญาติฆรํ อคมาสิ.

ฝ่ายพระสารีบุตรเถระ สั่งภิกษุก่อนเทียวว่า "ผู้มีอายุ ถ้าเรวตะประสงค์จะบวชมาไซร้, พวกท่านพึงให้เขาพอมาถึงเท่านั้นบวช มารดาบิดาของเราเป็นมิจฉาทิฏฐิ ทำไมจะต้องลาคนเหล่านั้นด้วย เราเท่านั้นเป็นทั้งมารดาเป็นทั้งบิดาของเขา". ฝ่ายมารดาของเขาประสงค์จะผูกเรวตกุมารอายุได้ ๗ ขวบเท่านั้น ด้วยเครื่องผูกคือเรือน จึงขอหมั้นเด็กหญิงในตระกูลที่มีชาติเหมาะสมกัน กำหนดวันแล้ว ประดับประดาตกแต่งกุมาร พาไปพร้อมด้วยบริวารเป็นจำนวนมาก ได้ไปเรือนของญาติของเด็กหญิง.

อถ เนสํ กตมงฺคลานํ ทฺวินฺนมฺปิ ญาตเกสุ สนฺนิปติเตสุ อุทกปาติยํ หตฺเถ โอตาเรตฺวา มงฺคลานิ วตฺวา กุมาริกาย วุฑฺฒี อากงฺขมานา ญาตกา "ตว อยฺยิกาย ทิฏฺฐธมฺมํ ปสฺส, อยฺยิกา วิย จิรํ ชีว อมฺมา"ติ อาหํสุ. เรวตกุมาโร "โก นุ โข อิมิสฺสา อยฺยิกาย

ครั้งนั้น เมื่อญาติของคนแม้ทั้งสองเหล่านั้น ทำมงคลกันแล้ว ก็ประชุมกัน, พวกญาติให้คนทั้ง ๒ จุ่มมือลงในถาดน้ำ กล่าวมงคล หวังความเจริญแก่เด็กหญิง กล่าวว่า "เธอจงเห็นธรรมที่ยายของเธอเห็นแล้ว เธอจงมีชีวิตอยู่ยืนนานเหมือนยายนะแม่". เรวตกุมารคิดว่า "ธรรมที่ยายนี้เห็นแล้ว เป็นอย่างไร

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทิฏฺฐธมฺโม"ติ จินฺเตตฺวา "กตรา หนอแล" จึงถามว่า "ยายของหญิงนี้ อิมิสฺสา อยฺยิกา"ติ ปุจฺฉิ. คือคนไหน ?".

อถ นำ อาหำสุ "ตาต กึ น ปสฺสสิ อิมำ วีสวสฺสสติกำ ขณฺฑทนฺตำ ปลิตเกสำ วลิตตจำ ติลกาหตคตฺตำ โคปานสิวงฺกำ, เอสา เอติสฺสา อยฺยิกา"ติ. "กึ ปน อยัปิ เอวรูปา ภวิสฺสตี"ติ. "สเจ ชีวิสฺสติ, ภวิสฺสติ ตาตา"ติ. โส จินฺเตสิ "เอวรูปีปิ นาม สรีรำ ชราย อิมำ วิปฺปการำ ปาปุณิสฺสติ, อิทำ เม ภาตรา อุปติสฺเสน ทิฏฺฐำ ภวิสฺสติ, อชฺเชว มยา ปลายิตฺวา ปพฺพชิตุำ วฏฺฏตี"ติ. อถ นำ ญาตกา กุมาริกาย สทฺธึ เอกยานำ อาโรเปตฺวา อาทาย ปกฺกมึสุ.

ลำดับนั้น พวกญาติกล่าวกับเขาว่า "เจ้าไม่เห็นหญิงนี้ มีอายุ ๑๒๐ ปี มีฟันหัก ผมหงอก หนังเหี่ยว มีตัวตกกระ หลังค่อม ดุจกลอนเรือน หรือพ่อ ? หญิงคนนั้นเป็นยายของเด็กหญิงนั่น". เรวตะถามว่า "หญิงแม้นี้ จักเป็นผู้มีรูปร่างอย่างนี้หรือ?". พวกญาติกล่าวว่า "ถ้าเขาจักมีชีวิตอยู่ไซร้, เขาก็จักเป็นอย่างนั้นพ่อ". เรวตะนั้นคิดว่า "สรีระชื่อแม้เห็นปานนี้ จักถึงอาการแปลกนี้เพราะชรา, อุปติสสะพี่ชายของเราคงจะเห็นเหตุนี้ เราควรหนีไปบวชวันนี้ดีกว่า". ลำดับนั้น พวกญาติอุ้มเขาขึ้นยานคันเดียวกันกับด้วยเด็กหญิงพาหลีกไปแล้ว.

โส โถกำ คนฺตฺวา สรีรกิจฺจำ อปทิสิตฺวา "รเปถ ตาว ยานำ, โอตริตฺวา อาคมิสฺสามี"ติ. ยานา โอตริตฺวา เอกสฺมึ คุมฺเพ โถกำ ปปญฺจำ กตฺวา อคมาสิ. ปุนปิ โถกำ คนฺตฺวา เตเนว อุปเทเสน

เขาไปได้หน่อยหนึ่ง ก็อ้างกิจแห่งสรีระ(ถ่ายอุจจาระ) กล่าวว่า "พวกท่านจงหยุดยานไว้ก่อน ฉันลงไปแล้วจักกลับมา". เขาลงจากยาน แกล้งทำเป็นช้าหน่อยหนึ่ง ที่พุ่มไม้พุ่มหนึ่งแล้วได้ไป. ครั้นไปได้หน่อยหนึ่งแม้อีก ก็

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอตริตฺวา อภิรุหิตฺวา ปุนปิ ตเถว อกาสิ.

ลงด้วยการกล่าวอ้างอย่างนั้นเหมือนกัน ขึ้นแล้วได้กระทำเหมือนอย่างเดิมแม้อีก.

อถสฺส ญาตกา "อทฺธา อิมสฺส อุทรวาตา นิวตฺตนฺตี"ติ สลฺลกฺเขตฺวา นาติทฬฺหํ อารกฺขํ กรึสุ. โส ปุนปิ โถกํ คนฺตฺวา เตเนว อปเทเสน โอตริตฺวา "ตุเมฺห ปาเชนฺตา ปุรโต คจฺฉถ, มยํ ปจฺฉา สณิกํ อาคมิสฺสามา"ติ วตฺวา โอตริตฺวา คุมฺพาภิมุโข อโหสิ. ญาตกาปิสฺส "ปจฺฉโต อาคมิสฺสตี"ติ สญฺญาย ยานํ ปาเชนฺตา อคมํสุ.

ครั้งนั้น พวกญาติของเขากำหนดว่า "ลมในท้องของเด็กนี้ พัดกลับแน่นอน" จึงไม่ได้ทำการอารักขา อย่างแข็งแรง. เขาไปได้หน่อยหนึ่งแม้อีกก็ลงด้วยการอ้างนั้นเหมือนกัน กล่าวว่า "พวกท่านจงขับไปข้างหน้า เราจักค่อย ๆ มาทีหลัง" จึงลง มุ่งหน้าไปยังพุ่มไม้. แม้พวกญาติของเขาได้ขับยานไป ด้วยเข้าใจว่า "เขาจักมาข้างหลัง".

โสปิ ตโต ปลายิตฺวา เอกสฺมึ ปเทเส ตีสภิกฺขู วสนฺติ, เตสํ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา อาห "ปพฺพาเชถ มํ ภนฺเต"ติ. "อาวุโส ตฺวํ สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิโต, มยํ เต ราชปุตฺตภาวํ วา อมจฺจปุตฺตภาวํ วา น ชานาม, กถํ ตํ ปพฺพาเชสฺสามา"ติ. "ตุเมฺห มํ ภนฺเต น ชานาถา"ติ. "น ชานาม อาวุโส"ติ.

แม้เรวตะนั้น หนีไปจากที่นั้น ไปยังสำนักของภิกษุ ๓๐ รูป ซึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ไหว้แล้ว กล่าวว่า "ขอพระคุณท่านโปรดให้ผมบวชเถิด ครับผม". พวกภิกษุกล่าวว่า "ผู้มีอายุ เธอประดับด้วยเครื่องอลังการเพียบพร้อม พวกเราไม่รู้ว่าเจ้าเป็นราชโอรส หรือเป็นบุตรของอำมาตย์ เราจักให้เจ้าบวชได้อย่างไร ?". เรวตะกล่าวว่า "พระคุณท่านทั้งหลายไม่รู้จักผมหรือ ขอรับ ?". พวกภิกษุ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

กล่าวว่า “พวกเราไม่รู้จักหรอก ผู้มีอายุ”.

“อหं อุปติสฺสสฺส กนิฏฺฐภาติโก”ติ. “โก เอส อุปติสฺโส นามา”ติ. “ภนฺเต ภทนฺตา มม ภาตรं ‘สาริปุตฺโต’ติ วทนฺติ, ตสฺมา ‘อุปติสฺโส’ติ วุตฺเต น ชานนฺตี”ติ. “กึ ปน สาริปุตฺตตฺเถรสฺส กนิฏฺฐภาติโก”ติ. “อาม ภนฺเต”ติ. “เตนหิ เอหิ ภาตรา เต อนุญฺญาตเมวา”ติ วตฺวา ตสฺส อาภรณานิ โอมุญฺจาเปตฺวา เอกมนฺเต ฐปาเปตฺวา ตं ปพฺพาเชตฺวา เถรสฺส สาสนं ปหิณีสุ.

เรวตะกล่าวว่า “กระผมเป็นน้องชายของอุปติสสะ”. พวกภิกษุถามว่า “ผู้ที่ชื่อว่าอุปติสสะนั่นเป็นใคร ?”. เรวตะกล่าวว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เรียกพี่ชายของผมว่า ‘สารีบุตร’ เพราะฉะนั้น เมื่อกระผมกล่าวว่า ‘อุปติสสะ’ ท่านผู้เจริญทั้งหลายจึงไม่รู้จัก”. พวกภิกษุถามว่า “เธอเป็นน้องชายของพระสารีบุตรเถระหรือ ?”. เรวตะตอบว่า “ใช่แล้วครับผม”. พวกภิกษุกล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอจงมา พี่ชายของเธออนุญาตไว้แล้วเหมือนกัน” แล้วให้ถอดเครื่องอาภรณ์ของเขาออก ให้วางไว้ ณ ที่สุดข้างหนึ่ง ให้เขาบวชแล้ว จึงส่งข่าวไปถึงพระเถระ.

ตं เถโร สุตฺวา ภควโต อาโรเจสิ “ภนฺเต อรญฺญิกภิกฺขูหิ กิร เรวโต ปพฺพาชิโต, คนฺตฺวา ตं ปสฺสิตฺวา อาคมิสฺสามี”ติ. สตฺถา “อธิวาเสหิ ตาว สาริปุตฺตา”ติ คนฺตุं น อทาสิ. เถโร ปุน กติปาหจฺจเยน

พระเถระสดับข่าวนั้นแล้ว กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคว่า “ได้ทราบว่า ภิกษุผู้อยู่ในป่าให้เรวตะบวชแล้ว พระเจ้าข้า, ข้าพระองค์จักไปเยี่ยมเขาแล้วจึงจักกลับมา” พระศาสดาตรัสว่า “จงยับยั้งอยู่ก่อน สารีบุตร” ไม่ได้ทรงอนุญาต

สตฺถารํ อาปุจฺฉิ. สตฺถา "อธิวาเสหิ ตาว สาริปุตฺต, มยมฺปิ คมิสฺสามา"ติ เนว คนฺตุ๋ อทาสิ.

ให้ไป. ล่วงไป ๒-๓ วัน พระเถระก็ทูลลาพระศาสดาอีก. พระศาสดาตรัสว่า "จงยับยั้งอยู่ก่อนสารีบุตร แม้เราก็จักไปด้วย" มิได้ประทานอนุญาตให้ไปเหมือนเดิม.

สามเณโรปิ "สจาหํ อิธ วสิสฺสามิ, ญาตกาปิ มํ อนุพนฺธิตฺวา ปกฺโกสาเปสฺสนฺตี"ติ เตสํ ภิกฺขูนํ สนฺติกา ยาว อรหตฺตา กมฺมฏฺฐานํ อุคฺคณฺหิตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย จาริกญฺจรมาโน ตโต ตีสโยชนิกฏฺฐาเน ขทิรวนํ คนฺตฺวา อนฺโตวสฺเสเยว เตมาสพฺภนฺตเร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. เถโรปิ ปวาเรตฺวา สตฺถารํ ปุน ตตฺถ คมนตฺถาย อาปุจฺฉิ.

ฝ่ายสามเณรคิดว่า "ถ้าเราจักอยู่ในที่นี้ไซร้ แม้ญาติทั้งหลาย จักใช้ให้คนติดตามเรา เรียกกลับ" จึงเรียนกรรมฐานจนถึงอรหัตผล จากสำนักของภิกษุเหล่านั้น ถือบาตรและจีวรเที่ยวจาริกไปถึงป่าไม้สะแก ในที่ไกลถึง ๓๐ โยชน์จากที่นั้น บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาภายในไตรมาส ภายในพรรษานั่นเอง. ฝ่ายพระเถระ ปวารณาแล้วกราบทูลอำลาพระศาสดาอีก เพื่อต้องการไปในที่นั้น.

สตฺถา "มยมฺปิ คมิสฺสาม สาริปุตฺตา"ติ ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธึ นิกฺขมิ. โถกํ คตกาเล อานนฺทตฺเถโร เทฺวธาปเถ ฐตฺวา สตฺถารํ อาห "ภนฺเต เรวตสฺส สนฺติกํ คมนมคฺเคสุ อยํ ปริหารปโถ สฏฺฐิโยชนิโก มนุสฺสาวาโส, อยํ อุชุมคฺโค

พระศาสดาตรัสว่า "สารีบุตร แม้เราก็จักไป" จึงเสด็จออกไปพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป. ในเวลาไปได้หน่อยหนึ่ง พระอานันทเถระ ยืนอยู่ที่ทาง ๒ แพร่ง กราบทูลพระศาสดาว่า "พระเจ้าข้า ในหนทางเป็นที่ไปยังสำนักของเรวตะ ทางนี้เป็นทางอ้อมไกลถึง ๖๐ โยชน์

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตีสโยชนิโก อมนุสฺสปริคฺคหิโต, กตเรน คจฺฉามา"ติ. "สีวลี ปน อานนฺท อเมฺหหิ สทฺธึ อาคโต"ติ. "อาม ภนฺเต"ติ. "สเจ สีวลี อาคโต, อุชุมคฺคเมว คณฺหาหี"ติ.

เป็นที่อยู่ของมนุษย์, ทางนี้เป็นทางตรง ไกล ๓๐ โยชน์ อันอมนุษย์หวงแหนแล้ว, เราทั้งหลายจะไปทางไหนดี ?". พระศาสดาตรัสถามว่า "อานนท์ สีวลีมากับพวกเราใช่ไหม ?". พระอานนท์กราบทูลว่า "ใช่ พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "ถ้าสีวลีมาไซร้ เธอจงถือเอาทางตรงนั่นแหละ".

สตฺถา กิร "อหํ ตุมฺหากํ ยาคุภตฺตํ อุปฺปาเทสฺสามิ, อุชุมคฺคํ คณฺหถา"ติ อวตฺวา "เตสํ เตสํ ชนานํ ปุญฺญสฺส วิปากทานฏฺฐานํ เอตนฺ"ติ ญตฺวา "สเจ สีวลี อาคโต, อุชุมคฺคํ คณฺหาหี"ติ อาห. สตฺถริ ปน ตํ มคฺคํ ปฏิปนฺเน เทวตา "อมฺหากํ อยฺยสฺส สีวลิตฺเถรสฺส สกฺการํ กริสฺสามา"ติ จินฺเตตฺวา เอเกกโยชเน วิหาเร กาเรตฺวา เอเกกโยชนโต อุทฺธํ คนฺตุํ อทตฺวา ปาโต วุฏฺฐาย ทิพฺพานิ ยาคุอาทีนิ คเหตฺวา "อมฺหากํ อยฺโย สีวลิตฺเถโร กหํ นิสินฺโน, กหํ นิสินฺโน"ติ วิจรนฺติ. เถโร อตฺตโน อภิหตํ

ได้ยินว่า พระศาสดาไม่ตรัสว่า "เราจักยังข้าวต้มและข้าวสวยให้เกิดขึ้นแก่พวกเธอ พวกเธอจงถือเอาทางตรง" ทรงทราบว่า "สถานที่นั้น เป็นที่ให้ส่วนบุญ ของชนทั้งหลายเหล่านั้น ๆ" ตรัสว่า "ถ้าสีวลีมาไซร้ เธอจงถือเอาทางตรง". ครั้นเมื่อพระศาสดาเสด็จดำเนินไปตามทางนั้น เหล่าเทวดาคิดว่า "พวกเราจักกระทำสักการะแก่พระสีวลีเถระผู้เป็นเจ้าของพวกเรา" จึงให้สร้างวิหาร ในที่ ๆ ละ ๑ โยชน์ ไม่ให้เลยไปกว่าที่ละ ๑ โยชน์ ลุกขึ้นแต่เช้าถือเอาอาหารมีข้าวต้มเป็นต้นอันเป็นทิพย์ เที่ยวไปด้วยคิดว่า "พระสีวลีเถระผู้เป็นเจ้าของพวกเรา นั่งอยู่แล้ว

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทาเปสิ. เอวํ สตฺถา สปริวาโร ตีสโยชนิกํ กนฺตารํ สีวลิตฺเถรสฺส ปุญฺญํ อนุภวมาโน อคมาสิ.

ณ ที่ไหน นั่งอยู่แล้ว ณ ที่ไหน". พระเถระสั่งให้เทวดาถวายภัตรที่นำมาเพื่อตนแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข. พระศาสดาพร้อมทั้งบริวารตามเสวยบุญของพระสีวลีเถระได้เสด็จไปตลอดทางกันดารประมาณ ๓๐ โยชน์อย่างนี้.

เรวตฺเถโรปิ สตฺถุ อาคมนํ ญตฺวา ภควโต คนฺธกุฏึ มาเปตฺวา ปญฺจกูฏาคารสตานิ ปญฺจจงฺกมนสตานิ ปญฺจรตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานสตานิ จ มาเปสิ. สตฺถา ตสฺส สนฺติเก มาสมตฺตเมว วสิ. ตสฺมึ วสมาโนปิ สีวลิตฺเถรสฺเสว ปุญฺญํ อนุภวติ.

ฝ่ายพระเรวตเถระ ทราบพระศาสดาเสด็จมา เนรมิตคันธกุฏีเพื่อพระผู้มีพระภาค เนรมิตเรือนยอด ๕๐๐ หลัง ที่จงกรม ๕๐๐ แห่ง และที่พักกลางคืนและที่พักกลางวัน ๕๐๐ ที่. พระศาสดาประทับอยู่ในสำนักของพระเรวตะนั้นประมาณเดือนหนึ่งเท่านั้น. พระศาสดาแม้ประทับอยู่ในที่นั้นก็เสวยบุญของพระ-สีวลีเถระนั่นเอง.

ตตฺถ ปน เทฺว มหลฺลกภิกฺขู สตฺถุ ขทิรวนํ ปวิสนกาเล เอวํ จินฺตยึสุ "อยํ ภิกฺขุ เอตฺตกํ นวกมฺมํ กโรนฺโต กึ สกฺขิสฺสติ สมณธมฺมํ กาตุํ, สตฺถา 'สาริปุตฺตตฺเถรสฺส กนิฏฺโฐ'ติ มุโขโลกนกิจฺจํ กโรนฺโต เอวรูปสฺส

ก็บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระหลวงตา ๒ รูป ในเวลาพระศาสดาเสด็จเข้าไปป่าไม้สะแก พากันคิดอย่างนี้ว่า "ภิกษุนี้กระทำการก่อสร้าง(นวกรรม) ประมาณเท่านี้ จักอาจเพื่อบำเพ็ญสมณธรรมได้อย่างไร, พระศาสดาทรงทำกิจคือการเห็นแก่หน้าว่า 'เป็นน้องชายของ

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นวกมฺมิกสฺส สนฺติกํ อาคโต"ติ. สตฺถาปิ ตทิวสํ ปจฺจูสกาเล โลกํ โวโลเกนฺโต เต ภิกฺขู ทิสฺวา เตสํ จิตฺตวารํ อญฺญาสิ, ตสฺมา ตตฺถ มาสมตฺตํ วสิตฺวา นิกฺขมนทิวเส,

พระสารีบุตรเถระ' จึงเสด็จมายังสำนักของภิกษุผู้เป็นช่างก่อสร้าง (ผู้ประกอบนวกรรม) เห็นปานนี้". ในวันนั้น แม้พระศาสดา ทรงตรวจดูสัตวโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทอดพระเนตรเห็นภิกษุเหล่านั้น ได้ทรงทราบวาระจิตของพวกเธอ, เพราะฉะนั้น จึงประทับอยู่ ณ ที่นั้น ประมาณเดือนหนึ่ง ในวันเสด็จออกไป,

ยถา เต ภิกฺขู อตฺตโน เตลนาฬิญฺจ อุทกตุมฺพญฺจ อุปาหนา จ ปมุสฺสนฺติ, ตถา อธิฏฺฐหิตฺวา นิกฺขนฺโต วิหารูปจารโต พหิ นิกฺขนฺตกาเล อิทฺธึ วิสฺสชฺเชสิ. อถ เต ภิกฺขู "มยา อิทญฺจิทญฺจ ปมุฏฺฐํ, มยาปิ ปมุฏฺฐนฺ"ติ อุโภปิ นิวตฺเตตฺวา ตํ ฐานํ อสลฺลกฺเขตฺวา ขทิรรุกฺขกณฺฑเกหิ วิชฺฌิยมานา วิจริตฺวา เอกสฺมึ ขทิรรุกฺเข โอลมฺพนฺตํ อตฺตโน ภณฺฑกํ ทิสฺวา อาทาย ปกฺกมึสุ. สตฺถาปิ ภิกฺขุสงฺฆํ อาทาย ปุน มาสมตฺเตเนว สีวลิตฺเถรสฺส ปุญฺญํ อนุภวนฺโต คนฺตฺวา ปุพฺพารามํ ปาวิสิ.

ทรงอธิษฐาน โดยประการที่ภิกษุเหล่านั้นลืมหลอดน้ำมัน ลักกะจั่นน้ำ และรองเท้าของตน เสด็จออกไปแล้ว ในเวลาเสด็จออกไปภายนอกจากอุปจารวิหาร ทรงคลายฤทธิ์. ครั้งนั้น ภิกษุเหล่านั้นพูดกันว่า "ผมลืมสิ่งนี้และสิ่งนี้ แม้ผมก็ลืม" แม้ทั้ง ๒ รูป พากันกลับแล้วไม่กำหนดถึงสถานที่นั้น ถูกหนามไม้สะแกแทง เที่ยวไป เห็นห่อของของตนห้อยอยู่ที่ต้นสะแกต้นหนึ่ง ถือเอาแล้วก็หลีกไป. ฝ่ายพระศาสดาพาภิกษุสงฆ์เสวยบุญของพระสีวลีเถระ ประมาณหนึ่งเดือนเท่านั้นอีก เสด็จเข้าไปบุพพาราม.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ เต มหลฺลกภิกฺขู ปาโตว มุขํ โธวิตฺวา "อาคนฺตุกภตฺตํ ทายิกาย วิสาขาย ฆเร ยาคุ๋ ปิวิสฺสามา"ติ คนฺตฺวา ยาคุ๋ ปิวิตฺวา นิสีทึสุ. อถ เน วิสาขา ปุจฺฉิ "ตุเมฺหปิ ภนฺเต สตฺถารา สทฺธึ เรวตตฺเถรสฺส วสนฏฺฐานํ อคมิตฺถา"ติ.

ลำดับนั้น พระหลวงตาเหล่านั้น ล้างหน้าแต่เช้าตรู่ คิดว่า "พวกเราจักดื่มข้าวต้มในเรือนของนางวิสาขา ผู้ถวายอาคันตุกภัตร" แล้วไปนั่งดื่มข้าวต้มแล้ว. ครั้งนั้น นางวิสาขาถามพระหลวงตาเหล่านั้นว่า "ท่านเจ้าข้า แม้ท่านทั้งหลายได้ไปที่อยู่ของพระเรวต-เถระกับพระศาสดาหรือ ?".

"อาม อุปาสิเก"ติ. "รมณียํ ภนฺเต เถรสฺส วสนฏฺฐานนฺ"ติ. "กุโต ตสฺส รมณียตา, เสตกณฺจกขทิรรุกฺขคหนํ เปตานํ นิวาสนสทิสํ อุปาสิเก"ติ. อถ อญฺเญ เทฺว ทหรภิกฺขู อาคมึสุ. อุปาสิกา เตสมฺปิ ยาคุขชฺชกานิ ทตฺวา ตเถว ปุจฺฉิ. เต อาหํสุ "น สกฺกา อุปาสิเก วณฺเณตุ๋ สุธมฺมาเทวสภาสทิสํ อิทฺธิยา อภิสงฺขตํ วิย เถรสฺส วสนฏฺฐานนฺ"ติ.

พระหลวงตาเหล่านั้นกล่าวว่า "ใช่แล้ว อุบาสิกา". นางวิสาขาถามว่า "ท่าน-เจ้าข้า ที่อยู่ของพระเถระน่ารื่นรมย์ไหม ?". พระหลวงตาเหล่านั้นกล่าวว่า "ที่อยู่ของพระเรวตเถระนั้น น่ารื่นรมย์จักมีแต่ที่ไหนอุบาสิกา ที่อยู่ของพระเถระเหมือนที่อยู่ของพวกเปรต รกด้วยไม้สะแกมีหนามขาว". ลำดับนั้น ภิกษุหนุ่ม ๒ รูปอื่นมาแล้ว. อุบาสิกาถวายข้าวต้มและของเคี้ยวแก่ภิกษุหนุ่มแม้เหล่านั้น ถามเหมือนอย่างเดิมเหมือนกัน. ภิกษุหนุ่มเหล่านั้นกล่าวว่า "อุบาสิกา พวกอาตมาไม่อาจพรรณนาสถานที่อยู่ของพระเถระซึ่งเหมือนกับเทวสภาชื่อสุธรรมา ดุจตกแต่งด้วยฤทธิ์".

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปาสิกา จินฺเตสิ "ปรมฺ อาคตภิกฺขู อุบาสิกาคิดว่า "ภิกษุผู้มาก่อน กล่าว
อญฺญถา วทีสุ, อิเม อญฺญถา ไปอย่างหนึ่ง ภิกษุเหล่านี้ก็กล่าวไป
วทนฺติ, ปรมฺ อาคตภิกฺขู กิญฺจิเทว อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุผู้มาก่อนคงลืมอะไร ๆ
ปมฺมุสฺสิตฺวา อิทฺธิยา วิสฺสฏฺฐกาเล เข้าไว้ จักกลับไปในเวลาคลายฤทธิ์,
ปฏินิวตฺติตฺวา คตา ภวิสฺสนฺติ, แต่ภิกษุเหล่านี้ จักไปในเวลาตกแต่ง
อิเม ปน อิทฺธิยา อภิสงฺขริตฺวา เนรมิตแล้วด้วยฤทธิ์" เพราะความที่ตน
นิมฺมิตกาเล คตา ภวิสฺสนฺตี"ติ เป็นคนฉลาด จึงทราบความนั้น ได้ยืน
อตฺตโน ปณฺฑิตภาเวน เอตมตฺถํ อยู่แล้วด้วยคิดว่า "ในเวลาพระศาสดา
ญตฺวา "สตฺถุ อาคมนกาเล เสด็จมา เราจักทูลถาม". ต่อกาลชั่ว
ปุจฺฉิสฺสามี"ติ อฏฺฐาสิ. ตโต ครู่เดียวเท่านั้นจากนั้น พระศาสดาอัน
มุหุตฺตสฺเสว สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ภิกษุสงฆ์แวดล้อมแล้ว เสด็จไปเรือน
วิสาขาย เคหํ คนฺตฺวา ปญฺญตฺตาสเน ของนางวิสาขา ประทับนั่งบนอาสนะ
นิสีทิ. อันเขาตกแต่งไว้แล้ว.

สา พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ สกฺกจฺจํ นางวิสาขานั้น อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระ-
ปริวิสิตฺวา ภตฺตกิจฺจาวสาเน สตฺถารํ พุทธเจ้าเป็นประมุข โดยความเคารพ
วนฺทิตฺวา ปฏิปุจฺฉิ "ภนฺเต ตุเมฺหหิ ในเวลาเสร็จภัตกิจ ถวายบังคมพระ-
สทฺธึ คตภิกฺขูสุ เอกจฺเจ ศาสดา ทูลถามเฉพาะว่า "พระเจ้าข้า
'เรวตตฺเถรสฺส วสนฏฺฐานํ ขทิรคหนํ บรรดาภิกษุผู้ไปกับด้วยพระองค์ ภิกษุ
อรญฺญนฺ'ติ วทนฺติ, เอกจฺเจ 'รมณียนฺ'ติ บางพวกกล่าวว่า 'ที่อยู่ของพระเรวตเถระ
วทนฺติ, กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ. ตํ เป็นป่ารกด้วยไม้สะแก', บางพวกกล่าวว่า
สุตฺวา สตฺถา "อุปาสิเก คาโม 'เป็นที่น่ารื่นรมย์ใจ', เหตุนั่น อะไร
วา โหตุ อรญฺญํ วา, ยสฺมึ หนอแล". พระศาสดา ทรงสดับคำนั้น
ฐาเน อรหนฺโต วิหรนฺติ, ตํ แล้ว ตรัสว่า "อุบาสิกา จะเป็นบ้าน

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

รมณียเมวา"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ก็ตาม จะเป็นป่าก็ตาม พระอรหันต์อยู่ในที่ใด ที่นั้นเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ใจทีเดียว" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๘. "คาเม วา ยทิวารญฺเญ
นินฺเน วา ยทิ วา ถเล
ยตฺถ อรหนฺโต วิหรนฺติ
ตํ ภูมิรามเณยฺยกนฺ"ติ.

๙๘. "พระอรหันต์ อยู่ในที่ใด จะเป็นบ้านก็ตาม จะเป็นป่าก็ตาม เป็นที่ลุ่มก็ตาม เป็นที่ดอนก็ตาม ที่นั้นเป็นภูมิประเทศน่ารื่นรมย์ใจ".

ตตฺถ กิญฺจาปิ อรหนฺโต คามนฺเต กายวิเวกํ น ลภนฺติ, จิตฺตวิเวกํ ปน ลภนฺเตว, เตสํ หิ ทิพฺพปฏิภาคานิปิ อารมฺมณานิ จิตฺตํ จาเลตุํ น สกฺโกนฺติ, ตสฺมา คาโม วา โหตุ อรญฺญาทีนิ วา อญฺญตรํ, ยตฺถ อรหนฺโต วิหรนฺติ. **ตํ ภูมิรามเณยฺยกนฺติ** โส ภูมิปเทโส รมณีโยเอวาติ อตฺโถ.

ในคาถานั้น มีอธิบายดังนี้ พระอรหันต์ทั้งหลาย ย่อมไม่ได้กายวิเวกในบ้านแม้ก็จริง ถึงอย่างนั้นก็ย่อมได้จิตวิเวกนั่นเอง, จริงอยู่ อารมณ์ทั้งหลายแม้มีส่วนเปรียบด้วยทิพย์ ไม่อาจยังจิตของพระอรหันต์เหล่านั้นให้หวั่นไหวได้, เพราะฉะนั้น จะเป็นบ้านก็ตาม จะเป็นที่ใดที่หนึ่ง บรรดาที่ทั้งหลายมีป่าเป็นต้นก็ตาม, พระอรหันต์ทั้งหลายอยู่ในที่ใด. คำว่า **ที่นั้นเป็นภูมิประเทศน่ารื่นรมย์ใจ** ความว่า ภูมิประเทศนั้นเป็นที่น่ารื่นรมย์ใจทีเดียว.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปเรน สมเยน ภิกฺขู กถํ สมุฏฺฐาเปสุ “อาวุโส เกน นุ โข การเณน อายสฺมา สีวลิตฺเถโร สตฺตทิวสสตฺตมาสาธิกานิ สตฺต วสฺสานิ มาตุกุจฺฉิยํ วสิ, เกน นิรเย ปจิ, เกน เอวํ ลาภคฺค-ยสคฺคปฺปตฺโต ชาโต”ติ. สตฺถา ตํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว กึ กเถถา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “ภนฺเต อิทนฺนามา”ติ วุตฺเต ตสฺสายสฺมโต ปุพฺพกมฺมํ กเถนฺโต อาห

โดยสมัยอื่นอีก ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า “ผู้มีอายุ ท่านสีวลีเถระอยู่ในท้องมารดาถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน เพราะเหตุอะไร ? ไหม้ในนรกเพราะกรรมอะไร ? ถึงความเลิศด้วยลาภและเลิศด้วยยศอย่างนี้ เพราะกรรมอะไร ?”. พระศาสดา ทรงสดับถ้อยคำนั้นแล้ว ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพูดคุยอะไรกัน ?” เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า” เมื่อตรัสบุพกรรมของท่านสีวลีเถระนั้น ตรัสว่า

“ภิกฺขเว อิโต เอกนวุติกปฺเป วิปสฺสี ภควา อุปชฺชิตฺวา เอกสฺมึ สมเย ชนปทจาริกํ จริตฺวา ปิตุ นครํ ปจฺจาคมาสิ. ราชา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาคนฺตุก-ทานํ สชฺเชตฺวา นาครานํ สาสนํ เปเสสิ “อาคนฺตฺวา มยฺหํ ทาเน สหายกา โหนฺตู”ติ.

“ภิกษุทั้งหลาย ในกัป ๙๑ แต่กัปนี้ พระผู้มีพระภาค ทรงพระนามว่าวิปัสสี อุบัติขึ้นแล้ว สมัยหนึ่งเที่ยวจาริกไปในชนบท เสด็จกลับมายังพระนครของพระบิดา. พระราชา ทรงตระเตรียมอาคันตุกทานเพื่อภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ส่งข่าวไปถึงชาวพระนครว่า “ขอชาวพระนคร จงมาเป็นสหายในทานของข้าพเจ้า”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ตถา กตฺวา “รญฺญา ทินฺนทานโต อติเรกตรํ ทสฺสามา”ติ สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส ทานํ ปฏิยาเทตฺวา รญฺโญ ปหิณึสุ. ราชา อาคนฺตฺวา เตสํ ทานํ ทิสฺวา “อิโต อธิกตรํ ทสฺสามี”ติ ปุนทิวเส สตฺถารํ นิมนฺเตสิ. เนว ราชา นาคเร ปราเชตุํ สกฺขิ. น นาครา ราชานํ.

ชาวพระนครเหล่านั้น ทำตามพระดำรัสอย่างนั้น คิดว่า “พวกเรา จักถวายทานให้ใหญ่ยิ่งกว่าทานที่พระราชาถวายแล้ว” จึงนิมนต์พระศาสดาในวันรุ่งขึ้น ตระเตรียมทานส่งข่าวไปแด่พระราชา. พระราชาเสด็จมาแล้ว ทอดพระเนตรทานของชาวพระนครเหล่านั้น ทรงดำริว่า “เราจักถวายทานให้ยิ่งใหญ่กว่าทานนี้” ในวันรุ่งขึ้น ทูลนิมนต์พระศาสดา. พระราชาไม่อาจให้ชาวพระนครแพ้ได้. ชาวพระนครก็ไม่อาจให้พระราชาปราชัยได้.

นาครา ฉฏฺเฐ วาเร “เสฺว ทานิ ยถา อิเมสํ ทาเน อิทนฺนาม นตฺถี’ติ น สกฺกา วตฺตุํ, เอวํ ทานํ ทสฺสามา”ติ จินฺเตตฺวา ปุนทิวเส ทานํ ปฏิยาเทตฺวา “กินฺนุ โข เอตฺถ นตฺถี”ติ โอโลเกนฺตา อลฺลมธุเมว นาทฺทสํสุ. ปกฺกมธุ ปน พหุ อตฺถิ. เต อลฺลมธุสฺสตฺถาย จตูสุ นครทฺวาเรสุ จตฺตาริ กหาปณสหสฺสานิ ปหิณึสุ.

ในวาระที่ ๖ ชาวพระนคร คิดว่า “บัดนี้เราจักถวายทานในวันพรุ่งนี้ โดยประการที่ใคร ๆ ไม่อาจกล่าวได้ว่า ‘ไม่มีวัตถุชื่อนี้ในทานของชนเหล่านี้” ในวันรุ่งขึ้น จัดแจงทานแล้ว ตรวจดูว่า “อะไรหนอแล ไม่มีในทานนี้” ไม่ได้เห็นน้ำผึ้งดิบ(น้ำผึ้งสด)เลยนั่นเทียว. แต่น้ำผึ้งสุกมีอยู่มาก, ชาวพระนครเหล่านั้นใช้ให้คนถือเอาทรัพย์ ๔ พันกหาปณะ ที่ประตูพระนครทั้ง ๔ เพื่อต้องการน้ำผึ้งดิบ ส่งไปแล้ว.

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อเถโก ชนปทมนุสฺโส คามโภชกํ ปสฺสิตุํ อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มธุปฏลํ ทิสฺวา มกฺขิกา ปลาเปตฺวา สาขํ ฉินฺทิตฺวา สาขทณฺฑเกเนว สทฺธึ มธุปฏลํ อาทาย "คามโภชกสฺส ทสฺสามี"ติ นครํ ปวิสติ. มธุอตฺถาย คโต ตํ ทิสฺวา "อมฺโภ วิกฺกีณิยํ มธุนฺ"ติ ปุจฺฉิ. "น วิกฺกีณิยํ สามี"ติ. "หนฺท อิทํ กหาปณํ คเหตฺวา เทหี"ติ.

ครั้งนั้น คนบ้านนอกคนหนึ่ง มาเยี่ยมผู้ใหญ่บ้าน ในระหว่างทางเห็นรวงผึ้ง ไล่ตัวผึ้งให้บินหนีไป ตัดกิ่งไม้ถือเอารวงผึ้งพร้อมด้วยตะคอน เข้าไปยังพระนครด้วยตั้งใจว่า "จักให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน". คนไปเพื่อต้องการน้ำผึ้ง เห็นคนบ้านนอกนั้น จึงถามว่า "ท่านผู้เจริญ น้ำผึ้งขายไหม ?". คนบ้านนอกกล่าวว่า "ไม่ขายหรอกนาย". คนนั้น กล่าวว่า "เชิญรับเอากหาปณะนี้ จงให้เถอะ".

โส จินฺเตสิ "อิทํ มธุ ปาทมตฺตมฺปิ นาคฺฆติ, อยํ ปน กหาปณํ เทติ, พหุกหาปณโก มญฺเญ, มยา วฑฺเฒตุํ วฏฺฏตี"ติ. อถ นํ "น เทมี"ติ อาห. "เตนหิ เทฺว กหาปเณ คณฺหาหี"ติ. "ทฺวีหิปิ น เทมี"ติ. เอวํ ตาว วฑฺเฒสิ ยาว โส "เตนหิ อิทํ สหสฺสํ คณฺหาหี"ติ ตํ ภณฺฑิกํ อุปเนสิ.

คนบ้านนอกนั้น คิดว่า "น้ำผึ้งนี้ ราคาไม่ถึงแม้เพียงบาทเดียว แต่ชายคนนี้ให้ทรัพย์กหาปณะหนึ่ง คงจะมีกหาปณะมากกระมัง เราควรขึ้นราคา". ลำดับนั้น คนบ้านนอกนั้นกล่าวกับชายคนนั้นว่า "เราจะไม่ให้". เขากล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น ท่านจงรับเอาทรัพย์ ๒ กหาปณะ". คนบ้านนอกกล่าวว่า "ผมจะไม่ให้ แม้ด้วยทรัพย์ถึง ๒ กหาปณะ". เขาขึ้นราคาด้วยประการอย่างนี้ตลอดเวลาจนชายคนนั้นพูดว่า "ถ้าอย่างนั้น ท่านจงรับเอาทรัพย์

ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พันหนึ่งนี้” แล้วน้อมนำห่อของนั้นเข้าไปให้.

อถ นं โส อาห “กินฺนุ โข ตฺวं อุมฺมตฺตโก, อุทาหุ ทหาปณานं รปโนกาสं น ลภสิ, ปาทปิ อนคฺฆนฺตं มธุ, ‘สหสฺสं คเหตฺวา เทหี’ติ วเทสิ, กินฺนาเมตนฺ”ติ. “ชานามหं โภ, อิมินา ปน เม กมฺมं อตฺถิ, เตเนวं วทามี”ติ. “กี กมฺมं สามี”ติ. “อเมฺหหิ วิปสฺสิสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อฏฺฐสฏฺฐิสมณสตสหสฺสปริวารสฺส มหาทานं สชฺชิตं, ตเตฺรกं อลฺลมธุเมว นตฺถิ, ตสฺมา เอวं คณฺหามี”ติ. “เอวं สนฺเต นาหं มูเลน ทสฺสามิ, สเจ อหัปิ ทาเน ปตฺตึ ลภามิ, ทสฺสามี”ติ.

ลำดับนั้น คนบ้านนอกกล่าวกับชายคนนั้นว่า “คุณเป็นคนบ้าหรือหนอแล หรือว่าคุณไม่ได้โอกาสที่เก็บกหาปณะน้ำผึ้งราคาไม่ถึงแม้บาทเดียว, คุณก็กล่าวว่า ‘ท่านถือเอาทรัพย์พันหนึ่งจงให้ เหตุนั่น ชื่ออะไร”. เขากล่าวว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ารู้ แต่ข้าพเจ้ามีกรรม ด้วยน้ำผึ้งนี้ เพราะเหตุนั้นข้าพเจ้า จึงกล่าวอย่างนี้”. คนบ้านนอกถามว่า “กรรมอะไรเล่า นาย ?”. เขากล่าวว่า “พวกเราจัดแจงมหาทานเพื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าวิปัสสี ผู้มีสมณะ ๖ ล้าน ๘ แสนเป็นบริวาร, ในมหาทานนั้น ไม่มีน้ำผึ้งสดอยู่อย่างเดียวเท่านั้น เพราะเหตุนั้น ผมจึงขอซื้อเอาอย่างนี้”. คนบ้านนอกกล่าวว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น ผมจะไม่ให้ด้วยมูลค่า ถ้าแม้ผมย่อมได้ส่วนบุญในทานไซร้ ผมก็จักให้”.

โส คนฺตฺวา นาครานं เอตมตฺถं อาโรเจสิ. นาครา ตสฺส สทฺธาย

ชายคนนั้น ไปบอกความนั้นแก่ชาวพระนคร. ชาวพระนครรู้ว่าศรัทธาของ

พลวภาวํ ญตฺวา "สาธุ ปตฺติโก โหตู"ติ ปฏิชานึสุ. เต ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทาเปตฺวา ทตฺวา มหตึ สุวณฺณปาตึ อาหราเปตฺวา มธุปฏลํ ปีฬาเปสุ.

คน ๆ นี้มีกำลัง รับว่า "ดีละ ขอให้เขาจงเป็นผู้มีส่วนได้รับส่วนบุญเถิด". ชาวพระนครเหล่านั้น นิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขให้นั่ง ถวายข้าวยาคูและของเคี้ยว ให้นำถาดทองคำใหญ่มาให้บีบรวงผึ้ง.

เตเนว มนุสฺเสน ปณฺณาการตฺถาย ทธิวารโกปิ อาหโฏ อตฺถิ, โส ตัปิ ทธึ ปาติยํ อากิริตฺวา เตน มธุนา สนฺเทตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาทิโต ปฏฺฐาย อทาสิ. ตํ ยาวทตฺถํ คณฺหนฺตานํ สพฺเพสํ ปาปุณิ. อุตฺตรีปิ อวสิฏฺฐํ อโหสิเยว. "เอวํ โถกํ กถํ ตาว พหุนฺนํ ปาปุณี"ติ น จินฺเตตพฺพํ. ตํ หิ พุทฺธานุภาเวน ปาปุณิ. พุทฺธวิสโย น จินฺเตตพฺโพ.

แม้กระบอกนมส้ม อันมนุษย์นั่นเองนำมาแล้ว เพื่อประโยชน์เป็นเครื่องบรรณาการ มีอยู่, บุรุษนั้นเทนมส้มแม้นั้นลงในถาดแล้วคลุกกับน้ำผึ้งนั้น ได้ถวายแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข จำเดิมแต่ต้น. น้ำผึ้งนั้นทั่วถึงแก่ภิกษุทุกรูปผู้รับเอาอยู่จนพอความต้องการ. น้ำผึ้งนั้น ได้เหลือขึ้นไปอีกทีเดียว. ใคร ๆ ไม่ควรคิดว่า "น้ำผึ้งหน่อยหนึ่งอย่างนี้ ถึงแก่ภิกษุเป็นจำนวนเพียงนั้นได้อย่างไร". จริงอยู่ น้ำผึ้งนั้น ถึงด้วยอานุภาพของพระพุทธเจ้า. วิสัยของพระพุทธเจ้า ใคร ๆ ไม่ควรคิด.

จตฺตาริ หิ "อจินฺเตยฺยานี"ติ วุตฺตานิ ตานิ จินฺเตนฺโต อุมฺมาทสฺเสว ภาคี โหตีติ. โส ปุริโส อิทํ เอตฺตกํ ฌมฺมํ กตฺวา อายุหปริโยสาเน

จริงอยู่ เหตุ ๔ อย่าง พระผู้มีพระภาคตรัสว่า "เป็นอจินไตย" (เรื่องที่ไม่ควรคิด) ใคร ๆ คิดถึงเหตุเหล่านั้น เป็นผู้มีส่วนแห่งคนบ้าทีเดียว. บุรุษนั้น

เทวโลเก นิพฺพตฺเตตฺวา เอตฺตกำ กาลำ สำสรนฺโต เอกสฺมึ สมเย เทวโลกา จวิตฺวา ราชกุเล นิพฺพตฺโต ปิตุ รชฺชำ ปาปุณิ.

ทำกรรมมีประมาณเท่านี้ ๆ ในเวลาสิ้นอายุ บังเกิดในเทวโลก ท่องเที่ยวอยู่ตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ สมัยหนึ่ง จุติจากเทวโลก บังเกิดในราชตระกูลในเมืองพาราณสี โดยกาลสวรรคตของพระชนก ถึงราชสมบัติ.

โส "เอกำ นครำ คณฺหิสฺสามี"ติ อาคนฺตฺวา ปริวาเรสิ. โส นาครานญฺจ สาสนำ ปหิณิ "รชฺชำ วา ททนฺตุ ยุทฺธำ วา"ติ. เต "เนว รชฺชำ ทสฺสาม น ยุทฺธนฺ"ติ วตฺวา จูฬทฺวาเรหิ นิกฺขมิตฺวา ทารูทกาทีนิ หรนฺติ สพฺพกิจฺจานิ กโรนฺติ.

พระองค์ทรงดำริว่า "เราจักยึดเอาพระนครหนึ่ง" จึงเสด็จมาแวดล้อมไว้. ก็ท้าวเธอส่งข่าวไปถึงชาวพระนครว่า "จะให้ราชสมบัติหรือการรบกัน". ชาวพระนครเหล่านั้น กราบทูลว่า "พวกข้าพระองค์ จักไม่ให้ทั้งราชสมบัติทั้งการรบ" แล้วออกไปทางประตูเล็ก ๆ นำฟืนและน้ำเป็นต้นมาทำกิจทั้งหมด.

อิตโรปิ จตฺตาริ มหาทฺวารานิ รกฺขนฺโต สตฺตมาสาธิกานิ สตฺตวสฺสานิ นครำ อุปรุนฺธิ. อถสฺส มาตา "กึ เม ปุตฺโต กโรตี"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิทนฺนาม เทวี"ติ ตำ ปวตฺตึ สุตฺวา "พาโล มม ปุตฺโต, คจฺฉถ ตสฺส 'จูฬทฺวารานิ ปิธาย นครำ อุปรุนฺธตู'ติ วเทถา"ติ. โส มาตุ สาสนำ สุตฺวา ตถา อกาสิ.

ฝ่ายพระราชานอกนี้ รักษาประตูใหญ่ทั้ง ๔ ด้านไว้ ปิดล้อมพระนครไว้นานถึง ๗ ปี ๗ เดือน. ครั้งนั้น พระชนนีของพระองค์ตรัสถามว่า "บุตรของเราทำอะไร" ทรงสดับเรื่องนั้นว่า "ทำกรรมชื่อนี้ พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "บุตรของเราโง่ พวกเธอจงไปจงทูลบอกแก่พระโอรสนั้นว่า 'ขอพระองค์จงปิดประตูเล็ก ๆ ล้อมพระนครไว้'.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาคราปิ พหิ นิกฺขมิตุ๎ อลภนฺตา สตฺตเม ทิวเส อตฺตโน ราชานำ มาเรตฺวา ตสฺส รชฺชำ อทำสุ.

ท้าวเธอ สดับข่าวสาสน์ของพระชนนี ได้ทรงกระทำตามพระดำรัสสั่งอย่างนั้น. แม้ชาวพระนครไม่ได้ออกไปในภายนอก ในวันที่ ๗ ปลงพระชนม์พระราชาของตนเสีย ได้ถวายราชสมบัติ แด่พระองค์.

โส อิมำ กมฺมำ กตฺวา อายุห-ปริโยสาเน อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายำ มหาปฐวี โยชนมตฺตำ อุสฺสนฺนา, ตาว นิรเย ปจิตฺวา จตุนฺนำ จูฬทฺวารานำ ปิทหิตตฺตา ตโต จุโต เอติสฺสาเอว มาตุ กุจฺฉิสฺมึ ปฏิสนฺธึ คเหตฺวา สตฺตมาสาธิกานิ สตฺต วสฺสานิ อนฺโตกุจฺฉิสฺมึ วสิ, สตฺต ทิวสานิ โยนิมุเข ติริยำ นิปชฺชิ. เอวำ ภิกฺขเว สีวลี ตทา นครำ อุปรุนฺธิตฺวา คหิตกมฺเมน เอตฺตกำ กาลำ นิรเย ปจิตฺวา จตุนฺนำ จูฬทฺวารานำ ปิทหิตตฺตา ตสฺสาเยว มาตุกุจฺฉิมฺหิ ปฏิสนฺธึ คเหตฺวา เอตฺตกำ กาลำ กุจฺฉิยำ วสิ, นวมธุโน ทินฺนตฺตา ชาโตติ.

พระราชานั้น ทรงทำกรรมนี้ ในเวลาสิ้นพระชนมายุ บังเกิดในอเวจีนรก, ไหม้ในนรกตลอดเวลาที่แผ่นดินใหญ่นี้หนาขึ้น ประมาณโยชน์หนึ่ง, จุติจากอัตภาพนั้น ถือปฏิสนธิในท้องของมารดานั้นนั่นเองอยู่ภายในท้องถึง ๗ ปี ๗ เดือน, นอนขวางอยู่ที่ปากกำเนิด ถึง ๗ วัน เพราะปิดประตูเล็ก ๆ ไว้ ทั้ง ๔ ด้าน. ภิกษุทั้งหลาย เพราะกรรมที่ปิดล้อมพระนครยึดเข้าไว้ในกาลนั้น ด้วยประการอย่างนี้ สีวลีไหม้ในนรกตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ ถือปฏิสนธิในท้องของมารดานั้นนั่นเทียว อยู่ในท้องตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ เพราะปิดประตูเล็ก ๆ ทั้ง ๔ ด้าน ถึงความเลิศด้วยลาภและเลิศด้วยยศ เพราะถวายน้ำผึ้งใหม่.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุเนกทิวสๆ ภิกฺขู กถๆ สมุฏฺฐาเปสุๆ “อโห เรวตสามเณรสฺส ลาโภ, อโห ปุญฺญๆ, เยน เอเกน ปญฺจนฺนๆ ภิกฺขุสตานๆ ปญฺจ กูฏาคารสตานิ กตานี”ติ. สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “ภิกฺขเว มยฺหๆ ปุตฺตสฺส เนว ปุญฺญๆ อตฺถิ, น ปาปๆ, อุภยมสฺส ปหีนนฺ”ติ วตฺวา พฺราหฺมณวคฺเค อิมๆ คาถมาห

ในวันรุ่งขึ้น ภิกษุทั้งหลายสนทนากันว่า “น่ายกย่องจริง ๆ ถือว่าเป็นลาภเป็นบุญของเรวตสามเณรผู้เดียว สร้างเรือนยอด ๕๐๐ หลัง สำหรับภิกษุ ๕๐๐ รูป”. พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมกันด้วยถ้อยคำอะไรหนอ ?” เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ถ้อยคำชื่อนี้พระเจ้าข้า” ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บุญ บาป ไม่มีแก่บุตรของเรา บุตรของเรานั้นละบุญและบาปทั้ง ๒ อย่างได้แล้ว” ตรัสพระคาถานี้ในพราหมณวรรคว่า

“โยธ ปุญฺญญฺจ ปาปญฺจ
อุโภ สงฺคๆ อุปจฺจคา,
อโสกๆ วิรชๆ สุทฺธๆ
ตมหๆ พฺรูมิ พฺราหฺมณนฺ”ติ.

“บุคคลใด ในโลกนี้ ละเครื่องข้องคือบุญและบาปทั้ง ๒ ได้ เราเรียกบุคคลนั้น ผู้ไม่มีความโศก ปราศจากกิเลสเพียงดังธุลี ผู้บริสุทธิ์ว่าเป็นพราหมณ์”.

ขทิรวนิยเรวตตฺเถรวตฺถุ นวมๆ.

เรื่องพระขทิรวนิยเรวตเถระที่ ๙ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อญฺญตรอิตฺถีวตฺถุ

๙๙. รมณียานิ อรญฺญานิ
ยตฺถ น รมตี ชโน
วีตราคา รเมสฺสนฺติ
น เต กามคเวสิโน.

๑๐. เรื่องหญิงคนใดคนหนึ่ง

๙๙. ป่าทั้งหลายเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ ชนย่อมไม่ยินดีในป่าเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ใด คนผู้ปราศจากราคะแล้ว จักยินดีในป่าอันเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์นั้น คนผู้ปราศจากราคะเหล่านั้น ไม่แสวงหากามโดยปกติ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. อญฺญตรอิตฺถีวตฺถุ

รมณียานีติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ อิตฺถึ อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร ปิณฺฑปาติโก ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา เอกํ ชิณฺณุยฺยานํ ปวิสิตฺวา สมณธมฺมํ กโรติ. อถ เอกา นครโสภินี อิตฺถี ปุริเสน สทฺธึ "อหํ อสุกฏฺฐานนฺนาม คมิสฺสามิ, ตตฺถ อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ สงฺเกตํ กตฺวา อคมาสิ. โส ปุริโส นาคญฺฉิ. สา ตสฺส อาคมนํ โอโลเกนฺตี ตํ อทิสฺวา อุกฺกณฺฐิตา อิโต จิโต จ วิจรมานา ตํ อุยฺยานํ ปวิสิตฺวา เถรํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา นิสินฺนํ ทิสฺวา อิโต จิโต จ โอโลกยมานา อญฺญํ กญฺจิ อทิสฺวา "อยญฺจ ปุริโสเอว, อิมสฺส จิตฺตํ โมเหสฺสามี"ติ ตสฺส ปุรโต ฐตฺวา ปุนปฺปุนํ นิวตฺถสาฏกํ โมเจตฺวา นิวาเสสิ, เกเส มุญฺจิตฺวา พนฺธติ, ปาณึ ปหริตฺวา หสติ.

๑๐. เรื่องหญิงคนใดคนหนึ่ง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภหญิงคนใดคนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์** เป็นต้น.

สดับมาว่า ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง เรียนกรรมฐานในสำนักของพระศาสดา เข้าไปสู่สวนร้างแห่งหนึ่ง บำเพ็ญสมณธรรม. ครั้งนั้น หญิงนครโสภิณีคนหนึ่ง ทำการนัดหมายกับด้วยผู้ชายว่า "ฉัน จักไปสู่ที่ชื่อโน้น เธอพึงมาในที่นั้น" แล้วได้ไป. ชายคนนั้น ไม่มาแล้ว. หญิงนั้น แลดูการมาของชายนั้น ไม่เห็นเขา กระสันแล้ว เที่ยวไปข้างโน้นและข้างนี้ เข้าไปยังสวนนั้น เห็นพระเถระนั่งคู้บัลลังก์(นั่งขัดสมาธิ)อยู่แล้ว เหลียวมองดูข้างโน้นข้างนี้ ไม่เห็นใครอื่น คิดว่า "ก็คนนี้เป็นผู้ชายนั่นแล เราจักยังจิตของชายคนนี้ให้ลุ่มหลง" แล้วยืนอยู่ข้างหน้าของเขา แก้ผ้านุ่งแล้วนุ่งอีกบ่อย ๆ แก้ผมออกแล้วมัดอีก ปรบมือแล้วก็หัวเราะ. ความสังเวชเกิดขึ้น

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เถรสฺส สนฺเวโค อุปฺปชฺชิตฺวา แก่พระเถระแผ่ไปทั่วตัว. พระเถระนั้น
สกลสรีรํ ผริ. โส "กินฺนุ โข คิดว่า "นี้อะไร หนอแล".
อิทนฺ"ติ จินฺเตสิ.

สตฺถาปิ "มม สนฺติกา กมฺมฏฺฐานํ ฝ่ายพระศาสดา ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า
คเหตฺวา 'สมณธมฺมํ กริสฺสามี'ติ "ความเป็นไปของภิกษุผู้เรียนกรรมฐาน
คตสฺส ภิกฺขุโน กา นุ โข จากสำนักของเรา ไปด้วยคิดว่า 'จัก
ปวตฺตี"ติ อุปธาเรนฺโต ตำ อิตฺถึ บำเพ็ญสมณธรรม' เป็นอย่างไรหนอ
ทิสฺวา ตสฺสา อนาจารกิริยำ เถรสฺส แล" ทรงเห็นหญิงนั้นแล้ว ทรงทราบ
จ สนฺเวคุปฺปตฺตึ ญตฺวา คนฺธกุฏิยำ กิริยาคือการประพฤติไม่สมควรของหญิง
นิสินฺโน ว เตน สทฺธึ กเถสิ นั้นและการเกิดความสังเวชแห่งพระเถระ
"ภิกฺขุ กามคเวสกานำ อรมณียฏฺฐานเมว ประทับนั่งในพระคันธกุฏี ตรัสกับภิกษุ
วีตราคานำ รมณียฏฺฐานำ โหตี"ติ, นั้นว่า "ภิกษุ สถานที่ไม่น่ารื่นรมย์
เอวญฺจ ปน วตฺวา โอภาสำ ผริตฺวา นั่นแหละของคนผู้แสวงหากาม เป็น
ตสฺส ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห สถานที่น่ารื่นรมย์สำหรับคนผู้ปราศจาก
ราคะ", ก็แลครั้นตรัสแล้วอย่างนี้ ทรง
แผ่พระรัศมีไป เมื่อแสดงธรรมแก่ภิกษุนั้น
ตรัสพระคาถานี้ว่า

๙๙. "รมณียานิ อรญฺญานิ
ยตฺถ น รมตี ชโน
วีตราคา รเมสฺสนฺติ
น เต กามคเวสิโน"ติ.

๙๙. "ป่าทั้งหลายเป็นสถานที่น่ารื่นรมย์
ชนย่อมไม่ยินดีในป่า เป็นสถานที่
น่ารื่นรมย์ใด คนผู้ปราศจาก
ราคะแล้ว จักยินดีในป่าอันเป็น
สถานที่น่ารื่นรมย์นั้น คนผู้

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปราศจากราคะเหล่านั้น ไม่แสวงหากามโดยปกติ".

ตตถ **อรณฺญานีติ** สปฺปฬิตตรณวนสณฺฑมณฺฑิตานิ วิมลสลิลสมฺปนฺนานิ อรญฺญานิ นาม รมณียานิ. **ยตฺถาติ** เยสุ อรญฺเญสุ วิกสิเกสุ วิย ปทุมวเนสุ คามมกฺขิกา กามคเวสโก ชโน น รมติ. **วีตราคาติ** วีตราคา ปน ขีณาสวา ภมรมธุกรา วิย ปทุมวเนสุ ตถารูเปสุ อรญฺเญสุ รมิสฺสนฺติ. กึการณา ? น เต กามคเวสิโนติ ยสฺมา เต กามคเวสิโน น โหนฺตีติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ป่า** ความว่า ธรรมดาป่า ประดับด้วยชัฏป่าไม้รุ่น ๆ บานดีแล้วสมบูรณ์ด้วยธารน้ำปราศจากความขุ่นมัว (น้ำใส) เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์. คำว่า **ในป่ารื่นรมย์ใด** ความว่า ชนผู้แสวงหากามไม่ยินดีในป่าเหล่าใด เหมือนแมลงวันบ้านไม่ยินดีในป่าดอกปทุมที่บาน ฉะนั้น. คำว่า **ผู้ปราศจากราคะ** ความว่า ส่วนคนผู้ปราศจากราคะ ได้แก่ พระขีณาสพ จักยินดีในป่าเห็นปานนั้น เหมือนแมลงภู่และแมลงผึ้ง ยินดีในป่าดอกปทุม ฉะนั้น. ถามว่า เพราะเหตุไร ? แก้ว่า เพราะท่านเหล่านั้นไม่แสวงหากามโดยปกติ. อธิบายว่า เพราะท่านเหล่านั้นไม่มีปกติแสวงหากาม(จึงยินดีในป่า).

เทสนาวสาเน โส เถโร ยถานิสินฺโน ว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา

ในเวลาจบเทศนา พระเถระนั้นนั่งอยู่อย่างเดิมเทียว บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา มาแล้วทางอากาศ

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ถุตี กโรนฺโต ตถาคตสฺส ปาเท วนฺทิตฺวา อคมาสีติ.

ทำการชมเชย ถวายบังคมพระบาททั้ง ๒ ของพระตถาคต ได้ไปแล้ว.

อญฺญตรอิตฺถีวตฺถุ ทสมํ.

เรื่อง หญิงคนใดคนหนึ่งที่ ๑๐ จบ.

อรหนฺตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนาอรหันตวรรค จบ.

สตฺตโม วคฺโค.

วรรคที่ ๗ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. สหสฺสวคฺค

๑. ตมฺพทาฐิกโจรฆาตกวตฺถุ

๑๐๐. สหสฺสมปิ เจ วาจา
อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ อตฺถปทํ เสยฺโย
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.

๙. สหัสสวรรค

๑. เรื่องบุรุษผู้ฆ่าโจรมีเครา*แดง

๑๐๐. หากว่า วาจา ไม่ประกอบด้วยบท ที่เป็นประโยชน์แม้ตั้งพันไซร้ บุคคลฟังบทอันเป็นประโยชน์ใด ย่อมเข้าไปสงบ บทอันเป็นประโยชน์บทเดียวนั้น ประเสริฐกว่าวาจาไม่ประกอบด้วยบท อันมีประโยชน์แม้ตั้งพัน.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. สหสฺสวคฺควณฺณนา

๑. ตมฺพทาฐิกโจรฆาตกวตฺถุ

สหสฺสมปิ เจ วาจาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เวฬุวเน วิหรนฺโต ตมฺพทาฐิกโจรฆาตกํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกูนปญฺจสตา กิร โจรา คามฆาตกาทีนิ กโรนฺตา ชีวิตํ กปฺเปสุ. อเถโก ปุริโส นิพฺพิทฺธปิงฺคโล ตมฺพทาฐิโก เตสํ สนฺติกํ คนฺตฺวา “อหมฺปิ ตุเมฺหหิ สทฺธึ ชีวิสฺสามี”ติ. อถ นํ โจรเชฏฺฐกสฺส ทสฺเสตฺวา “อยมฺปิ อมฺหากํ สนฺติเก วสิตุํ อิจฺฉตี”ติ อาหํสุ. อถ นํ โจรเชฏฺฐโก โอโลเกตฺวา “อยํ มาตุ ถนํ ฉินฺทิตฺวา ปิตุ วา คลโลหิตํ นีหริตฺวา ขาทนสมตฺโถ อติกกฺขโพ”ติ จินฺเตตฺวา “นตฺเถตสฺส อมฺหากํ สนฺติเก วสนกิจฺจนฺ”ติ ปฏิกฺขิปิ. โส เอวํ ปฏิกฺขิตฺโตปิ อคนฺตฺวา เอกนฺตสฺเสว อนฺเตวาสิกํ อุปฏฺฐหนฺโต อาราเธสิ.

๘. พรรณนาสหัสสวรรค

๑. เรื่องบุรุษผู้ฆ่าโจรมีเคราแดง

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ทรงปรารภคนฆ่าโจรมีเคราแดง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **หากวาจาแม้ตั้งพันไซร้** เป็นต้น.

ได้ยินว่า โจร ๔๙๙ คน ทำกรรมมีการฆ่าชาวบ้านเป็นต้น เลี้ยงชีวิต. ครั้งนั้น บุรุษคนหนึ่งมีนัยน์ตาเหลือก-เหลือง มีเคราแดง ไปสำนักของโจรเหล่านั้น กล่าวว่า “แม้เราจักเป็นอยู่กับพวกท่าน”. ลำดับนั้น พวกโจรแสดงเขาแก่หัวหน้าโจร กล่าวว่า “บุรุษแม้คนนี้ปรารถนาจะอยู่ในสำนักของพวกเรา”. ครั้งนั้น หัวหน้าโจรมองดูเขาแล้วคิดว่า “คนนี้ร้ายกาจยิ่ง สามารถจะตัดนมของมารดาหรือนำเลือดในลำคอของบิดาออกมาเคี้ยวกินได้” จึงห้ามว่า “คนนี้ไม่มีกิจที่จะต้องอยู่ในสำนักของพวกเรา”. เขาแม้ถูกห้ามอย่างนี้ก็ไม่ไป บำรุงศิษย์คนหนึ่งของหัวหน้าโจรนั้นนั่นเอง ให้ยินดีแล้ว.

โส ตं อาทาย โจรเชฏฺฐกं อุปสงฺกมิตฺวา “สามิ ภทฺทโก เอส อมฺหากं อุปการโก, สงฺคณฺหถ นนฺ”ติ ยาจิตฺวา โจรเชฏฺฐกं ปฏิจฺฉาเปสิ.

โจรนั้น พาบุรุษนั้นเข้าไปหาหัวหน้าโจร อ้อนวอนแล้วว่า “นายครับ คนนี้เป็นคนดี มีอุปการะแก่พวกเรา ขอท่านจงสงเคราะห์เขาเถิด” ให้หัวหน้าโจรรับไว้แล้ว.

อเถกทิวสं นาครา ราชปุริเสหิ สทฺธึ เอกโต หุตฺวา เต โจเร คเหตฺวา วินิจฺฉยามจฺจานं สนฺติกं นยึสุ. อมจฺจา เตสं ผรสุนา สีสจฺเฉทं อาณาเปสุ. ตโต “โก นุ โข อิเม มาเรสฺสตี”ติ ปริเยสนฺตา เต มาเรตุं อิจฺฉนฺตं กญฺจิ อทิสฺวา โจรเชฏฺฐกं อาหंสุ “ตฺวं อิเม มาเรตฺวา ชีวิตญฺเจว ลภิสฺสสิ, สมฺมานญฺจ, มาเรหิ เน”ติ. โสปิ อตฺตานं นิสฺสาย วสิตตฺตา มาเรตุं น อิจฺฉติ. เอเตนุปาเยน เอกูนปญฺจสเต ปุจฺฉีสุ. สพฺเพปิ น อิจฺฉึสุ. สพฺพปจฺฉา นं นิพฺพิทฺธปิงฺคลं ตมฺพทาฐิกं ปุจฺฉีสุ. โส “สาธู”ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา เต สพฺเพปิ มาเรตฺวา ชีวิตญฺเจว สมฺมานญฺจ ลภิ.

ต่อมาวันหนึ่ง ชาวพระนครร่วมกันกับราชบุรุษจับโจรเหล่านั้นได้ นำไปสำนักของอำมาตย์ผู้วินิจฉัย. พวกอำมาตย์สั่งให้เอาขวานตัดหัวของโจรเหล่านั้น. ลำดับนั้น พวกชาวเมืองปรึกษากันว่า “ใครหนอแลจักฆ่าโจรเหล่านี้ได้” แสวงหาอยู่ ไม่เห็นใคร ๆ ผู้ปรารถนาจะฆ่าโจรเหล่านั้นได้ จึงกล่าวกับหัวหน้าโจรว่า “ท่านฆ่าโจรเหล่านี้แล้วจักได้ทั้งชีวิตทั้งการนับถือ ท่านจงฆ่าโจรเหล่านั้น”. แม้หัวหน้าโจรนั้นไม่ปรารถนาจะฆ่าเพราะพวกโจรเหล่านั้นอาศัยตนอยู่. พวกชาวพระนครถามโจร ๔๙๙ คน โดยอุบายนั้น. โจรเหล่านั้นแม้ทั้งหมดก็ไม่ปรารถนา. พวกชาวพระนครถามนายตัมพทาฐิกะ ผู้มีนัยน์ตาเหลือกเหลืองนั้น ทีหลังโจรทั้งหมด. นายตัมพทาฐิกะรับว่า “ดีละ” แล้วฆ่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โจรเหล่านั้นแม้ทั้งหมด ได้ทั้งชีวิตทั้งการนับถือทีเดียว.

เอเตนุปาเยน นครสฺส ทกฺขิณทิสโตปิ ปญฺจ โจรสตานิ อาเนตฺวา อมจฺจานํ ทสฺเสตฺวา เตหิ เตสํ สีสจฺเฉเท อาณตฺเต โจรเชฏฺฐกํ อาทึ กตฺวา ปุจฺฉนฺตา กญฺจิ มาเรตุํ อิจฺฉนฺตํ อทิสฺวา "ปุริมทิวเส เอโก ปุริโส ปญฺจสเต โจเร มาเรสิ, กหนฺนุโข เอโส"ติ "อสุกฏฺฐาเน อเมฺหหิ ทิฏฺโฐ"ติ วุตฺเต ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา "อิเม มาเรหิ, สมฺมานํ ลจฺฉสี"ติ อาณาเปสุ. โส "สาธู"ติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา เตปิ มาเรตฺวา สมฺมานํ ลภิ.

พวกชาวเมืองนำโจร ๕๐๐ คนมา แม้จากทิศทักษิณแห่งเมือง โดยอุบายนั้น แสดงแก่อำมาตย์ทั้งหลาย เมื่ออำมาตย์เหล่านั้นสั่งตัดหัวของโจรเหล่านั้น ก็ถามเริ่มตั้งแต่หัวหน้าโจรเป็นต้น ไม่เห็นใคร ๆ ปรารถนาจะฆ่า ถามว่า "ในวันก่อน บุรุษคนหนึ่งฆ่าโจร ๕๐๐ คน เขาอยู่ที่ไหนหนอแล ?" เมื่อชนทั้งหลายกล่าวว่า "พวกผมเห็นเขาในที่โน้น" จึงสั่งให้เรียกเขามา สั่งบังคับว่า "เจ้าจงฆ่าโจรเหล่านี้ จักได้ความนับถือ". นายตัมพทาฐิกะนั้นรับว่า "ดีแล้ว" จึงฆ่าโจรแม้เหล่านั้นได้ความนับถือแล้ว.

อถ "ภทฺทโก อยํ ปุริโส, นิพทฺธํ โจรฆาตกเมเวตํ กริสฺสามา"ติ มนฺเตตฺวา ตสฺส ตํ ฐานนฺตรํ ทตฺวา สมฺมานํ กรึสุ. โส ปจฺฉิมทิสโตปิ อุตฺตรทิสโตปิ อานีเต ปญฺจสเต โจเร ฆาเตสิเยว. เอวํ จตูหิ ทิสาหิ อานีตานิ เทฺว สหสฺสานิ มาเรตฺวา ตโต ปฏฺฐาย เทวสิกํ

ครั้งนั้น พวกชาวเมืองปรึกษากันว่า "คนนี้เป็นคนดี เราจักทำเขาให้เป็นคนฆ่าโจรประจำทีเดียว" จึงให้ตำแหน่งนั้นแก่เขา กระทำการนับถือ. นายตัมพทาฐิกะนั้น ฆ่าโจร ๕๐๐ คนที่เขานำมาแล้วจากทิศปัจฉิมบ้าง จากทิศอุดรบ้างนั่นเทียว. เขาฆ่าโจร ๒ พันคนที่เขานำมาแล้วจากทิศทั้ง ๔ ด้วยประการ

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

"เอกำ เทฺว"ติ อานีตานีเต เต อย่างนี้ ตั้งแต่นั้นมาก็ฆ่าคนเหล่านั้นที่
มนุสฺเส มาเรนฺโต ปญฺจปณฺณาส เขานำมาแล้ว ๆ คือ "๑ คน ๒ คน"
สำวจฺฉรานิ โจรฆาตกกมฺมำ อกาสิ. ทุกวันได้กระทำกรรมคือการฆ่าโจรถึง
๔๕ ปี.

โส มหลฺลกกาเล เอกปฺปหาเรน นายตัมพทาฐิกะนั้น ในเวลาแก่
สีสำ ฉินฺทิตุำ น สกฺโกติ, เทฺว ตโย ตัวลงไม่อาจตัดหัวด้วยการฟันครั้งเดียวได้
วาเร ปหรนฺโต มนุสฺเส กิลเมติ. ต้องฟันถึง ๒-๓ ครั้ง ทำให้มนุษย์
นาครา จินฺตยึสุ "อญฺโญปิ ต้องลำบาก. พวกชาวกรุงคิดว่า "คน
โจรฆาตโก อุปฺปชฺชิสฺสติ, อยำ อติวิย ฆ่าโจรแม้อื่นจักเกิดขึ้น คนฆ่าโจรคนนี้
มนุสฺเส กิลเมติ, กึ อิมินา"ติ ทำให้มนุษย์ต้องลำบากเหลือเกิน ประ-
ตสฺส ตำ ฐานนฺตรำ นีหรึสุ. โส โยชน์อะไรด้วยบุรุษนี้" จึงถอดตำแหน่ง
ปุพฺเพ โจรฆาตกกมฺมำ กโรนฺโต นั้นของเขาออก. นายตัมพทาฐิกะนั้น
"อหตสาฏเก นิวาเสตุำ นวสปฺปินา ทำโจรฆาตกกรรมในปางก่อน ไม่ได้
สงฺขตำ ขีรยาคุำ ปาตุำ สุมนปุปฺผานิ ฐานะ ๔ อย่างเหล่านี้คือ "การนุ่งผ้าใหม่
ปิลนฺธิตุำ คนฺเธหิ วิลิมฺปิตุนฺ"ติ การ ดื่มข้าวต้มผสมด้วยน้ำนมที่เขา
อิมานิ จตฺตาริ น ลภิ. ปรุงด้วยเนยใสใหม่ การประดับดอกมะลิ
การลูบไล้ตัวด้วยของหอม".

โส ฐานา หริตฺวาเส "ขีรยาคุำ ในวันถูกถอดจากตำแหน่ง เขากล่าวว่า
เม ปจถา"ติ วตฺวา อหตวตฺถ- "ขอท่านจงต้มข้าวต้มผสมด้วยน้ำนมแก่
สุมนมาลาวิเลปนานิ คาหาเปตฺวา เรา" แล้วให้ถือเอาผ้าใหม่ดอกมะลิและ
นทึ คนฺตฺวา นฺหาตฺวา อหตวตฺถานิ เครื่องลูบไล้ ไปแม่น้ำ อาบน้ำแล้วนุ่ง
นิวาเสตฺวา มาลานิ ปิลนฺธิตฺวา ผ้าใหม่ ประดับดอกไม้ มีตัวอันลูบไล้
คนฺเธหิ อนุลิตฺตคตฺโต เคหำ ด้วยของหอม กลับมาเรือนนั่งแล้ว.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคนฺตฺวา นิสีทิ. อถสฺส นวสปฺปิสงฺขตํ ขีรยาคุ ปุรโต ฐเปตฺวา หตฺถโธวโนทกํ อาหรึสุ. ตสฺมึ ขเณ สาริปุตฺตตฺเถโร สมาปตฺติโต วุฏฺฐาย "กตฺถ นุ โข อชฺช มยา คนฺตพฺพนฺ"ติ อตฺตโน ภิกฺขาจารํ โอโลเกนฺโต ตสฺส เคเห ขีรยาคุ ทิสฺวา "กริสฺสติ นุ โข เม โส ปุริโส สงฺคหนฺ"ติ อุปธาเรนฺโต "มํ ทิสฺวา มม สงฺคหํ กริสฺสติ, กริตฺวา จ ปน มหาสมฺปตฺตึ ลภิสฺสติ อยํ กุลปุตฺโต"ติ ญตฺวา จีวรํ ปารุปิตฺวา ปตฺตมาทาย ตสฺส เคหทฺวาเร จิตเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

ลำดับนั้น คนทั้งหลายวางข้าวต้มผสมด้วยน้ำนม ซึ่งเขาปรุงด้วยเนยใสใหม่ไว้ข้างหน้าของเขา แล้วนำน้ำสำหรับล้างมือมา. ในขณะนั้น พระสารีบุตรเถระออกจากสมาบัติ คิดแล้วว่า "วันนี้เราพึงไปที่ไหนหนอแล" มองหาที่เที่ยวไปภิกษาของตน เหลือบเห็นข้าวต้มผสมน้ำนม ในเรือนของนายตัมพทาฐิกะนั้น ใคร่ครวญอยู่ว่า "บุรุษนั้น จักทำการสงเคราะห์เราหรือหนอแล" รู้ว่า "เขาเห็นเราแล้ว จักทำการสงเคราะห์แก่เรา, ก็แล กุลบุตรนี้ ครั้นกระทำแล้ว จักได้สมบัติใหญ่" จึงห่มจีวรถือเอาบาตรแสดงตนยืนอยู่ที่ประตูเรือนของเขานั่นเอง.

โส เถรํ ทิสฺวา ว ปสนฺนจิตฺโต จินฺเตสิ "มยา จิรํ โจรฆาตกกมฺมํ กตํ, พหู มนุสฺสา มาริตา, อิทานิ เม เคเห ขีรยาคุ ปฏิยตฺตา, เถโร จ อาคนฺตฺวา มม เคหทฺวาเร ฐิโต, อิทานิ มยา อยฺยสฺส เทยฺยธมฺมํ ทาตุ วฏฺฏตี"ติ ปุรโต ฐปิตํ ยาคุ อปเนตฺวา เถรํ

นายตัมพทาฐิกะนั้น พอเห็นพระเถระเข้าก็มีจิตเลื่อมใส คิดว่า "เราทำโจรฆาตกกรรมมานาน, ฆ่ามนุษย์ตายเป็นจำนวนมาก, บัดนี้เขาจัดแจงข้าวยาคูผสมน้ำนมไว้ในเรือนของเรา, อนึ่ง พระเถระก็มายืนอยู่ที่ประตูเรือนของเรา, บัดนี้ เราควรถวายไทยธรรมแก่พระผู้เป็นเจ้า" แล้วนำข้าวต้มที่วางอยู่

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อนฺโตเคเห ข้างหน้าออกไป เข้าไปหาพระเถระ
นิสีทาเปตฺวา ปตฺเต ขีรยาคุ์ ไหว้แล้วนิมนต์ให้นั่งภายในเรือน ใส่
อากิริตฺวา นวสปฺปึ อภิสิญฺจิตฺวา ข้าวต้มผสมน้ำนม ลงในบาตร ลาด
เถรํ วีชมาโน อฏฺฐาสิ. อถสฺส เนยใสใหม่ ได้ยืนพัดพระเถระอยู่แล้ว.
ทีฆรตฺตํ อลทฺธปุพฺพกตาย ขีรยาคุ์ ครั้งนั้นอัธยาศัยเพื่อดื่มข้าวต้มผสมน้ำนม
ปาตุ์ พลวา อชฺฌาสโย อโหสิ. ของเขามีกำลัง เพราะไม่เคยได้สิ้นกาล-
นาน.

เถโร ตสฺส อชฺฌาสยํ ญตฺวา "ตฺวํ พระเถระทราบอัธยาศัยของเขากล่าวว่า
อุปาสก อตฺตโน ยาคุ์ ปิวา"ติ "ท่านจงดื่มข้าวต้มของตนเถิดอุบาสก".
อาห. โส อญฺญสฺส หตฺเถ วีชนึ เขาให้พัดในมือของคนอื่นแล้วตัวเองก็ดื่ม
ทตฺวา สยํ ยาคุ์ ปิวิ. เถโร ข้าวต้ม. พระเถระกล่าวกับบุรุษผู้พัดอยู่
วีชมานํ ปุริสํ "คจฺฉ อุปาสกเมว ว่า "ท่านจงไป จงพัดอุบาสกนั่นเทียว".
วีชาหี"ติ อาห.

โส วีชิยมาโน กุจฺฉิปูรํ ยาคุ์ เขาอันบุรุษนั้นพัดอยู่ ดื่มข้าวต้มจนเต็ม
ปิวิตฺวา อาคนฺตฺวา เถรํ วีชมาโน ท้อง กลับมายืนพัดพระเถระ ได้ถือเอา
ฐตฺวา กตาหารกิจฺจสฺส เถรสฺส บาตรของพระเถระ ผู้ทำอาหารกิจเสร็จ
ปตฺตํ อคฺคเหสิ. เถโร ตสฺส แล้ว(ฉันเสร็จ). พระเถระเริ่มอนุโมทนา
อนุโมทนํ อารภิ. โส อตฺตโน แก่เขา. เขาไม่สามารถทำจิตของตน
จิตฺตํ เถรสฺส ธมฺมเทสนานุคตํ ให้คล้อยไปตามพระธรรมเทศนาของ
กาตุ์ นาสกฺขิ. เถโร สลฺลกฺเขตฺวา พระเถระได้. พระเถระกำหนดแล้ว
"อุปาสก กสฺมา จิตฺตํ เทสนานุคตํ ถามว่า "อุบาสก ท่านไม่อาจทำจิตให้
กาตุ์ น สกฺโกสี"ติ ปุจฺฉิ. "ภนฺเต คล้อยตามเทศนาได้ เพราะเหตุอะไร ?".
มยา ทีฆรตฺตํ กกฺขฬกมฺมํ กตํ, เขากล่าวว่า "ผมทำกรรมหยาบช้า

พหู มนุสฺสา มาริตา, ตมหํ อตฺตโน กมฺมํ สรนฺโต จิตฺตํ อยฺยสฺส เทสนานุคตํ กาตุ นาสกฺขินฺ”ติ. เถโร “วญฺเจสฺสามิ นนฺ”ติ จินฺเตตฺวา “กึ ปน ตฺวํ อตฺตโน รุจิยา อกาสิ, อญฺเญหิ การิโตสี”ติ.

มานานครับท่าน, ฆ่าคนตายเป็นจำนวนมาก, ผมระลึกถึงกรรมของตนนั้นอยู่ จึงไม่สามารถทำจิตให้คล้อยตามเทศนาของพระผู้เป็นเจ้าได้”. พระเถระคิดว่า “เราจักลวงบุรุษนี้” กล่าวว่า “ก็ท่านได้กระทำตามชอบใจของตนหรือบุคคลอื่นสั่งให้ท่านทำ”.

“ราชา มํ การาเปติ ภนฺเต”ติ. “กินฺนุ โข เต อุปาสก เอวํ สนฺเต อกุสลํ โหตี”ติ. มนฺทธาตุโก อุปาสโก เถเรนวํ วุตฺโต “นตฺถิ มยฺหํ อกุสลนฺ”ติ สญฺญี หุตฺวา “เตนหิ ภนฺเต ธมฺมํ กเถถา”ติ. โส เถเร อนุโมทนํ กโรนฺเต เอกคฺคจิตฺโต หุตฺวา ธมฺมํ สุณนฺโต โสตาปตฺติมคฺคสฺส โอรโต อนุโลมิกํ ขนฺตึ นิพฺพตฺเตสิ. เถโรปิ อนุโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิ.

เขากล่าวว่า “พระราชารับสั่งให้ผมทำครับท่าน”. พระเถระกล่าวว่า “อุบาสก เมื่อเป็นเช่นนั้น อกุศลจะมีแก่ท่านได้อย่างไรหนอแล”. อุบาสกผู้มีธาตุทึบอันเถระกล่าวแล้วอย่างนี้ มีความสำคัญว่า “อกุศลไม่มีแก่เรา” จึงกล่าวว่า “ท่านขอรับ ถ้าอย่างนั้น ขอพระคุณท่านจงกล่าวธรรมเถิด”. เมื่อพระเถระทำอนุโมทนา อุบาสกนั้นมีจิตมีอารมณ์เลิศดวงเดียว ฟังธรรมอยู่ ยังขันติอันเป็นไปโดยอนุโลมให้เกิดในภายในโสดาปัตติมรรค. ฝ่ายพระเถระทำอนุโมทนาแล้วก็หลีกไป.

อุปาสกํ โถกํ เถรํ อนุคนฺตฺวา นิวตฺตมานํ เอกา ยกฺขินี เธนุเวเสน อาคนฺตฺวา อุเร ปหริตฺวา มาเรสิ.

นางยักษิณีตนหนึ่ง แปลงเพศเป็นแม่โคนมมาขวิดอุบาสกผู้ตามส่งพระเถระหน่อยหนึ่งแล้วกลับ เข้าที่อก ให้ตาย

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส กาลं กตฺวา ตุสิตปุเร นิพฺพตฺติ. แล้ว. อุบาสกนั้น ตายไปบังเกิดใน
ภิกฺขู ธมฺมสภายं กถं สมุฏฺจาเปสุ ดุสิตบุรี. พวกภิกษุสนทนากันใน
"โจรฆาตโก ปญฺจปณฺณาส วสฺสานิ ธรรมสภาว่า "คนฆ่าโจร ทำกรรม
กกฺขฬกมฺมं กตฺวา อชฺเชว ตโต หยาบช้าถึง ๕๕ ปี วันนี้นั่นเทียว
มุตฺโต อชฺเชว เถรสฺส ภิกฺขं ทตฺวา พ้นจากกรรมนั้น ถวายภิกษาแก่พระเถระ
อชฺเชว กาลกโต, กหं นุ โข ในวันนี้นั่นเอง ตายในวันนี้เหมือนกัน,
นิพฺพตฺโต"ติ. เขาบังเกิดที่ไหนหนอแล".

สตฺถา อาคนฺตฺวา "กาย นุตฺถ พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า "ภิกษุ
ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย ทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งสนทนากัน
สนฺนิสินฺนา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อิมาย ด้วยถ้อยคำอะไรหนอ ?" เมื่อภิกษุทั้ง-
นามา"ติ วุตฺเต "ภิกฺขเว ตุสิตปุเร หลายกราบทูลว่า "ด้วยถ้อยคำชื่อนี้"
โส นิพฺพตฺโต"ติ อาห. "กึ ภนฺเต ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย บุรุษนั้นเกิด
วเทถ, เอตฺตกं กาลं เอตฺตเก ในดุสิตบุรี". ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
มนุสฺเส ฆาเตตฺวา ตุสิตวิมาเน ถามว่า "พระองค์ตรัสอะไร พระเจ้าข้า,
นิพฺพตฺโต"ติ. "อาม ภิกฺขเว, บุรุษนั้นฆ่าคนตายเป็นจำนวนมากสิ้น
มหนฺโต เตน กลฺยาณมิตฺโต ลทฺโธ, กาลประมาณเท่านี้ ยังบังเกิดในดุสิต-
สาริปุตฺตสฺส ธมฺมเทสนं สุตฺวา วิมานได้หรือ ?". พระศาสดาตรัสว่า
อนุโลมญาณं นิพฺพตฺเตตฺวา อิโต "อย่างนั้นภิกษุทั้งหลาย, บุรุษนั้นได้
จุโต ตุสิตวิมาเน นิพฺพตฺโต"ติ วตฺวา กัลยาณมิตรผู้ใหญ่, เขาฟังธรรมเทศนา
อิมं คาถมาห ของพระสารีบุตร ยังอนุโลมญาณให้
บังเกิดจุติจากอัตภาพนี้แล้ว บังเกิดใน
ดุสิตวิมาน" ดังนี้แล้ว ตรัสพระคาถานี้
ว่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“สุภาสิตं สุณิตฺวาน นคเร โจรฆาตโก
อนุโลมขนฺตี ลทฺธาน โมทติ ติทิวงฺคโต”ติ.

“คนฆ่าโจรในพระนคร ฟังคำเป็นสุภาษิตแล้ว ได้อนุโลมขันติ ไปสู่สวรรค์ชั้นไตรทิพย์ ย่อมบันเทิง”.

“ภนฺเต อนุโมทนธมฺมกถา นาม พลวา, เตน กตं อกุสลกมฺมं มหนฺตं, กถं ตตฺตเกน วิเสสं นิพฺพตฺเตสี”ติ.

ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า “ธรรมดาธรรมกถาเป็นเครื่องอนุโมทนามีกำลังพระเจ้าข้า, บุรุษนั้น ทำอกุศลกรรมไว้มากมาย เขายังคุณวิเศษให้เกิดด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ได้อย่างไร ?”.

สตฺถา “ภิกฺขเว มยา เทสิตธมฺมสฺส ‘อปฺปํ วา พหุ วา’ติ ปมาณํ คณฺหถ, เอกวาจาปิ หิ อตฺถนิสฺสิตา เสยฺโยเอวา”ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมं เทเสนฺโต อิมं คาถมาห

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย อย่าถือประมาณธรรมที่เราแสดงแล้วว่า ‘น้อยหรือมาก’ ก็แม้วาจาเดียวอาศัยประโยชน์ ประเสริฐทีเดียว” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรมตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐๐. สหสฺสมปิ เจ วาจา
อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ อตฺถปทํ เสยฺโย
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมตี”ติ.

๑๐๐. “หากว่า วาจาไม่ประกอบด้วยบทที่เป็นประโยชน์แม้ตั้งพันไซร้ บุคคลฟังบทอันเป็นประโยชน์ใด ย่อมเข้าไปสงบ บทอันเป็นประโยชน์บทเดียวนั้นประเสริฐกว่า วาจาไม่ประกอบด้วยบทอันมีประโยชน์ แม้ตั้งพันนั้น”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **สหสฺสมปีติ** ปริจฺเฉทวจนํ. เอกสหสฺสํ เทฺว สหสฺสานีติ เอวํ โหติ, ตา จ อนตฺถปทสญฺหิตา อากาสวณฺณนาปพฺพตวณฺณนาวน-วณฺณนาทิปกาสเกหิ อนิพฺพานทีปเกหิ อนตฺถทีปเกหิ ปเทหิ สญฺหิตา, ยาว พหุกา โหติ ตาว ปาปิกาเอวาติ อตฺโถ. **เอกํ อตฺถปทนฺติ** ยํ ปน "อยํ กาโย, อยํ กายคตา สติ, ติสฺโส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธานสาสนนฺ"ติ เอวรูปํ เอกมฺปิ อตฺถปทํ สุตฺวา ราคาทีนํ วูปสเมน วูปสมฺมติ, ตํ อตฺถสาธกํ นิพฺพาน-ปฏิสญฺยุตฺตํ ขนฺธธาตุอายตนอินฺทฺริยพล-โพชฺฌงฺคสติปฏฺฐานปริทีปกํ เอกมฺปิ ปทํ เสยฺโยเยวาติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **แม้** **ตั้งพัน** เป็นคำกำหนด. อธิบายว่า แม้หากว่า วาจาอันเขากำหนดแล้วด้วยพันอย่างนี้คือ ๑ พัน ๒ พัน, ก็วาจาเหล่านั้นไม่ประกอบด้วยบทอันมีประโยชน์ ประกอบด้วยบท อันประกาศพรรณนาอากาศภูเขาและป่าไม้เป็นต้น ไม่แสดงพระนิพพาน แสดงสิ่งที่ไม่มีประโยชน์, เป็นวาจาชั่วนั่นเอง ตราบเท่าที่วาจายังมีมาก. คำว่า **บทที่มีประโยชน์บทเดียว** ความว่า ก็บุคคลฟังบทอันเป็นประโยชน์แม้บทเดียว เห็นปานนี้ใดว่า "นี้ กาย นี้ กายคตาสติ เราบรรลุวิชชา ๓ แล้ว คำสอนของพระพุทธเจ้า เราก็กระทำแล้ว" ย่อมเข้าไปสงบด้วยการเข้าไปสงบกิเลสมีราคะเป็นต้น บทแม้บทหนึ่งนั้นอันยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ ประกอบด้วยพระนิพพาน แสดงขันธ์ธาตุอายตนะ อินทรีย์พละโพชฌงค์และสติปัฏฐานประเสริฐทีเดียว.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ตมฺพทาฐิกโจรฆาตกวตฺถุ ปฐมํ.

เรื่องบุรุษผู้ฆ่าโจรมีเคราแดงที่ ๑ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. ทารุจีริยตฺเถรวตฺถุ

๑๐๑. สหสฺสมปิ เจ คาถา
อนตฺถปทสญฺหิตา,
เอกํ คาถาปทํ เสยฺโย,
ยํ สุตฺวา อุปสมฺมติ.

๒. เรื่องพระทารุจีริยเถระ

๑๐๑. หากว่า คาถาที่ไม่ประกอบด้วยบท
ที่เป็นประโยชน์ แม้ตั้งพัน, บทคาถา
บทเดียวที่บุคคลฟังแล้ว ย่อมสงบได้
ประเสริฐกว่า(คาถาที่ประกอบด้วย
บทไม่เป็นประโยชน์ แม้ตั้งพัน).

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. ทารุจีริยตฺเถรวตฺถุ

สหสฺสมปิ เจ คาถาติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ทารุจีริยตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกสฺมึ หิ กาเล พหู มนุสฺสา นาวาย มหาสมุทฺทํ ปกฺขนฺทิตฺวา อนฺโตมหาสมุทฺเท ภินฺนาย นาวาย, มจฺฉกจฺฉปภกฺขา อเหสุ. เอโก เวตฺถ เอกํ ผลกํ คเหตฺวา วายมนฺโต สุปฺปารกปฏฺฏนตีรํ โอกฺกมิ. ตสฺส นิวาสนปารุปนํ นตฺถิ, โส อญฺญํ กิญฺจิ อปสฺสนฺโต สุกฺขกฏฺฐทณฺฑเก วาเกหิ ปลิเวเจตฺวา นิวาสนปารุปนํ กตฺวา เทวกุลโต กปาลํ คเหตฺวา สุปฺปารกปฏฺฏนํ อคมาสิ.

มนุสฺสา ตํ ทิสฺวา ยาคุภตฺตาทีนิ ทตฺวา “อยํ เอโก อรหา”ติ สมฺภาเวสุ. โส วตฺเถสุ อุปนีเตสุ “สจาหํ นิวาเสสฺสามิ วา ปารุปิสฺสามิ วา ลาภสกฺกาโร เม ปริหายิสฺสตี”ติ อานีตานิ ปฏิกฺขิปิตฺวา

๒. เรื่องพระทารุจีริยเถระ

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ในพระ-เชตวัน ทรงปรารภพระทารุจีริยเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า หากว่าคาถาแม้ตั้งพัน เป็นต้น.

ความพิสดารว่า ในกาลหนึ่ง มนุษย์เป็นจำนวนมาก แล่นเรือไปยังมหาสมุทร เมื่อเรืออัปปางในภายในมหาสมุทร ได้เป็นอาหารของปลาและเต่า. บรรดาคนเหล่านี้ คนหนึ่งแล ยึดแผ่นกระดานไว้แผ่นหนึ่งพยายามไปจนถึงฝั่งท่าเรือชื่อสุปปารกะ. เขาไม่มีผ้านุ่งผ้าห่ม. บุรุษนั้นไม่เห็นอะไร ๆ อื่น จึงใช้ปอพันไม้แห้ง ทำให้เป็นผ้านุ่งผ้าห่ม ถือเอากระเบื้องจากศาลเทพารักษ์ ได้ไปท่าเรือชื่อสุปปารกะ.

พวกมนุษย์เห็นเขาแล้ว ให้ข้าวต้มและข้าวสวยเป็นต้น ยกย่องว่า “บุคคลนี้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่ง”. เมื่อคนทั้งหลายนำผ้าเข้าไปให้ เขาห้ามผ้าที่ชนทั้งหลายนำมาแล้วด้วยอันคิดว่า “ถ้าเราจักนุ่งหรือจักห่มไซร้ ลาภและสักการะ

ทตฺวา สยํ ตาว วนฺทิ. มาตาปิ ปุตฺตํ ปิตุ หตฺเถ ทตฺวา วนฺทิ. โส "ทีฆายุกา โหถา"ติ อาห. ปุตฺเต ปน วนฺทาปิเต ตุณฺหี อโหสิ. อถ นํ "กสฺมา ปน ภนฺเต อเมฺห วนฺทิเต 'ทีฆายุกา โหถา'ติ วตฺวา อิมสฺส วนฺทนกาเล กิญฺจิ น วเทถา"ติ.

ตนเองไหว้ก่อน. ฝ่ายมารดาก็ให้บุตรในมือของบิดาแล้วไหว้. สหายนั้นกล่าวว่า "ขอท่านทั้ง ๒ จงมีอายุยืนนาน". แต่เมื่อมารดาบิดาให้บุตรไหว้, สหายนั้นก็นิ่งเสีย. ลำดับนั้น พราหมณ์กล่าวกับสหายนั้นว่า "ผู้เจริญ ก็เมื่อผมไหว้ท่านกล่าวว่า 'ขอจงเป็นผู้มีอายุยืนยาว' ในเวลาเด็กนี้ไหว้ ไม่ได้กล่าวคำอะไร ๆ เพราะเหตุอะไร ?".

"อิมสฺส เอโก อนฺตราโย อตฺถิ พฺราหฺมณา"ติ อาห. "กิตฺตกํ ชีวิสฺสติ ภนฺเต"ติ. "สตฺตาหํ พฺราหฺมณา"ติ. "ปฏิพาหนการณํ อตฺถิ ภนฺเต"ติ. "นาหํ ปฏิพาหนการณํ ชานามี"ติ. "โก ปน ชาเนยฺย ภนฺเต"ติ. "สมโณ โคตโม, ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปุจฺฉาหี"ติ. "ตตฺถ คจฺฉนฺโต ตปปริหานิโต ภายามี"ติ. "สเจ เต ปุตฺตสิเนโห อตฺถิ, ตปปริหานิ อจินฺตยิตฺวา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปุจฺฉาหี"ติ อาห.

สหายกล่าวว่า "อันตรายอย่างหนึ่งมีอยู่แก่เด็กนี้ พราหมณ์". พราหมณ์ถามว่า "ผู้เจริญ เด็กนี้จักมีชีวิตอยู่นานเท่าไร ?". สหายกล่าวว่า "๗ วัน พราหมณ์". พราหมณ์ถามว่า "เครื่องป้องกันมีอยู่ไหม ผู้เจริญ ?". สหายกล่าวว่า "เราไม่รู้เครื่องป้องกัน". พราหมณ์ถามว่า "ก็ใครรู้ผู้เจริญ". สหายกล่าวว่า "สมณโคดม, ท่านไปสำนักของพระองค์ จงทูลถาม". พราหมณ์กล่าวว่า "เราไปที่นั้น กลัวตบะจะเสื่อม". สหายกล่าวว่า "ถ้าท่านมีความรักในบุตรไซร้, ท่านอย่าคิดถึงตบะเสื่อม ไปยังสำนักของสมณโคดม จงทูลถามเถิด".

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สยํ ตาว วนฺทิ. สตฺถา "ทีฆายุโก โหหี"ติ อาห. ปชาปติยา วนฺทนา-กาเลปิ ตสฺสา ตเถว วตฺวา ปุตฺตสฺส วนฺทาปนกาเล ตุณฺหี อโหสิ. โส ปุริมนเยเนว สตฺถารํ ปุจฺฉิ. สตฺถาปิสฺส ตเถว พฺยากาสิ. โส กิร พฺราหฺมโณ สพฺพญฺญุตญาณํ อปฺปฏิวิชฺฌิตฺวา ว อตฺตโน มนฺตํ สพฺพญฺญุตญาเณน สํสนฺเทสิ, ปฏิพาหนุปายํ ปน น ชานาติ. โส พฺราหฺมโณ สตฺถารํ ปุจฺฉิ "อตฺถิ ปน ภนฺเต ปฏิพาหนุปาโย"ติ. "ภเวยฺย พฺราหฺมณา"ติ. "กึ ภเวยฺยา"ติ.

พราหมณ์นั้น ไปสู่สำนักของพระศาสดา ตนเองถวายบังคมก่อน. พระศาสดาตรัสว่า "ท่านจงมีอายุยืนนาน". แม้เวลาภรรยาไหว้ก็ตรัสอย่างนั้นเหมือนกันแก่นาง เวลาให้บุตรไหว้ก็นิ่งเสีย. เขาทูลถามพระศาสดา โดยนัยก่อนนั่นเอง. ถึงพระศาสดาก็ทรงพยากรณ์เหมือนอย่างนั้นนั่นเทียวแก่พราหมณ์นั้น. ได้ยินว่า พราหมณ์นั้นไม่แทงตลอดสัพพัญญุตญาณ เทียบเคียงมนต์ของตนกับสัพพัญญุตญาณ แต่ไม่รู้อุบายเครื่องป้องกัน. พราหมณ์นั้นทูลถามพระศาสดาว่า "ก็อุบายเครื่องป้องกัน มีอยู่ไหม ? พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสว่า "มีพราหมณ์". พราหมณ์ทูลถามว่า "พึงมี อย่างไร ?".

"สเจ ตฺวํ อตฺตโน เคหทฺวาเร มณฺฑปึ กตฺวา ตสฺส มชฺเฌ ปิฏกํ กาเรตฺวา ตํ ปริภุญฺชนฺโต อฏฺฐ วา โสฬส วา อาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา เตสุ มม สาวเก นิสีทาเปตฺวา สตฺตาหํ นิรนฺตรํ ปริตฺตํ กาเรตุ

พระศาสดาตรัสว่า "ถ้าว่า ท่านพึงอาจกระทำปะรำที่ประตูเรือนของตน ให้ทำตั่งตรงกลางปะรำนั้น ให้ปูอาสนะ ๘ หรือ ๑๖ ที่ แวดล้อมตั่งนั้น นิมนต์สาวกของเราให้นั่งบนอาสนะเหล่านั้น ให้สวดพระปริตร ๗ วันติดต่อกัน, อันตราย

สกฺกุเณยฺยาสิ, เอวมสฺส นสฺเสยฺยา"ติ.

อนฺตราโย ของเด็กนั้น พึงสูญหายไปด้วยอาการอย่างนี้".

"โภ โคตม มยา สกฺกา กาตุ, ตุมฺหากำ ปน กถำ ลจฺฉามี"ติ. "ตยา เอตฺตเก กเต, อหำ มม สาวเก ปหิณิสฺสามี"ติ. "สาธุ โภ โคตมา"ติ โส อตฺตโน เคหทฺวาเร สพฺพนฺตำ กิจฺจำ นิฏฺฐาเปตฺวา สตฺถุ สนฺติกำ อคมาสิ. สตฺถา ภิกฺขู ปหิณิ. เต คนฺตฺวา ตตฺถ นิสีทึสุ. ทารกำ ปิฐกาย นิปชฺชาเปสุ. ภิกฺขู สตฺต รตฺตินฺทิวา นิรนฺตรำ ปริตฺตำ ภณึสุ. สตฺตเม ทิวเส สตฺถา อาคญฺฉิ. ตสฺมึ คเต, สพฺพจกฺกวาเฬ เทวตา สนฺนิปตึสุ.

พราหมณ์กราบทูลว่า "พระโคดมผู้เจริญ ข้าพระองค์อาจทำปะรำเป็นต้นได้ แต่ข้าพระองค์จักได้สาวกของพระองค์อย่างไร ?". พระศาสดาตรัสว่า "เมื่อท่านทำกิจมีประมาณเท่านี้ เราจักส่งสาวกของเราไปให้". พราหมณ์นั้นรับว่า "ดีละ พระโคดมผู้เจริญ" ทำกิจนั้นทั้งหมดให้สำเร็จที่ประตูเรือนของตน ได้ไปสำนักของพระศาสดา. พระศาสดาส่งภิกษุทั้งหลายไปแล้ว. ภิกษุเหล่านั้นไปนั่งในปะรำนั้น. สองสามีภรรยาให้เด็กนอนบนตั่ง. ภิกษุทั้งหลายสวดพระปริตร ๗ คืน ๗ วันติดต่อกัน. ในวันที่ ๗ พระศาสดาเสด็จมาแล้ว. เมื่อพระศาสดานั้นเสด็จไป, เทวดาในจักรวาลประชุมกัน.

เอโก ปน อวรุทฺธโก ยกฺโข ทฺวาทส สำวจฺฉรานิ เวสฺสวณำ อุปฏฺฐหิตฺวา ตสฺส สนฺติกา วรำ ลภนฺโต "อิโต สตฺตเม ทิวเส อิมำ ทารกำ คณฺเหยฺยาสี"ติ ลภติ. ตสฺมา โสปิ อาคนฺตฺวา อฏฺฐาสิ.

ก็ยักษ์ชื่อว่าอวรุทธกะตนหนึ่ง บำรุงท้าวเวสสวัณถึง ๑๒ ปี เมื่อได้พรจากสำนักของท้าวเวสสวัณนั้นได้ว่า "ในวันที่ ๗ แต่วันนี้ ท่านพึงจับทารกนี้". เพราะเหตุนั้น อวรุทธกยักษ์ แม้นั้น ได้มายืนอยู่แล้ว.

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตฺถริ ปน ตตฺถ คเต, มเหสกฺขาสุ เทวตาสุ สนฺนิปติตาสุ, อปฺเปสกฺขา เทวตา โอสกฺกิตฺวา โอกาสํ อลภมานา ทฺวาทส โยชนานิ ปฏิกฺกมึสุ. อวรุทฺธโกปิ ตเถว ปฏิกฺกนฺโต. สตฺถาปิ สพฺพรตฺตึ ปริตฺตมกาสิ. สตฺตาเห วีติวตฺเต, อวรุทฺธโก ทารกํ น ลภิ. อฏฺฐเม ทิวเส อรุเณ อุคฺคตมตฺเตเยว ทารกํ อาเนตฺวา สตฺถารํ วนฺทาเปสุ. สตฺถา "ทีฆายุโก โหหี"ติ อาห. "กีวจิรํ ปน โภ โคตม ทารโก จสฺสตี"ติ. "วีสวสฺสสตํ พฺราหฺมณา"ติ. อถสฺส "อายุวฑฺฒนกุมาโร"ติ นามํ กรึสุ. โส วุฑฺฒิมนฺวาย ปญฺจหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต วิจริ.

ก็ ครั้นเมื่อพระศาสดาเสด็จไปแล้ว ณ ที่นั้น, เมื่อเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ประชุมกัน, เทวดาผู้มีศักดิ์น้อย ถอยออกไป ไม่ได้โอกาส หลีกไปถึง ๑๒ โยชน์. แม้อวรุทธกยักษ์ ก็หลีกไปเหมือนอย่างนั้นนั่นแล. แม้พระศาสดา ได้ทรงทำพระปริตรตลอดทั้งคืน. เมื่อล่วงไปสัปดาห์หนึ่ง, อวรุทธกยักษ์ ไม่ได้เด็ก. ในวันที่ ๘ เมื่ออรุณพอขึ้นแล้ว เท่านั้น สองสามีภรรยานำเด็กไปให้ถวายบังคมพระศาสดา. พระศาสดาตรัสว่า "ขอเจ้าจงมีอายุยืนยาว". พราหมณ์ทูลถามว่า "พระโคดม ผู้เจริญ ก็เด็กจักดำรงอยู่ได้นานสักเท่าไร ?". พระศาสดา ตรัสว่า "๑๒๐ ปี พราหมณ์". ครั้งนั้น สองสามีภรรยา ได้ขนานนามเด็กนั้นว่า "อายุวัฒนกุมาร". เด็กนั้น เจริญเติบโตแล้วอันอุบาสก ๕๐๐ แวดล้อมเที่ยวไป.

อเถกทิวสํ ภิกฺขู ธมฺมสภายํ กถํ สมุฏฺฐาเปสุ "ปสฺสถาวุโส, อายุวฑฺฒนกุมาเรน กิร สตฺตเม ทิวเส มริตพฺพํ อภวิสฺส, โส อิทานิ วีสวสฺสสตฏฺฐายี หุตฺวา

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายสนทนากันในธรรมสภาว่า "จงดูเถิด ผู้มีอายุทั้งหลาย, ได้ทราบข่าวว่าอายุวัฒนกุมาร จักต้องตายในวันที่ ๗ บัดนี้ เด็กนั้นดำรงอยู่ถึง ๑๒๐

ปญฺจหิ อุปาสกสเตหิ ปริวุโต วิจรติ, อตฺถิ มญฺเญ อิเมสํ สตฺตานํ อายุวฑฺฒนการณนฺ”ติ. สตฺถา อาคนฺตวา “กาย นตฺถ ภิกฺขเว เอตรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “ภิกฺขเว น เกวลํ อายุวฑฺฒนเมว, อิเม ปน สตฺตา คุณวนฺเต วนฺทนฺตา จตูหิ การเณหิ วฑฺฒนฺติ, ปริสฺสยโต มุจฺจนฺติ, ยาวตายุกเมว ติฏฺฐนฺตี”ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ปีอันอุบาสก ๕๐๐ แวดล้อมเที่ยวไป, เหตุเป็นเครื่องยังอายุให้เจริญของสัตว์เหล่านี้คงจะมี”. พระศาสดาเสด็จมาตรัสถามว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้พวกเธอนั่งประชุมกันด้วยเรื่องอะไรหนอ ?” เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ด้วยเรื่องชื่อนี้” ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความเจริญแห่งอายุอย่างเดียวเท่านั้นหามิได้, แต่สัตว์เหล่านี้ ไหว้คนผู้มีคุณย่อมเจริญด้วยเหตุ ๔ อย่าง ย่อมพ้นจากอันตราย ดำรงอยู่จนตลอดอายุทีเดียว” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๐๙. “อภิวาทนสีลิสฺส
นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ
อายุ วณฺโณ สุขํ พลนฺ”ติ.

๑๐๙. “ธรรม ๔ อย่าง คืออายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติกราบไหว้ ผู้มีปกติประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์”.

ตตฺถ **อภิวาทนสีลิสฺสาติ** วนฺทนสีลิสฺส อภิณฺหํ วนฺทนกิจฺจํ ปสุตสฺสาติ อตฺโถ. **วุฑฺฒาปจายิโนติ** คิหิสฺส ตทหุปพฺพชิเต ทหรสามเณเรปิ ปพฺพชิตสฺส ปน ปพฺพชาย วา อุปสมฺปทาย วา วุฑฺฒตเร คุณวุฑฺเฒ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้มีปกติกราบไหว้** ความว่า ผู้มีปกติกราบไหว้ คือผู้ขวนขวายกิจ คือการไหว้เนือง ๆ. คำว่า **ผู้ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่** ความว่า แก่คฤหัสถ์ผู้ประพฤติอ่อนน้อมหรือบูชาแม้ภิกษุหนุ่ม

อปจายมานสฺส อภิวาทเนเนว นิจฺจํ ปูเชนฺตสฺสาติ อตฺโถ. **จตฺตาโร ธมฺมาติ** อายุมฺหิ วฑฺฒมาเน, ยตฺตกํ กาลํ ตํ วฑฺฒติ, ตตฺตกํ อิตเรปิ วฑฺฒนฺติเยว. เยน หิ ปญฺญาสวสฺส-อายุสังวตฺตนิกํ กุสลํ กตํ, ปญฺจ-วีสติวสฺสกาเล จสฺส ชีวิตนฺตราโย อุปฺปชฺเชยฺย, โส อภิวาทนสีลตาย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ. โส ยาวตายุกเมว ติฏฺฐติ. วณฺณาทโยปิสฺส อายุนา ว สทฺธึ วฑฺฒนฺติ. อิโต อุตฺตรีปิ เอเสว นโย. อนนฺตราเยน ปวตฺตสฺส ปน อายุโน วฑฺฒนํ นาม นตฺถีติ.

และสามเณรผู้บวชแล้วในวันนั้นเป็นนิตย์ ด้วยการกราบไหว้นั่นเทียว อนึ่งแก่บรรพชิตผู้ประพฤติอ่อนน้อมหรือบูชาบรรพชิตผู้แก่กว่า โดยการบรรพชา หรือโดยการอุปสมบท (หรือ)ผู้เจริญด้วยคุณเป็นนิตย์ด้วยการกราบไหว้นั่นแล. คำว่า **ธรรม ๔ ประการ** ความว่า เมื่ออายุเจริญอยู่ ธรรมแม้นอกนี้ ย่อมเจริญนั่นเทียว ตลอดกาลมีประมาณเท่าอายุนั้นเจริญ. ด้วยว่าบุคคลใดสร้างกุศลอันยังอายุ ๕๐ ปีให้เป็นไป อันตรายแห่งชีวิตของบุคคลนั้น พึงเกิดขึ้นในเวลามีอายุ ๒๕ ปี, อันตรายแห่งชีวิตนั้น ย่อมระงับไปเพราะมีปกติกราบไหว้. บุคคลนั้น ย่อมดำรงอยู่จนตลอดอายุทีเดียว. แม้วรรณะเป็นต้นของเขา ย่อมเจริญพร้อมกับด้วยอายุ. ในแม้ยิ่งกว่านี้ ก็นัยนี้นั่นเอง. ก็ชื่อว่าการเจริญแห่งอายุที่เป็นไปโดยไม่มีอันตราย ย่อมไม่มีแล.

เทสนาวสาเน อายุวฑฺฒนกุมาโร ปญฺจหิ อุปาสกสเตหิ สทฺธึ

ในเวลาจบเทศนา อายุวัฒนกุมาร ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล พร้อมกับด้วยอุบาสก

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ, อญฺเญปิ ๕๐๐, คนเป็นจำนวนมาก แม้เหล่าอื่น
พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ. บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

อายุวฑฺฒนกุมารวตฺถุ อฏฺฐมํ. เรื่องอายุวัฒนกุมารที่ ๘ จบ.

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. สงฺกิจฺจสามเณรวตฺถุ

๑๑๐. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
ทุสฺสีโล อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
สีลวนฺตสฺส ฌายิโน.

๙. เรื่องสังกิจจสามเณร

๑๑๐. ก็บุคคลใด ทุศีล มีจิตไม่ตั้งมั่น
พึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี การเป็นอยู่
วันเดียวของคนผู้มีศีล ผู้เพ่งโดยปกติ
ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี
ของบุคคลผู้ทุศีล ผู้มีใจไม่ตั้งมั่นนั้น.

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๙. สงฺกิจฺจสามเณรวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สงฺกิจฺจสามเณรํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิร ตีสมตฺตา กุลปุตฺตา ธมฺมกถํ สุตฺวา สตฺถุ สาสเน อุรํ ทตฺวา ปพฺพชึสุ. เต อุปสมฺปทาย ปญฺจวสฺสา หุตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา "คนฺถธุรํ วิปสฺสนาธุรนฺ"ติ เทฺว ธุรานิ สุตฺวา มหลฺลกกาเล ปพฺพชิตตฺตา คนฺถธุเร อุสฺสาหํ อกตฺวา วิปสฺสนาธุรํ ปูเรตุกามา ยาว อรหตฺตา กมฺมฏฺฐานํ กถาเปตฺวา "ภนฺเต เอกํ อรญฺญายตนํ คมิสฺสามา"ติ สตฺถารํ อาปุจฺฉึสุ. สตฺถา "กตรํ ฐานํ คมิสฺสถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อสุกํ นามา"ติ วุตฺเต "ตตฺถ เตสํ เอกํ วิฆาสาทํ นิสฺสาย ภยํ อุปชฺชิสฺสติ, ตญฺจ โน"น ปน สงฺกิจฺจสามเณเร คเต, วูปสมิสฺสติ, อถ เนสํ ปพฺพชิต-

๙. เรื่องสังกิจจสามเณร

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภสังกิจจสามเณร ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงมีชีวิตอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ได้สดับมาว่า กุลบุตรประมาณ ๓๐ คน ในกรุงสาวัตถี ฟังธรรมกถาแล้วบวชถวายชีวิตในพระศาสนาของพระศาสดา. ภิกษุเหล่านั้นบวชได้ ๕ พรรษาเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ได้ฟังธุระ ๒ อย่าง คือ "คันถธุระ ๑ วิปัสสนาธุระ ๑" ไม่ทำความอุตสาหะในคันถธุระ เพราะตนบวชในตอนแก่ ปรารถนาจะบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ กราบทูลพระศาสดาให้ตรัสบอกกรรมฐานจนถึงพระอรหัต กราบทูลอำลาพระศาสดาว่า "พวกข้าพระองค์ จักไปสู่แดนป่าแห่งหนึ่ง พระเจ้าข้า". พระศาสดาตรัสถามว่า "พวกเธอจักไปที่ไหน ?" เมื่อภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า "ที่ชื่อโน้น" ได้ทรงทราบว่า "ภัยจักเกิดขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้นในที่นั้น เพราะอาศัยคนกินเดนคนหนึ่ง, ก็แล ภัยนั้น เมื่อ

กิจฺจํ ปาริปูรึ คมิสฺสตี”ติ อญฺญาสิ. สังกิจจสามเณรไป จักระงับ เมื่อเป็นเช่นนั้น กิจแห่งบรรพชิตของภิกษุเหล่านั้น จักถึงความบริบูรณ์”.

สงฺกิจฺจสามเณโร นาม สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สามเณโร สตฺต-วสฺสิโก ชาติยา. ตสฺส กิร มาตา สาวตฺถิยํ อฑฺฒกุลสฺส ธีตา. สา ตสฺมึ กุจฺฉิคเต เอเกน พฺยาธินา ตํขณญฺเญว กาลมกาสิ. ตสฺสา ฌาปิยมานาย, ฐเปตฺวา คพฺภมํสํ เสสํ ฌายิ. อถสฺสา คพฺภมํสํ จิตกา โอตาเรตฺวา ทฺวีสุ ตีสุ ฐาเนสุ สูเลหิ วิชฺฌึสุ. สูลโกฏิ ทารกสฺส อกฺขิโกฏึ ปหริ. เอวํ คพฺภมํสํ วิชฺฌิตฺวา องฺคารราสิมฺหิ ขิปิตฺวา องฺคาเรหิ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปกฺกมึสุ.

สามเณรของพระสารีบุตรเถระ ชื่อว่าสังกิจจสามเณร มีอายุ ๗ ขวบ โดยกำเนิด. ได้ยินว่ามารดาสามเณรนั้น เป็นธิดาของตระกูลร่ำรวย ในเมืองสาวัตถี. เมื่อสามเณรนั้นอยู่ในท้องมารดาตาย(ทำกาละ)ในขณะนั้นนั่นเอง ด้วยพยาธิอย่างหนึ่ง. เมื่อมารดานั้นถูกเผาอยู่ เนื้อที่เหลือ เว้นเนื้อท้องไหม้แล้ว. ลำดับนั้น พวกสัปเหร่อยกเนื้อท้องของนางลงจากเชิงตะกอน เอาหลาวแทงในที่ ๒-๓ แห่ง. ปลายหลาวทิ่มหางตาของทารก. พวกสัปเหร่อแทงเนื้อท้องอย่างนั้นแล้ว โยนเข้าไปในกองถ่าน เอากองถ่านปกปิดไว้ แล้วก็หลีกไป.

คพฺภมํสํ ฌายิ. องฺคารมตฺถเก ปน สวณฺณปิมพสทิโส ทารโก ปทุมคพฺภนิปนฺโน วิย อโหสิ. ปจฺฉิมภวิกสตฺตสฺส หิ สิเนรุนา อปตฺวา อรหตฺตสฺสาปิ อรหตฺตํ อปตฺวา

เนื้อท้องไหม้แล้ว. ก็ทารกเป็นเหมือนกับเบ้าทองบนถ่าน เป็นเหมือนนอนอยู่ในกลีบดอกปทุม. ก็ชื่อว่าการยังไม่บรรลุอรหัตผล แล้วเสียชีวิต ของสัตว์ผู้เกิดในภพสุดท้าย แม้ถูกเขาสิเนรุทับ ย่อมไม่มี.

พ.ต.อ.วัชรา ศิริรัตนะ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชีวิตกฺขโย นาม นตฺถิ. ปุนทิวเส "จิตกำ นิพฺพาเปสฺสามี"ติ อาคตา ตถา นิปนฺนำ ทารกำ ทิสฺวา อจฺฉริยพฺภูตจิตฺตชาตา "กถญฺหิ นาม เอตฺตเกสุ ทารูสุ สกลสรีเร ฌายมาเน, ทารโก น ฌายิ กินฺนุ โข ภวิสฺสตี"ติ ทารกำ อาทาย อนฺโตคามำ เนตฺวา เนมิตฺตเก ปุจฺฉึสุ.

ในวันรุ่งขึ้น พวกสัปเหร่อ มาด้วยคิดว่า "จักดับเชิงตะกอน" เห็นทารกนอนอยู่อย่างนั้น เกิดความอัศจรรย์และประหลาดใจว่า "เมื่อสรีระทั้งสิ้นไหม้อยู่บนกองฟืนมีประมาณเท่านี้ ทารกไม่ไหม้ชื่ออย่างไรเล่า ? จักมีเหตุอะไรหนอแล" อุ้มทารกนำไปภายในบ้าน ถามพวกหมอทำนายนิมิต.

เนมิตฺตกา "สเจ อยำ ทารโก อคารำ อชฺฌาวสิสฺสติ ยาว สตฺตมา กุลปริวฏฺฏา ญาตกา ทุคฺคตา น ภวิสฺสนฺติ สเจ ปพฺพชิสฺสติ, ปญฺจหิ สมณสเตหิ ปริวุโต วิจริสฺสตี"ติ อาหำสุ. ตสฺส สงฺกุนา อกฺขิโกฏิยา ภินฺนตฺตา "สงฺกิจฺโจ"ติ นามำ กรึสุ.

พวกหมอทำนายนิมิตกล่าวว่า "ถ้าทารกนี้จักอยู่ครองเรือนไซร้ พวกญาติจนถึง ๗ เครือตระกูล จักไม่ตกยาก ถ้าจักบวชไซร้ จักมีสมณะ ๕๐๐ แวดล้อมเที่ยวไป". พวกเหล่าญาติขนานนามให้ว่า "สังกิจจะ" เพราะหางตาของเขาถูกขอเหล็กทิ่มแตก.

โส อปเรน สมเยน "สงฺกิจฺโจ"ติ ปญฺญายิ. อถ นำ ญาตกา "โหตุ, วุฑฺฒิตกาเล นำ อมฺหากำ อยฺยสฺส สาริปุตฺตสฺส สนฺติเก ปพฺพาเชส-สามา"ติ โปสยึสุ. โส สตฺตวสฺสิก-กาเล "ตว กุจฺฉิยำ วสิตกาเล[๑] เขาไว้. เด็กนั้นในเวลามีอายุ ๗ ขวบ

โดยสมัยต่อมา เด็กนั้นปรากฏชื่อว่า "สังกิจจะ". ครั้งนั้น พวกญาติกล่าวว่า "ช่างเถิด เราจักให้เด็กนั้นบวชในสำนักของพระสารีบุตรผู้เป็นเจ้าของพวกเรา ในเวลาเขาเจริญเติบโตแล้ว" จึงเลี้ยง

---

[๑] ฉ. วสนกาเล.

มาตา เต กาลมกาสิ, ตสฺสา สรีเร ฌาปิยมาเน ตฺวํ น ฌายสี"ติ กุมารกานํ กถํ สุตฺวา "อหํ กิร เอวรูปา ภยา มุตฺโต, กึ เม ฆเรน, ปพฺพชิสฺสามี"ติ ญาตกานเยว อาโรเจสิ. เต "สาธุ ตาตา"ติ สาริปุตฺตตฺเถรสฺส สนฺติกํ เนตฺวา "ภนฺเต อิมํ ปพฺพาเชถา"ติ อทำสุ. เถโร ตจปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ. โส ขุรคฺเคเยว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณิ. อยํ สงฺกิจฺจสามเณโร นาม.

ฟังถ้อยคำของเด็กทั้งหลายว่า "ในเวลาท่านอยู่ในท้อง มารดาของท่านตายแล้ว, เมื่อสรีระของมารดานั้นถูกเผาอยู่ ท่านก็ไม่ไหม้" คิดแล้วว่า "ได้ยินว่า เราพ้นจากภัยเห็นปานนี้ เราจะต้องการอะไรด้วยเรือน เราจักบวช" จึงบอก แก่ญาติทั้งหลายนั่นแล. ญาติเหล่านั้น กล่าวว่า "ดีละพ่อ" จึงนำไปยังสำนักของพระสารีบุตรเถระ ได้มอบให้ด้วยพูดว่า "ขอท่านกรุณาให้เด็กนี้บวชเถิด ขอรับ". พระเถระให้ตจปัญจกกรรมฐานแล้วให้บวช. สามเณรนั้น บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาในเวลาปลงผมเสร็จนั่นเอง. สามเณรนี้ชื่อว่า สังกิจจสามเณร.

สตฺถา "เอตสฺมึ คเต, ตํ ภยํ วูปสเมสฺสติ, อถ เตสํ ปพฺพชิตกิจฺจํ ปาริปูรึ คมิสฺสตี"ติ ญตฺวา "ภิกฺขเว ตุมฺหากํ เชฏฺฐภาติกํ สาริปุตฺตตฺเถรํ โอโลเกตฺวา คจฺฉถา"ติ อาห. เต "สาธู"ติ วตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา "กิมาวุโส"ติ วุตฺเต "มยํ สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา

พระศาสดาทรงทราบว่า "เมื่อสามเณรนั้นไปแล้ว ภัยนั้นจักสงบระงับ เมื่อเป็นเช่นนั้น กิจแห่งบรรพชิตของภิกษุเหล่านั้น จักถึงความบริบูรณ์เต็มที่" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงอำลาพระสารีบุตรเถระผู้เป็นพี่ของพวกเธอแล้วค่อยไป". ภิกษุเหล่านั้นรับว่า "ดีละ" ไปสู่สำนักพระเถระ เมื่อพระเถระถามว่า

พ.ต.ท.เกรียงไกร ชีนโกสุม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อรญฺญํ ปวิสิตุกามา หุตฺวา อาปุจฺฉิมฺหา, อถ โน สตฺถา เอวมาห 'ตุมฺหากํ เชฏฺฐภาติกํ โอโลเกตฺวา คจฺฉถา'ติ เตนมฺห อิธาคตา"ติ.

"อะไรเล่า ? คุณ" จึงกล่าวว่า "พวกผมเรียนกรรมฐานในสำนักของพระศาสดา ประสงค์จะเข้าป่า จึงทูลอำลาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น พระศาสดานั่นแล ตรัสแก่พวกผมว่า 'พวกเธอจงอำลาพี่ชายของพวกเธอแล้วจึงไป' พวกผมมาในที่นี้เพราะเหตุนี้".

"สตฺถารา อิเม เอกํ การณํ ทิสฺวา อิธ ปหิตา ภวิสฺสนฺติ, กินฺนุ โข เอตนฺ"ติ อาวชฺเชนฺโต ตมตฺถํ ญตฺวา อาห "อตฺถิ ปน โว อาวุโส สามเณโร"ติ. "นตฺถิ อาวุโส"ติ. "สเจ นตฺถิ, อิมํ สงฺกิจฺจสามเณรํ คเหตฺวา คจฺฉถา"ติ.

พระเถระคิดว่า "พระศาสดาจักทรงเห็นเหตุอย่างหนึ่ง จึงส่งภิกษุเหล่านี้มาในที่นี้ นั่นอะไรกันหนอแล ?" เมื่อใคร่ครวญก็ทราบความนั้น จึงถามว่า "ผู้มีอายุ สามเณรของพวกท่านมีบ้างไหม ?". พวกภิกษุกล่าวว่า "ไม่มีดอกคุณ". พระเถระกล่าวว่า "ถ้าไม่มีไซร้ พวกท่านจงพาสังกิจจสามเณรรูปนี้ไป".

"อลํ อาวุโส, สามเณรํ นิสฺสาย โน ปลิโพโธ ภวิสฺสติ, กึ อรญฺเญ วสนฺตานํ สามเณเรนา"ติ. "น อาวุโส อิมํ นิสฺสาย ตุมฺหากํ ปลิโพโธ ภวิสฺสติ, อปิจ โข ปน ตุเมฺห นิสฺสาย อิมสฺส ปลิโพโธ

พวกภิกษุกล่าวว่า "อย่าเลยผู้มีอายุ พวกผมจักมีความกังวล เพราะอาศัยสามเณร, ภิกษุผู้อยู่ในป่าจะต้องการสามเณรไปทำไม". พระเถระกล่าวว่า "ผู้มีอายุ พวกท่านจักไม่มีความกังวลใจเพราะอาศัยสามเณรนี้, ก็แลอีกอย่างหนึ่ง

พ.ต.ท.เกรียงไกร ชินโกสุม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภวิสฺสติ, สตฺถาปิ ตุเมฺห มม สนฺติกํ ปหิณนฺโต ตุเมฺหหิ สทฺธึ สามเณรสฺส ปหิณนฺโต ปจฺจาสีสนฺโต ปหิณิ, อิมํ คเหตฺวา คจฺฉถา"ติ. เต "สาธู"ติ อธิวาเสตฺวา สามเณเรน สทฺธึ เอกตฺตึส ชนา เถรํ อปโลเกตฺวา วิหารา นิกฺขมฺม จาริกํ จรนฺโต วีสโยชนสตมตฺถเก เอกํ สหสฺสกุลิกํ คามํ ปาปุณึสุ.

สามเณรนี้จักมีความกังวลใจเพราะอาศัยพวกท่าน, แม้พระศาสดาเมื่อส่งพวกท่านไปสู่สำนักของเรา ก็ทรงหวังเฉพาะจะส่งสามเณรไปกับพวกท่าน ส่งไปแล้ว, พวกท่านจงพาเอาสามเณรนี้ไปเถิด". ภิกษุเหล่านั้น รับว่า "ดีละ" รวมสามเณรเข้าด้วยเป็น ๓๑ รูป อำลาพระเถระ แล้วออกจากวิหาร เที่ยวจาริกไป ถึงบ้านพันตระกูลหมู่หนึ่งไกลถึง ๑๒๐ โยชน์.

มนุสฺสา เต ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺตา สกฺกจฺจํ ปริวิสิตฺวา "ภนฺเต กตฺถ คมิสฺสถา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "ยถาผาสุกฏฺฐานํ อาวุโส"ติ วุตฺเต ปาทมูเล นิปชฺชิตฺวา "มยํ ภนฺเต อยฺเยสุ อิมํ นิสฺสาย อนฺโตวสฺสํ วสนฺเตสุ ปญฺจ สีลานิ สมาทาย อุโปสถกมฺมํ กริสฺสามา"ติ ยาจึสุ.

พวกมนุษย์ เห็นภิกษุเหล่านั้นแล้ว มีจิตเลื่อมใส อังคาสโดยความเคารพ ถามว่า "พวกท่าน จักไปที่ไหนกันครับผม" เมื่อภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "จักไปสู่ที่ตามความสบายคุณ" จึงหมอบลงที่แทบเท้า วิงวอนว่า "ท่านครับ เมื่อพระผู้เป็นเจ้าอาศัยบ้านนี้อยู่ตลอดภายในพรรษา พวกกระผมจักสมาทานศีลห้า ทำอุโบสถกรรม".

เถรา อธิวาเสสุ. อถ เนสํ มนุสฺสา รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานจงฺกมนปณฺณสาลํ สวิทหิตฺวา "อชฺช มยํ, เสฺว

พระเถระรับแล้ว. ลำดับนั้น พวกมนุษย์จัดแจงที่พักกลางคืนที่พักกลางวันที่จงกรมและบรรณศาลา ไว้สำหรับภิกษุเหล่านั้น

พ.ต.ท.เกรียงไกร ชินโกสุม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยนฺ"ติ อุสฺสาหปฺปตฺตา อุปฏฺฐานมกำสุ. ถึงความอุตสาหะว่า "วันนี้ พวกเรา พรุ่งนี้พวกเรา" ได้ทำการอุปัฏฐากแล้ว.

เถรา วสฺสูปนายิกาทิวเส กติกวตฺตำ กรีสุ "อาวุโส อเมฺหหิ ธรมานก-พุทฺธสฺส สนฺติเก กมฺมฏฺฐานำ คหิตำ, น โข ปน สกฺกา อญฺญตฺร ปฏิปตฺติสมฺปทาย พุทฺเธ อาราเธตุำ, อมฺหากญฺจ อปายทฺวารานิ วิวฏาเนว, ตสฺมา อญฺญตฺร ปาโต ภิกฺขาจาร-เวลาย สายำ เถรุปฏฺฐานเวลาย จ เสสกาเล เทฺว เอกฏฺฐาเน น ภวิสฺสาม, ยสฺส อผาสุกำ ภวิสฺสติ, เตน ฆณฺฑิยา ปหตาย ตสฺส สนฺติกำ คนฺตฺวา เภสชฺชำ กริสฺสาม, อิโต อญฺญสฺมึ รตฺติภาเค วา ทิวสภาเค วา อปฺปมตฺตา กมฺมฏฺฐานำ อนุยุญฺชิสฺสามา"ติ.

ในวันเข้าพรรษา พระเถระทั้งหลายกระทำกติกาวัตรกันว่า "ผู้มีอายุ พวกเราเรียนเอากรรมฐานในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่ ก็แล เว้นความถึงพร้อมด้วยข้อปฏิบัติ พวกเราไม่อาจให้พระพุทธเจ้าทรงยินดีได้, อนึ่งประตูอบายก็เปิดแล้วนั่นเทียว สำหรับพวกเรา, เพราะเหตุนั้น เว้นเวลาภิกขาจารในตอนเช้าและเวลาบำรุงพระเถระในตอนเย็น พวกเราจักไม่อยู่รวมกัน ๒ คน ในที่เดียวกัน ในกาลที่เหลือ ภิกษุรูปใดจักไม่มีความสบาย เมื่อภิกษุรูปนั้นตีระฆังแล้ว พวกเราไปสำนักภิกษุนั้น จักปรุงยา ในส่วนกลางคืนหรือในส่วนกลางวัน อื่นจากนี้ พวกเราไม่ประมาท จักประกอบกรรมฐานอยู่เนือง ๆ".

เตสุ เอวำ กติกำ กตฺวา วิหรนฺเตสุ เอโก ทุคฺคโต ปุริโส ธีตรำ อุปนิสฺสาย ชีวนฺโต, ตสฺมึ คาเน ทุพฺภิกฺเข อุปฺปนฺเน อปรำ

เมื่อภิกษุเหล่านั้น ทำกติกากันอยู่อย่างนี้, บุรุษตกยากคนหนึ่ง อาศัยลูกสาวเลี้ยงชีวิต เมื่อทุพภิกขภัยเกิดขึ้นในที่นั้น ปรารถนาจะอาศัยลูกสาวอีก-

ธีตรำ นิสฺสาย ชีวิตุกาโม มคฺคำ คนหนึ่งเลี้ยงชีวิต ออกเดินทางแล้ว.
ปฏิปชฺชิ. เถราปิ คาเม ปิณฺฑาย แม้พระเถระทั้งหลายเที่ยวไปในบ้านเพื่อ
จริตฺวา วสนฏฺฐานำ อาคจฺฉนฺตา บิณฑบาต กลับมาสู่ที่อยู่ อาบน้ำใน
อนฺตรามคฺเค เอกิสฺสา นทิยา แม่น้ำสายหนึ่งในระหว่างทาง นั่งบน
นฺหาตฺวา วาลุกาปุลิเน นิสีทิตฺวา หาดทรายทำภัตกิจแล้ว. ในขณะนั้น
ภตฺตกิจฺจำ กรึสุ. ตสฺมึ ขเณ โส เขาถึงสถานที่นั้นแล้ว ได้ยืน ณ ที่สุด
ตำ ฐานำ ปตฺวา เอกมนฺตำ อฏฺฐาสิ. ข้างหนึ่ง.

อถ นำ เถรา “กหำ คจฺฉสี”ติ ครั้งนั้น พระเถระถามบุรุษนั้นว่า “เธอ
ปุจฺฉึสุ. โส ตมตฺถำ อาโรเจสิ. จะไปไหน ?”. เขาบอกความนั้นแล้ว.
เถรา ตสฺมึ การุญฺญำ อุปฺปาเทตฺวา พระเถระทั้งหลาย ยังความกรุณาให้
“อุปาสก อติวิย ฉาโตสิ, คจฺฉ, เกิดขึ้นในบุรุษนั้น กล่าวว่า “อุบาสก
ปณฺณำ อาหร, เอกเมกำ เต เธอหิวเต็มที่ จงไป จงนำใบไม้มา
ภตฺตปิณฺฑำ ทสฺสามา”ติ วตฺวา เตน พวกเราจักให้ก้อนข้าวสวยแก่เจ้าคนละ-
ปณฺเณ อาหเฏ อตฺตนา อตฺตนา ก้อน” เมื่อบุรุษนั้นนำใบไม้มาคลุกเคล้า
ปริภุญฺชนนิยาเมเนว สูปพฺยญฺชเนหิ ด้วยแกงและกับโดยทำนองที่ตน ๆ ฉัน
สนฺเนตฺวา เอกเมกำ ปิณฺฑมทำสุ. นั่นเอง ได้ให้ก้อนข้าวคนละก้อน.
เอตเทว กิร วตฺตำ โภชนกาเล ได้ฟังมาว่า ธรรมเนียมมีดังต่อไปนี้
อาคตสฺส ชนสฺส ภตฺตำ ททมาเนน ภิกษุเมื่อให้ข้าวสวยแก่คนผู้มาในเวลาฉัน
ภิกฺขุนา อคฺคภตฺตำ อทตฺวา อตฺตนา ไม่ให้ภัตรที่เป็นยอด พึงให้น้อยก็ได้
ภุญฺชนนิยาเมเนว โถกำ วา พหุำ มากก็ได้ โดยทำนองที่ตนฉันเท่านั้น,
วา ทาตพฺพำ, ตสฺมา เตปิ ตถา เพราะฉะนั้น ภิกษุแม้เหล่านั้น ได้ให้
อทำสุ. เหมือนอย่างนั้น.

พ.ต.ท.เกรียงไกร ชินโกสุม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส กตภตฺตกิจฺโจ เถเร วนฺทิตฺวา ปุจฺฉิ "กึ ภนฺเต อยฺยา เกนจิ นิมนฺติตา"ติ. "นตฺถิ อุปาสก นิมนฺตนํ, มนุสฺสา เทวสิกํ เอวรูปเมว อาหารํ เทนฺตี"ติ. โส จินฺเตสิ "มยํ นิจฺจกาลํ อุฏฺฐาย สมุฏฺฐาย กมฺมํ กโรนฺตาปิ เอวรูปํ อาหารํ ลทฺธุ๋ น สกฺโกม, กึ เม อญฺญตฺถ คเตน, อิเมสญฺเญว สนฺติเก ชีวิสฺสามี"ติ.

บุรุษนั้น กระทำภัตกิจเสร็จแล้ว ไหว้พระเถระแล้วถามว่า "ท่านขอรับ ใคร ๆ นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าบ้างหรือ ?". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "กิจนิมนต์ไม่มีดอก อุบาสก, มนุษย์ทั้งหลาย ถวายอาหารอย่างนั้นนั่นเองทุก ๆ วัน". บุรุษผู้ยากจนนั้นคิดว่า "เราลุกขึ้นขมีขมันแม้ทำการงานตลอดกาลเนืองนิตย์ ไม่อาจได้อาหารเห็นปานนี้ เราจะต้องการอะไรด้วยการไปที่อื่น เราจักเป็นอยู่ในสำนักของภิกษุเหล่านี้เท่านั้น".

อถ เน อาห "อหํ วตฺตปฏิวตฺตํ กตฺวา อยฺยานเมว สนฺติเก วสิตุ๋ อิจฺฉามี"ติ. "สาธุ อุปาสกา"ติ. โส เตหิ สทฺธึ เตสํ วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา สาธุกํ วตฺตปฏิวตฺตํ กโรนฺโต ภิกฺขู อติวิย อาราเธตฺวา เทฺวมาสจฺจเยน ธีตรํ ทฏฺฐุกาโม หุตฺวา "สเจ อยฺเย อาปุจฺฉิสฺสามิ, น มํ วิสชฺชิสฺสนฺติ, อนาปุจฺฉา ว คมิสฺสามี"ติ เตสํ อนาจิกฺขิตฺวา ว นิกฺขมิ. เอตฺตกเมว กิรสฺส โอหาริกํ ขลิตํ อโหสิ, ยํ ภิกฺขูนํ

ลำดับนั้น เขาจึงกล่าวกับภิกษุเหล่านี้ว่า "ผมปรารถนาจะทำวัตรปฏิบัติอยู่ในสำนักของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายเท่านั้น". ภิกษุเหล่านั้นกล่าวว่า "ดีละ อุบาสก". บุรุษเข็ญใจนั้น ไปยังที่อยู่ของภิกษุเหล่านั้นกับภิกษุเหล่านั้น ทำวัตร-ปฏิบัติอย่างดี ให้ภิกษุยินดีแล้วอย่างยิ่ง ล่วงไป ๒ เดือน อยากจะเห็นลูกสาวจึงคิดว่า "หากเราลาพระผู้เป็นเจ้าไซร้ พระผู้เป็นเจ้าจักไม่ยอมปล่อยเราไป เราจักไม่ลา แล้วไป" ไม่บอกแก่ภิกษุเหล่านั้นเทียว ออกไปแล้ว. ได้ยินว่า

พ.ต.ท.เกรียงไกร ชินโกสุม
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา

อนาโรเจตฺวา ปกฺกามิ.

ข้อที่เขาไม่บอกแก่ภิกษุทั้งหลายหลีกไป เป็นความพลั้งพลาดอย่างใหญ่หลวงมีประมาณเท่านี้นั่นเอง.

ตสฺส ปน คมนมคฺเค เอกา อฏวี. ตตฺถ ปญฺจสตานิ โจรานิ "โย อิมํ อฏวึ ปวิสิสฺสติ, ตํ มาเรตฺวา ตสฺเสว มํสโลหิเตน ตุยฺหํ พลิกมฺมํ กริสฺสามา"ติ เทวตาย อายาจนํ กตฺวา วสนฺตานิ สตฺตโม ทิวโส โหติ. ตสฺมา สตฺตเม ทิวเส โจรเชฏฺฐโก รุกฺขํ อารุยฺห มนุสฺเส โอโลเกนฺโต ตํ อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา โจรานํ สญฺญมทาสิ.

ก็ในทางที่เขาไป มีดงอยู่ดงหนึ่ง. วันที่ ๗ เป็นวันของพวกโจร ๕๐๐ คน ผู้บนต่อเทวดาว่า "พวกเรา จักฆ่าคนผู้เข้าไปสู่ดงนี้ จักแก้บน(ทำพลีกรรม)ท่านด้วยเนื้อและโลหิตของคนนั้นนั่นเอง" แล้วอยู่ในดงนั้น. เพราะฉะนั้น ในวันที่ ๗ หัวหน้าโจรขึ้นต้นไม้มองหาพวกมนุษย์ เหลือบเห็นบุรุษนั้นกำลังเดินมา จึงได้ให้สัญญาแก่พวกโจร.

เต ตสฺส อฏวีมชฺฌํ ปวิฏฺฐภาวํ ญตฺวา ปริกฺขิปิตฺวา คาหฺหํ พนฺธนํ กตฺวา อรณีสหิเตน อคฺคึ นิมฺมเถตฺวา ทารูนิ สงฺกฑฺฒิตฺวา มหนฺตํ อคฺคิขนฺธํ กตฺวา สูลานิ ตจฺฉึสุ. โส เตสํ กิริยํ ทิสฺวา "สามิ อิมสฺมึ ฐาเน เนว สูกรา, น มิคาทโย ทิสฺสนฺติ, กึการณา อิทํ กโรถา"ติ ปุจฺฉิ. "ตํ มาเรตฺวา

พวกโจรเหล่านั้นรู้ว่า บุรุษนั้นเข้าไปท่ามกลางดง พากันแวดล้อมจับเอาบุรุษนั้นไปทำการผูกมัดไว้อย่างมั่นคง สีไฟด้วยไม้สีไฟ ขนเอาฟืนมาทำให้เป็นกองไฟใหญ่แล้วเสี้ยมหลาว. บุรุษยากจนนั้น เห็นกิริยาของโจรเหล่านั้น ถามว่า "นายครับ ผมไม่เห็นหมู, ไม่เห็นเนื้อ เป็นต้น ในที่นี้ ท่านทำหลาวนี้เพราะเหตุอะไร ?". พวกโจร

ตว มำสโลหิเตน เทวตาย พลิกมฺมำ กริสฺสามา"ติ.

กล่าวว่า "เราจักฆ่าเจ้า แล้วแก้บนต่อเทวดาด้วยเนื้อและโลหิตของเจ้า".

โส มรณภยตชฺชิโต ภิกฺขูนำ อุปการำ อจินฺเตตฺวา เกวลำ อตฺตโน ชีวิตเมว รกฺขมาโน เอวมาห "สามิ อหำ วิฆาสาโท อุจฺฉิฏฺฐภตฺตำ ภุญฺชิตฺวา วฑฺฒิโต, วิฆาสาโท นาม กาฬกณฺณิโก, อยฺยา ปน ยโต ตโต นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตาปิ ขตฺติยาเอว, อสุกสฺมึ จาเน เอกตีส ภิกฺขู วสนฺติ, เต มาเรตฺวา พลิกมฺมำ กโรถ, อติวิย โว เทวตา ตุสฺสิสฺสตี"ติ.

บุรุษนั้นถูกมรณภัยคุกคามแล้ว ไม่คำนึงถึงอุปการะของภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะรักษาชีวิตของตนอย่างเดียวเท่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า "นายครับ ผมเป็นคนกินเดนกินภัตรที่เหลือเดน เจริญเติบโตแล้ว, ขึ้นชื่อว่าคนกินเดนเป็นคนกาลกรรณี, ส่วนพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายแม้ออกบวชจากตระกูลใดตระกูลหนึ่ง เป็นกษัตริย์นั่นเทียว, ท่านทั้งหลายฆ่าภิกษุ ๓๑ รูป ผู้อยู่ในที่โน้น จงกระทำพลีกรรม, เทวดาจักยินดีต่อพวกท่านอย่างยิ่ง".

ตำ สุตฺวา โจรา "ภทฺทกำ เอส วทติ, กึ อิมินา กาฬกณฺณินา, ขตฺติเย มาเรตฺวา พลิกมฺมำ กริสฺสามา"ติ จินฺเตตฺวา "เอหิ, เนสำ วสนฏฺฐานำ ทสฺเสหี"ติ. ตเมว มคฺคุทฺเทสกำ กตฺวา ตำ จานำ คนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ ภิกฺขู อทิสฺวา "กหำ ภิกฺขู"ติ ตำ ปุจฺฉึสุ. โส เทฺว มาเส วสิตตฺตา เตสำ กติกวตฺตำ ชานนฺโต เอวมาห "อตฺตโน

พวกโจรฟังคำนั้นแล้วคิดว่า "คนนี้พูดดี, จะต้องการอะไรด้วยคนกาลกรรณีนี้ เราฆ่ากษัตริย์แล้วจักทำพลีกรรม" จึงกล่าวว่า "จงมา จงชี้ที่อยู่ของภิกษุเหล่านั้น". โจรเหล่านั้น ให้เขาเป็นผู้นำทางไปสถานที่นั้นแล้ว ไม่เห็นภิกษุในท่ามกลางวิหาร ถามเขาว่า "พวกภิกษุไปไหนกันหมด ?". บุรุษนั้นรู้กติกาวัตรของภิกษุเหล่านั้น เพราะตนอยู่ถึง ๒ เดือน จึงกล่าวอย่างนี้ว่า

รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐาเนสุ นิสินฺนา, เอตํ ฆณฺฑึ ปหรถ, ฆณฺฑิสทฺเทน สนฺนิปติสฺสนฺตี"ติ. โจรเชฏฺฐโก ฆณฺฑึ ปหริ.

"ภิกษุทั้งหลายนั่งอยู่ในที่พักกลางคืนและที่พักกลางวันของตน, ท่านจงตีระฆังนี้, ภิกษุทั้งหลายจักประชุมกันด้วยเสียงระฆัง". หัวหน้าโจร ตีระฆังแล้ว.

ภิกฺขู ฆณฺฑิสทฺทํ สุตฺวา "อกาเล ฆณฺฑึ ปหฏา, กสฺสจิ อผาสุกํ ภวิสฺสตี"ติ อาคนฺตฺวา วิหารมชฺเฌ ปฏิปาฏิยา ปญฺญตฺเตสุ ปาสาณผลเกสุ นิสีทึสุ. สงฺฆตฺเถโร โจเร โอโลเกตฺวา ปุจฺฉิ "อุปาสกา เกนายํ ฆณฺฑึ ปหฏา"ติ. โจรเชฏฺฐโก อาห "มยา ภนฺเต"ติ. "กึการณา"ติ. "อเมฺหหิ อฏวีเทวตาย อายาจิตํ อตฺถิ, ตสฺสา พลิกมฺมกรณตฺถาย เอกํ ภิกฺขุ๋ คเหตฺวา คมิสฺสามา"ติ.

ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินเสียงระฆังแล้ว คิดว่า "ใครตีระฆังนอกเวลา จักมีใคร ๆ ไม่สบายแน่" จึงพากันมานั่งบนแผ่นหินที่เขาจัดไว้โดยลำดับ ท่ามกลางวิหาร. พระสังฆเถระแลดูโจรแล้ว ถามว่า "อุบาสก ใครตีระฆังนี้ ?". หัวหน้าโจรพูดว่า "ท่านครับ ผมเอง". พระสังฆเถระถามว่า "เพราะเหตุไร ?". หัวหน้าโจรกล่าวว่า "พวกผมบนต่อเทวดาในดงเข้าไว้ พวกผมจับภิกษุรูปหนึ่งเพื่อต้องการทำพลีกรรมต่อเทวดานั้นแล้วจักไป".

ตํ สุตฺวา มหาเถโร ภิกฺขู อาห "อาวุโส ภาติกานํ อุปฺปนฺนกิจฺจํ นาม เชฏฺฐภาติเกน นิตฺถริตพฺพํ, อหํ อตฺตโน ชีวิตํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชิตฺวา อิเมหิ สทฺธึ คมิสฺสามิ, มา สพฺเพสํ อนฺตราโย โหตุ, อปฺปมตฺตา สมณธมฺมํ กโรถา"ติ.

พระมหาเถระ ฟังคำนั้นแล้ว กล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า "ผู้มีอายุชื่อว่ากิจเกิดขึ้นแก่พวกน้อง พี่ชายต้องช่วยเหลือ, เราสละชีวิตของตนเพื่อพวกท่าน จักไปกับโจรเหล่านี้, ขออันตรายจงอย่ามีแก่ภิกษุทุกรูป, ขอพวกท่านจงไม่ประมาทกระทำสมณธรรม". พระอนุเถระ

พล.ต.ต.วราฤทธิ์-คุณสุมาลี จารุวัสตร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนุตฺเถโร อาห "ภนฺเต เชฏฺฐภาตุ กิจฺจํ นาม กนิฏฺฐสฺส ภาโร, อหํ คมิสฺสามิ, ตุเมฺห อปฺปมตฺตา โหถา"ติ. อิมินา อุปาเยน "อหเมว อหเมวา"ติ วตฺวา ปฏิปาฏิยา ตีสปิ ชนา อุฏฺฐหึสุ.

กล่าวว่า "ท่านผู้เจริญชื่อว่ากิจของพี่ชายเป็นหน้าที่(ภาระ)ของน้อง, ผมจักไป ท่านจงไม่ประมาทเถิด". คนแม้ ๓๐ คน ลุกขึ้นพูดโดยลำดับว่า "ผมเอง ผมเอง" โดยอุบายนี้.

เอวํ สพฺเพ เนว เอกิสฺสา มาตุ ปุตฺตา, น เอกสฺส ปิตุ, นาปิ วีตราคา, อถ จ ปน อวเสสานํ อตฺถาย ปฏิปาฏิยา ชีวิตํ ปริจฺจชึสุ. เตสุ เอโกปิ "ตฺวํ ยาหี"ติ วตฺตุ สมตฺโถ นาม นาโหสิ.

ภิกษุทุกรูปไม่ใช่เป็นบุตรของมารดาเดียวกัน ของบิดาเดียวกัน ยังไม่ปราศจากราคะอย่างนี้, ก็แต่ว่าภิกษุเหล่านั้นยอมสละชีวิตเพื่อประโยชน์แก่ภิกษุที่เหลือโดยลำดับ. บรรดาภิกษุเหล่านั้น แม้รูปหนึ่งชื่อว่าสามารถจะพูดว่า "ท่านจงไป" ไม่ได้มีแล้ว.

สงฺกิจฺจสามเณโร เตสํ กถํ สุตฺวา "ภนฺเต ติฏฺฐถ, อหํ ตุมฺหากํ ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา คมิสฺสามี"ติ อาห. "อาวุโส มยํ สพฺเพ เอกโต มาริยมานาปิ ตุมฺหากํ เอกํ น วิสฺสชฺเชสฺสามา"ติ. "กึการณา ภนฺเต"ติ. "อาวุโส ตฺวํ ธมฺม-เสนาปติสาริปุตฺตตฺเถรสฺส สามเณโร, สเจ ตุมฺหากํ วิสฺสชฺเชสฺสาม, 'สามเณรํ เม อาทาย คนฺตฺวา โจรานํ

สังกิจจสามเณร ฟังถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้นแล้วกล่าวว่า "ขอพวกท่านจงหยุดอยู่ ขอรับ, ผมจักสละชีวิตเพื่อท่านทุกรูปไปเอง". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "คุณ พวกเราทั้งหมด แม้ถูกฆ่าตายรวมกัน จักไม่ทอดทิ้งเธอผู้เดียว". สามเณร ถามว่า "เพราะเหตุอะไร ขอรับ ?". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "อาวุโส เธอเป็นสามเณร ของพระ-ธรรมเสนาบดีสารีบุตรเถระ ถ้าพวกเรา

นิยฺยาทยีสู'ติ เถโร ครหิสฺสติ, ตำ นินฺทำ นิตฺถริตุ๎ น สกฺขิสฺสาม, เตน ตำ น วิสฺสชฺเชสฺสามา"ติ.

จักทอดทิ้งเธอไซร้ พระเถระจักติเตียนว่า 'พวกภิกษุพาเอาสามเณรของเราไปมอบให้แก่โจร' พวกเราจักไม่อาจปลดเปลื้องคำนินทานั้นได้ เพราะเหตุนั้น พวกเราจักไม่ทอดทิ้งเธอ".

"ภนฺเต สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตุเมฺห มม อุปชฺฌายสฺส สนฺติกำ ปหิณนฺโตปิ มม อุปชฺฌาโย มำ ตุเมฺหหิ สทฺธึ ปหิณนฺโตปิ อิทเมว การณำ ทิสฺวา ปหิณิ, ติฏฺฐถ ภนฺเต, อหเมว คมิสฺสามี"ติ. โส ตีสปิ ภิกฺขู วนฺทิตฺวา "สเจ เม ภนฺเต โทโส อตฺถิ, ขมถา"ติ วตฺวา นิกฺขมิ. ภิกฺขูนำ มหาสำเวโค อุปฺปชฺชิ. อกฺขีนิ อสฺสูหิ ปุณฺณานิ, หทยมำสำ ปเวธิ. มหาเถโร โจเร อาห "อุปาสกา อยำ ทารโก ตุเมฺห อคฺคี กโรนฺเต สูลานิ ตจฺฉนฺเต ปณฺณานิ อตฺถรนฺเต ทิสฺวา ภายิสฺสติ, อิมำ เอกมนฺเต จเปตฺวา ตานิ กิจฺจานิ กเรยฺยาถา"ติ.

สามเณรกล่าวว่า "ท่านขอรับ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงส่งพวกท่านไปสู่สำนักของอุปัชฌาย์ของผมก็ดี อุปัชฌาย์ของผมส่งผมไปกับท่านทั้งหลายก็ดี เห็นเหตุนี้แล้วจึงส่งไป ขอท่านทั้งหลายจงหยุดเถิด ขอรับ ผมเองจักไป". สามเณรนั้นไหว้ภิกษุ ๓๐ รูปแล้วเรียนว่า "ท่านขอรับ ถ้าผมมีโทษอยู่ไซร้, ขอพระคุณท่านโปรดยกโทษให้ด้วย" แล้วก็ออกไป. ความเศร้าสลดใจอย่างใหญ่หลวง เกิดขึ้นแก่ภิกษุทั้งหลาย. นัยน์ตาทั้ง ๒ ข้าง เต็มด้วยน้ำตา, เนื้อหทัยสั่นแล้ว. พระมหาเถระกล่าวกับพวกโจรว่า "อุบาสกทั้งหลาย ทารกนี้เห็นพวกท่านก่อไฟ เสี้ยมหลาว ปูลาดใบไม้ จักกลัว, พวกท่านพักทารกนี้ไว้ ณ ที่สุดข้างหนึ่ง พึงทำกิจเหล่านั้น".

พล.ต.ต.วราฤทธิ์-คุณสุมาลี จารุวัสตร์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอกมนฺเต กรีสุ.　รเปตฺวา　สพฺพกิจฺจานิ　พวกโจรพาเอาสามเณรไป แล้วพักไว้ ณ ที่สุดข้างหนึ่ง แล้วทำกิจทั้งหมด.

กิจฺจปริโยสาเน โจรเชฏฺฐโก อสี อุพฺพาเหตฺวา[๑] สามเณรํ อุปสงฺกมิ.　ในเวลาเสร็จกิจ หัวหน้าโจรเงื้อดาบเข้าไปหาสามเณร.

สามเณโร นิสีทมาโน ฌานํ สมาปชฺชิตฺวา นิสีทิ. โจรเชฏฺฐโก อสี ปริวตฺเตตฺวา สามเณรสฺส ขนฺเธ ปาเตสิ. อสิ นมิตฺวา ธาราย ธารํ ปหริ. โส "น สมฺมา ปหรินฺ"ติ มญฺญมาโน ปุน ตํ อุชุ กตฺวา ปหริ. อสิ ตาลปตฺตํ วิย เวจยมาโน ถรุมูลํ อคมาสิ. สามเณรํ หิ ตสฺมึ กาเล สิเนรุนา อวตฺถรนฺโตปิ มาเรตุ สมตฺโถ นาม นตฺถิ, ปเคว อสินา.　สามเณรเมื่อนั่ง นั่งเข้าฌาน. หัวหน้าโจรควงดาบฟันสามเณรเข้าที่คอ. ดาบงอคมกระทบคม. หัวหน้าโจรนั้น สำคัญว่า "เราฟันไม่ถนัด" ดัดดาบนั้นให้ตรงฟันซ้ำเข้าไปอีก. ดาบม้วนเหมือนใบตาลไปถึงโคนด้าม. ก็บุคคลจะเอาภูเขาสิเนรุทับสามเณรชื่อว่าสามารถฆ่าให้ตายในกาลนั้น ย่อมไม่มี, ไม่จำต้องกล่าวถึงเอาดาบฟันให้ตาย.

ตํ ปาฏิหาริยํ ทิสฺวา โจรเชฏฺฐโก จินฺเตสิ "ปุพฺเพ เม อสิ สิลาถมฺภํ วา ขทิรขาณุ วา กลีรํ วิย ฉินฺทติ, อิทานิ เอกวารํ นมิโต เอกวารํ ตาลปตฺตเวจโก วิย ชาโต, หัวหน้าโจรเห็นปาฏิหาริย์นั้น คิดว่า "แต่ก่อนดาบของเราตัดเสาหินหรือตอตะเคียนขาดเหมือนหยวกกล้วย บัดนี้งอครั้งหนึ่งแล้ว เกิดเป็นเหมือนใบตาลม้วนอีกครั้งหนึ่ง, ดาบชื่อนี้แม้ไม่มีเจตนา

---

[๑] ฉ. อพฺพาหิตฺวา.

อยํ นาม อสิ อเจตโน หุตฺวาปิ ยังรู้คุณของสามเณร นี้, เราแม้มีเจตนา อิมสฺส คุณํ ชานาติ, อหํ สเจตโนปิ ก็ยังไม่รู้". หัวหน้าโจรนั้น เหวี่ยงดาบ น ชานามี"ติ. โส อสึ ภูมิยํ ลงพื้นดิน หมอบลงแทบเท้าของสามเณร ขิปิตฺวา ตสฺส ปาทมูเล อุเรน นั้นด้วยอก เมื่อจะถามว่า "ท่านครับ นิปชฺชิตฺวา "ภนฺเต มยํ ธนการณา พวกผมเข้าไปในดงนี้เพราะเหตุแห่งทรัพย์, อิธ อฏวิยํ ปวิฏฺมฺหา, อเมฺห คนแม้ประมาณ ๑ พันคน เห็นพวกเรา ทูรโต ว ทิสฺวา สหสฺสมตฺตาปิ แต่ไกลยังสั่น, ไม่อาจพูดได้ ๒-๓ คำ ปุริสา ปเวเธนฺติ, เทฺว ติสฺโส ส่วนท่านไม่มีแม้เพียงความสะดุ้ง, หน้า กถา กเถตุํ น สกฺโกนฺติ, ตว ของท่านผ่องใส เหมือนทองที่ปากเบ้า ปน สนฺตาสมตฺตมฺปิ นตฺถิ, อุกฺกามุเข และเหมือนดอกกรรณิการ์ที่บานดีแล้ว, สุวณฺณ วิย สุปุปฺผิตกณฺณิการ วิย จักมีเหตุอะไรหนอแล" จึงกล่าวคาถา จ เต มุขํ วิโรจติ, กินฺนุ นี้ว่า โข การณนฺ"ติ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คาถมาห

"ตาโส เต นตฺถิ, น ภยํ, ภิยฺโย วณฺโณ ปสีทติ, กสฺมา น ปริเทวสิ เอวรูเป มหพฺภเย"ติ.

"ความสะดุ้ง ไม่มีแก่ท่าน, ความกลัว ย่อมไม่มี(แก่ท่าน), ผิวพรรณ (ของท่าน) ผ่องใสยิ่งนัก, ท่านไม่ คร่ำครวญ ในเพราะภัยใหญ่หลวง เห็นปานนี้ เพราะเหตุอะไร ?".

โส สามเณโร ฌานา วุฏฺาย สามเณรนั้น ออกจากฌาน เมื่อ ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺโต "อาวุโส แสดงธรรมแก่หัวหน้าโจรนั้น กล่าวว่า คามณิ ขีณาสวสฺส อตฺตภาโว "ท่านผู้เป็นนายบ้าน ชื่อว่าอัตภาพของ นาม สีเส ฐปิตภาโร วิย โหติ, พระขีณาสพ เป็นเหมือนภาระที่วางไว้

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ตสฺมึ ภิชฺชนฺเต ตุสฺสเตว, น ภายตี"ติ วตฺวา อิมา คาถา อภาสิ

"นตฺถิ เจตสิกำ ทุกฺขำ
อนเปกฺขสฺส คามณิ,
อติกฺกนฺโต ภยำ สพฺพำ
ขีณสโยชโน อิสิ,
ขีณา อสฺส ภวเนตฺติ,
ทิฏฺฐา ธมฺมา ยถา ตถา
นิพฺภยำ มรณำ โหติ
ภารโวโรปนำ ยถา"ติ.

โส ตสฺส วจนำ สุตฺวา ปญฺจ โจรสตานิ โอโลเกตฺวา อาห "ตุเมฺห กึ กริสฺสถา"ติ. "ตุเมฺห ปน สามี"ติ. "มม ตาว เอวรูปำ ปาฏิหาริยำ ทิสฺวา อาคารมชฺเฌ กิจฺจำ นตฺถิ, อยฺยสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามี"ติ. "มยำปิ ตเถว กริสฺสามา"ติ. "สาธุ ตาตา"ติ.

บนศีรษะ, พระขีณาสพนั้น เมื่ออัตภาพนั้นแตกไป ย่อมยินดีนั่นแล ย่อมไม่กลัว" ได้กล่าวคาถาเหล่านี้ว่า

"ท่านนายบ้าน คนผู้ไม่มีความห่วงใย ย่อมไม่มีความทุกข์ทางใจ, คนผู้แสวงหาคุณ สิ้นสัญโยชน์แล้ว ล่วงภัยทั้งปวงได้, ตัณหานำไปสู่ภพของบุคคลนั้นสิ้นไปแล้ว โดยประการที่ตนเห็นธรรมแล้ว ความตาย(ของบุคคลนั้น)ไม่มีภัย เหมือนปลงภาระลง ฉะนั้น".

หัวหน้าโจรนั้น ฟังคำของสามเณรนั้นแล้ว แลดูโจร ๕๐๐ คน กล่าวว่า "พวกท่านจักกระทำอย่างไร?". พวกโจรกล่าวว่า "ก็ท่านเล่า นาย?". หัวหน้าโจรกล่าวว่า "เพราะเห็นปาฏิหาริย์เห็นปานนี้ก่อน เราจึงไม่มีกิจในท่ามกลางเรือน, เราจักบวชในสำนักของพระผู้เป็นเจ้า". พวกโจรกล่าวว่า "แม้พวกเราก็จักทำเหมือนอย่างนั้นเหมือนกัน". หัวหน้าโจรกล่าวว่า "ดีละ พ่อ".

● ฉ. ภารนิกฺเขปเน ขตา.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตโต ปญฺจสตาปิ เต สามเณรํ วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจึสุ. โส เตสํ อสิธาราหิเอว เกเส จ วตฺถทสานิ จ ฉินฺทิตฺวา ตมฺพมตฺติกาย รชิตฺวา ตานิ กาสายานิ อจฺฉาเทตฺวา ทสสุ สีเลสุ ปติฏฺฐาเปตฺวา เต อาทาย คจฺฉนฺโต จินฺเตสิ "สจาหํ เต เถเร อทิสฺวา ว คมิสฺสามิ, เต สมณธมฺมํ กาตุ๎ น สกฺขิสฺสนฺติ. โจรานํ หิ มํ คเหตฺวา นิกฺขนฺตกาลโต ปภูติ เตสุ เอโกปิ อสฺสูนิ สณฺฐาเรตุ๎ นาสกฺขิ, 'มาริโต นุ โข สามเณโร'ติ จินฺเตนฺตานํ กมฺมฏฺฐานํ อภิมุขํ น ภวิสฺสติ, ตสฺมา ทิสฺวา ว เต คมิสฺสามี"ติ.

ลำดับนั้น โจรเหล่านั้นแม้ทั้ง ๕๐๐ คน ไหว้สามเณรแล้ว ขอบรรพชา. สามเณรนั้น เอาคมดาบนั่นแลตัดผมและชายผ้าของโจรเหล่านั้น ย้อมด้วยดินแดง ให้นุ่งห่มผ้ากาสายะเหล่านั้น ให้ตั้งอยู่ในศีล ๑๐ เมื่อจะพาสามเณรเหล่านั้นไป คิดว่า "ถ้าเราจักไม่เยี่ยมพระเถระเหล่านั้นก่อนไป ไซร้, พระเถระเหล่านั้นจักไม่อาจบำเพ็ญสมณธรรมได้, ด้วยว่าจำเดิมแต่กาลที่โจรเหล่านั้นจับเราออกไป บรรดาพระเถระเหล่านั้น แม้รูปหนึ่งไม่อาจกลั้นน้ำตาไว้ได้, เมื่อพระเถระทั้งหลายคิดอยู่ว่า 'โจรฆ่าสามเณรตายแล้วหรือหนอแล' กรรมฐาน ก็จักไม่ก้าวหน้า, เพราะฉะนั้น เราเยี่ยมพระเถระเหล่านั้นเสียก่อนจึงจักไป".

โส ปญฺจสตภิกฺขุปริวาโร ตตฺถ คนฺตฺวา อตฺตโน ทสฺสเนน ปฏิลทฺธสฺสาเสหิ เตหิ "กึ สปฺปุริส สงฺกิจฺจ ลทฺธนฺเต ชีวิตนฺ"ติ วุตฺเต "อาม ภนฺเต อิเม มํ มาเรตุ๎ กามา หุตฺวา มาเรตุ๎ อสกฺโกนฺตา มม คุเณ ปสีทิตฺวา ธมฺมํ สุตฺวา

สามเณรนั้นมีภิกษุ ๕๐๐ เป็นบริวารไปในที่นั้น เมื่อภิกษุเหล่านั้นได้ความสบายใจ เพราะเห็นตน ถามว่า "สังกิจจะ ผู้สัตบุรุษ เธอได้ชีวิตแล้วหรือ ?" กล่าวว่า "อย่างนั้น ครับผม โจรเหล่านี้ปรารถนาจะฆ่าผม ไม่สามารถฆ่าได้ เลื่อมใสในคุณของผม

ปพฺพชิตา, อหํ 'ตุเมฺห ทิสฺวา ฟังธรรมแล้วบวช, ผมมาด้วยหวังว่า
คมิสฺสามี'ติ อาคโต, อปฺปมตฺตา 'เยี่ยมท่านแล้วจึงจักไป' ขอท่านจงไม่
สมณธมฺมํ กโรถ, อหํ สตฺถุ สนฺติกํ ประมาทกระทำสมณธรรม ผมจักไปสู่
คมิสฺสามี"ติ เต ภิกฺขู วนฺทิตฺวา สำนักของพระศาสดา" ไหว้ภิกษุ
อิตเร อาทาย อุปชฺฌายสฺส สนฺติกํ เหล่านั้นแล้ว พาเอาสามเณรนอกนี้
คนฺตฺวา "กึ สงฺกิจฺจ อนฺเตวาสิกา ไปยังสำนักของอุปัชฌาย์ เมื่ออุปัชฌาย์
เต ลทฺธา"ติ วุตฺเต "อาม ภนฺเต"ติ ถามว่า "สังกิจจะ เธอได้อันเตวาสิก
ตํ ปวตฺตึ อาโรเจสิ. แล้วหรือ ?" กราบเรียนว่า "อย่างนั้น
ครับผม" แล้วเล่าเรื่องนั้น.

เถเรน จ "คจฺฉ, สงฺกิจฺจ ก็เมื่อพระเถระกล่าวว่า "สังกิจจะ เธอ
สตฺถารํ ปสฺสาหี"ติ วุตฺเต "สาธู"ติ จงไปจงเยี่ยมพระศาสดา" สามเณรรับว่า
เถรํ วนฺทิตฺวา เต อาทาย สตฺถุ "ดีละ" ไหว้พระเถระแล้ว พาเอา
สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถาราปิ "กึ สามเณรเหล่านั้นไปยังสำนักของพระ-
สงฺกิจฺจ อนฺเตวาสิกา เต ลทฺธา"ติ ศาสดา แม้เมื่อพระศาสดาตรัสถามว่า
วุตฺเต ตํ ปวตฺตึ อาโรเจสิ. "สังกิจจะ เธอได้อันเตวาสิกแล้วหรือ ?"
ก็กราบทูลเรื่องนั้น.

สตฺถา "เอวํ กิร ภิกฺขเว"ติ พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย
ปุจฺฉิตฺวา "อาม ภนฺเต"ติ วุตฺเต ได้ทราบว่าอย่างนั้นหรือ ?" เมื่อภิกษุ
"ภิกฺขเว ตุมฺหากํ โจรกมฺมํ กตฺวา ทั้งหลาย กราบทูลว่า "อย่างนั้น
ทุสฺสีเล ปติฏฺฐาย วสฺสสตํ ชีวิตโต พระเจ้าข้า" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย
อิทานิ สีเล ปติฏฺฐาย เอกทิวสมฺปิ การตั้งอยู่ในศีลแล้วเป็นอยู่แม้วันเดียว
ชีวิตํ เสยฺโย"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ในบัดนี้ ประเสริฐกว่าการทำโจรกรรม
ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ ของพวกเธอแล้วตั้งอยู่ในทุศีลเป็นอยู่ตั้ง

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คาถมาห

๑๑๐. "โย จ วสฺสสตๆ ชีเว
ทุสฺสีโล อสมาหิโต
เอกาหๆ ชีวิตๆ เสยฺโย
สีลวนฺตสฺส ฌายิโน"ติ.

ร้อยปี" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๑๐. "ก็บุคคลใดทุศีล มีจิตไม่ตั้งมั่น พึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี การเป็นอยู่วันเดียวของคนผู้มีศีล ผู้เพ่งโดยปกติ ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของบุคคลผู้ทุศีล ผู้มีใจไม่ตั้งมั่นนั้น".

ตตฺถ **ทุสฺสีโลติ** นิสฺสีโล. **สีลวนฺตสฺสาติ** ทุสฺสีลสฺส วสฺสสตๆ ชีวิตโต สีลวนฺตสฺส ทฺวีหิ ฌาเนหิ ฌายิโน เอกทิวสมฺปิ เอกมุหุตฺตมฺปิ ชีวิตๆ เสยฺโย อุตฺตมนฺติ อตฺโถ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ทุศีล** คือผู้ไม่มีศีล. คำว่า **ผู้มีศีล** ความว่า การเป็นอยู่แม้วันเดียว คือแม้ชั่วครู่หนึ่งของคนผู้มีศีล ผู้มีฌาน ด้วยฌาน ๒ อย่าง ประเสริฐกว่า คือสูงสุดกว่าความเป็นอยู่ถึงร้อยปีของคนผู้ทุศีล.

เทสนาวสาเน เต ปญฺจสตาปิ สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตๆ ปาปุณึสุ. สมฺปตฺตมหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา ชาตาติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุแม้ ๕๐๐ รูปเหล่านั้น บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา. ธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนผู้ประชุมกันแล.

อปเรน สมเยน สงฺกิจฺโจ อุปสมฺปทๆ ลภิตฺวา ทสวสฺโส หุตฺวา สามเณรๆ คณฺหิ. โส ปน ตสฺเสว ภาคิเนยฺโย อธิมุตฺตกสามเณโร นาม.

โดยสมัยต่อมา สังกิจจะได้อุปสมบทแล้วมีพรรษา ๑๐ จึงรับสามเณรไว้. ก็สามเณรนั้น เป็นหลานของท่านนั่นเอง ชื่ออธิมุตตกสามเณร. ที่นั้นพระเถระ

อถ นं เถโร ปริปุณฺณวสฺสกาเล อามนฺเตตฺวา “อุปสมฺปทं เต กริสฺสามิ, คจฺฉ, ญาตกานं สนฺติเก วสฺสปริมาณं ปุจฺฉิตฺวา เอหี”ติ อุยฺโยเชสิ.

เรียกสามเณรนั้นมาในเวลามีอายุครบปี กล่าวว่า “เราจักทำการอุปสมบทให้แก่เธอ เธอจงไป จงถามจำนวนอายุ(ปี) ในสำนักของพวกญาติแล้วกลับมา” แล้วก็ส่งไป.

โส มาตาปิตูนं สนฺติกं คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค ปญฺจสเตหิ โจเรหิ พลิกมฺมตฺถาย มาริยมาโน เตสं ธมฺมं เทเสตฺวา ปสนฺนจิตฺเตหิ “น เต อิมสฺมึ ฐาเน อมฺหากं อตฺถิภาโว กสฺสจิ อาโรเจตพฺโพ”ติ วิสฺสฏฺโฐ ปฏิปเถ มาตาปิตโร อาคจฺฉนฺเต ทิสฺวา ตเมว มคฺคं ปฏิปชฺชนฺตานปิ เตสं สจฺจं อนุรกฺขนฺโต นาโรเจสิ, เตสं โจเรหิ วิเหฐิยมานานं “ตุวมฺปิ โจเรหิ สทฺธึ เอกโต หุตฺวา มญฺเญ อมฺหากं นาโรเจสี”ติ วตฺวา ปริเทวนฺตานं, สทฺทं สุตฺวา เตสं มาตาปิตูนมฺปิ อนาโรจิตภาวं ญตฺวา ปสนฺนจิตฺตา ปพฺพชฺชं ยาจีสุ.

สามเณรนั้นไปสู่สำนักของมารดาบิดา ถูกโจร ๕๐๐ คนฆ่าเพื่อต้องการแก่พลีกรรมในระหว่างทาง แสดงธรรมแก่โจรเหล่านั้นแล้ว อันโจรมีจิตเลื่อมใสปล่อยไปด้วยพูดว่า “ท่านไม่พึงบอกว่าเราอยู่ในที่นี้ แก่ใคร ๆ” เห็นมารดาบิดาเดินสวนทางมา เมื่อรักษาสัจจะ ไม่บอกแก่มารดาและบิดาเหล่านั้นแม้ผู้ดำเนินไปตามทางนั้นนั่นเอง, เมื่อมารดาบิดาเหล่านั้น ถูกโจรเบียดเบียนอยู่ กล่าวคร่ำครวญอยู่ว่า “แม้ท่าน คงจะเป็นพวกเดียวกันกับพวกโจร จึงไม่บอกแก่พวกเรา”, พวกโจรฟังเสียงแล้วรู้ว่าสามเณรไม่บอกแม้แก่มารดาบิดาเหล่านั้นมีจิตเลื่อมใส ขอการบรรพชา.

โสปิ สงฺกิจฺจสามเณโร วิย เต สพฺเพ ปพฺพาเชตฺวา อุปชฺฌายสฺส

อธิมุตตกสามเณรแม้นั้น ทั้งหมดให้บวชแล้ว

ยังโจรเหล่านั้น เหมือนสังกิจจ-

สนฺติกำ อาเนตฺวา เตน สตฺถุ สามเณร มาสู่สำนักของพระอุปัชฌาย์ สนฺติกำ เปสิโต เต อาทาย คนฺตฺวา อันอุปัชฌาย์นั้นส่งไปยังสำนักของพระ-ตำ ปวตฺตึ อาโรเจสิ. สตฺถา "เอวำ ศาสดา พาภิกษุเหล่านั้นไปกราบทูล กิร ภิกฺขเว"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม เรื่องนั้น. พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุ ภนฺเต"ติ วุตฺเต ปุริมนเยเนว ทั้งหลาย ได้ทราบว่าอย่างนั้นหรือ ?" อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "อย่างนั้น อิมเมว คาถมาห พระเจ้าข้า" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิ แสดงธรรม โดยนัยก่อนนั่นแล ตรัส พระคาถานี้นั่นแลว่า

"โย จ วสฺสสตำ ชีเว "ก็บุคคลใดทุศีล มีจิตไม่ตั้งมั่น
ทุสฺสีโล อสมาหิโต พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี การเป็นอยู่
เอกาหำ ชีวิตำ เสยฺโย วันเดียวของบุคคลผู้มีศีล ผู้เพ่งโดย
สีลวนฺตสฺส ฌายิโน"ติ. ปกติ ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่
ร้อยปีของบุคคลผู้ทุศีลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น
นั้น".

อิทำปิ อิมิสฺสา คาถาย อธิมุตฺตก- ชื่อเรื่องอธิมุตตกสามเณรแม้นี้
สามเณรวตฺถุ นาม วุตฺตเมวาติ. ข้าพเจ้ากล่าวไว้แล้ว ด้วยคาถานี้แล.

สงฺกิจฺจสามเณรวตฺถุ นวมำ. เรื่องสังกิจจสามเณรที่ ๙ จบ.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ขานุโกณฺฑญฺญตฺเถรวตฺถุ

๑๑๑. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน.

๑๐. เรื่องพระขานุโกณฑัญญ-เถระ

๑๑๑. ก็บุคคลใด มีปัญญาทราม มีจิตไม่ตั้งมั่น พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว ของคนผู้มีปัญญา ผู้เพ่งโดยปกติ ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของคนผู้มีปัญญาทราม ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นนั้น.

๒๕๔๖-๑๒-๑๗ ๓:๑๗ น.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ขานุโกณฺฑญฺญตฺเถรวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต โกณฺฑญฺญตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

๑๐ เรื่องพระขานุโกณฑัญญเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระโกณฑัญญเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

โส กิร เถโร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา อรญฺเญ วิหรนฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา "สตฺถุ อาโรเจสฺสามี"ติ ตโต อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค กิลนฺโต มคฺคา โอกฺกมฺม เอกสฺมึ ปิฏฺฐิปาสาเณ นิสินฺโน ว ฌานํ สมาปชฺชิ. อเถกํ คามํ วิลุมฺปิตฺวา ปญฺจสตา โจรา อตฺตโน พลานุรูเปน ภณฺฑิกํ พนฺธิตฺวา สีเสนาทาย คจฺฉนฺตา ทูรํ คนฺตฺวา กิลนฺตรูปา "ทูรํ อาคตมฺห, อิมสฺมึ ปิฏฺฐิปาสาเณ วิสฺสมิสฺสามา"ติ มคฺคา โอกฺกมฺม ปิฏฺฐิปาสาณสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เถรํ ทิสฺวาปิ "ขาณุโก อยนฺ"ติ สญฺญิโน อเหสุ. อเถโก โจโร เถรสฺส สีเส ภณฺฑิกํ ฐเปสิ.

ดังได้สดับมา พระเถระนั้นเรียนกรรมฐานในสำนักของพระศาสดา อยู่ในป่าบรรลุอรหัตผลแล้ว คิดว่า "เราจักกราบทูลแด่พระศาสดา" เดินมาจากป่านั้น เหน็ดเหนื่อยในระหว่างทางแวะลงจากทาง นั่งเข้าฌานบนลานหินแห่งหนึ่ง. ครั้งนั้นโจร ๕๐๐ คน ปล้นบ้านแห่งหนึ่ง มัดห่อของตามสมควรแก่กำลังของตน เทินไว้บนหัวเดินไปอยู่ ครั้นเดินทางไปไกล ก็เหน็ดเหนื่อย คิดว่า "พวกเราเดินทางมาไกล จักพักเหนื่อยบนลานหินนี้" จึงแวะออกจากทางไปสู่ที่ใกล้ลานหิน แม้เห็นพระเถระแล้ว ได้มีความสำคัญว่า "นี้ เป็นตอไม้". ครั้งนั้น โจรคนหนึ่งวางห่อสิ่งของไว้บนศีรษะของพระเถระ.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปโร ตำ นิสฺสาย ภณฺฑิกำ ฐเปสิ. เอวำ ปญฺจสตาปิ โจรา ปญฺจหิ ภณฺฑิกสเตหิ เถรำ ปริกฺขิปิตฺวา สยำปิ นิปนฺนา นิทฺทายิตฺวา อรุณุคฺคมนกาเล ปพุชฺฌิตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ภณฺฑิกำ คณฺหนฺตา เถรำ ทิสฺวา "อมนุสฺโส"ติ สญฺญาย ปลายิตุำ อารภึสุ.

โจรคนอื่น ก็วางห่อสิ่งของพิงพระเถระนั้น. โจรแม้ทั้ง ๕๐๐ คน เอาห่อของทั้ง ๕๐๐ ห่อ ล้อมพระเถระไว้อย่างนี้ แม้ตัวเองก็นอนหลับ ในเวลาอรุณขึ้น ตื่นขึ้น หยิบเอาห่อของ ๆ ตน เห็นพระเถระเริ่มหนีไปด้วยเข้าใจว่า "เป็นอมนุษย์".

อถ เน เถโร อาห "มา ภายถ อุปาสกา, ปพฺพชิโต อหนฺ"ติ. เต เถรสฺส ปาทมูเล นิปชฺชิตฺวา "ขมถ ภนฺเต, มยำ ขาณุกสญฺญิโน อหุมฺหา"ติ เถรำ ขมาเปตฺวา, โจรเชฏฺฐเกน "อหำ อยฺยสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามี"ติ วุตฺเต เสสา "มยำปิ ปพฺพชิสฺสามา"ติ วตฺวา สพฺเพว เอกฉนฺทา หุตฺวา เถรำ ปพฺพชฺชำ ยาจึสุ. เถโร สงฺกิจฺจสามเณโร วิย สพฺเพปิ เต ปพฺพาเชสิ. ตโต ปฏฺฐาย "ขาณุโกณฺฑญฺโญ"ติ ปญฺญายิ.

ครั้งนั้น พระเถระกล่าวกับโจรเหล่านั้นว่า "พวกเธออย่ากลัวเลย อุบาสกทั้งหลาย, เราเป็นบรรพชิต". พวกโจรเหล่านั้น หมอบลงที่แทบเท้าพระเถระขอโทษพระเถระด้วยพูดว่า "ขอท่านให้อภัยโทษเถิด ขอรับ, พวกผมเข้าใจว่าเป็นตอไม้" เมื่อหัวหน้าโจรกล่าวว่า "ผมจักบวชในสำนักของพระผู้เป็นเจ้า" ที่เหลือกล่าวว่า "แม้พวกผมก็จักบวช" ทุกคนมีฉันทะเป็นอันเดียวกัน ขอการบวชกะพระเถระ. พระเถระให้โจรเหล่านั้นแม้ทั้งหมดบวชแล้วเหมือนสังกิจจสามเณร. ตั้งแต่นั้นมา พระเถระปรากฏชื่อว่า "ขาณุโกณฑัญญะ".

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส เตหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตฺถารา "กึ โกณฺฑญฺญ อนฺเตวาสิกา เต ลทฺธา"ติ วุตฺเต ตํ ปวตฺตึ อาโรเจสิ. สตฺถา "เอวํ กิร ภิกฺขเว"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อาม ภนฺเต, น โน อญฺญสฺส เอวรูโป อานุภาโว ทิฏฺรปุพฺโพ, เตนมฺห ปพฺพชิตา"ติ วุตฺเต "ภิกฺขเว เอวรูเป ทุปฺปญฺญกมฺเม ปติฏฺราย วสฺสสตมฺปิ ชีวิตโต อิทานิ โว ปญฺญาสมฺปทาย วตฺตมานานํ เอกาหมฺปิ ชีวิตํ เสยฺโย"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระเถระนั้น ไปสำนักพระศาสดา พร้อมกับภิกษุเหล่านั้น เมื่อพระศาสดาตรัสว่า "โกณฑัญญะ เธอได้อันเตวาสิกแล้วหรือ ?" จึงกราบทูลเรื่องนั้น. พระศาสดาตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่าอย่างนั้นหรือ ?" เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า "อย่างนั้น พระ-เจ้าข้า, พวกข้าพระองค์ ไม่เคยเห็นอานุภาพเห็นปานนี้ของคนอื่น, เพราะเหตุนั้น พวกข้าพระองค์จึงพากันบวช" ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ความเป็นอยู่แม้วันเดียวของพวกท่านผู้ประพฤติอยู่ในปัญญาสัมปทา ในบัดนี้ ประเสริฐกว่าการตั้งอยู่ในกรรมของคนผู้มีปัญญาทราม เห็นปานนี้แล้วมีชีวิตอยู่แม้ถึงร้อยปี" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระ-คาถานี้ว่า

๑๑๑. "โย จ วสฺสสตํ ชีเว
ทุปฺปญฺโญ อสมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปญฺญวนฺตสฺส ฌายิโน"ติ.

๑๑๑. "ก็บุคคลใดมีปัญญาทราม มีจิตไม่ตั้งมั่น พึงเป็นอยู่ถึงร้อยปี ความเป็นอยู่วันเดียว ของคนผู้มีปัญญา ผู้เพ่งโดยปกติ ประเสริฐกว่าการเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ของคนผู้มีปัญญาทราม ผู้มีจิตไม่ตั้งมั่นนั้น".

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **ทุปฺปญฺโญติ** นิปฺปญฺโญ. **ปญฺญวนฺตสฺสาติ** สปญฺญสฺส. **เสสํ ปุริมสทิสเมวาติ.**

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้มีปัญญาทราม** ได้แก่ ผู้ไม่มีปัญญา. คำว่า **ผู้มีปัญญา** ได้แก่ ผู้เป็นไปกับด้วยปัญญา. คำที่เหลือ เหมือนกับคำก่อนนั่นเทียวแล.

เทสนาวสาเน ปญฺจสตาปิ ภิกฺขู สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณึสุ, สมฺปตฺตมหาชนสฺสาปิ สาตฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสีติ.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุแม้ ๕๐๐ รูป บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา, พระธรรมเทศนา ได้มีประโยชน์แม้แก่มหาชนผู้ประชุมกันแล.

ขานุโกณฺฑญฺญตฺเถรวตฺถุ ทสมํ.

เรื่องพระขานุโกณฑัญญเถระที่ ๑๐ จบ.

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. สปฺปทาสตฺเถรวตฺถุ

๑๑๒. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
วีริยํ อารภโต ทฬฺหํ.

๑๑. เรื่องพระสัปปทาสเถระ

๑๑๒. ก็บุคคลใดเกียจคร้าน มีความเพียรเลว พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว ของบุคคลผู้ปรารภความเพียรอย่างมั่นคง ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของบุคคลผู้เกียจคร้าน ผู้มีความเพียรเลวนั้น.

คุณแสวง-คุณทวีป หาวัฒน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. สปฺปทาสตฺเถรวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ **ธมฺมเทสนํ** สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สปฺปทาสตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิเรโก กุลปุตฺโต สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท อปเรน สมเยน อุกฺกณฺจิตฺวา "มาทิสสฺส กุลปุตฺตสฺส ทิหิภาโว นาม น ยุตฺโต ปพฺพชฺชาย จตฺวา มรณมฺปิ เม เสยฺโย"ติ จินฺเตตฺวา อตฺตโน มรณุปายํ จินฺเตนฺโต วิจรติ.

อเถกทิวสํ ปาโตว นฺหาตฺวา กตภตฺตกิจฺจา ภิกฺขู วิหารํ คนฺตฺวา อคฺคิสาลาย สปฺปึ ทิสฺวา เอกสฺมึ กุเฏ ปกฺขิปิตฺวา กุฏึ ปิทหิตฺวา อาทาย วิหารา นิกฺขมึสุ. อุกฺกณฺจิตภิกฺขุปิ ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา อาคจฺฉนฺโต เต ภิกฺขู ทิสฺวา "กึ อิทํ อาวุโส"ติ ปุจฺฉิตฺวา "สปฺปิ อาวุโส"ติ วุตฺเต "อิมินา กึ

๑๑. เรื่องพระสัปปทาสเถระ

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระสัปปทาสเถระ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ได้ฟังมาว่า กุลบุตรคนหนึ่งในกรุงสาวัตถีฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา บวชแล้ว ได้อุปสมบท โดยสมัยอื่น กระสันแล้ว คิดว่า "ชื่อว่าความเป็นคฤหัสถ์ แห่งกุลบุตรผู้เช่นเรา ไม่เหมาะสม, การดำรงอยู่ในการบรรพชาแล้วตายของเราประเสริฐ" จึงเที่ยวคิดหาอุบาย เพื่อฆ่าตัวตาย.

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง ภิกษุทั้งหลายสรงน้ำแต่เช้าตรู่ ทำภัตกิจเสร็จแล้วไปวิหาร เห็นงูในโรงไฟ แล้วจับใส่เข้าไว้ในหม้อใบหนึ่ง ปิดหม้อถือเอาออกไปจากวิหาร. แม้ภิกษุผู้กระสันทำภัตกิจแล้วกำลังเดินมาอยู่ เหลือบเห็นภิกษุเหล่านั้น ถามว่า "คุณ นี้อะไร?" เมื่อภิกษุเหล่านั้น บอกว่า "งู ครับคุณ" จึงถามว่า "พวกท่านจักเอางูตัวนี้ไป

คุณวิรี ปัจฉิมานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กริสฺสถา"ติ "ฉฑฺเฑสฺสาม นนฺ"ติ เตสํ วจนํ สุตฺวา "อิมินา อตฺตานํ ฑหาเปตฺวา มริสฺสามี"ติ อหํ นํ ฉฑฺเฑสฺสามี"ติ เตสํ หตฺถโต กุฏฺ คเหตฺวา เอกสฺมึ ฐาเน นิสินฺโน เตน สปฺเปน อตฺตานํ ฑหาเปสิ. สปฺโป ฑหิตุ น อิจฺฉติ. โส กุเฏ หตฺถํ โอตาเรตฺวา อิโต จิโต จ อาโลเลติ, สปฺปสฺส มุขํ วิวริตฺวา องฺคุลึ ปกฺขิปติ. เนว นํ สปฺโป ฑหิ. โส "นายํ อาสีวิโส, ฆรสปฺโป"ติ ตํ ปหาย วิหารํ อคมาสิ.

กริสฺสถา"ติ "ฉฑฺเฑสฺสาม นนฺ"ติ ทำอะไร ?" ฟังคำของภิกษุเหล่านั้นว่า เตสํ วจนํ สุตฺวา "อิมินา อตฺตานํ ฑหาเปตฺวา มริสฺสามี"ติ "เราจักทิ้งมัน" คิดว่า "เราจักให้งูตัวนี้ กัดตัวเองตาย" แล้วกล่าวว่า "พวกท่าน จงนำมา, เราจักทิ้งมัน" แล้วถือเอาหม้อจากมือของภิกษุเหล่านั้น นั่ง ณ ที่แห่งหนึ่ง ยังงูนั้นให้กัดตัวเอง. งูนั้นไม่ปรารถนาจะกัด. ภิกษุนั้น ล้วงมือลงไปในหม้อ คนดูข้างโน้นข้างนี้, อ้าปากงู ซุกนิ้วมือเข้าไป. งูก็ไม่กัดท่านเลย. ภิกษุนั้น คิดว่า "งูตัวนี้ไม่ใช่งูพิษ, เป็นงูเรือน" จึงทิ้งมันแล้วได้ไปวิหาร.

อถ นํ ภิกฺขู "ฉฑฺฑิโต เต อาวุโส สปฺโป"ติ อาหํสุ. "น โส สปฺโป, ฆเร สปฺโป เอโส"ติ. "สปฺโปเอว อาวุโส, มหนฺตํ ผณํ กตฺวา สุสุมายนฺโต ทุกฺเขน อเมฺหหิ คหิโต, กึการณา ตฺวํ เอวํ วเทสี"ติ. "อหํ อาวุโส เตน องฺคํ ฑหาเปนฺโตปิ มุเข องฺคุลึ ปกฺขิปนฺโตปิ ตํ ฑหาเปตุ นาสกฺขินฺ"ติ. ตํ สุตฺวา ภิกฺขู ตุณฺหี อเหสุ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายกล่าวกับท่านว่า "ท่านทิ้งงูแล้วหรือ คุณ ?". ภิกษุผู้กระสัน กล่าวว่า "งูตัวนั้น ไม่ใช่งู (มีพิษ) มันเป็นงูเรือน". ภิกษุทั้งหลายกล่าวว่า "ท่านอาวุโส งู(มีพิษ)นั่นเองแผ่พังพานใหญ่ ขู่เสียงฟู่ฟู่ พวกผมจับได้ยาก, ท่านกล่าวอย่างนี้เพราะเหตุอะไร ?". ภิกษุผู้กระสัน กล่าวว่า "ท่านอาวุโส ผมให้มันกัดอวัยวะบ้าง ซุกนิ้วมือเข้าไปในปากบ้าง ไม่สามารถ

คุณวิรี ปัจฉิมานนท์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ให้มันกัดได้". ภิกษุทั้งหลาย ฟังคำนั้นแล้ว ได้นิ่งเสีย.

อเถกทิวสๆ นฺหาปิโต เทฺว ตโย ขุเร อาทาย วิหารๆ คนฺตฺวา เอกๆ ภูมิยๆ ฐเปตฺวา เอเกน ภิกฺขูนๆ เกเส โอหาเรติ. โส ภูมิยๆ ฐปิตๆ ขุรๆ คเหตฺวา "อิมินา ตีวๆ ฉินฺทิตฺวา มริสฺสามี"ติ เอกสฺมึ รุกฺเข ตีวๆ อุปนิธาย ขุรธารๆ คลนาฬิยๆ กตฺวา ฐิโต อุปสมฺปทกาลโต ปฏฺฐาย สีลๆ อาวชฺเชนฺโต วิมลจนฺทมณฺฑลมิว สุโธตมณิขณฺฑมิว จ นิมฺมลๆ สีลๆ อทฺทส. ตสฺส ตๆ โอโลเกนฺตสฺส สกลสรีรๆ ผรนฺตา ปีติ อุปฺปชฺชิ. โส ปีตึ วิกฺขมฺเภตฺวา วิปสฺสนๆ วฑฺเฒตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตๆ ปตฺวา ขุรๆ อาทาย วิหารมชฺฌๆ ปาวิสิ.

ครั้นภายหลังวันหนึ่ง ช่างกัลบกถือเอามีดโกน ๒-๓ เล่ม ไปวิหาร วางมีดโกนเล่มหนึ่งไว้บนพื้นดิน เอามีดโกนอีกเล่มหนึ่งปลงผมภิกษุ. ภิกษุผู้กระสันนั้น ถือเอามีดโกนที่วางไว้บนพื้นดิน คิดว่า "เราจักเอามีดโกนเล่มนี้เชือดคอตาย" ยืนเอาคอพิงไว้ที่ต้นไม้ต้นหนึ่ง เอาคมมีดโกนจ่อไว้ที่ก้านคอระลึกถึงศีล ตั้งแต่กาลอุปสมบท ได้เห็นศีลหมดมลทิน เพียงดังดวงจันทร์ปราศจากมลทิน และเพียงดังดวงมณีที่ขัดดีแล้ว. เมื่อท่านตรวจดูศีลนั้นอยู่ ปีติเกิดขึ้นแผ่ซ่านไปทั่วสรีระ. ท่านข่มปีติไว้ได้ เจริญวิปัสสนา บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ถือเอามีดโกนเข้าไปท่ามกลางวิหาร.

อถ นๆ ภิกฺขู "กหๆ คโต อาวุโส"ติ ปุจฺฉิสุ. "อิมินา ขุเรน คลนาฬึ ฉินฺทิตฺวา มริสฺสามี'ติ คโตมฺหิ อาวุโส"ติ. "อถ กสฺมา น มโตสี"ติ. "อิทานิมฺหิ สตฺถๆ อาหริตุๆ

ครั้งนั้นภิกษุทั้งหลาย ถามท่านว่า "ท่านผู้อาวุโส ท่านจะไปไหน ?". ภิกษุผู้กระสันกล่าวว่า "คุณ ผมไปด้วยคิดว่า 'จักเอามีดโกนเล่มนี้เชือดก้านคอตาย". ภิกษุทั้งหลายถามว่า "เมื่อเป็นเช่นนั้น

อภพฺโพ ชาโต, อหํ หิ 'อิมินา ขุเรน คลนาฬึ ฉินฺทิสฺสามี'ติ ญาณขุเรน สพฺพกิเลเส ฉินฺทิน"ติ.

ท่านไม่ตายเพราะเหตุอะไร ?". ภิกษุผู้กระสันกล่าวว่า "บัดนี้ ผมไม่ควรเพื่อนำศัสตรามา, ด้วยว่า ผมคิดว่า 'จักเอามีดโกนเล่มนี้เชือดก้านคอ' แล้วตัดกิเลสทั้งหมดได้ด้วยมีดโกนคือญาณ".

ภิกฺขู "อยํ อภูเตน อญฺญํ พฺยากโรตี"ติ ภควโต อาโรเจสุ. ภควา เตสํ วจนํ สุตฺวา อาห "น ภิกฺขเว ขีณาสวา นาม สหตฺถา อตฺตานํ ชีวิตา โวโรเปนฺตี"ติ. "ภนฺเต ตุเมฺห อิมํ 'ขีณาสโว'ติ วเทถ, เอวํ อรหตฺตุปนิสฺสยสมฺปนฺโน ปนายํ กสฺมา อุกฺกณฺฐิโต, กิมสฺส อรหตฺตุปนิสฺสยการณํ กสฺมา โส สปฺโปเอว ตํ น ฑสี"ติ.

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคว่า "ภิกษุนี้ พยากรณ์ อรหัตผลด้วยคำไม่เป็นจริง". พระผู้มีพระภาคทรงสดับคำของภิกษุเหล่านั้นแล้ว ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ธรรมดาพระขีณาสพไม่ปลงตัวเอง(ไม่ฆ่าตัวตาย)จากชีวิตด้วยมือของตน". ภิกษุทั้งหลายทูลถามว่า "พระเจ้าข้า พระองค์ตรัสภิกษุนี้ว่า 'เป็นพระขีณาสพ' ก็ภิกษุนี้สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัยแห่งพระอรหัตอย่างนี้ กระสันแล้วเพราะเหตุอะไร ? อะไรเป็นเหตุอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของเธอ ? งูนั้นไม่กัดท่านเพราะเหตุอะไร ?".

"ภิกฺขเว โส ตาว สปฺโป อิมสฺส อิโต ตติเย อตฺตภาเว ทาโส อโหสิ, โส อตฺตโน สามิกสฺส สรีรํ ฑสิตุํ น อุสฺสหี"ติ. เอวํ ตาว เตสํ สตฺถา เอกํ การณํ

พระศาสดาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย งูนั้นได้เป็นทาสของภิกษุนี้ในอัตภาพที่ ๓ แต่อัตภาพนี้ก่อน งูนั้นไม่อาจกัดสรีระของเจ้านายของตน". พระศาสดา ตรัสบอกเหตุอย่างหนึ่ง แก่ภิกษุเหล่านั้น ด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาจิกฺขิ. ตโต ปฏฺฐาย จ โส ภิกฺขุ สปฺปทาโส นาม ชาโต.

ประการอย่างนี้ก่อน. ก็ตั้งแต่นั้นมา ภิกษุนั้นชื่อว่าสัปปทาส.

กสฺสปพุทฺธกาเล กิเรโก คหปติปุตฺโต สตฺถุ ธมฺมกถํ สุตฺวา อุปฺปนฺนสํเวโค ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท, อปเรน สมเยน อนภิรติยา อุปฺปนฺนาย เอกสฺส สหายกสฺส ภิกฺขุโน อาโรเจสิ. โส ตสฺส อภิณฺหํ คิหิภาเว อาทีนวํ กเถสิ. ตํ สุตฺวา อิตโร สาสเน อภิรมิตฺวา ปุพฺเพ อนภิรติกาเล มลคฺคหิเต สมณปริกฺขาเร เอกสฺมึ โสณฺฑิตีเร นิมฺมเล กโรนฺโต นิสีทิ. สหายโกปิสฺส สนฺติเกเยว นิสินฺโน.

ได้ยินว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ บุตรของคฤหบดีคนหนึ่ง ฟังธรรมกถาของพระศาสดาเกิดความสังเวช บวชแล้วได้อุปสมบทแล้ว โดยสมัยต่อมา เมื่อความไม่ยินดีเกิดขึ้น จึงบอกแก่ภิกษุผู้เป็นสหายรูปหนึ่ง. ภิกษุผู้สหายนั้นกล่าวโทษในความเป็นคฤหัสถ์ แก่ภิกษุนั้นอยู่เป็นประจำ. ภิกษุนอกนี้ฟังคำนั้นแล้ว ยินดียิ่งในพระศาสนา นั่งขัดสมณบริขารที่สนิมจับ ในเวลาไม่ยินดีในกาลก่อนให้หมดสนิม ใกล้ขอบสระแห่งหนึ่ง. แม้สหายของภิกษุนั้น นั่งอยู่ในที่ใกล้นั่นเอง.

อถ นํ โส เอวมาห "อหํ อาวุโส อุปฺปพฺพชนฺโต อิเม ปริกฺขาเร ตุยฺหํ ทาตุกาโม อโหสินฺ"ติ. โส โลภํ อุปฺปาเทตฺวา จินฺเตสิ "อิมินา มยฺหํ ปพฺพชิเตน วา อุปฺปพฺพชิเตน วา โก อตฺโถ, น อิทานิ ปริกฺขาเร นาเสสฺสามี"ติ.

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นกล่าวกับสหายนั้นอย่างนี้ว่า "คุณ ผมเมื่อสึก ปรารถนาจะถวายสมณบริขารเหล่านี้แก่ท่าน". ภิกษุผู้สหายนั้น ให้ความโลภเกิดขึ้น คิดว่า "ประโยชน์อะไรของเราด้วยภิกษุนี้ผู้บวชอยู่หรือสึกแล้ว, บัดนี้ เราจักไม่ยังบริขารให้ฉิบหาย".

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส ตโต ปฏฺฐาย “กินฺทานิ อาวุโส อมฺหากํ ชีวิเตน, เย มยํ กปาลหตฺถา ปรกุเลสุ ปิณฺฑาย จราม, ปุตฺตทาเรหิ สทฺธึ อลฺลาปสลฺลาปํ น กโรมา”ติ อาทีนิ วทนฺโต ติหิภาวสฺส คุณํ กเถสิ. โส ตสฺส กถํ สุตฺวา ปุน อุกฺกณฺจิโต หุตฺวา จินฺเตสิ “อยํ มยา ‘อุกฺกณฺจิโตมฺหี’ติ วุตฺเต ปฐมํ ติหิภาเว อาทีนวํ กเถตฺวา อิทานิ อภิณฺหํ คุณํ กเถสิ, กินฺนุ โข การณนฺ”ติ จินฺเตนฺโต “อิเมสุ สมณปริกฺขาเรสุ โลเภนา”ติ ญตฺวา สยเมว อตฺตโน จิตฺตํ นิวตฺเตสิ.

ตั้งแต่นั้นมา สหายนั้นกล่าวคำว่า “ท่านผู้มีอายุ บัดนี้ จะมีประโยชน์อะไร ด้วยชีวิตของเราทั้งหลาย ผู้ถือกระเบื้องอยู่ในมือ เที่ยวไปเพื่อก้อนข้าวในตระกูลอื่น พวกเราจะไม่ทำการสนทนาปราศัยกับด้วยบุตรและภรรยา” ดังนี้เป็นต้น กล่าวคุณความดีของภาวะแห่งคฤหัสถ์. ภิกษุนั้น ฟังคำของสหายนั้นแล้ว กระสันขึ้นอีก คิดว่า “ภิกษุนี้ เมื่อเราพูดว่า ‘ผมกระสันขึ้นแล้ว’ ก็กล่าวโทษในภาวะแห่งคฤหัสถ์ก่อน บัดนี้กล่าวคุณความดีอยู่เนือง ๆ, จักมีเหตุอะไรหนอแล” รู้แล้วว่า “เพราะความโลภในสมณบริขารเหล่านี้” จึงยังจิตของตนให้กลับแล้วด้วยตัวเองนั่นเทียว.

เอวมสฺส กสฺสปพุทฺธกาเล เอกสฺส ภิกฺขุโน อุกฺกณฺฐาปิตตฺตา อิทานิ อนภิรติ อุปฺปนฺนา. โย ปน เตน ตทา วีสติวสฺสสหสฺสานิ สมณธมฺโม กโต, สฺวสฺส เอตรหิ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสโย ชาโตติ.

บัดนี้ ความไม่ยินดีเกิดขึ้นแล้วแก่ภิกษุนั้น เพราะภิกษุรูปหนึ่ง อันตนให้กระสันขึ้นในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่ากัสสปะ ด้วยประการอย่างนี้. ก็สมณธรรมที่ภิกษุนั้นบำเพ็ญไว้ถึง ๒ หมื่นปี ในกาลนั้น เกิดเป็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของภิกษุนั้น ในกาลบัดนี้แล.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิมมตฺถํ เต ภิกฺขู ภควโต สนฺติกา สุตฺวา อุตฺตรีปิ ปุจฺฉิสุ "ภนฺเต อยํ กิร ภิกฺขุ ขุรธารํ คหนาหิยํ กตฺวา จิตโก ว อรหตฺตํ ปาปุณิ, อุปฺปชฺชติ นุ โข เอตฺตเกน ขเณน อรหตฺตมคฺโค"ติ. "อาม ภิกฺขเว, อารทฺธวีริยสฺส ภิกฺขุโน ปาทํ อุกฺขิปิตฺวา ภูมิยํ ฐเปนฺตสฺส, ปาเท ภูมิยํ อปฺปตฺเตเยว, อรหตฺตมคฺโค อุปฺปชฺชติ, กุสีตปุคฺคลสฺส หิ วสฺสสตมฺปิ ชีวิตโต อารทฺธวีริยสฺส ขณมตฺตมฺปิ ชีวิตํ เสยฺโย"ติ อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ภิกษุเหล่านั้น ฟังความนี้จากสำนักของพระศาสดา ทูลถามแม้ให้ยิ่งว่า "พระเจ้าข้า ได้ยินว่าภิกษุนี้ ยืนเอาคมมีดโกนจ่อที่ก้านคอ บรรลุอรหัตผลแล้ว, อรหัตมรรคเกิดขึ้นด้วยขณะเพียงเท่านี้หรือหนอแล ?". พระศาสดาตรัสว่า "อย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุผู้ปรารภความเพียรยกเท้าขึ้นวางไว้บนพื้นดิน เมื่อเท้ายังไม่ถึงพื้นดินเลย อรหัตมรรคก็เกิดขึ้นได้, ก็ความเป็นอยู่แม้ชั่วขณะหนึ่ง ของคนผู้ปรารภความเพียร ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของคนผู้เกียจคร้าน" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๑๒. "โย จ วสฺสสตํ ชีเว
กุสีโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
วีริยํ อารภโต ทฬฺหนฺ"ติ.

๑๑๒. "ก็บุคคลใดเกียจคร้านมีความเพียรเลว พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียวของบุคคลผู้ปรารภความเพียรอย่างมั่นคง ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของบุคคลผู้เกียจคร้าน ผู้มีความเพียรอันเลวนั้น".

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตฺถ **กุสีโตติ** กามวิตกฺกาทีหิ ตีหิ วิตกฺเกหิ วีตินามกปุคฺคโล. **หีนวีริโยติ** นิพฺพีริโย. **วีริยมารภโต ทฬฺหนฺติ** ทุพฺพิธํ ฌานํ นิพฺพตฺตนสมตฺถํ ถิรํ วีริยํ อารภนฺตสฺส. เสสํ ปุริมสทิสเมว.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้** บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้เกียจคร้าน** ความว่า บุคคลผู้ให้กาลล่วงไป ด้วยวิตก ๓ มีกามวิตกเป็นต้น. คำว่า **ผู้มีความเพียรเลว** ได้แก่ ผู้ไม่มีความเพียร. คำว่า **ผู้ปรารภความเพียรอย่างมั่นคง** ได้แก่ ผู้ปรารภความเพียรอันมั่นคงเพื่อให้ฌาน ๒ อย่างเกิด. คำที่เหลือเหมือนกับคำก่อนนั่นแล.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติ-ผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบเทศนา คนเป็นจำนวนมาก บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

สปฺปทาสตฺเถรวตฺถุ เอกาทสมํ.

เรื่องพระสัปปทาสเถระที่ ๑๑ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๒. ปฏาจาราวตฺถุ

๑๑๓. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
อปสฺสํ อุทยพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต อุทยพฺพยํ.

๑๒. เรื่องนางปฏาจารา

๑๑๓. ก็บุคคลใด ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว ของบุคคลผู้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป ประเสริฐกว่า ความเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ปี ของคนผู้ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๒. ปฏาจาราวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต ปฏาจาราเถรี อารพฺภ กเถสิ.

สา กิร สาวตฺถิยํ จตฺตาฬีสโกฏิวิภวสฺส เสฏฺฐิโน ธีตา อโหสิ อภิรูปา. ตํ โสฬสวสฺสุทฺเทสิกกาเล สตฺตภูมิกปาสาทสฺส อุปริตเล รกฺขนฺตา วาเสสุ. เอวํ สนฺเตปิ สา เอเกน อตฺตโน จุฬุปฏฺฐาเกน สทฺธึ วิปฺปฏิปชฺชิ. อถสฺสา มาตาปิตโร สมชาติกุเล เอกสฺส กุมารสฺส ปฏิสฺสุณิตฺวา วิวาหทิวสํ ฐเปสุ. ตสฺมึ อุปกฏฺเฐ สา ตํ จุฬุปฏฺฐากํ อาห "มํ กิร อสุกกุลสฺส นาม ทสฺสนฺติ, มม ปติกุลํ คตกาเล มม ปณฺณาการํ คเหตฺวา อาคโตปิ ตตฺถ ปเวสนํ น ลภิสฺสสิ, สเจ เต มยิ สิเนโห อตฺถิ, อิทาเนว มํ คเหตฺวา เยน วา เตน วา ปลายสฺสู"ติ.

๑๒. เรื่องนางปฏาจารา

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภพระปฏาจาราเถรี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ได้ยินว่า นางปฏาจารานั้นเป็นธิดาของเศรษฐี ผู้มีสมบัติถึง ๔๐ โกฏิ ในกรุงสาวัตถี มีรูปร่างสวยงาม. ในเวลามีอายุ ๑๖ ปี มารดาบิดาเมื่อจะรักษา ให้นางอยู่พื้นชั้นบนปราสาท ๗ ชั้น. แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น นางก็ยังสมคบกับคนใช้คนหนึ่งของตน. ครั้งนั้น มารดาบิดาของนางยกให้แก่กุมารคนหนึ่งในตระกูลที่มีชาติเหมาะสมกัน กำหนดวันวิวาหะ. เมื่อวันวิวาหะนั้น ใกล้เข้ามาแล้ว นางกล่าวกับคนใช้นั้นว่า "ได้ยินว่า มารดาบิดา ยกฉันให้แก่ตระกูลชื่อโน้น, ในเวลาฉันไปสู่ตระกูลผัวท่านถือเอาเครื่องบรรณาการเพื่อฉันแม้มาแล้ว จักไม่ได้เข้าไปในที่นั้น, ถ้าท่านยังรักฉันไซร้, จงพาฉันหนีไปโดยทางใดทางหนึ่ง บัดนี้นั่นเทียว".

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส "สาธุ ภทฺเท"ติ "เตนหิ เสฺว ปาโต นครทฺวารสฺส อสุกฏฺฐาเน นาม รสฺสามิ, ตฺวํ เอเกน อุปาเยน นิกฺขมิตฺวา ตตฺถ อาคจฺเฉยฺยาสี"ติ วตฺวา ทุติยทิวเส สงฺเกตฏฺฐาเน อฏฺฐาสิ.

คนรับใช้นั้นกล่าวว่า "ดีละ หล่อน" แล้วกล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น เรา จักยืนอยู่ในที่ชื่อโน้นแห่งประตูพระนคร แต่เช้าในวันพรุ่งนี้, เธอออกไปโดยอุบายอย่างหนึ่ง พึงมาในที่นั้น" ได้ยืนอยู่ในที่ที่นัดกันไว้ ในวันที่ ๒.

สาปิ ปาโต ว กิลิฏฺฐวตฺถํ นิวาเสตฺวา เกเส วิกฺกีริตฺวา กุณฺฑเกน สรีรํ มกฺเขตฺวา กุฏฺฐึ อาทาย ทาสีหิ สทฺธึ ติตฺถํ คจฺฉนฺตี วิย ฆรา นิกฺขมิตฺวา ตํ ฐานํ อคมาสิ. โส ตํ อาทาย ทูรํ คนฺตฺวา เอกสฺมึ คาเม นิวาสํ กปฺเปตฺวา อรญฺเญ เขตฺตํ กสิตฺวา ทารุปณฺณาทีนิ อาหรติ. อิตรา กุเฏน อุทกํ อาหริตฺวา สหตฺถา โกฏฺฏนปจนาทีนิ กโรนฺตี อตฺตโน ปาปสฺส ผลํ อนุโภสิ. อถสฺสา กุจฺฉิยํ คพฺโภ สณฺฐาสิ. สา ปริปุณฺณคพฺภา "อิธ เม โกจิ อุปการโก นตฺถิ, มาตาปิตโร นาม ปุตฺเตสุ มุทุหทยา โหนฺติ, เตสํ มํ สนฺติกํ เนหิ, ตตฺถ เม คพฺภวุฏฺฐานํ ภวิสฺสตี"ติ สามิกํ ยาจิ.

ฝ่ายธิดาเศรษฐีนั้น นุ่งผ้าเก่าแต่เช้า สยายผมเอารำทาตัว ถือเอาหม้อ ทำท่าเหมือนไปท่าน้ำกับนางทาสี ออกจากเรือนได้ไปยังที่นั้น. คนรับใช้นั้นพาเอานางไปไกล สำเร็จการอยู่ในบ้านหลังหนึ่ง ไถนาในป่า นำฟืนและผักเป็นต้นมา. ธิดาของเศรษฐีนอกนี้ เอาหม้อน้ำตักน้ำมา ทำกิจมีการตำข้าวและหุงข้าวเป็นต้น ด้วยมือตนเอง เสวยผลบาปของตน. ต่อมานางตั้งครรภ์. นางมีครรภ์แก่เต็มที่แล้ว อ้อนวอนสามีว่า "เราไม่มีใคร ๆ ผู้อุปการะในที่นี้ ชื่อว่ามารดาบิดามีหทัยอ่อนโยนในบุตร, ท่านจงนำฉันไปสู่สำนักของมารดาบิดาเหล่านั้น, ฉันจักคลอดลูกในที่นั้น".

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส "กึ ภทฺเท กเถสิ, มํ ทิสฺวา กเถสิ, มํ ทิสฺวา สามีนั้นห้ามว่า "หล่อน เธอกล่าวอะไร
ตว มาตาปิตโร วิวิธานิ กมฺมกรณานิ มารดาบิดาของเธอ เห็นฉันแล้วพึงทำ
กเรยฺยุ, น สกฺกา มยา ตตฺถ การลงโทษต่าง ๆ, ฉันไม่อาจไปในที่นั้น
คนฺตุนฺ"ติ ปฏิกฺขิปิ. ได้".

สาปิ ปุนปฺปุนํ ยาจิตฺวาปิ ยาจนฺ ฝ่ายภรรยานั้น แม้อ้อนวอนแล้ว ๆ เล่า ๆ
อลภมานา ตสฺส อรญฺญํ คตกาเล เมื่อไม่ได้การอ้อนวอน ในเวลาที่สามี
ปฏิวิสฺสเก อามนฺเตตฺวา "สเจ โส นั้นไปป่า เรียกคนคุ้นเคยมา กล่าวว่า
อาคนฺตฺวา มํ อปสฺสนฺโต 'กหํ "ถ้าสามีนั้นมาไม่เห็นฉัน จักถามว่า
คตา'ติ ปุจฺฉิสฺสติ, มม อตฺตโน 'หล่อนไปไหน' ท่านทั้งหลาย พึงบอกว่า
กุลฆรํ คตภาวํ อาจิกฺเขยฺยาถา"ติ ฉันไปเรือนตระกูลของตน" จึงปิดประตู
วตฺวา เคหทฺวารํ ปิทหิตฺวา เรือนแล้วก็หลีกไป. สามีแม้นั้น มาแล้ว
ปกฺกามิ. โสปิ อาคนฺตฺวา ตํ ไม่เห็นนาง ถามคนคุ้นเคยกัน ฟังเรื่อง
อปสฺสนฺโต ปฏิวิสฺสเก ปุจฺฉิตฺวา ตํ นั้นแล้ว ติดตามไปด้วยคิดว่า "เราจัก
ปวตฺตึ สุตฺวา "นิวตฺเตสฺสามิ ยังนางให้กลับ" พบนางแล้ว แม้
นนฺ"ติ อนุพนฺธิตฺวา ตํ ทิสฺวา อ้อนวอนอยู่นานัปการ ก็ไม่อาจให้
นานปฺปการํ ยาจิยมาโนปิ นิวตฺเตตุํ นางกลับได้.
นาสกฺขิ.

อถสฺสา เอกสฺมึ ฐาเน กมฺมชวาตา ครั้งนั้น ลมกัมมัชวาต(ลมเกิดแต่กรรม)
จลึสุ. สา เอกํ คจฺฉนฺตรํ ปวิสิตฺวา ของนางปั่นป่วนแล้วในที่แห่งหนึ่ง. นาง
"สามิ กมฺมชวาตา เม จลิตา"ติ เข้าไประหว่างพุ่มไม้พุ่มหนึ่ง กล่าวว่า
วตฺวา ภูมิยํ นิปชฺชิตฺวา สมฺปริวตฺต- "พี่ ลมกัมมัชวาตของฉันปั่นป่วนแล้ว"
มานา กิจฺเฉน ทารกํ วิชายิตฺวา นอนกลิ้งเกลือกบนแผ่นดิน คลอดทารก
"ยสฺสตฺถายาหํ กุลฆรํ คจฺเฉยฺยํ, ได้โดยยากคิดว่า "เราไปยังเรือนตระกูล

โส อตฺโถ นิปฺผนฺโน"ติ ปุนเทว เตน สทฺธึ เคหํ อาคนฺตฺวา วาสํ กปฺเปสิ.

เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์นั้น สำเร็จแล้ว" จึงกลับมาสู่เรือนกับด้วยสามีนั้นอีกเหมือนเดิม สำเร็จการอยู่แล้ว.

ตสฺสา อปเรน สมเยน ปุนคพฺโภ ปติฏฺฐหิ. สา ปริปุณฺณคพฺภา ปุริมนเยเนว สามิกํ ยาจิตฺวา ยาจนํ อลภมานา ปุตฺตมงฺเกนาทาย ตเถว ปกฺกมิตฺวา เตน อนุพนฺธิตฺวา ทิฏฺฐาปิ นิวตฺติตุํ น อิจฺฉติ. อถ เตสํ คจฺฉนฺตานํ มหาอกาลเมโฆ อุทปาทิ. สมนฺตา วิชฺชุลตาหิ อาทิตฺตํ วิย เมฆตฺถนิเตหิ ภิชฺชมานํ วิย ธารานิปาตนิรนฺตรํ นภํ อโหสิ.

โดยสมัยอื่นอีก นางก็ตั้งครรภ์อีก. ธิดาเศรษฐีนั้น มีครรภ์แก่เต็มที่แล้ว อ้อนวอนสามีโดยนัยก่อนนั่นเอง เมื่อไม่ได้การอ้อนวอน อุ้มบุตรใส่สะเอวหลีกไปเหมือนอย่างนั้น แม้อันสามีนั้นติดตามพบแล้ว ไม่ปรารถนาจะกลับ. ครั้งนั้น เมื่อชนเหล่านั้นเดินไปอยู่ มหาเมฆไม่ใช่ฤดูกาลเกิดขึ้นแล้ว. ท้องฟ้าได้มีสายธารตกลงติดต่อกันโดยรอบเหมือนถูกสายฟ้าแผดเผาอยู่ เหมือนแตกไปด้วยเสียงคำรามของเมฆ.

ตสฺมึ ขเณ ตสฺสา กมฺมชวาตา จลึสุ. สา สามิกํ อามนฺเตตฺวา "สามิ กมฺมชวาตา จลิตา, น สกฺโกมิ สณฺฐาเรตุ, อโนวสฺสกฏฺฐานํ เม ชานาหี"ติ อาห. โส หตฺถคตาย วาสิยา อิโต จิโต จ อุปธาเรนฺโต เอกสฺมึ วมฺมิกมตฺถเก ชาตคุมฺพํ ทิสฺวา ฉินฺทิตุํ อารภิ.

ลมกัมมัชวาตของนางปั่นป่วนแล้ว ในขณะนั้น. นางเรียกสามีมา กล่าวว่า "พี่ ลมกัมมัชวาตปั่นป่วนแล้ว, ฉันไม่อาจทนไหว, ท่านจงรู้สถานที่ฝนไม่รั่วรดฉันเถิด". สามีนั้น มีมีดอยู่ในมือตรวจดูข้างโน้นและข้างนี้ เห็นพุ่มไม้ที่เกิดอยู่บนจอมปลวกแห่งหนึ่ง เริ่มจะตัด.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อถ นं วมฺมิกโต นิกฺขมิตฺวา โฆรวิโส อาสีวิโส ฑสิ. ตสฺมึ ขเณเยวสฺส สรีรं อนฺโต สมุฏฺฐิตาหิ อคฺคิชาลาหิ ฑยฺหมานं วิย นีลวณฺณं หุตฺวา ตตฺเถว ปติ. อิตราปิ มหาทุกฺขं อนุภวมานา ตสฺสาคมนं โอโลเกนฺตีปิ ตं อทิสฺวา ว อปรภิ ปุตฺตं วิชายิ. เทฺว ทารกา วาตวุฏฺฐิเวคं อสหมานา มหาวิรวं วิรวนฺติ.

ทีนั้น อสรพิษร้ายเลื้อยออกจากจอมปลวก กัดเขาแล้ว. ในขณะนั้นนั่นเอง สรีระของเขามีสีเขียว ดุจถูกเปลวไฟตั้งขึ้นในภายในเผาอยู่ ล้มลงในที่นั้นนั่นเอง. ธิดาเศรษฐีแม้นอกนี้ ได้เสวยทุกข์อย่างใหญ่หลวง แม้แลดูการมาแห่งสามี ไม่เห็นสามีนั้นเลย คลอดบุตรแม้อีกคน. ทารกทั้ง ๒ คน ไม่อาจทนกำลังแห่งลมและฝนได้ ร้องเสียงลั่น.

สา อุโภปิ เต อุทรนฺตเร กตฺวา ทฺวีหิ ชณฺณุเกหิ เจว หตฺเถหิ จ ภูมิยं อุปฺปีเฬตฺวา ฐิตา ว รตฺตึ วีตินาเมสิ. สกลสรีรं นิลฺโลหิตं วิย ปณฺฑุปลาสวณฺณं อโหสิ. สา อุฏฺฐิเต อรุเณ มํสเปสิวณฺณं เอกं ปุตฺตं องฺเกนาทาย อิตรं องฺคุลิยา คเหตฺวา “เอหิ ตาต, ปิตา เต อิโต คโต”ติ วตฺวา สามิกสฺส คตมคฺเคน คจฺฉนฺตี ตं วมฺมิกมตฺถเก กาลं กตฺวา ปติตं นีลวณฺณं ทฺวิธสรีรं ทิสฺวา “มं นิสฺสาย

นางเอาบุตรแม้ทั้ง ๒ คนนั้น ไว้ในระหว่างท้อง ยืนเอาเข่าและมือทั้ง ๒ ข้างยันพื้นดิน ให้ราตรีล่วงไป. สรีระทั้งสิ้น มีสีดังใบไม้เหลือง เหมือนกับไม่มีโลหิต. เมื่ออรุณขึ้น นางอุ้มบุตรคนหนึ่งผู้มีสีดังชิ้นเนื้อ ใส่สะเอว เอานิ้วเกี่ยวบุตรคนนอกนี้ กล่าวว่า “จงมาเถิด พ่อ บิดาของเจ้าไปทางนี้” แล้วไปตามทางที่สามีไปแล้ว เห็นสามีนั้นมีสีเขียว มีสรีระกระด้างล้มตายอยู่บนจอมปลวก ร้องไห้คร่ำครวญว่า “สามีของเราตายในหนทาง เพราะ

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มม สามิโก ปนฺเถ มโต"ติ อาศัยเรา" แล้วจึงเดินไป.
โรทนฺตี ปริเทวนฺตี ปายาสิ.

สา สกลรตฺตึ เทเวน วุฏฺฐตฺตา อจิรวตี นที ชาณุปฺปมาเณน ถนปฺปมาเณน อุทเกน สมฺปริปุณฺณา ทิสฺวา อตฺตโน มนฺทพุทฺธิตาย ทุวีหิ ทารเกหิ สทฺธึ อุทกํ ตริตุ อวิสหนฺตี เชฏฺฐปุตฺตํ โอริมตีเร ฐเปตฺวา อิตรํ อาทาย ปรตีรํ คนฺตฺวา สาขาภงฺคํ อตฺถริตฺวา นิปชฺชาเปตฺวา "อิตรสฺส สนฺติกํ คมิสสามี"ติ พาลปตฺตกํ ปหาตุ อสกฺโกนฺตี ปุนปฺปุนํ นิวตฺติตฺวา โอโลกยมานา ปายาสิ.

ธิดาเศรษฐีนั้น เห็นแม่น้ำอจิรวดีเต็มด้วยน้ำประมาณหัวเข่า ประมาณนม เพราะฝนตกตลอดทั้งคืน ไม่อาจข้ามน้ำพร้อมกับด้วยทารกทั้ง ๒ คนได้ เพราะตนมีปัญญาน้อย พักบุตรคนโตไว้ที่ฝั่งนี้ อุ้มเอาบุตรคนเล็กไปยังฝั่งโน้น ปูลาดกิ่งไม้ให้บุตรนอน คิดว่า "เราจักไปสู่ที่ใกล้ของบุตรนอกนี้" ไม่อาจจะละบุตรอ่อนได้ เหลียวกลับมาดูบ่อย ๆ เดินไปแล้ว.

อถสฺสา นทีมชฺฌคตกาเล เอโก เสโน ตํ กุมารํ ทิสฺวา "มํสเปสี"ติ สญฺญาย อากาสโต ภสฺสิ. สา ตํ ปุตฺตสฺสตฺถาย ภสฺสนฺตํ ทิสฺวา อุโภ หตฺเถ อุกฺขิปิตฺวา "สูสู"ติ ติกฺขตฺตุ มหาสทฺทํ นิจฺฉาเรสิ. เสโน ทูรภาเวน ตํ อสุตฺวา ว กุมารํ คเหตฺวา เวหาสํ อุปฺปติ. โอริมตีเร ฐิตปุตฺโตปิ มาตรํ นทีมชฺเฌ

ทีนั้นในเวลานางถึงท่ามกลางแม่น้ำ เหยี่ยวตัวหนึ่งเห็นเด็กนั้น โฉบลงจากอากาศด้วยเข้าใจว่า "เป็นชิ้นเนื้อ". นางเห็นเหยี่ยวนั้นโฉบลงเพื่อต้องการบุตร จึงยกมือทั้ง ๒ ข้างขึ้น ร้องเสียงดังลั่น ๓ ครั้งว่า "สุสุ". เหยี่ยวไม่ได้ยินเสียงนั้น เพราะอยู่ไกลกัน จึงเฉี่ยวเอาเด็กบินขึ้นไปสู่เวหาส. ฝ่ายบุตรที่อยู่ทางฝั่งนี้เห็นมารดายกมือทั้ง ๒ ขึ้น ร้องเสียง

อุโภ หตฺเถ อุกฺขิปิตฺวา มหาสทฺทํ ปกฺโกสตี"ติ สญฺญาย เวเคน อุทเก ปติ. อิติสฺสา พาลปุตฺตกํ เสโน หริ, เชฏฺฐปุตฺโต อุทเกน หโต.

ดังลั่นท่ามกลางแม่น้ำ รีบกระโดดลงไป ในน้ำ ด้วยเข้าใจว่า "มารดาเรียก เรา". เหยี่ยวเฉี่ยวบุตรอ่อนของนางไป, บุตรคนโตถูกน้ำพัดไปด้วยประการฉะนี้.

สา "เอโก เม ปุตฺโต เสเนน คหิโต, เอโก อุทเกน วุยฺหโก, ปนฺเถ เม ปติ มโต"ติ โรทนฺตี ปริเทวนฺตี คจฺฉมานา สาวตฺถิโต อาคจฺฉนฺตํ เอกํ ปุริสํ ทิสฺวา ปุจฺฉิ "กตฺถ วาสิโกสิ ตาตา"ติ. "สาวตฺถิวาสิโกมฺหิ อมฺมา"ติ. "สาวตฺถินคเร อสุกวีถิยํ เอวรูปํ อสุกกุลํ นาม อตฺถิ, ชานาสิ, ตาตา"ติ. "ชานามิ อมฺม, ตํ ปน กุลํ มา ปุจฺฉ, สเจ อญฺญํ ชานาสิ, ปุจฺฉาหี"ติ.

นางเดินร้องไห้คร่ำครวญไปว่า "เหยี่ยวเฉี่ยวเอาบุตรคนหนึ่งของเราไป แล้ว อีกคนหนึ่งถูกน้ำพัดไป, สามีของเราก็ตายในหนทาง" เหลือบเห็นชายคนหนึ่ง เดินมาจากกรุงสาวัตถี จึงถามว่า "ท่านอยู่ที่ไหนเล่าพ่อ ?". บุรุษตอบว่า "เราอยู่กรุงสาวัตถี แม่". ธิดาเศรษฐีถามว่า "ตระกูลชื่อโน้น เห็นปานนี้ มีอยู่ในถนนชื่อโน้น ในกรุงสาวัตถี, ท่านรู้จักไหม พ่อ ?". บุรุษกล่าวว่า "เรารู้จัก แม่ แต่เธออย่าถามถึงตระกูลนั้นเลย, ถ้าเธอรู้ตระกูลอื่นก็จงถาม เถิด".

สา "อญฺเญน เม กมฺมํ นตฺถิ, ตเมว ปุจฺฉามิ ตาตา"ติ. "อมฺม อาจิกฺขิตุํ น ยุตฺตนฺ"ติ. "วเทหิ เม ตาตา"ติ. "อตฺตโน อนาจิกฺขิตุํ น เทสิ, อชฺช เต สพฺพรตฺตึ

ธิดาเศรษฐีนั้น กล่าวว่า "ฉันไม่มีกรรมด้วยตระกูลอื่น ฉันจะถามเฉพาะตระกูลนั้นเท่านั้น พ่อ". บุรุษกล่าวว่า "ผมไม่ควรบอกดอก แม่". ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า "ท่านโปรดบอกแก่ฉันเถิด พ่อ".

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทโว วสฺสนฺโต ทิฏฺโ”ติ. “ทิฏฺโ วุฏฺโ น อญฺญสฺส, มยฺหเมว วุฏฺจการณา ปน เต ปจฺฉา กเถสฺสามิ, เอตสฺมึ ตาว เม เสฏฺจิเคเห ปวตฺตึ กเถหี”ติ.

บุรุษกล่าวว่า “เธอไม่ให้เพื่อไม่บอกแก่ตน, วันนี้เธอเห็นฝนตกตลอดทั้งคืนไหม ?”. ธิดาเศรษฐีกล่าวว่า “ฉันเห็น พ่อ ฝนนั้นตกทั้งคืนเพื่อฉันเท่านั้น ไม่ใช่ตกเพื่อคนอื่น, แต่ว่าฉันจักบอกเหตุที่ฝนตกเพื่อฉันแก่ท่านภายหลัง, ท่านจงบอกความเป็นไปในเรือนของเศรษฐีนั้นแก่ฉันก่อน”.

“อชฺช รตฺตึ ‘เสฏฺจิญฺจ เสฏฺจิภริยญฺจ เสฏฺจิปุตฺตญฺจา’ติ ตโย ชเน อวตฺถรมานา เคหา ปติตา, เต เอกจิตกายา ฌายนฺติ, เอส ธูโม ปญฺญายติ อมฺมา”ติ. สา ตสฺมึ ขเณ นิวตฺถวตฺถา ปตมานา น สญฺชานิ, อุมฺมตฺติกภาวา ปตฺวา ยถาจิตา ว โรทนฺตี ปริเทวนฺตี

บุรุษกล่าวว่า “เรือนล้มทับคน ๓ คน คือ ‘เศรษฐี ๑ ภรรยาของเศรษฐี ๑ บุตรของเศรษฐี ๑’ ตอนกลางคืนวันนี้ คนทั้ง ๓ นั้น ถูกเผาอยู่บนเชิงตะกอนเดียวกัน ควันไฟนั่นยังปรากฏอยู่ แม่”. นางไม่รู้สึกถึงผ้านุ่งหลุดลุ่ยไปในขณะนั้น ถึงความเป็นบ้า ยืนอยู่อย่างนั้นเทียว ร้องไห้คร่ำครวญ บ่นเพ้อ ซวนเซไปว่า

“อุโภ ปุตฺตา กาลกตา,
ปนฺเถ มยฺหำ ปตี มโต,
มาตา ปิตา จ ภาตา จ
เอกจิตกมฺหิ ฑยฺหเร”ติ
วิลปนฺตี ปริพฺภมิ.

“บุตรทั้ง ๒ คน ตายไปแล้ว สามีของเราก็ตายในหนทาง มารดา บิดาและพี่ชาย ถูกเผาอยู่บนเชิงตะกอนเดียวกัน”.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มนุสฺสา ตำ ทิสฺวา "อุมฺมตฺติกา"ติ กจวรำ คเหตฺวา ปสุ์ คเหตฺวา มตฺถเก โอกิรนฺตา เลฑฺฑูหิ ปหรนฺติ. สตฺถา เชตวเน มหาวิหาเร จตุปริสมชฺเฌ นิสีทิตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต ตำ อาคจฺฉมานำ อทฺทส กปฺปสตสหสฺสปูริตปารมี อภินีหาร-สมฺปนฺนำ,

พวกมนุษย์ เห็นนางแล้ว พากันคิดว่า "เป็นหญิงบ้า" หยิบเอาเศษขยะกอบเอาฝุ่นโปรยลงบนหัว ขว้างด้วยท่อนไม้. พระศาสดา ประทับนั่งแสดงธรรมอยู่ในท่ามกลางบริษัท ๔ ในเชตวันมหาวิหาร ได้ทอดพระเนตรเห็นธิดาเศรษฐีนั้น ผู้บำเพ็ญบารมีมาถึงแสนกัป ผู้สมบูรณ์ด้วยอภินิหาร กำลังเดินมา,

สา กิร ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล ปทุมุตฺตรสตฺถารา เอกำ วินยธรเถรึ พาหาย คเหตฺวา นนฺทนวเน จรเปนฺตำ วิย เอตทคฺคฏฺฐาเน ฐปิยมานำ ทิสฺวา "อหมฺปิ ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก วินยธรเถรีนำ อนฺตเร อคฺคฏฺฐานำ ลเภยฺยนฺ"ติ อธิการำ กตฺวา ปตฺถนำ จรเปสิ.

ได้ยินว่า ธิดาเศรษฐีนั้น ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าปทุมุตระ เห็นพระเถรีผู้ทรงวินัยรูปหนึ่ง อันพระศาสดาทรงพระนามว่าปทุมุตระทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เหมือนท้าวสักกะจับที่แขนตั้งไว้ในนันทวันทำคุณความดี ปรารถนาว่า "แม้เราพึงได้ตำแหน่งอันเลิศในระหว่างแห่งพระเถรีผู้ทรงวินัย ในสำนักของพระ-พุทธเจ้าผู้เช่นกับพระองค์".

ปทุมุตฺตรพุทฺโธ อนาคตำสญาณำ ปตฺถริตฺวา ปตฺถนาย สมิชฺฌนภาวำ ญตฺวา "อนาคเต โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อยำ ปฏาจารา-

พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า ปทุมุตระ ทรงแผ่อนาคตังสญาณ ทรงทราบว่าความปรารถนาสำเร็จ ทรงพยากรณ์ว่า "หญิงนี้จักเป็นเลิศกว่าพระเถรีผู้ทรงวินัย

นาเมน วินยธรตฺเถรีนำ อคฺคา ภวิสฺสตี"ติ พฺยากาสิ. ตำ เอวำ ปตฺถิตปตฺถนำ อภินีหารสมฺปนฺนำ สตฺถา ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตึ ทิสฺวา "อิมิสฺสา ฐเปตฺวา มำ อญฺโญ อวสฺสโย ภวิตุำ สมตฺโถ นตฺถี"ติ จินฺเตตฺวา ยถา วิหาราภิมุขี อาคจฺฉติ เอวมกาสิ.

โดยชื่อว่าปฏาจารา ในศาสนาของพระโคดมพุทธเจ้า ในอนาคตกาล". พระศาสดาทอดพระเนตรเห็นธิดาเศรษฐีนั้น ผู้มีความปรารถนาอันตนปรารถนาแล้วอย่างนี้ ผู้สมบูรณ์ด้วยอภินิหาร กำลังเดินมาแต่ไกลเทียว ทรงดำริว่า "คนอื่น เว้นเราเสียชื่อว่าสามารถเป็นที่พึ่งของหญิงนี้ ย่อมไม่มี" ได้ทรงกระทำโดยประการที่หญิงนี้มุ่งหน้าตรงมายังวิหาร.

ปริสา ตำ ทิสฺวา ว "อิมิสฺสา อุมฺมตฺติกาย อิโต อาคนฺตุำ มา ททิตฺถา"ติ อาห. สตฺถา "อเปถ มา นำ นิวารยิตฺถา"ติ วตฺวา อวิทูรฏฺฐานำ คตกาเล "สตี ปฏิลภ ภคินี"ติ อาห. สา ตำขณญฺเญว พุทฺธานุภาเวน สตึ ปฏิลภิ. ตสฺมึ กาเล นิวตฺถวตฺถสฺส ปติตภาวำ สลฺลกฺเขตฺวา หิโรตฺตปฺปำ ปจฺจุปฏฺฐาเปตฺวา อุกฺกุฏิกำ นิสีทิ. อถสฺสา อุปริ เอโก ปุริโส อุตฺตรสาฏกำ ขิปิ. สา ตำ นิวาเสตฺวา สตฺถารำ อุปสงฺกมิตฺวา

บริษัทพอเห็นนางก็กล่าวว่า "พวกท่านอย่าให้หญิงบ้าคนนี้มาทางนี้". พระศาสดาตรัสว่า "พวกเธอจงหลีกไป อย่าห้ามนาง" ในเวลานางมาถึงที่ใกล้ตรัสว่า "จงกลับได้สติเถิดน้องหญิง". นางกลับได้สติ ด้วยพุทธานุภาพในขณะนั้นนั่นเอง. นางกำหนดได้ว่าผ้านุ่งหลุดลุ่ยไปในกาลนั้น ยังหิริและโอตตัปปะให้ตั้งขึ้นแล้ว นั่งกระโหย่ง. ครั้งนั้น ชายคนหนึ่งโยนผ้าห่มไปให้แก่นาง. นางนุ่งผ้านั้นแล้ว เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมด้วยเบญจางค-ประดิษฐ์ ที่พระบาททั้ง ๒ ซึ่งมีสีดุจ

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปาเทสุ ปญฺจปฺปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา "ภนฺเต อวสฺสโย เม โหหิ, ปติฏฺฐา เม โหหิ, เอกํ หิ เม ปุตฺตํ เสโน คณฺหิ, เอโก อุทเกน วุฬฺโห, ปนฺเถ เม ปติ มโต, มาตาปิตโร เจว ภาตา จ เคเหน อวตฺถฏา เอกจิตกายํ ฌายนฺตี"ติ.

ทองคำ กราบทูลว่า "ขอพระองค์จงเป็นที่พึ่งที่พำนักแก่หม่อมฉันเถิด พระเจ้าข้า, เพราะว่า บุตรคนหนึ่งของหม่อมฉันเหยี่ยวเฉี่ยวเอาไป, คนหนึ่งถูกน้ำพัดไปสามีของหม่อมฉันก็ตายในหนทาง มารดาบิดาและพี่ชายถูกเรือนทับถูกเผาอยู่บนเชิงตะกอนเดียวกัน".

สตฺถา ตสฺสา วจนํ สุตฺวา "ปฏาจาเร มา จินฺตยิ, ตว ตาณํ สรณํ อวสฺสโย ภวิตุ สมตฺถสฺส ว สนฺติกํ อาคตาสิ, ยถา หิ ตว อิทานิ เอโก ปุตฺโต เสเนน คหิโต, เอโก อุทเกน วุฬฺโห, ปนฺเถ ปติ เต มโต, มาตาปิตโร เจว ภาตา จ เคเหน อวตฺถฏา, เอวเมว อิมสฺมึ สํสาเร ปุตฺตาทีนํ มตกาเลเยว ตว โรทนฺติยา ปคฺฆริตอสฺสุ จตุนฺนํ มหาสมุทฺทานํ อุทกโต พหุตรนฺ"ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ทรงสดับคำของนางปฏาจารานั้น ตรัสว่า "ปฏาจารา เธออย่าคิดเลย เธอมาสู่สำนักของคนผู้สามารถเพื่อเป็นที่ต้านทาน ที่พึ่งที่พำนักของเธอ, เหมือนอย่างว่า บัดนี้เหยี่ยวเฉี่ยวเอาบุตรคนหนึ่งของเธอไป คนหนึ่งถูกน้ำพัดไป สามีของเธอก็ตายในหนทาง มารดาบิดาและพี่ชายถูกเรือนทับ ฉันใด น้ำตาไหลออกของเธอผู้ร้องไห้อยู่ในเวลาปิยชนมีบุตรเป็นต้นตายแล้ว ในสงสารนี้มากกว่าน้ำแห่งมหาสมุทรทั้ง ๔ ฉันนั้น นั่นเทียว" จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

"จตูสุ สมุทฺเทสุ ชลํ ปริตฺตกํ
ตโต พหุ๎ อสฺสุชลํ อนปฺปกํ

"น้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ มีปริมาณน้อย น้ำคือน้ำตาของคนผู้ถูกทุกข์

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุกฺเขน ผุฏฺฐสฺส นรสฺส โสจโต
กึการณา อมฺม ตุวํ ปมชฺชสี”ติ.

ถูกต้องแล้ว เศร้าโศกอยู่ มีประมาณไม่น้อย มีมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ นั้น เพราะเหตุไร เธอยังประมาทอยู่เล่า แม่ ?”.

เอวํ สตฺถริ อนมตคฺคปริยายํ กเถนฺเต ตสฺสา สรีเร โสโก ตนุตฺตํ อคมาสิ. อถ นํ ตนุภูตโสกํ ญตฺวา ปุน สตฺถา อามนฺเตตฺวา “ปฏาจาเร ปุตฺตาทโย นาม ปรโลกํ คจฺฉนฺตสฺส ตาณํ สรณํ เลณํ วา ภวิตุ น สกฺโกนฺติ, ตสฺมา วิชฺชมานาปิ เต น สนฺติเยว, ปณฺฑิเตน ปน สีลํ โสเธตฺวา อตฺตโน นิพฺพานคามิมคฺคเมว โสเธตุ วฏฺฏตี”ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาถา อภาสิ

เมื่อพระศาสดาตรัสสอนอนมตัคค-ปริยายสูตร อยู่อย่างนั้น ความโศกในสรีระของนางได้ถึงความเบาบาง. ครั้งนั้น พระศาสดาทรงทราบนางผู้มีความโศกเบาบางแล้ว ตรัสเรียกมาอีก ตรัสว่า “ปฏาจารา ชื่อว่าปิยชนมีบุตรเป็นต้น ไม่อาจเป็นที่ต้านทาน เป็นที่พึ่งเป็นที่ป้องกันแก่ชนผู้ไปสู่ปรโลกได้ เพราะฉะนั้น ชนเหล่านั้นแม้มีอยู่ ชื่อว่าย่อมไม่มีนั่นเทียว, ส่วนบัณฑิตชำระศีลแล้ว ชำระทางไปนิพพานของตนนั่นแลย่อมควร” เมื่อทรงแสดงธรรม ได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ว่า

“น สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย
น ปิตา นปิ พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปนฺนสฺส
นตฺถิ ญาตีสุ ตาณตา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา
ปณฺฑิโต สีลสංวุโต

“บุตรย่อมไม่มีเพื่อต้านทาน บิดาพวกพ้อง ก็ไม่มีเพื่อต้านทาน ความต้านทาน ในเพราะญาติทั้งหลาย ย่อมไม่มีแก่คนผู้ถูกความตายครอบงำ บัณฑิตรู้อำนาจประโยชน์นั้น สำรวมในศีล พึงชำระทาง

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพฺพานคมนํ มคฺคํ ไปนิพพานเร็วพลันทีเดียว".
ขิปฺปเมว วิโสธเย"ติ.

เทสนาวสาเน ปฏาจารา ในเวลาจบเทศนา นาง-
มหาปถวิยํ ปสุปริมาเณ กิเลเส ปฏาจาราเผากิเลสมีปริมาณเท่าฝุ่นบน
ฌาเปตฺวา โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. แผ่นดินใหญ่ ตั้งอยู่แล้วในโสดาปัตติผล.

อญฺเญปิ พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ คนเป็นจำนวนมาก แม้เหล่าอื่น บรรลุ
ปาปุณึสูติ. สา ปน โสตาปนฺนา อริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น. ส่วนนาง
หุตฺวา สตฺถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ปฏาจารานั้นเป็นพระโสดาบัน ทูลขอ
สตฺถา ตํ ภิกฺขุนีนํ สนฺติกํ บรรพชากะพระศาสดา. พระศาสดา
ปหิณิตฺวา ปพฺพชาเปสิ. สา ทรงส่งนาง ไปยังสำนักของภิกษุณี
ลทฺธูปสมฺปทา ปฏิตาจารตฺตา ให้บวชแล้ว. นางได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏ
"ปฏาจาราเตฺวว" ปญฺญายิ. ชื่อว่า "ปฏาจารานั่นแล" เพราะ
ประพฤติเว้นจากผืนผ้า.

สา เอกทิวสํ กุฏฺฏเกน อุทกํ วันหนึ่ง นางปฏาจารานั้น เอาหม้อตัก
อาทาย ปาเท โธวนฺตี อุทกํ น้ำล้างเท้าทั้ง ๒ ข้าง เทน้ำ. น้ำนั้น
อาสิญฺจิ. ตํ โถกํ ฐานํ คนฺตฺวา ไหลไปตลอดที่หน่อยหนึ่งแล้วก็ขาดไป.
ปจฺฉิชฺชิ. ทุติยวาเร อาสิตฺตํ ตโต ในครั้งที่ ๒ น้ำที่เทลงได้ไหลไปไกลกว่า
ทูรตรํ อคมาสิ. ตติยวาเร อาสิตฺตํ นั้น. ในครั้งที่ ๓ น้ำที่เทลงได้ไหลไป
ตโตปิ ทูรตรนฺติ. สา ตเทว ไกลกว่าแม้ครั้งที่ ๒ นั้นแล. นางถือเอา
อารมฺมณํ คเหตฺวา ตโย วเย น้ำนั้นเท่านั้นให้เป็นอารมณ์ กำหนดวัย

---

๑ แปลว่า กลับความประพฤติได้ ก็ได้.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปริจฺฉินฺทิตฺวา "มยา ปฐมํ อาสิตฺตอุทกํ วิย อิเม สตฺตา ปฐมวเยปิ มรนฺติ, ตโต ทุตียวาเร อาสิตฺตอุทกํ วิย มชฺฌิมวเยปิ มรนฺติ, ตโตปิ ตติยวาเร อาสิตฺตอุทกํ วิย ปจฺฉิมวเยปิ มรนฺติเยวา"ติ จินฺเตสิ.

ทั้ง ๓ แล้ว คิดว่า "สัตว์เหล่านี้ ย่อมตายแม้ในปฐมวัย เหมือนน้ำที่เราเทลงครั้งแรก สัตว์ทั้งหลาย ย่อมตายแม้ในมัชฌิมวัย เหมือนน้ำที่เทลงครั้งที่ ๒ ไหลไปไกลกว่าน้ำที่เทลงครั้งแรกนั้น, สัตว์ทั้งหลายย่อมตายนั่นเอง แม้ในปัจฉิมวัย เหมือนน้ำที่เทลงครั้งที่ ๓ ไหลไปไกลกว่าน้ำที่เทลงครั้งที่๒ แม้นั้น".

สตฺถา คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว โอภาสํ ผริตฺวา ตสฺสา สมฺมุเข ฐตฺวา กเถนฺโต วิย "เอวเมตํ ปฏาจาเร, ปญฺจนฺนํ หิ ขนฺธานํ อุทยพฺพยํ อปสฺสนฺตสฺส วสฺสสตํ ชีวิตโต เตสํ อุทยพฺพยํ ปสฺสนฺตสฺส เอกาหมฺปิ เอกขณมฺปิ ชีวิตํ เสยฺโย"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดา ประทับนั่งในพระคันธกุฎีเทียว ทรงแผ่พระรัศมีไป เหมือนประทับยืนตรัสอยู่ตรงหน้าของนาง ตรัสว่า "ปฏาจารา ข้อนั้น ย่อมเป็นอย่างนั้น, ด้วยว่า ความเป็นอยู่วันเดียวบ้างขณะหนึ่งบ้าง ของคนผู้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งขันธ์ ๕ เหล่านั้น ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ถึงร้อยปีของคนผู้ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งขันธ์ ๕" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๑๓. "โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย

๑๑๓. "ก็บุคคลใด ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว

ปสฺสโต อุทยพฺพยนฺ”ติ.

ของคนผู้เห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไป ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ของคนผู้ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปนั้น”.

ตตฺถ **อปสฺสํ อุทยพฺพยนฺติ** ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ ปญฺจวีสติยา ลกฺขเณหิ อุทยญฺจ วยญฺจ อปสฺสนฺโต. **ปสฺสโต อุทยพฺพยนฺติ** เตสํ อุทยญฺจ วยญฺจ ปสฺสนฺตสฺส อิตรสฺส ชีวิตโต เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ผู้ไม่เห็นความเกิดขึ้น และความเสื่อมไป** ความว่า ไม่เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป โดยลักษณะ ๒๕ อย่าง แห่งขันธ์ ๕. คำว่า **ผู้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไป** ความว่า ความเป็นอยู่วันเดียวของคนผู้เห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปแห่งขันธ์ทั้งหลายเหล่านั้น ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ของคนนอกนี้.

เทสนาวสาเน ปฏาจารา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณีติ.

ในเวลาจบเทศนา นางปฏาจารา บรรลุอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

ปฏาจาราวตฺถุ ทฺวาทสมํ.

เรื่องนางปฏาจาราที่ ๑๒ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. กิสาโคตมีวตฺถุ

๑๑๔. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
อปสฺสํ อมตํ ปทํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต อมตํ ปทํ.

๑๓. เรื่องนางกิสาโคตมี

๑๑๔. ก็บุคคลใด ไม่เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียวของคนผู้เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของคนผู้ไม่เห็นบท เป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. กิสาโคตมีวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต กิสาโคตมึ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิเรกสฺส เสฏฺฐิสฺส เคเห จตฺตาฬีสโกฏิธนํ องฺคาราเวว หุตฺวา อฏฺฐาสิ. เสฏฺฐี ตํ ทิสฺวา อุปฺปนฺนโสโก อาหารํ ปฏิกฺขิปิตฺวา มญฺจเก นิปชฺชิ. ตสฺเสโก สหายโก เคหํ คนฺตฺวา "สมฺม กสฺมา โสจสี"ติ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตึ สุตฺวา "สมฺม มา โสจิ, อหํ เอกํ อุปายํ ชานามิ, ตํ กโรหี"ติ. "กึ กโรมี"ติ. "สมฺม อตฺตโน อาปเณ กิลญฺชํ ปตฺถริตฺวา องฺคาเร ราสึ กตฺวา วิกฺกีณนฺโต วิย นิสีท, อาคตาคเตสุ มนุสฺเสสุ เย เอวํ วทนฺติ 'เสสชนา วตฺถเตลมธุผาณิตาทีนิ วิกฺกีณนฺติ, ตฺวํ ปน องฺคาเร วิกฺกีณนฺโต นิสินฺโนสี'ติ เต วเทยฺยาสิ 'อตฺตโน สนฺตกํ อวิกฺกีณนฺโต กึ กริสฺสามี'ติ โย

๑๓. เรื่องนางกิสาโคตมี

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภนางกิสาโคตมี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใดพึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ได้ยินว่า ทรัพย์ ๔๐ โกฏิในเรือนของเศรษฐีคนหนึ่งในกรุงสาวัตถี ได้กลายเป็นถ่านตั้งอยู่แล้ว. เศรษฐีเห็นทรัพย์นั้นแล้ว เกิดความเศร้าโศก อดอาหาร นอนแช่วอยู่บนเตียง. สหายคนหนึ่งของเขาไปเรือน ถามว่า "เพื่อน ท่านเศร้าโศกเพราะเหตุอะไร ?" ฟังเรื่องนั้นแล้ว กล่าวว่า "เพื่อน ท่านอย่าเศร้าโศกไปเลย เรารู้อุบายอย่างหนึ่ง ท่านจงทำอุบายนั้น". เศรษฐี ถามว่า "เราจะกระทำอย่างไร ?". สหายกล่าวว่า "เพื่อน ท่านปูเสื่อลำแพนที่ร้านตลาดของตน ทำถ่านให้เป็นกอง จงนั่งทำเป็นเหมือนขายอยู่, บรรดาคนผู้มาแล้ว ๆ คนเหล่าใด กล่าวอย่างนี้ว่า 'คนที่เหลือขายวัตถุมีผ้าน้ำมันน้ำผึ้งน้ำอ้อยเป็นต้น, ส่วนท่านนั่งขายถ่าน' ท่านพึงพูดกับคนเหล่านั้นว่า 'เราไม่ขายของ

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปน ตำ เอวำ วเทติ 'เสสชนา ที่มีอยู่ของตน จักทำอะไร' ส่วนคนใด
วตฺถเตลมธุผาณิตาทีนิ วิกฺกีณนฺติ พูดกับท่านอย่างนี้ว่า 'คนที่เหลือขายวัตถุ
ตฺวำ ปน หิรญฺญสุวณฺณำ วิกฺกีณนฺโต มีผ้าน้ำมันน้ำผึ้งและน้ำอ้อยเป็นต้น ส่วน
นิสินฺโนสี'ติ ตำ วเทยฺยาสิ 'กหำ ท่านนั่งขายเงินและทอง' ท่านพึงพูดกับ
หิรญฺญสุวณฺณนฺ'ติ 'อิทนฺ'ติ จ คนนั้นว่า 'เงินและทองอยู่ไหน' เมื่อ
วุตฺเต 'อาหร ตาว นนฺ'ติ เขากล่าวว่า 'นี้' พึงกล่าวว่า 'ท่าน
หตฺเถหิ ปฏิจฺฉาเทยฺยาสิ เอวำ ทินฺนำ จงนำเอาเงินและทองนั้นมาก่อน' แล้ว
ตว หตฺเถ หิรญฺญสุวณฺณำ พึงเอามือทั้ง ๒ ข้างรับเอา, ของที่เขา
ภวิสฺสติ, สา ปน สเจ กุมาริกา ให้ในมือของท่านอย่างนั้น จักกลายเป็น
โหติ, ตว เคเห ปุตฺตสฺส นำ เงินเป็นทอง, ก็หญิงนั้น ถ้าเป็นหญิงสาว
อาหริตฺวา จตฺตาฬีสโกฏิธนำ ตสฺสา วัยรุ่น ท่านนำหญิงสาวนั้นมาเพื่อบุตร
นิยฺยาเทตฺวา ตาย ทินฺนกำ ในเรือนของท่าน มอบทรัพย์ ๔๐ โกฏิ
วลญฺเชยฺยาสิ, สเจ กุมารโก โหติ, ให้แก่เธอ พึงใช้สอยทรัพย์ที่หญิงนั้นให้
ตว เคเห วยปฺปตฺตำ ธีตรำ ตสฺส แล้ว, ถ้าเป็นเด็กหนุ่มวัยรุ่น ท่านพึงให้
ทตฺวา จตฺตาฬีสโกฏิธนำ ตสฺส ธิดาผู้เจริญวัยแก่เขาในเรือนของท่าน
นิยฺยาเทตฺวา เตน ทินฺนกำ มอบทรัพย์ ๔๐ โกฏิให้แก่เขา พึงใช้สอย
วลญฺเชยฺยาสี"ติ. โส "ภทฺทโก ทรัพย์ที่เขาให้". เศรษฐีนั้นกล่าวว่า
อุปาโย"ติ อตฺตโน อาปเณ องฺคาเร "อุบายดี" ทำถ่านให้เป็นกองที่ร้านตลาด
ราสึ กตฺวา วิกฺกีณนฺโต วิย ของตน นั่งทำเป็นเหมือนขาย. คน
นิสีทิ. เย นำ เอวมาหำสุ "เสสชนา เหล่าใด พูดกับเศรษฐีนั้นอย่างนี้ว่า
วตฺถเตลมธุผาณิตาทีนิ วิกฺกีณนฺติ, "คนที่เหลือขายวัตถุมีผ้าน้ำมันน้ำผึ้ง
ตฺวำ องฺคาเร วิกฺกีณนฺโต น้ำอ้อยเป็นต้น, ท่านนั่งขายถ่าน".
นิสินฺโนสี"ติ. เตสำ "อตฺตโน เศรษฐี ได้ให้คำตอบแก่คนเหล่านั้นว่า

สนฺตกำ อวิกฺกีณนฺโต กึ กริสฺสามี"ติ ปฏิวจนำ อทาสิ.

"เราไม่ขายของตน จักกระทำอะไร".

อเถกา โคตมี นาม กุมาริกา กิสสรีรตาย "กิสาโคตมี"ติ ปญฺญายมานา ปริชิณฺณกุลสฺส ธีตา อตฺตโน เอเกน กิจฺเจน อาปณทฺวารำ คตา ตำ เสฏฺฐึ ทิสฺวา เอวมาห "กึ ตาต เสสชนา วตฺถเตลมธุผาณิตาทีนิ วิกฺกีณนฺติ, ตฺวำ หิรญฺญสุวณฺณำ วิกฺกีณนฺโต นิสินฺโนสี"ติ. "กหำ อมฺม หิรญฺญสุวณฺณนฺ"ติ. "นนุ ตฺวำ ตเทว คเหตฺวา นิสินฺโน"ติ. "อาหร ตาว นำ อมฺมา"ติ. สา หตฺถปูรำ คเหตฺวา ตสฺส หตฺเถ ฐเปสิ. ตำ หิรญฺญสุวณฺณเมว อโหสิ.

ครั้งนั้น นางโคตมี กุมารีวัยรุ่นคนหนึ่งชื่อโคตมี ปรากฏชื่อว่า "กิสาโคตมี" เพราะมีร่างกายบอบบาง เป็นธิดาของตระกูลเก่าแก่ ไปยังประตูร้านตลาดด้วยกิจอย่างหนึ่งของตน เห็นเศรษฐีนั้นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า "พ่อ ทำไมคนที่เหลือขายวัตถุมีผ้าน้ำมันน้ำผึ้งและน้ำอ้อยเป็นต้น ท่านนั่งขายเงินและทอง". เศรษฐีกล่าวว่า "แม่ เงินและทองมีที่ไหน". นางโคตมี กล่าวว่า "ท่านนั่งถือเอาเงินและทองนั้นนั่นเทียว มิใช่หรือ". เศรษฐีกล่าวว่า "เธอจงนำเงินและทองนั้นมาก่อน แม่". นางกอบเอาจนเต็มมือวางไว้ในมือของเศรษฐีนั้น. ถ่านได้กลายเป็นเงินเป็นทองเหมือนเดิม.

อถ นำ เสฏฺฐี "กตรนฺเต อมฺม เคหนฺ"ติ ปุจฺฉิตฺวา "อสุกนฺนามา"ติ วุตฺเต ตสฺสา อสฺสามิกภาวำ ญตฺวา ธนำ ปฏิสาเมตฺวา อตฺตโน ปุตฺตสฺส อาเนตฺวา จตฺตาฬีสโกฏิธนำ ปฏิจฺฉาเปสิ. สพฺพำ หิรญฺญสุวณฺณเมว ปฏิจฺฉาเปสิ.

ครั้งนั้น เศรษฐีถามเธอว่า "เรือนของเธออยู่ที่ไหนเล่า แม่ ?" เมื่อนางกล่าวว่า "ชื่อโน้น" รู้ว่านางยังไม่มีสามี จึงเก็บทรัพย์นำมาเพื่อบุตรของตน ให้รับทรัพย์ ๔๐ โกฏิ. ทรัพย์ทั้งหมดได้กลายเป็นเงินเป็นทองเหมือนเดิม.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อโหสิ. ตสฺสา อปเรน สมเยน คพฺโภ ปติฏฺฐหิ. สา ทสมาสจฺจเยน ปุตฺตํ วิชายิ. โส ปทสา คมนกาเล กาลมกาสิ.

โดยสมัยอื่นอีกนางตั้งครรภ์. ๑๐ เดือนล่วงไป นางก็คลอดบุตร. บุตรนั้นตายในเวลาเดินได้.

สา อทิฏฺฐปุพฺพมรณตาย ฌาเปตุํ นีหรนฺเต นิวาเรตฺวา "ปุตฺตสฺส เม เภสชฺชํ ปุจฺฉิสฺสามี"ติ มตกเลวรํ องฺเกนาทาย "อปิ นุ เม ปุตฺตสฺส เภสชฺชํ ชานาถา"ติ ปุจฺฉนฺตี มรปฏิปาฏิยา วิจรติ. อถ นํ มนุสฺสา "อมฺม อุมฺมตฺติกาสิ ชาตา, มตปุตฺตสฺส เภสชฺชํ ปุจฺฉนฺตี วิจรสี"ติ วทนฺติ. สา "อหํ อวสฺสํ มม ปุตฺตสฺส เภสชฺชํ ชานนกํ ลภิสฺสามี"ติ มญฺญมานา วิจรติ.

นางห้ามคนผู้นำไปเพื่อจะเผา เพราะตนไม่เคยเห็นความตาย คิดว่า "เราจักถามยาเพื่อบุตรของเรา" แล้วอุ้มร่างผู้ตายแล้วใส่สะเอว เที่ยวถามไปตามลำดับเรือนว่า "พวกท่าน รู้ยาเพื่อบุตรของเราบ้างไหมหนอ ?". ครั้งนั้น พวกมนุษย์กล่าวกับนางว่า "แม่ เธอเป็นคนบ้า หรือ ? เธอเที่ยวถามยาเพื่อบุตรผู้ตายแล้ว". นางเข้าใจว่า "เราจักได้คนผู้รู้ยาเพื่อบุตรของเรา แน่นอน" จึงเที่ยวไป.

อถ นํ เอโก ปณฺฑิตปุริโส ทิสฺวา "อยํ มม ธีตา ปฐมปุตฺตกํ วิชาตา ภวิสฺสติ อทิฏฺฐปุพฺพมรณา, มยา อิมิสฺสา อวสฺสเยน ภวิตุํ วฏฺฏตี"ติ จินฺเตตฺวา อาห "อมฺม อหํ เภสชฺชํ น ชานามิ, เภสชฺชชานนกํ ปน ชานามี"ติ. "โก ชานาติ ตาตา"ติ. "สตฺถา อมฺม

ครั้งนั้น ชายผู้ฉลาดคนหนึ่ง เห็นนางแล้ว คิดว่า "ธิดาของเรานี้ จักคลอดบุตรคนแรกคงไม่เคยเห็นความตาย, เราควรเป็นที่พึ่งแก่หญิงนี้" แล้วกล่าวว่า "แม่ เราไม่รู้ยา, แต่เรารู้จักคนผู้รู้ยา". นางโคตมี ถามว่า "ใครเล่ารู้ พ่อ ?". ชายผู้ฉลาด กล่าวว่า "แม่ พระศาสดาทรงรู้, เธอจงไป จงทูลถามพระศาสดา

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชานาติ, คจฺฉ ตำ ปุจฺฉา"ติ. สา "คมิสฺสามิ ตาต, ปุจฺฉิสฺสามิ ตาตา"ติ วตฺวา สตฺถารำ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตำ ฐิตา ปุจฺฉิ "ตุเมฺห กิร เม ปุตฺตสฺส เภสชฺชำ ชานาถ ภนฺเต"ติ. "อาม ชานามี"ติ. "กึ ลทฺธุำ วฏฺฏตี"ติ. "เอกจฺฉรคฺคหณมตฺตำ สิทฺธตฺถกำ ลทฺธุำ วฏฺฏตี"ติ. "ลภิสฺสามิ ภนฺเต, กสฺส ปน เคเห ลทฺธุำ วฏฺฏตี"ติ. "ยสฺส ปน เคเห ปุตฺโต วา ธีตา วา น โกจิ มตปุพฺโพ"ติ.

จักไป พ่อ ฉันจักทูลถาม พ่อ" แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง ทูลถามว่า "ได้ทราบข่าวมาว่าพระองค์ทรงรู้ยาเพื่อบุตรของหม่อมฉันหรือ พระเจ้าข้า?". พระศาสดา ตรัสว่า "ใช่ เรารู้". นางโคตมีทูลถามว่า "หม่อมฉันควรได้อะไร?". พระศาสดา ตรัสว่า "เธอควรได้เมล็ดผักกาดเพียงหยิบมือหนึ่ง". นางโคตมีทูลถามว่า "หม่อมฉันจักได้ พระเจ้าข้า แต่หม่อมฉันควรได้ในเรือนของใคร ?". พระศาสดาตรัสว่า "ก็บุตรหรือธิดาไร ๆ ในเรือนของบุคคลใด ไม่เคยตาย เธอควรได้ในเรือนของบุคคลนั้น".

สา "สาธุ ภนฺเต"ติ สตฺถารำ วนฺทิตฺวา มตปุตฺตกำ องฺเกนาทาย อนฺโตคามำ ปวิสิตฺวา ปฐมเคหทฺวาเร ฐตฺวา "อตฺถิ นุ โข อิมสฺมึ เคเห สิทฺธตฺถโก, ปุตฺตสฺส กิร เม เภสชฺชำ เอตนฺ"ติ วตฺวา "อตฺถี"ติ วุตฺเต "เตนหิ เทถา"ติ เตหิ อาหริตฺวา สิทฺธตฺถเกสุ ทียมาเนสุ, ก็กล่าวว่า "ถ้าอย่างนั้น พวกท่าน

นางรับว่า "ดีละ พระเจ้าข้า" ถวายบังคมพระศาสดา อุ้มบุตรผู้ตายแล้วใส่สะเอว เข้าไปภายในบ้าน ยืนที่ประตูเรือนหลังแรก กล่าวว่า "เมล็ดผักกาดในเรือนนี้ มีอยู่ไหมหนอแล ? ได้ทราบมาว่า นั่นเป็นยาสำหรับบุตรของเรา" เมื่อชาวบ้านบอกว่า "มี"

"อิมสฺมึ เคเห ปุตฺโต วา ธีตา วา มตปุพฺโพ กจฺจิ นตฺถิ อมฺมา"ติ ปุจฺฉิตฺวา "กึ วเทสิ อมฺม, อตฺถิ หิ กติปยา, มตกาเอว พหุกา"ติ วุตฺเต "เตนหิ คณฺหถ โว สิทฺธตฺถกํ, เนตํ มม ปุตฺตสฺส เภสชฺชนฺ"ติ ปฏิอทาสิ.

จงให้" เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นนำมาแล้ว ให้เมล็ดผักกาด จึงถามว่า "บุตรหรือธิดาในเรือนนี้ เคยตายแล้วไม่มีบ้างหรือแม่ ?" เมื่อคนทั้งหลายกล่าวว่า "เธอพูดอะไร แม่ ก็คนเป็น มีจำนวนน้อย คนตายเท่านั้นมีมาก" ได้ให้คำตอบว่า "ถ้าอย่างนั้น พวกท่านจงรับเอาเมล็ดผักกาดของพวกท่านคืนไป นั่นไม่ใช่เป็นยาเพื่อบุตรของเรา".

อิมินา นิยาเมน อาทิโต ปฏฺฐาย ปุจฺฉนฺตี วิจรติ. สา เอกเคเหปิ สิทฺธตฺถเก อคเหตฺวา สายณฺหสมเย จินฺเตสิ "อโห ภาริยํ กมฺมํ, อหเมว 'มเมว ปุตฺโต มโต'ติ สญฺญมกาสึ, สกลคาเม ปน ชีวนฺเตหิ มตกาเอว พหุตรา"ติ.

นางโคตมี เที่ยวถามตั้งแต่ต้นโดยทำนองนี้. นางไม่รับเอาเมล็ดผักกาดแม้ในเรือนหลังหนึ่งในเวลาเย็น คิดว่า "ตายจริง กรรมหนัก, เรานั่นเองได้ทำความเข้าใจว่า 'บุตรของเรานั่นแลตายแล้ว' แต่คนตายนั่นเทียวมากกว่าคนเป็นในบ้านทั้งสิ้น".

ตสฺสา เอวํ จินฺตยมานาย, ปุตฺตสิเนเหน มุทุกํ หทยํ ถทฺธภาวํ อคมาสิ. สา ปุตฺตกํ อรญฺเญ ฉฑฺเฑตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. อถ นํ สตฺถา "ลทฺธา เต เอกจฺฉรมตฺตา สิทฺธตฺถกา"ติ อาห. "น ลทฺธา เม หยิบมือหนึ่งแล้วหรือ ?". นางโคตมี

เมื่อนางคิดอยู่อย่างนี้ หัวใจอันอ่อนด้วยความรักในบุตร ได้ถึงความกระด้าง. นางทิ้งบุตรไว้ในป่า ไปสู่สำนักของพระศาสดา ถวายบังคมแล้วยืน ณ ที่สุดข้างหนึ่ง. ครั้งนั้น พระศาสดาตรัสกับนางว่า "เธอได้เมล็ดผักกาดประมาณ

ภนฺเต, สกลคาเม ปน ชีวนฺเตหิ มตกาเอว พหุตรา"ติ.

กราบทูลว่า "หม่อมฉัน ยังไม่ได้พระเจ้าข้า ก็คนตายเท่านั้นมากกว่าคนเป็นในบ้านทั้งสิ้น".

อถ นำ สตฺถา "ตฺวำ 'มเมว ปุตฺโต มโต'ติ สลฺลกฺเขสิ, ธุวธมฺโม เอส สตฺตานำ, มจฺจุราชา หิ สพฺเพ สตฺเต อปริปุณฺณชฺฌาสเยเอว มโหโฆ วิย ปริกฑฺฒมาโนเยว อปายสมุทฺเท ปกฺขิปตี"ติ วตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับนางว่า "เธอกำหนดเอาว่า 'บุตรของเรานั่นเองตายแล้ว' นั่นเป็นธรรมยั่งยืนสำหรับสัตว์ ก็มัจจุราช คร่าสัตว์ทั้งหมดผู้มีอัธยาศัยยังไม่บริบูรณ์นั่นเทียวเข้าไปในสมุทรคืออบาย เหมือนห้วงน้ำใหญ่ฉะนั้น" เมื่อทรงแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

"ตำ ปุตฺตปสุสมฺมตฺตำ
พฺยาสตฺตมนสำ นรำ
สุตฺตำ คามำ มโหโฆว
มจฺจุ อาทาย คจฺฉตี"ติ.

"มัจจุพาเอานรชน ผู้มัวเมาในบุตรและสัตว์เลี้ยง ผู้มีใจซ่านไป โดยอาการต่าง ๆ ไปอยู่ เหมือนห้วงน้ำใหญ่ พาชาวบ้านผู้หลับไปฉะนั้น".

คาถาปริโยสาเน กิสาโคตมี โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ. อญฺเญปิ พหู โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณึสูติ.

ในเวลาจบคาถา นางกิสาโคตมีตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล. คนเป็นอันมากแม้เหล่าอื่น บรรลุอริยผลมีโสดาปัตติผลเป็นต้น.

สา ปน สตฺถารำ ปพฺพชฺชำ ยาจิ. สตฺถา ภิกฺขุนีนำ สนฺติกำ

ก็นางกิสาโคตมีนั้น ทูลขอบรรพชากะพระศาสดา. พระศาสดา

เปเสตฺวา ปพฺพาเชสิ. สา ปพฺพาเชตฺวา ปญฺญายิ. สา เอกทิวสํ อโปสถาคาเร วารํ ปตฺวา ทีปชาลาเปตฺวา นิสินฺนา ทีปชาลา อุปฺปชฺชนฺติโย จ ภิชฺชนฺติโย จ เอวเมว ทิสฺวา "อิเม สตฺตา ทีปชาลา วิย อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิรุชฺชนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺตา เอว เอวํ น ปญฺญายนฺตี"ติ อารมฺมณํ อคฺคเหสิ.

ทรงส่ง ไปสู่สำนักของนางภิกษุณี ให้บวชแล้ว. นางกิสาโคตมีนั้น ได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏชื่อว่า "พระเถรี ชื่อว่ากิสาโคตมี". วันหนึ่ง พระเถรีนั้น ถึงวาระในโรงอุโบสถ นั่งตามประทีป เห็นเปลวประทีปลุกโพลงและดับไป อย่างนั้นนั่นแล ได้ถือเอาเป็นอารมณ์ว่า "สัตว์เหล่านี้ เกิดขึ้นและดับไป เหมือนเปลวประทีป ฉะนั้น, ท่านผู้บรรลุพระนิพพานแล้วเท่านั้น ย่อมไม่ปรากฏอย่างนี้".

สตฺถา คนฺธกุฏิยํ นิสินฺโน ว โอภาสํ ผริตฺวา ตสฺสา สมฺมุเข นิสีทิตฺวา กเถนฺโต วิย "เอวเมว โคตมิ อิเม สตฺตา ทีปชาลา วิย อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิรุชฺชนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺตาเอว เอวํ น ปญฺญายนฺติ, เอวํ นิพฺพานํ อปสฺสนฺตานํ วสฺสสตํ ชีวิตโต นิพฺพานํ ปสฺสนฺตสฺส ขณมตฺตมฺปิ ชีวิตํ เสยฺโย"ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

พระศาสดาประทับนั่งในพระคันธกุฏี ทรงแผ่พระรัศมีไปเหมือนประทับนั่งตรัสตรงหน้าพระเถรีนั้น ตรัสว่า "โคตมี อย่างนั้นเหมือนกัน สัตว์เหล่านี้ เกิดขึ้นและดับไป เหมือนเปลวประทีป ฉะนั้น, ท่านผู้บรรลุพระนิพพานแล้วเท่านั้น ย่อมไม่ปรากฏอย่างนี้, ความเป็นอยู่แม้ขณะเดียวของคนผู้เห็นนิพพาน ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ถึงร้อยปีของคนผู้ไม่เห็นพระนิพพานอย่างนั้น" เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑๔. "โย จ วสฺสสตํ ชีเว
อปสฺสํ อมตํ ปทํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต อมตํ ปทนฺ"ติ.

๑๑๔. "ก็บุคคลใด ไม่เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ พึงเป็นอยู่ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียวของคนผู้เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปีของคนผู้ไม่เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะนั้น".

ตตฺถ **อมตํ ปทนฺติ** มรณรหิตํ โกฏฺฐาสํ อมตมหานิพฺพานนฺติ อตฺโถ. เสสํ ปุริมสทิสเมว.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **บทเป็นเครื่องถึงพระนิพพานชื่ออมตะ** ความว่า อมตมหานิพพานอันเป็นส่วนเว้นจากความตาย. คำที่เหลือเหมือนคำก่อนนั่นแล.

เทสนาวสาเน กิสาโคตมี ยถานิสินฺนาว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺเต ปติฏฺฐหีติ.

ในเวลาจบเทศนา นางกิสาโคตมีนั่งอยู่อย่างเดิมเทียว ตั้งอยู่ในอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

กิสาโคตมีวตฺถุ เตรสมํ.

เรื่องนางกิสาโคตมีที่ ๑๓ จบ.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๔. พหุปุตฺติกาเถรีวตฺถุ

๑๑๕. โย จ วสฺสสตํ ชีเว
อปสฺสํ ธมฺมมุตฺตมํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมํ.

๑๔. เรื่องนางพหุปุตติกาเถรี

๑๑๕. ก็บุคคลใด ไม่เห็นธรรมอันสูงสุด
พึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่
วันเดียว ของคนผู้เห็นธรรมสูงสุด
ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี
ของคนผู้ไม่เห็นธรรมสูงสุดนั้น.

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๔. พหุปุตฺติกาเถรีวตฺถุ

โย จ วสฺสสตํ ชีเวติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต พหุปุตฺติกํ เถรึ อารพฺภ กเถสิ.

สาวตฺถิยํ กิเรกสฺมึ กุเล สตฺต ปุตฺตา สตฺต ธีตโร อเหสุ. เต สพฺเพปิ วยปฺปตฺตา เคเห ปติฏฺฐหิตฺวา อตฺตโน ธมฺมตาย สุขปฺปตฺตา อเหสุ. เตสํ อปเรน สมเยน ปิตา กาลมกาสิ. มหาอุปาสิกา สามิเก นฏฺเฐปิ, น ตาว ปุตฺตานํ กุฏุมฺพํ วิภชติ.

อถ นํ ปุตฺตา อาหํสุ "อมฺม อมฺหากํ ปิตริ นฏฺเฐปิ, ตุยฺหํ โก อตฺโถ กุฏุมฺเพน, กึ มยํ อุปฏฺฐาตุํ น สกฺโกมา"ติ. สา เตสํ กถํ สุตฺวา ตุณฺหี หุตฺวา ปุนปฺปุนํ เตหิ วุจฺจมานา, "ปุตฺตา มํ ปฏิชคฺคิสฺสนฺติ, กึ เม วิสุํ กุฏุมฺเพนา"ติ เตสํ สพฺพํ สาปเตยฺยํ

๑๔. เรื่องนางพหุปุตติกาเถรี

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภนางพหุปุตติกาเถรี ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า **ก็บุคคลใด พึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี** เป็นต้น.

ได้ยินว่า ในกรุงสาวัตถี ได้มีบุตร ๗ คน ธิดา ๗ คน ในตระกูลหนึ่ง. บุตรและธิดาเหล่านั้นแม้ทั้งหมด เจริญวัยแล้ว ดำรงอยู่ในเรือน ได้รับความสุขตามธรรมดาของตน. โดยสมัยอื่นอีก บิดาของคนเหล่านั้น ตายไปแล้ว. เมื่อสามีแม้สูญหายตายจากไปแล้ว มหาอุบาสิกาไม่แบ่งทรัพย์สมบัติให้แก่บุตรทั้งหลายก่อน.

ลำดับนั้น พวกบุตรพูดกับมารดานั้นว่า "แม่ เมื่อบิดาของพวกผมแม้ล่วงลับไปแล้ว แม่จะต้องการอะไรด้วยทรัพย์สมบัติ, พวกผมไม่อาจบำรุงได้หรือ". นางได้ฟังถ้อยคำของบุตรเหล่านั้น ได้นิ่งเฉยเสีย ถูกบุตรเหล่านั้นพูดอยู่บ่อย ๆ คิดว่า "พวกบุตรจักเลี้ยงเรา เราจะต้องการอะไรด้วยทรัพย์สมบัติส่วนหนึ่ง"

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา อทาสิ. จึงแบ่งสมบัติทั้งหมดออกเป็นครึ่งหนึ่ง ได้ให้แก่บุตรเหล่านั้น.

อถ นํ กติปาหจฺจเยน เชฏฺฐกปุตฺตสฺส ภริยา "อโห อมฺหากํ อยฺยา 'เชฏฺฐปุตฺโต เม'ติ เทฺว โกฏฺฐาเส ทตฺวา วิย อิมเมว เคหํ อาคจฺฉตี"ติ อาห. เสสปุตฺตานํ ภริยาปิ เอวเมว วทึสุ. เชฏฺฐธีตรํ อาทึ กตฺวา ตาสํ เคหํ คตกาเล ตาปิ นํ เอวเมว วทึสุ.

ลำดับนั้น โดยล่วงไป ๒-๓ วัน ภรรยาของบุตรคนโต กล่าวกับแม่ผัวนั้นว่า "น่าดีใจ แม่ของพวกเรา มาเรือนนี้เท่านั้น เหมือนกับให้ ๒ ส่วนว่า 'บุตรคนโตของเรา". ฝ่ายภรรยาของบุตรที่เหลือ ก็กล่าวอย่างนั้นเหมือนกัน. ธิดาแม้เหล่านั้นตั้งต้นแต่ธิดาคนโต ก็กล่าวกับนางเหมือนอย่างนั้น ในเวลาที่ไปเรือนธิดาเหล่านั้น.

สา อวมานปฺปตฺตา หุตฺวา "กึ อิเมสํ สนฺติเก วุฏฺเฐน ภิกฺขุนี หุตฺวา ชีวิสฺสามี"ติ ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ คนฺตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ตา นํ ปพฺพาเชสุ. สา ลทฺธูปสมฺปทา พหุปุตฺติกาเถรี นาม ปญฺญายิ. สา "อหํ มหลฺลกกาเล ปพฺพชิตา, อปฺปมตฺตาย เม ภวิตพฺพนฺ"ติ ภิกฺขุนีนํ วตฺตปฏิวตฺตํ กโรติ. "สพฺพรตฺตึ สมณธมฺมํ กริสฺสามี"ติ เหฏฺฐาปาสาเท เอกถมฺภํ หตฺเถน

นางถูกดูหมิ่น คิดว่า "จะมีประโยชน์อะไรด้วยการอยู่ในสำนักของบุตรและธิดาเหล่านี้ เราจักเป็นภิกษุณีเลี้ยงชีพ" จึงไปยังสำนักของภิกษุณีแล้วขอการบวช. นางภิกษุณีเหล่านั้นให้เธอบวชแล้ว. นางได้อุปสมบทแล้ว ปรากฏชื่อว่า พหุปุตติกาเถรี. พหุปุตติกาเถรีนั้น คิดว่า "เราบวชในเวลาแก่, เราควรไม่ประมาท" จึงทำวัตรปฏิบัติแก่ภิกษุณีทั้งหลาย. นางคิดว่า "จักทำสมณธรรมตลอดทั้งคืน" เอามือจับเสา

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตฺวา ตำ อาวิญฺฉมานา สมณธมฺมำ กโรติ.

ตันหนึ่ง ภายใต้ปราสาท เดินเวียนรอบเสานั้น บำเพ็ญสมณธรรม.

จงฺกมมานาปิ “อนฺธการฏฺฐาเน เม รุกฺเข วา ถมฺเถ วา กฏฺฐจิ วา สีสำ ปฏิหญฺเญยฺยา”ติ รุกฺขำ หตฺเถน คเหตฺวา ตำ อาวิญฺฉมานาว สมณธมฺมำ กโรติ. “สตฺถารา เทสิตธมฺมเมว กริสฺสามี”ติ ธมฺมำ อาวชฺเชตฺวา ธมฺมำ อนุสฺสรมานาว สมณธมฺมำ กโรติ.

แม้เมื่อเดินจงกรม ก็คิดว่า “ศีรษะของเรา พึงกระทบที่ต้นไม้ ที่เสา หรือที่ไหน ๆ ในที่มืด” จึงเอามือจับต้นไม้เดินเวียนรอบต้นไม้นั้น กระทำสมณธรรม. นางคิดว่า “จักทำธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงแล้วนั่นแล” แล้วใคร่ครวญธรรม ระลึกถึงธรรม บำเพ็ญสมณธรรม.

อถ สตฺถา คนฺธกุฏิยำ นิสินฺโน ว โอภาสำ ผริตฺวา สมฺมุเข นิสินฺโน วิย ตาย สทฺธึ กเถนฺโต “พหุปุตฺติเก มยา เทสิตธมฺมำ อนาวชฺเชนฺตสฺส อปสฺสนฺตสฺส วสฺสสตำ ชีวิตโต มยา เทสิตธมฺมำ ปสฺสนฺตสฺส มุหุตฺตำปิ ชีวิตำ เสยฺโย”ติ วตฺวา อนุสนฺธึ ฆเฏตฺวา ธมฺมำ เทเสนฺโต อิมำ คาถมาห

ครั้งนั้น พระศาสดา ประทับนั่งอยู่ในพระคันธกุฏี ทรงแผ่พระรัศมีตรัสอยู่กับหญิงนั้น เหมือนประทับนั่งอยู่ตรงหน้า ตรัสว่า “พหุปุตติกา ความเป็นอยู่แม้ชั่วครู่ของคนผู้เห็นธรรมอันเราแสดงแล้ว ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของคนผู้ไม่ระลึกถึง ไม่เห็นธรรมที่เราแสดงแล้ว” เมื่อทรงสืบต่ออนุสนธิแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

๑๑๕. “โย จ วสฺสสตำ ชีเว
อปสฺสำ ธมฺมมุตฺตมำ
เอกาหำ ชีวิตำ เสยฺโย

๑๑๕. “ก็บุคคลใด ไม่เห็นธรรมอันสูงสุด พึงเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว ของคนผู้เห็นธรรมสูงสุด

ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปสฺสโต ธมฺมมุตฺตมนฺ"ติ.

ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ ๑๐๐ ปี ของคนผู้ไม่เห็นธรรมสูงสุดนั้น".

ตตฺถ **ธมฺมมุตฺตมนฺติ** นววิธํ โลกุตฺตรธมฺมํ. โส หิ อุตฺตมธมฺโม นาม. โย หิ ตํ น ปสฺสติ ตสฺส วสฺสสตํ ชีวิตโต ตํ ธมฺมํ ปสฺสนฺตสฺส ปฏิวิชฺฌนฺตสฺส เอกาหัปิ เอกกฺขณัปิ ชีวิตํ เสยฺโยติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **ซึ่งธรรมสูงสุด** ได้แก่โลกุตรธรรม ๙ อย่าง. ก็โลกุตรธรรมนั้น ชื่อว่าธรรมสูงสุด. จริงอยู่ ความเป็นอยู่แม้วันหนึ่ง คือแม้ขณะหนึ่ง ของบุคคลผู้เห็นแจ้งแทงตลอดธรรมนั้น ประเสริฐกว่าความเป็นอยู่ตั้ง ๑๐๐ ปี ของบุคคลผู้ไม่เห็นธรรมนั้น.

คาถาวสาเน พหุปุตฺติกา เถรี สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺเต ปติฏฺฐหีติ.

ในเวลาจบพระคาถา พหุปุตติกาเถรีตั้งอยู่ในอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา.

พหุปุตฺติกาเถรีวตฺถุ จุทฺทสมํ.

เรื่องนางพหุปุตติกาเถรีที่ ๑๔ จบ.

สหสฺสวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

กถาเป็นเครื่องพรรณนาสหัสสวรรค จบ.

อฏฺฐโม วคฺโค.

วรรค ที่ ๘ จบ.

คุณสมศักดิ์ ตันสัจจา
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อฉวายเป็นพุทธบูชา